

**IES RAFAEL PUGA RAMÓN**

**PROGRAMACIÓN DO**

**DEPARTAMENTO DE BIOLOXÍA-XEOLOXÍA**

**CURSO 2018/2019**

- 1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.**
- 2. CONTRIBUCIÓN DAS MATERIAS ÁS COMPETENCIAS CLAVE.**
- 3. OBXECTIVOS DA UNIDADE. CONTIDOS. CRITERIOS DE AVALIACIÓN. ESTANDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES. COMPETENCIAS CLAVE.TEMPORALIZACIÓN.**
  - BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 1º ESO.
  - BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 3º ESO.
  - BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 4º ESO.
  - CULTURA CIENTÍFICA 4º ESO
  - BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 1º BACHARELATO
  - CULTURA CIENTÍFICA 1º BACHARELATO
  - ANATOMÍA APLICADA 1º BACHARELATO
  - BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 2º BACHARELATO
  - CTMA 2º BACHARELATO
- 4. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.**
- 5. MÍNIMOS ESIXIBLES.**
- 6. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN.**
- 7. PROCEDEMENTO PARA A AVALIACIÓN INICIAL NA ESO E PROCEDEMENTO DE ACREDITACIÓN DE COÑECEMENTOS PREVIOS DAS MATERIAS QUE O PRECISEN (PARA O 2º CURSO DE BACHARELATO).**
- 8. PLANS DE TRABALLO PARA A SUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES NA ESO.**

**9. CUALIFICACIÓN DE MATERIAS PENDENTES E PROGRAMAS DE REFORZO.**

**10. METODOLOGÍA DIDÁCTICA.**

**11. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS.**

**12. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.**

**13. PROGRAMACIÓN DE EDUCACIÓN EN VALORES.**

**14. PROXECTO LECTOR.**

**15. PROXECTO TIC.**

**16. PLAN DE CONVIVENCIA.**

**17. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS EXTRAESCOLARES**

**18. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN.**

**19. ANEXO**

## 1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

Os avances tecno-científicos na actualidade están presentes nas nosas vidas cotiás a través de diversas aplicacións e dos medios de comunicación. O coñecemento científico é necesario para comprender situacións que afectan de xeito global o planeta, como o cambio climático, os sismos, a redución da biodiversidade, a diminución de concentración de ozono, «o burato de ozono», a deforestación, a contaminación, os problemas de saúde como a SIDA... por poñer algún exemplo dos máis coñecidos; e de xeito local as persoas, como a emisión de gases, os incendios, as verteduras de produtos tóxicos a ríos e mares, a sobreexplotación dos recursos, os diferentes usos do solo, o tratamento do lixo, o efecto das drogas sobre o organismo e a sociedade, etc. O ensino das ciencias da natureza ten, pois, que facilitar a comprensión de todos eses problemas e da responsabilidade humana neles, tamén dos avances científicos de cara a lograr a mellora da saúde individual e social, e para o desenvolvemento sustentable.

As ciencias da natureza resumen o coñecemento sobre o mundo natural e exprésano a través dun conxunto de principios, teorías e leis. Os seus procedementos capacitan as persoas para valoraren e incorporaren en forma de coñecemento válido o resultado da experiencia e a información sobre a natureza que se recibe ao longo da vida. O coñecemento científico é tamén produto dunha actividade social, desenvolvida por persoas que forman parte da sociedade de cada momento, que se ve influenciado polos coñecementos previos que se posúen, polas necesidades e condicionamentos de cada época histórica. A ciencia, por tanto, considérase o resultado dun proceso de elaboración susceptible de experimentar revisións e modificacións.

As ciencias da natureza forman parte da cultura, non só como ferramenta de desenvolvemento dela, senón tamén con entidade propia. Na historia da ciencia atopamos múltiples casos en que, a raíz dunha revolución científica, cambia a concepción do mundo.

## 1.1 Materias e Profesorado

MATERIA	CURSO	Grupos (nº)	PROFESORA
Biología e Xeoloxía	1º ESO	3	Rebeca Alonso Sánchez
Biología e Xeoloxía	3º ESO	3	Mª Jesús Martínez Vilar
Biología e Xeoloxía	4º ESO	2	Elena Pérez Seijo
Cultura Científica	4º ESO	1	Elena Pérez Seijo
Biología e Xeoloxía	1º Bacharelato	1	Elena Pérez Seijo
Cultura Científica	1º Bacharelato	1	Rebeca Alonso Sánchez
Anatomía	1º Bacharelato	1	Rebeca Alonso Sánchez
Biología	2º Bacharelato	1	Mª Jesús Martínez Vilar
CTMA	2º Bacharelato	1	Elena Pérez Seijo

## 2. CONTRIBUCIÓN DAS MATERIAS ÁS COMPETENCIAS CLAVE

COMPETENCIAS CLAVE	INDICADORES	DESCRITORES
<p><i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía</i></p>	<p>Coidado do medio natural e dos seres vivos</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Interactuar co ámbito natural de xeito respectuoso.</li> <li>- Comprometerse co uso responsable dos recursos naturais para promover un desenvolvemento sostible.</li> <li>- Respectar e preservar a vida dos seres vivos do seu ámbito.</li> <li>- Tomar conciencia dos cambios producidos polo ser humano no ámbito natural e as repercusións para a vida futura.</li> </ul>
	<p>Vida saudable</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Desenvolver e promover hábitos de vida saudable en canto á alimentación e ao exercicio físico.</li> <li>- Xerar criterios persoais sobre a visión social da estética do corpo humano fronte ao seu coidado saudable.</li> </ul>
	<p>A ciencia no día a día</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Recoñecer a importancia da ciencia na nosa vida cotiá.</li> <li>- Aplicar métodos científicos rigorosos para mellorar a comprensión da realidade circundante en distintos ámbitos (biolóxico, xeolóxico, físico, químico, tecnolóxico, xeográfico...).</li> <li>- Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que acontece ao noso redor e responder a preguntas.</li> </ul>

	Manexo de elementos matemáticos	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.</li> <li>- Comprender e interpretar a información presentada en formato gráfico.</li> <li>- Expresarse con propiedade na linguaxe matemática.</li> </ul>
	Razoamento lóxico e resolución de problemas	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Organizar a información utilizando procedementos matemáticos.</li> <li>- Resolver problemas seleccionando os datos e as estratexias apropiadas.</li> <li>- Aplicar estratexias de resolución de problemas a situacións da vida cotiá.</li> </ul>
<i>Comunicación lingüística</i>	Comprensión: oral e escrita	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Comprender o sentido dos textos escritos e orais.</li> <li>- Manter unha actitude favorable cara á lectura.</li> </ul>
	Expresión: oral e escrita	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.</li> <li>- Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.</li> <li>- Compoñer distintos tipos de textos creativamente con sentido literario.</li> </ul>
	Normas de comunicación	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Respetar as normas de comunicación en calquera contexto: quenda de palabra, escoita atenta ao interlocutor...</li> <li>- Manexar elementos de comunicación non verbal, ou en diferentes rexistros, nas diversas situacións comunicativas.</li> </ul>

	Comunicación noutras linguas	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Entender o contexto sociocultural da lingua, así como a súa historia para un mellor uso desta.</li> <li>- Manter conversacións noutras linguas sobre temas cotiáns en distintos contextos.</li> <li>- Utilizar os coñecementos sobre a lingua para buscar información e ler textos en calquera situación.</li> <li>- Producir textos escritos de diversa complexidade para o seu uso en situacións cotiás ou en materias diversas.</li> </ul>
<i>Competencia dixital</i>	Tecnoloxías da información	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Empregar distintas fontes para a busca de información.</li> <li>- Seleccionar o uso das distintas fontes segundo a súa fiabilidade.</li> <li>- Elaborar e dar a coñecer información propia derivada de información obtida a través de medios tecnolóxicos.</li> </ul>
	Comunicación audiovisual	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utilizar as distintas canles de comunicación audiovisual para transmitir informacións diversas.</li> <li>- Comprender as mensaxes que veñen dos medios de comunicación.</li> </ul>
	Utilización de ferramentas dixitais	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.</li> <li>- Actualizar o uso das novas tecnoloxías para mellorar o traballo e facilitar a vida diaria.</li> <li>- Aplicar criterios éticos no uso das tecnoloxías.</li> </ul>
<i>Conciencia e expresións culturais</i>	Respecto polas manifestacións culturais propias e alleas	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mostrar respecto cara ao patrimonio cultural mundial nas súas distintas vertentes (artístico-literaria, etnográfica, científico-técnica...), e cara ás persoas que contribuíron ao seu desenvolvemento.</li> <li>- Valorar a interculturalidade como unha fonte de riqueza persoal e cultural.</li> <li>- Apreciar os valores culturais do patrimonio natural e da evolución do pensamento científico.</li> </ul>



	<p>Exposición cultural e artística</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Expressar sentimentos e emocións mediante códigos artísticos.</li> <li>- Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e gusto pola estética no ámbito cotián.</li> <li>- Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.</li> </ul>
<p><i>Competencias sociais e cívicas</i></p>	<p>Educación cívica e constitucional</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñecer as actividades humanas, adquirir unha idea da realidade histórica a partir de distintas fontes, e identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito referendado por unha constitución.</li> <li>- Aplicar dereitos e deberes da convivencia cidadá no contexto da escola.</li> </ul>
	<p>Relación cos demais</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Desenvolver capacidade de diálogo cos demais en situacións de convivencia e traballo e para a resolución de conflitos.</li> <li>- Mostrar dispoñibilidade para participar activamente en ámbitos de participación establecidos.</li> <li>- Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas.</li> </ul>
	<p>Compromiso social</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.</li> <li>- Concibir unha escala de valores propia e actuar conforme a ela.</li> <li>- Evidenciar preocupación polos máis desfavorecidos e respecto aos distintos ritmos e potencialidades.</li> <li>- Involucrarse ou promover accións cun fin social.</li> </ul>
<p><i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor</i></p>	<p>Autonomía persoal</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Optimizar recursos persoais apoiándose nas fortalezas propias.</li> <li>- Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas.</li> <li>- Ser constante no traballo, superando as dificultades.</li> <li>- Dirimir a necesidade de axuda en función da dificultade da tarefa.</li> </ul>

	Liderado	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Xestionar o traballo do grupo coordinando tarefas e tempos.</li> <li>- Contaxiar entusiasmo pola tarefa e ter confianza nas posibilidades de alcanzar obxectivos.</li> <li>- Darlle prioridade á consecución de obxectivos de grupo ante os intereses persoais.</li> </ul>
	Creatividade	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Xerar novas e diverxentes posibilidades desde coñecementos previos dun tema.</li> <li>- Configurar unha visión de futuro realista e ambiciosa.</li> <li>- Encontrar posibilidades no ámbito que outros non aprecian.</li> </ul>
	Emprendemento	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Optimizar o uso de recursos materiais e persoais para a consecución de obxectivos.</li> <li>- Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.</li> <li>- Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou dos proxectos.</li> <li>- Actuar con responsabilidade social e sentido ético no traballo.</li> </ul>
<i>Aprender a aprender</i>	Perfil de aprendiz	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Identificar potencialidades persoais como aprendiz: estilos de aprendizaxe, intelixencias múltiples, funcións executivas...</li> <li>- Xestionar os recursos e as motivacións persoais en favor da aprendizaxe.</li> <li>- Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.</li> </ul>
	Ferramentas para estimular o pensamento	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Aplicar estratexias para a mellora do pensamento creativo, crítico, emocional, interdependente...</li> <li>- Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.</li> </ul>

	Planificación e avaliación da aprendizaxe	<ul style="list-style-type: none"><li>- Planificar os recursos necesarios e os pasos que hai que realizar no proceso de aprendizaxe.</li><li>- Seguir os pasos establecidos e tomar decisións sobre os pasos seguintes en función dos resultados intermedios.</li><li>- Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.</li><li>- Tomar conciencia dos procesos de aprendizaxe.</li></ul>
--	---	---

### **3. OBXETIVOS DA UNIDADE - CONTIDOS - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE**

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC)

## **1. Obxectivos didácticos**

### **UNIDADE 1. O universo e o noso planeta**

- Coñecer o modelo xeocéntrico e o modelo heliocéntrico do universo e situalos no seu contexto histórico.
- Coñecer o concepto actual de universo en expansión e os seus compoñentes: galaxias, nebulosas e estrelas.
- Situar o sistema solar no universo, coñecer o seu tamaño e explicar a súa orixe.
- Explicar as características do Sol, dos planetas e doutros corpos do sistema solar.
- Coñecer os movementos da Terra e explicar as súas consecuencias: a sucesión dos días e das noites, e as estacións do ano.
- Describir os movementos da Lúa, as súas fases e explicar as causas que orixinan as eclipses e as mareas.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as características dos seres vivos.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 2. A xeosfera. Minerais e rochas**

- Coñecer o relevo da xeosfera e as capas que se diferencian nela, e sinalar as características da litosfera.
- Saber qué é un mineral e describir as principais propiedades que permiten a súa identificación.
- Diferenciar os principais grupos nos que se clasifican os minerais e recoñecer os exemplares máis correntes de cada un deles.
- Coñecer que é unha rocha e cales son as principais propiedades que permiten identificalas.
- Explicar que son as rochas magmáticas e distinguir os grupos nos que se dividen recoñecendo os exemplares máis representativos de cada un deles.
- Comprender o proceso de formación das rochas metamórficas e diferenciar os grupos nos que se clasifican identificando os exemplares máis representativos de cada un deles.
- Describir os principais grupos nos que se clasifican as rochas sedimentarias e identificar os principais representantes de cada un deles.
- Explicar como se orixinan os principais tipos de combustibles fósiles e para que se utilizan.
- Coñecer os principais minerais e rochas da xeosfera que utilizamos e saber para que os empregamos.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre a xeosfera e os minerais e rochas que a constitúen.

- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos de forma oral e escrita sobre estes.
- Promover o desenvolvemento de destrezas básicas e de estratexias para organizar, memorizar e recuperar a información.

### **UNIDADE 3. A atmosfera**

- Coñecer a composición da atmosfera actual e como evolucionou ao longo da historia da Terra, e describir as capas que se diferencian nela.
- Coñecer as funcións que desempeña a atmosfera e saber a importancia que teñen para o desenvolvemento da vida na Terra.
- Coñecer o fenómeno da contaminación atmosférica e os efectos que ten para os seres vivos e o medio.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre a atmosfera.
- Adquirir vocabulario específico sobre a atmosfera para expresar coñecementos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 4. A hidrosfera**

- Saber que coñecemos como hidrosfera, os tres estados nos que se encontra e as características que a fan esencial para a vida.
- Coñecer a distribución da auga dos océanos, dos mares e das augas continentais.
- Comprender que os continuos movementos da auga e os seus cambios de estado constitúen o ciclo hidrolóxico.
- Valorar a importancia que ten a auga para a vida, estudar os usos que facemos dela, saber que é un recurso limitado e que debemos facer unha xestión sostible do devandito recurso.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos acerca da distribución da auga na Terra e as iniciativas que se levan a cabo para regular o seu consumo e a súa conservación.
- Adquirir vocabulario específico sobre os distintos estados nos que se pode encontrar a auga e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 5. A biosfera**

- Coñecer as condicións do planeta Terra que fan posible o desenvolvemento da vida.
- Describir as características dos seres vivos: a súa composición química, a súa organización celular e as funcións vitais.
- Coñecer as estruturas comúns a todas as células e diferenciar entre a célula procariota e a eucariota; e entre a célula animal e a célula vexetal.
- Explicar as tres funcións vitais: nutrición, relación e reprodución.
- Coñecer o sistema de clasificación dos seres vivos.
- Describir os niveis de organización dos seres vivos e as características dos cinco reinos.

- Coñecer as partes do microscopio óptico e utilízalo con corrección.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as características dos seres vivos.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos de forma oral e escrita sobre estes.

#### **UNIDADE 6. O reino Animal. Os animais vertebrados**

- Coñecer a diversidade dos vertebrados e identificar os representantes de cada grupo.
- Describir as características máis representativas dos diferentes grupos de vertebrados (peixes, anfibios, réptiles, aves e mamíferos).
- Identificar as principais características que diferencian o ser humano dos demais mamíferos.
- Recoñecer a importancia que teñen os vertebrados para as persoas e coñecer os seus efectos beneficiosos e prexudiciais.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre os vertebrados.
- Adquirir vocabulario específico sobre os vertebrados para expresar coñecementos de forma oral e escrita sobre estes.

#### **UNIDADE 7. Os animais invertebrados**

- Coñecer cales son as características do corpo dos invertebrados.
- Describir os poríferos e os cnidarios, explicando como é o seu corpo e outras características.
- Describir os vermes, explicando cales son os grupos máis destacados e as características de exemplos concretos e coñecidos como a tenia, a planaria e a miñoca.
- Describir os moluscos, explicando como é o seu corpo e os principais tipos de moluscos: gasterópodos, bivalvos e cefalópodos.
- Describir con detalle as características do corpo dos artrópodos e os seus principais tipos: arácnidos, crustáceos, miriápodos e insectos.
- Describir como son os equinodermos, explicando detalladamente o seu sistema ambulacral.
- Sinalar a relación entre os invertebrados e as persoas, diferenciando os que son prexudiciais dos que son beneficiosos.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as características dos invertebrados, as súas funcións e a súa importancia biolóxica.
- Adquirir vocabulario específico sobre as partes que compoñen o corpo dos distintos grupos de invertebrados e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

#### **UNIDADE 8. As funcións vitais nos animais**

- Coñecer cales son as características do corpo dos animais.
- Describir as funcións de nutrición, explicando a existencia ou non de aparato dixestivo e os tipos de aparatos dixestivos que presentan os animais; como se produce a respiración, os tipos de aparatos respiratorios e a circulación e excreción dos produtos de refugallo a través dos aparatos correspondentes.

- Describir as funcións de relación, explicando os distintos órganos sensoriais, os sistemas nervioso e endócrino e os órganos efectores encargados de elaborar a resposta: movementos e secreción de substancias.
- Describir as funcións de reprodución en animais, explicando os tipos de reprodución asexual e sexual, así como o proceso de desenvolvemento do cigoto, diferenciando o desenvolvemento embrionario do postembrionario.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as características dos animais, as súas funcións e a súa importancia biolóxica.
- Adquirir vocabulario específico sobre as partes que compoñen o corpo dos distintos grupos de animais e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 9. O reino Plantas**

- Coñecer cales son as partes máis importantes das plantas.
- Describir as funcións de nutrición (explicando, de forma sinxela, como se leva a cabo o proceso da fotosíntese), as de relación e as de reprodución.
- Coñecer como se clasifican as plantas segundo posúan sementes ou non.
- Valorar a importancia que teñen as plantas para as persoas e o medio.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as características das plantas, as súas funcións (especialmente a fotosíntese) e a súa importancia biolóxica.
- Adquirir vocabulario específico sobre as partes das plantas e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 10. Os reinos Fungos, Protistas e Moneras**

- Recoñecer os seres vivos que pertencen aos reinos moneras, protoctistas e fungos.
- Describir as características máis importantes dos seres pertencentes a estes tres reinos (moneras, protoctistas e fungos).
- Valorar a importancia que teñen os seres vivos destes tres reinos para o ser humano e para o medio.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre as moneras, os protoctistas e os fungos.
- Adquirir vocabulario específico sobre as moneras, os protoctistas e os fungos para expresar coñecementos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 11. A ecosfera**

- Coñecer os compoñentes do ecosistema: o biótomo e a biocenose.
- Recoñecer os ecosistemas das distintas rexións climáticas da Terra.
- Describir ecosistemas terrestres e acuáticos.

- Coñecer os distintos ecosistemas de Galicia Coñecer a capacidade de autorregulación dos ecosistemas e describir algún sistema de autorregulación.
- Definir o solo e saber a que se debe a súa importancia.
- Coñecer as principais causas da perda solo e propoñer solucións que contribúan á súa conservación.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos acerca dos fósiles que se encontraron no noso planeta.
- Adquirir vocabulario específico sobre a unidade e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

### **UNIDADE 12. A dinámica dos ecosistemas**

- Coñecer os compoñentes do ecosistema: o biótomo, a biocenose e as interaccións que se producen entre eles.
- Coñecer os tipos de adaptacións e describir algunhas adaptacións dos seres vivos á auga, á luz e á temperatura.
- Coñecer as características dos ecosistemas en equilibrio.
- Coñecer a capacidade de autorregulación dos ecosistemas e describir algún sistema de autorregulación.
- Definir biodiversidade e saber a que se debe a súa importancia.
- Coñecer as principais causas da perda de biodiversidade e propoñer solucións que contribúan á súa conservación.
- Recoñecer as adaptacións corporais e de comportamento que farán posible a evolución.
- Utilizar as TIC para investigar e ampliar os coñecementos acerca dos fósiles que se encontraron no noso planeta.
- Adquirir vocabulario específico sobre a unidade e expresar os coñecementos adquiridos de forma oral e escrita.

## **2. Tem poralización**

1ª avaliación	UNIDADE 1. O universo e o noso planeta
	UNIDADE 2. A xeosfera. Minerais e rochas
	UNIDADE 3. A atmosfera
	UNIDADE 4. A hidrosfera
2ª avaliación	UNIDADE 5. A biosfera
	UNIDADE 6. O reino Animal. Os animais vertebrados
	UNIDADE 7. Os animais invertebrados
	UNIDADE 8. As funcións vitais nos animais
3ª avaliación	UNIDADE 9. O reino Plantas
	UNIDADE 10. Os reinos Fungos, Protistas e Moneras
	UNIDADE 11. A ecosfera
	UNIDADE 12. A dinámica dos ecosistemas
	Proxecto de investigación



## 2. Contidos- Criterios - Estándares - Indicadores de logro - Competencias básicas

### UNIDADE 1. O UNIVERSO E O NOSO PLANETA

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b>O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida demostrada do medio natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O Universo.</li> <li>• O sistema solar.</li> <li>• Os planetas.</li> <li>• A Terra, un planeta singular.</li> <li>• Os movementos da Terra: rotación e translación.</li> <li>• As estacións.</li> <li>• A Lúa.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO</b></p> <p><b>B2.1.</b> Principais modelos sobre a orixe do Universo.</p> <p><b>B2.2.</b> Componentes do Universo.</p> <p><b>B2.3.</b> Características do Sistema Solar e dos seus componentes.</p> <p><b>B2.4.</b> Concepcións sobre o Sistema Solar a longo da historia.</p> <p><b>B2.5.</b> Os planetas no Sistema Solar.</p> <p><b>B2.6.</b> O planeta Terra: características.</p> <p><b>B2.7.</b> Os movementos da Terra, da Lúa e do Sol, e as súas consecuencias.</p> <p><b>B2.19.</b> Abiosfera. Características que fixeron da Terra un planeta habitable.</p>		<p><b>B2.1.</b> Recoñecer as ideas principais sobre a orixe do Universo, e a formación e evolución das galaxias.</p> <p><b>B2.2.</b> Explicar a organización do Universo e do Sistema Solar, así como algunhas das concepcións que sobre estes sistemas planetarios tiveron ao longo da historia.</p> <p><b>B2.3.</b> Relacionar comparativamente a posición dun planeta no sistema solar coas súas características.</p> <p><b>B2.4.</b> Localizar a posición da Terra no Sistema Solar.</p> <p><b>B2.5.</b> Establecer os movementos da Terra, da Lúa e do Sol, e relacionalos coa existencia do día e a noite, as estacións, as mareas e as eclipses.</p> <p><b>B2.15.</b> Seleccionar as características que fan da Terra un planeta especial para o desenvolvemento da vida.</p>

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b></p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual en equipo. Presentación de conclusións.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Observar e describir as constelacións.</li> </ul>	<p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual en equipo.</p> <p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados coa unidade.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Transmite a información de xeito preciso.</li> <li>Presenta os traballos de forma limpa e ordenada.</li> </ul>	CD CCL
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	CAA CCL

## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B2.1.</b> Recoñecer as ideas principais sobre a orixe e do Universo, e a formación e evolución das galaxias.	<b>B2.1.1.</b> Identifica as ideas principais sobre a orixe do universo.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Recoñece a estrutura do universo e as ideas principais sobre a súa orixe.</li> <li>• Resolve problemas con datos que inclúen as unidades básicas que se usan en astronomía para medir distancias e tamaños no universo.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.2.</b> Explicar a organización do Universo e do Sistema Solar, así como algunhas das concepcións sobre este sistema planetario setiveron ao longo da historia.	<b>B2.2.1.</b> Recoñece os compoñentes do Universo e do Sistema Solar describindo as súas características xerais.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Describe a orixe, a estrutura, os compoñentes e as características xerais do Sistema Solar.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.3.</b> Relacionar comparativamente a posición dun planeta nos sistemas solares coas súas características.	<b>B2.3.1.</b> Precisa as características que se dan no planeta Terra, que permiten o desenvolvemento da vida nel, e que non se dan nos outros planetas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Explica as características da Terra.</li> <li>• Identifica e describe os compoñentes da Terra.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.4.</b> Localizar a posición da Terra no Sistema Solar.	<b>B2.4.1.</b> Identifica a posición da Terra no Sistema Solar.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Relaciona os movementos da Terra cos ciclos diarios e anuais.</li> <li>• Coñece as causas das estacións do ano.</li> <li>• Explica o movemento aparente do Sol ao longo do ano.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.5.</b> Establecer os movementos da Terra, da Lúa e do Sol, e relacionalos coa existencia do día e a noite, as estacións, as mareas e os eclipses.	<b>B2.5.2.</b> Interpreta correctamente en gráficos e esquemas, fenómenos como as fases lunares e os eclipses, e establece a súa relación coa posición relativa da Terra, a Lúa e o Sol.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Describe a orixe das fases da Lúa.</li> <li>• Explica os tipos de eclipses.</li> <li>• Comprende a sucesión das mareas e a súa relación coa Lúa.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.15.</b> Seleccionar as características que fan da Terra un planeta especial para o desenvolvemento da vida.	<b>B2.15.</b> Seleccionar as características que fan da Terra un planeta especial para o desenvolvemento da vida.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Explica as características da Terra.</li> <li>• Identifica e describe os compoñentes da Terra.</li> </ul>	CMCCT

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p>	<p><b>B5.4.1.</b> Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Deseña un mural en grupo para explicar como se forma unha nebulosa e como evoluciona co tempo.</li> <li>• Observa, describe e expón as súas observacións sobre o firmamento, achegando o seu traballo individual ao grupo e respectando os traballos dos demais equipos.</li> </ul>	<p>CSC CSIEE</p>
<p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>	<p><b>B5.5.1.</b> Expressa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Expressa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións.</li> </ul>	<p>CCL CCEC</p>

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostrados de medio natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Os compoñentes da xeosfera.</li> <li>• Os relevos da superficie terrestre.</li> <li>• Minerais e rochas.</li> <li>• Propiedades dos minerais.</li> <li>• Clasificación dos minerais.</li> <li>• As rochas.</li> <li>• Utilidade de minerais e rochas.</li> <li>• Rochas e minerais de Galicia.</li> </ul>	<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO</b></p> <p><b>B2.8.</b> A xeosfera: estrutura e composición da codia, o manto e o núcleo.</p> <p><b>B2.9.</b> Minerais e rochas: propiedades, características e utilidades.</p> <p><b>B2.10.</b> Xestión sustentable dos recursos minerais. Recursos minerais en Galicia.</p>		<p><b>B2.6.</b> Identificar os materiais terrestres segundo a súa abundancia e a distribución nas grandes capas da Terra.</p> <p><b>B2.7.</b> Recoñecer as propiedades e as características dos minerais e das rochas, distinguirlas e as súas aplicacións máis frecuentes e salientara súa importancia económica e a xestión sustentable.</p>

## UNIDADE 2. A XEOSFERA. MINERAIS E ROCHAS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b>  <b>B5.2.</b> Artigocientífico. Fontes de divulgación científica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Os compoñentes da xeosfera.</li> <li>• Os relevos da superficie terrestre.</li> <li>• Minerais e rochas.</li> <li>• Propiedades dos minerais.</li> <li>• Clasificación dos minerais.</li> <li>• As rochas.</li> <li>• Utilidade de minerais e rochas.</li> <li>• Rochas e minerais de Galicia.</li> </ul>	<p><b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar a para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>	<p><b>B1.2.1.</b> Procura, seleccionar e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expona de forma clasificada.</li> </ul>	<p>CD CAA</p>
	<p><b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formar unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, forma a súa propia opinión, argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	<p>CAA CCL</p>



## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.6.</b> Identificar os materiais terrestres segundo a súa abundancia e a distribución nas grandes capas da Terra.</p>	<p><b>B2.6.1.</b> Describe as características xerais dos materiais máis frecuentes nas zonas externas do planeta e xustifica a súa distribución en capas en función da súa densidade.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Describe as características xerais dos materiais máis frecuentes nas zonas externas do planeta e xustifica a súa distribución en capas en función da súa densidade.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
	<p><b>B2.6.2.</b> Describe as características xerais da codia, o manto e o núcleo terrestre, e os materiais que os compoñen, e relaciona as características coa súa situación.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe a codia, o manto e o núcleo terrestre, e indica as súas características e os materiais que os forman.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
<p><b>B2.7.</b> Recoñecer as propiedades e as características dos minerais das rochas, distinguir as súas aplicacións máis frecuentes e salienta a súa importancia económica e a explotación sustentable.</p>	<p><b>B2.7.1.</b> Identifica minerais e rochas utilizando criterios que permitan diferenciarlos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e clasifica os minerais e as rochas, engadindo características que os diferencian e exemplos de cada un deles.</li> <li>Identifica e describe os recursos minerais que hai en Galicia.</li> </ul>	<p>CMCCT CAA</p>

## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO (CONTINUACIÓN)

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.7.</b> Recoñecer as propiedades e características dos minerais e das rochas, distinguindo as súas aplicacións máis frecuentes e destacando a súa importancia económica e a xestión sustentable.</p>	<p><b>B2.7.2.</b> Describe algunhas das aplicacións máis frecuentes dos minerais e das rochas no ámbito da vida cotiá.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Busca información sobre a composición e o grupo ao que pertencen os minerais e rochas, describe algunhas das aplicacións máis frecuentes no ámbito da vida cotiá.</li> <li>• Describe cales son as rochas que máis se extraen en Galicia e o uso que se lles dá.</li> </ul>	<p>CCEC</p>
	<p><b>B2.7.3.</b> Recoñece a importancia do uso responsable e a xestión sustentable dos recursos minerais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Busca información sobre como se extraen os recursos minerais e o impacto ambiental que xeran, recoñecendo a importancia do uso responsable e a xestión sustentable dos recursos minerais, especialmente, do carbón e do petróleo.</li> </ul>	<p>CSC</p>

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.	<b>B5.3.1.</b> Utilizar diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Utiliza as TIC para elaborar a información e presentar os resultados da súa aprendizaxe e das súas investigacións.</li></ul>	CL CMCT CD AA CSC IE CEC

### UNIDADE 3. A atmosfera

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida de mostrados do medio natural e doutras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• A orixe da atmosfera.</li> <li>• A composición da atmosfera actual.</li> <li>• A estrutura da atmosfera.</li> <li>• As funcións da atmosfera.</li> <li>• A presión atmosférica.</li> <li>• O aire móvese.</li> <li>• As nubes e as precipitacións.</li> <li>• O tempo e o clima.</li> <li>• A contaminación atmosférica.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO</b></p> <p><b>B2.11.</b> A atmosfera: composición e estrutura. O aire e os seus compoñentes. Efecto invernadoiro. Importancia da atmosfera para os seres vivos.</p> <p><b>B2.12.</b> Contaminación atmosférica: repercusión e posibles solucións.</p>		<p><b>B2.8.</b> Analizar as características e a composición da atmosfera, e as propiedades do aire.</p> <p><b>B2.9.</b> Investigar e recoller información sobre os problemas de contaminación ambiental actual e as súas repercusións, e desenvolver actitudes que contribúan á súa solución.</p> <p><b>B2.10.</b> Recoñecer a importancia do papel protector da atmosfera para os seres vivos e considerar as repercusións da actividade humana nela.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados coa atmosfera.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	CAA CCL

## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.8.</b> Analizar as características e a composición da atmosfera, e as propiedades do aire.</p>	<p><b>B2.8.1.</b> Recoñece a estrutura e a composición da atmosfera.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica as capas da atmosfera e explica a súa estrutura e composición.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
	<p><b>B2.8.2.</b> Recoñece a composición do aire e identifica os contaminantes principais en relación coa súa orixe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica os compoñentes do aire e dos contaminantes principais, relacionándoos coa súa orixe.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
	<p><b>B2.8.3.</b> Identifica e xustifica con argumentacións sinxelas, as causas que sustentan o papel protector da atmosfera para os seres vivos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e xustifica o papel protector da atmosfera, argumentando como afecta a temperatura do planeta, as ondas e as correntes mariñas.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
<p><b>B2.9.</b> Investigar e recoller información sobre os problemas de contaminación ambiental actual e as súas repercusións, e desenvolver actitudes que contribúan á súa solución.</p>	<p><b>B2.9.1.</b> Relaciona a contaminación ambiental coa deterioración ambiental, e propón accións e hábitos que contribúan á súa solución.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Describe a contaminación ambiental e relaciónaa coa deterioración do medio ambiente; propón hábitos saudables e medidas para reducir a contaminación e os seus efectos.</li> </ul>	<p>CSC CSIE</p>

## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO (CONTINUACIÓN)

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B2.10.</b> Recoñecer a importancia do papel protector da atmosfera para os seres vivos e considerar as repercusións da actividade humana nela.	<b>B2.10.1.</b> Relaciona situacións en que a actividade humana interfire coa acción protectora da atmosfera.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Identifica e describe como a actividade humana interfire coa acción protectora da atmosfera; suxire medidas que se poden adoptar na súa contorna próxima para que a contaminación atmosférica sexa menor.</li></ul>	CSC

## UNIDADE 4. A HIDROSFERA

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostrados do medio natural ou doutras fontes.</p> <p><b>B1.4.</b> Planificación e realización do traballo experimental, e interpretación dos seus resultados.</p> <p><b>B1.5.</b> Normas de seguridade no laboratorio, e coidado dos instrumentos e do material.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• A hidrosfera.</li> <li>• A auga na Terra.</li> <li>• As propiedades da auga.</li> <li>• Importancia da auga para a vida.</li> <li>• O ciclo da auga.</li> <li>• Usos da auga.</li> <li>• Impactos ambientais sobre a hidrosfera.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p><b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental coaxuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describi-la súa execución e interpretar os seus resultados.</p>
<p><b>BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO</b></p> <p><b>B2.13.</b> A hidrosfera. Propiedades da auga. Importancia da auga para os seres vivos.</p> <p><b>B2.14.</b> Auga na Terra. Auga doce e salgada.</p> <p><b>B2.15.</b> Ciclo da auga.</p> <p><b>B2.16.</b> Auga como recurso.</p> <p><b>B2.17.</b> Xestión sustentada da auga.</p> <p><b>B2.18.</b> Contaminación das augas doces e salgadas.</p>		<p><b>B2.11.</b> Describir as propiedades da auga e a súa importancia para a existencia da vida.</p> <p><b>B2.12.</b> Interpretar a distribución da auga na Terra, así como o ciclo da auga e o uso que fai dela o ser humano.</p> <p><b>B2.13.</b> Valorar e identificar a necesidade dunha xestión sustentada da auga e de actuacións persoais e colectivas que potencien a redución do consumo e a súa reutilización.</p> <p><b>B2.14.</b> Xustificar e argumentar a importancia de preservar e non contaminar as augas doces e salgadas.</p>



## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados coa hidrosfera.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CAA CCL
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	CAA CCL
<b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental co axuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describir a súa execución e interpretar os seus resultados.	<b>B1.3.1.</b> Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, e coida os instrumentos e o material empregado.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Actúa tendo en conta as normas e seguridade.</li> <li>Coida o material e os instrumentos empregados.</li> </ul>	CMCCT CSC
	<b>B1.3.2.</b> Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento como material básico de laboratorio, argumenta o proceso experimental seguido, describe as súas observacións e interpreta os seus resultados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Desenvolve con autonomía o experimento, describindo as súas observacións e interpretando os resultados.</li> </ul>	CSIEE CMCCT CAA

## BLOQUE 2. A TERRA NO UNIVERSO

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B2.11.</b> Describir as propiedades da auga e a súa importancia para a existencia da vida.	<b>B2.11.1.</b> Recoñece as propiedades anómalas da auga en relación coas súas consecuencias para o mantemento da vida na Terra.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe as propiedades anómalas da auga en relación coas consecuencias que teñen para procesos na superficie terrestre e nos seres vivos.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.12.</b> Interpretar a distribución da auga na Terra, así como o ciclo da auga e o uso que fai del ao ser humano.	<b>B2.12.1.</b> Describe o ciclo da auga en relación cos cambios de estado de agregación.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Comprende e explica o ciclo da auga, describindo os procesos que o forman e relacionándoo coas súas causas e consecuencias.</li> </ul>	CMCCT
<b>B2.13.</b> Valorar e identificar a necesidade dunha xestión sustentable da auga e de actuacións persoais e colectivas que potencien a redución do consumo e a súa reutilización.	<b>B2.13.1.</b> Comprende e identifica o significado da xestión sustentable da auga doce, e enumera medidas concretas que colaboren nesa xestión.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Recoñece a importancia da xestión sustentable da auga doce e identifica algunhas medidas concretas que colaboren en que esta xestión sexa eficaz.</li> </ul>	CSC CSIEE
<b>B2.14.</b> Xustificar e argumentar a importancia de preservar e non contaminar as augas doces e salgadas.	<b>B2.14.1.</b> Recoñece os problemas de contaminación de augas doces e salgadas en relación coas actividades humanas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica os problemas de contaminación de augas doces e salgadas, ocasionados polas actividades humanas, e propón medidas para palialos ou evitalos.</li> </ul>	CSC

## UNIDADE 5. A BIOSFERA

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida de mostrados do medio natural e doutras fontes.</p> <p><b>B1.4.</b> Planificación e realización do traballo experimental, e interpretación dos seus resultados.</p> <p><b>B1.5.</b> Normas de seguridade no laboratorio, e coidado dos instrumentos e do material.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• A biosfera.</li> <li>• Que é un ser vivo?</li> <li>• As funcións vitais.</li> <li>• Que é unha célula?</li> <li>• A célula procariota.</li> <li>• A célula eucariota.</li> <li>• Os niveis de organización.</li> <li>• A biodiversidade e as adaptacións.</li> <li>• A clasificación dos seres vivos.</li> <li>• Os cinco reinos.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p><b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental coaxudado dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describi-la súa execución e interpretar os seus resultados.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.1.</b> Concepto de biodiversidade. Importancia da biodiversidade.</p> <p><b>B3.2.</b> Sistemas de clasificación dos seres vivos. Concepto de especie. Nomenclatura binomial.</p> <p><b>B3.3.</b> Reinos dos seres vivos: Moneras, Protistas, Fungi, Metafitas e Metazoos.</p> <p><b>B3.7.</b> Clasificación de animais e plantas a partir de claves dicotómicas e outros medios.</p>		<p><b>B3.1.</b> Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.</p> <p><b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.</p> <p><b>B3.3.</b> Describir as características xerais dos grandes grupos taxonómicos e explicar a súa importancia no conxunto dos seres vivos.</p> <p><b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados coa unidade.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CAA CCL
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	CAA CCL
<b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental co axuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describir a súa execución e interpretar os seus resultados.	<b>B1.3.2.</b> Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento como material básico de laboratorio, argumenta o proceso experimental seguido, describe as súas observacións e interpreta os seus resultados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica os principais instrumentos ópticos de recoñecemento, como material básico de laboratorio, diferencia as súas partes e relaciónaa co traballo experimental.</li> </ul>	CSIEE CMCCT CAA

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.1.</b> Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.	<b>B3.1.1.</b> Estima a importancia da biodiversidade e aplica criterios de clasificación dos seres vivos, relacionando os animais e as plantas máis comúns cun grupo taxonómico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Valora a importancia da biodiversidade.</li> <li>• Clasifica os seres vivos, aplicando os criterios correspondentes.</li> </ul>	CCEC CMCCT
<b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.	<b>B3.2.1.</b> Identifica e reconece exemplares característicos de cada un destes grupos, e salienta a súa importancia biolóxica.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Utiliza a clave dicotómica para clasificar os organismos e indica que pasos seguiu para iso.</li> </ul>	CMCCT
<b>B3.3.</b> Describir as características xerais dos grandes grupos taxonómicos e explicar a súa importancia no conxunto dos seres vivos.	<b>B3.3.1.</b> Discrimina as características xerais e singulares de cada grupo taxonómico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe os grupos taxonómicos, diferenciando as características de cada un.</li> </ul>	CMCCT
<b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.	<b>B3.6.1.</b> Clasifica e identifica animais e plantas a partir de claves de identificación.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica seres vivos cunha clave dicotómica.</li> </ul>	CMCCT

## UNIDADE 6. O reino Animal. Os animais vertebrados

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostrados de medio natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O reino Animal.</li> <li>• As características dos animais vertebrados.</li> <li>• Os peixes.</li> <li>• Os anfibios.</li> <li>• Os réptiles.</li> <li>• As aves.</li> <li>• Os mamíferos.</li> <li>• O ser humano.</li> <li>• A importancia dos vertebrados para as persoas.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.5.</b> Vertebrados: peixes, anfibios, réptiles, aves e mamíferos. Características anatómicas e fisiolóxicas.</p> <p><b>B3.7.</b> Clasificación de animais e plantas a partir de claves dicotómicas e outros medios.</p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptación dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>		<p><b>B3.4.</b> Caracterizar os principais grupos de invertebrados e vertebrados.</p> <p><b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.</p> <p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b></p> <p><b>B5.1.</b> Método científico. Elaboración de hipóteses, e a súa comprobación e argumentación a partir da experimentación ou da observación.</p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual e en equipo. Presentación de conclusións.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O reino Animal.</li> <li>• As características dos animais vertebrados.</li> <li>• Os peixes.</li> <li>• Os anfibios.</li> <li>• Os réptiles.</li> <li>• As aves.</li> <li>• Os mamíferos.</li> <li>• O ser humano.</li> <li>• A importancia dos vertebrados para as persoas.</li> </ul>	<p><b>B5.1.</b> Planear, aplicar e integrar as destrezas e as habilidades propias do traballo científico.</p> <p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p> <p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados co reino animal.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Transmite a información de xeito preciso.</li> <li>Presenta os traballos de forma limpa e ordenada.</li> </ul>	CD CCL
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados con precisión.</li> </ul>	CAA CCL



### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.4.</b> Caracterizar os principais grupos de vertebrados e invertebrados.	<b>B3.6.2.</b> Recoñece exemplares de vertebrados, e asignaos á clase á que pertencen.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Describe as características principais dos animais vertebrados.</li> <li>• Identifica e describe diferentes animais vertebrados, e relacionaos coa clase á que pertencen.</li> </ul>	CMCCT
<b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.	<b>B3.7.1.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios de algúns ecosistemas ou de interese especial por seren especies en perigo de extinción ou endémicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Busca información sobre plantas e animais en perigo de extinción; identifícaos e relaciónaos cos seus propios ecosistemas.</li> </ul>	CMCCT
	<b>B3.7.2.</b> Relaciona coa súa adaptación ao medio a presenza de determinadas estruturas nos animais e nas plantas máis comúns.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Observa e indica a que tipo animais pertencen determinadas estruturas; explica para que serven e relaciónaos co medio no que viven.</li> </ul>	CAA CMCCT
<b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.	<b>B3.6.1.</b> Clasifica e identifica animais e plantas a partir de claves de identificación.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Constrúe unha clave dicotómica que permita clasificar animais vertebrados</li> </ul>	CMCCT

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B5.1.</b> Planear, aplicar e integrar as destrezas e as habilidades propias do traballo científico.	<b>B5.1.1.</b> Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e define destrezas científicas; explica cando é conveniente usalas e aplicaas en diferentes exemplos.</li> </ul>	CAA CMCCT
<b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.	<b>B5.4.1.</b> Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Participa, valora e respecta o traballo en grupo.</li> </ul>	CSC CSIEE
<b>B5.5.</b> Expore e defende en público o proxecto de investigación realizado.	<b>B5.5.1.</b> Diseña pequenos traballos de investigación sobre animais e/ou plantas, o ecosistema do seu contorno ou a alimentación e nutrición humana, para a súa presentación defensiva na aula.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información sobre a biodiversidade do planeta; realiza un traballo de investigación sinxelo, expón e participa nun debate sobre a importancia de todos os seres vivos para o ecosistema no que habitan.</li> </ul>	CAA CMCCT CSIEE CD
	<b>B5.5.2.</b> Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Expón por escrito a información atopada sobre os animais que se atopan en perigo de extinción.</li> </ul>	CCL CCEC

## UNIDADE 7. OS ANIMAIS INVERTEBRADOS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostrados do medio natural e doutras fontes.</p> <p><b>B1.4.</b> Planificación e realización do traballo experimental, e interpretación dos seus resultados.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Os animais invertebrados.</li> <li>• Poríferos e cnidarios.</li> <li>• Plathelminths, nematodos e anélidos.</li> <li>• Moluscos.</li> <li>• Artrópodos.</li> <li>• Equinodermos.</li> <li>• A importancia dos animais invertebrados.</li> </ul>	<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar a para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p><b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental coaxuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describir a súa execución e interpretar os seus resultados.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.4.</b> Invertebrados: poríferos, celentéreos, anélidos, moluscos, equinodermos e artrópodos. Características anatómicas e fisiolóxicas.</p> <p><b>B3.7.</b> Clasificación de animais e plantas a partir de claves dicotómicas e outros medios.</p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptacións dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>	<p><b>B3.4.</b> Caracterizar os principais grupos de invertebrados e vertebrados.</p> <p><b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.</p> <p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>	

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CAA CCL
<b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental co axuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describir a súa execución e interpretar os seus resultados.	<b>B1.3.2.</b> Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, como material básico de laboratorio, argumenta o proceso experimental seguido, describe as súas observacións e interpreta os seus resultados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica os principais instrumentos ópticos de recoñecemento, como material básico de laboratorio, diferencia as súas partes e relaciónaos co traballo experimental.</li> </ul>	CSIEE CMCCT CAA

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.4.</b>Caracterizar os principais grupos de invertebrados e vertebrados.</p>	<p><b>B3.4.1.</b> Asocia invertebrados comúns co grupo taxonómico ao que pertencen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica as características dos distintos grupos taxonómicos, sinalando semellanzas e diferenzas entre eles e entre os invertebrados que pertencen a cada grupo.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
<p><b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.</p>	<p><b>B3.6.1.</b> Clasifica animais e plantas a partir de claves de identificación.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Utiliza claves de identificación para clasificar animais en función da ausencia ou a presenza de cada característica.</li> </ul>	<p>CAA</p>
<p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>	<p><b>B3.7.1.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios de algúns ecosistemas ou de interese especial por ser especies en perigo de extinción ou endémicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe as características de plantas e animais; relaciónas co medio no que viven e cos seus propios ecosistemas.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA (CONTINUACIÓN)

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.	<b>B3.7.2.</b> Relaciona coa súa adaptación ao medio a presenza de determinadas estruturas nos animais e nas plantas máis comúns.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Observa e indica que clase de animal invertebrado é, en función das súas estruturas; explica para que lle serven e relaciónaaas co medio no que viven.</li></ul>	CL CMCCT

## UNIDADE 8. AS FUNCIÓNS VITAIS NOS ANIMAIS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida demostrada de información natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• As funcións vitais nos animais.</li> <li>• A función de nutrición. O proceso dixestivo.</li> <li>• A respiración.</li> <li>• A circulación.</li> <li>• A excreción.</li> <li>• A función de relación. Os receptores.</li> <li>• Os sistemas de coordinación.</li> <li>• O sistema nervioso.</li> <li>• O aparello locomotor.</li> <li>• A función de reprodución.</li> <li>• A fecundación. O desenvolvemento embrionario e postembrionario.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptacións dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>		<p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, e exprésase de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados coa unidade.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CAA CCL



### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.	<b>B3.7.2.</b> Relaciona coasúaadaptaciónaomedio a presenzadedeterminadasestruturasnosanimais enas plantas máis comúns.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Observa e indica a que tipo animais pertencen determinadas estruturas; explica para que serven e relaciónaaas co medio no que viven.</li></ul>	CAA CMCCT

## UNIDADE 9. O REINO PLANTAS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostrados de medio natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O reino Plantas.</li> <li>• Os órganos vexetais.</li> <li>• A nutrición nas plantas.</li> <li>• A función de relación nas plantas.</li> <li>• A reprodución das plantas.</li> <li>• Reprodución sexual de plantas con sementes.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.6.</b> Plantas: brións, feitos, ximnospermas e anxiospermas. Características principais, nutrición, relación e reprodución.</p> <p><b>B3.7.</b> Clasificación de animais e plantas a partir de claves dicotómicas e outros medios.</p>		<p><b>B3.5.</b> Coñecer e definir as funcións vitais das plantas e a súa importancia para a vida, e caracterizar os principais grupos de plantas.</p> <p><b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico e exprésase de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados co tema.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> <li>Busca información e realiza pequenos traballos de investigación sobre plantas.</li> <li>Expón os seus traballos con precisión e coherencia, explicando as conclusións das súas investigacións.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CAA CCL

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.5.</b> Coñecere definir as funcións vitais das plantas e a súa importancia para a vida, e caracterizar os principais grupos de plantas.	<b>B3.5.1.</b> Detalla o proceso de nutrición autótrofa e a relación coa súa importancia para o conxunto de todos os seres vivos.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Detalla o proceso de nutrición das plantas e valora a súa importancia para todos os seres vivos.</li> </ul>	CMCCT
	<b>B3.5.2.</b> Describe as características xerais e singulares dos principais grupos de plantas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e clasifica os organismos e indica que pasos seguiu para iso, sinalando as súas semellanzas e diferenzas.</li> </ul>	CMCCT
<b>B3.6.</b> Utilizar claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e a clasificación de animais e plantas.	<b>B3.6.1.</b> Clasifica e identifica animais e plantas a partir de claves de identificación.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Utiliza claves de identificación para clasificar plantas en función da ausencia ou a presenza de cada característica.</li> </ul>	CL CMCCT

## UNIDADE 10. OS REINOS FUNGOS, PROTISTAS E MONERAS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida de mostrados de medio natural e outras fontes.</p> <p><b>B1.4.</b> Planificación e realización do traballo experimental, e interpretación dos seus resultados.</p> <p><b>B1.5.</b> Normas de seguridade no laboratorio, e coidado dos instrumentos e do material.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O reino Fungos.</li> <li>• O papel dos fungos na biosfera.</li> <li>• O reino Protistas. Os protozoos.</li> <li>• O reino Protistas. As algas.</li> <li>• O papel dos protistas na biosfera.</li> <li>• O reino Moneras.</li> <li>• A importancia das bacterias.</li> </ul>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p><b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental coaxudado dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describi-la súa execución e interpretar os seus resultados.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.3.</b> Reinos dos seres vivos: Moneras, Protistas, Fungi, Metafitas e Metazoos.</p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptacións dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>		<p><b>B3.1.</b> Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.</p> <p><b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.</p> <p><b>B3.3.</b> Describir as características xerais dos grandes grupos taxonómicos e explicar a súa importancia no conxunto dos seres vivos.</p> <p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico en un contexto preciso e adecuado ao seu nivel.	<b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, e exprésase de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados co tema.</li> </ul>	CCL CMCCT
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li> <li>Busca información e realiza pequenos traballos de investigación sobre o tema.</li> <li>Expón os seus traballos con precisión e coherencia, explicando as conclusións das súas investigacións.</li> </ul>	CD CAA
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CD CCL

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA (CONTINUACIÓN)

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizar a para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formar unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados, expóndoos con precisión.</li> </ul>	<p>CL</p> <p>CMCT</p> <p>AA</p>
<b>B1.3.</b> Realizar un traballo experimental coa axuda dun guión de prácticas de laboratorio ou de campo, describir a súa execución e interpretar os seus resultados.	<b>B1.3.1.</b> Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, e coida os instrumentos e o material empregado.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Respecta as normas de seguridade no laboratorio.</li> <li>Coida os instrumentos e o material empregado.</li> </ul>	<p>CCL</p> <p>CMCT</p>
	<b>B1.3.2.</b> Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos derecoñecemento como material básico de laboratorio, argumenta o proceso experimental seguido, describe as súas observacións e interpreta os seus resultados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Realiza un cultivo de protozoos e algas microscópicas.</li> <li>Colle unha mostra do cultivo e observa a preparación co microscopio.</li> </ul>	<p>CSIEE</p> <p>CMCT</p> <p>CAA</p>

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B3.1.</b> Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.	<b>B3.1.1.</b> Estima a importancia da biodiversidade e aplica criterios de clasificación dos seres vivos, relacionando os animais e as plantas máis comúns cun grupo taxonómico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Valora a importancia da biodiversidade e explica as características morfolóxicas dos principais grupos taxonómicos.</li> </ul>	CCEC CMCCT
<b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.	<b>B3.2.1.</b> Identifica e recoñece exemplares característicos de cada un destes grupos, e salienta a súa importancia biolóxica.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Explica as diferenzas entre cogomelos e fungos, sinalando a función de cada un.</li> <li>• Explica diferentes algas e cales podemos atopar nos fondos oceánicos.</li> </ul>	CMCCT
<b>B3.3.</b> Describir as características xerais dos grandes grupos taxonómicos e explicar a súa importancia no conxunto dos seres vivos.	<b>B3.3.1.</b> Discrimina as características xerais e singulares de cada grupo taxonómico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe os grupos taxonómicos, diferenciando as características de cada un.</li> </ul>	CL CMCT AA
<b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.	<b>B3.7.2.</b> Relaciona coa súa adaptación ao medio a presenza de determinadas estruturas nos animais e nas plantas máis comúns.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Observa e indica a que tipo de seres pertencen determinadas estruturas; explica para que serven e relaciónas co medio no que viven.</li> <li>• Explica que algas se poden encontrar nos fondos mariños.</li> <li>• Explica como viven as bacterias.</li> </ul>	CAA CMCCT



## UNIDADE 11. A ECOSFERA

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida de mostrados do medio natural e doutras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Os ecosistemas e a ecosfera.</li> <li>• Ecosistemas terrestres.</li> <li>• Ecosistemas da zona polar.</li> <li>• Ecosistemas da zona temperada.</li> <li>• Ecosistemas da zona cálida.</li> <li>• Ecosistemas acuáticos.</li> <li>• Ecosistemas mariños.</li> <li>• Ecosistemas de auga doce.</li> <li>• O solo, un ecosistema oculto.</li> <li>• Os ecosistemas terrestres de Galicia.</li> </ul>	<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptación dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>		<p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 4. OS ECOSISTEMAS</b></p> <p><b>B4.1.</b> Ecosistema: identificación dos seus compoñentes.</p> <p><b>B4.2.</b> Factores abióticos e bióticos nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.3.</b> Ecosistemas acuáticos.</p> <p><b>B4.4.</b> Ecosistemas terrestres.</p> <p><b>B4.5.</b> Factores desencadeantes de desequilibrios nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.6.</b> Estratexias para restablecer o equilibrio nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.7.</b> Accións que favorecen a conservación ambiental.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Os ecosistemas e a ecosfera.</li> <li>• Ecosistemas terrestres.</li> <li>• Ecosistemas da zona polar.</li> <li>• Ecosistemas da zona temperada.</li> <li>• Ecosistemas da zona cálida.</li> <li>• Ecosistemas acuáticos.</li> <li>• Ecosistemas mariños.</li> <li>• Ecosistemas de auga doce.</li> <li>• O solo, un ecosistema oculto.</li> <li>• Os ecosistemas terrestres de Galicia.</li> <li>• Os ecosistemas acuáticos de Galicia.</li> </ul>	<p><b>B4.1.</b> Diferenciar os compoñentes dun ecosistema.</p> <p><b>B4.2.</b> Identificar nun ecosistema os factores desencadeantes de desequilibrios e establecer estratexias para restablecer o seu equilibrio.</p> <p><b>B4.3.</b> Recoñecer e difundir accións que favorezan a conservación ambiental.</p>
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b></p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual e en equipo. Presentación de conclusións.</p>		<p><b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.</p> <p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p> <p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, seleccionar e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma ordenada.</li> </ul>	CCL CMCCT
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada dexeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CD CMCCT
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formar unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados, expóndoos con precisión.</li> </ul>	CAA CL

### BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>	<p><b>B3.7.1.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios de algún ecosistema ou de interese especial por seren especies en perigo de extinción ou endémicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e clasifica os organismos, xustificando a clasificación.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
	<p><b>B3.7.3.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios dos ecosistemas galegos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Estuda un ecosistema terrestre: as dunas costeiras.</li> <li>• Estuda un ecosistema acuático: o río.</li> <li>• Valora a biodiversidade dos ecosistemas terrestres de Galicia.</li> <li>• Valora a biodiversidade dos ecosistemas acuáticos de Galicia.</li> </ul>	<p>CCEC</p>

## BLOQUE 4. OS ECOSISTEMAS

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B4.1.</b> Diferenciar os compoñentes dunecosistema.	<b>B4.1.1.</b> Identifica os compoñentes dun ecosistema.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Identifica e describe os distintos compoñentes dun ecosistema.</li></ul>	CMCCT
<b>B4.2.</b> Identificarnunecosistemaos factores desencadeantesdedesequilibrios e establecerestraxias pararestableceroseu equilibrio.	<b>B4.2.1.</b> Recoñece e enumera os factores desencadeantes de desequilibrios nun ecosistema.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Identifica e describe os factores desencadeantes de impactos negativos nun ecosistema.</li></ul>	CMCCT
<b>B4.3.</b> Recoñeceredifundiracciónsquefavorezan aconservaciónambiental.	<b>B4.3.1.</b> Selecciona accións que preveñen a destrución ambiental.	<ul style="list-style-type: none"><li>• Recoñece e suxire accións que preveñen a destrución do medioambiente.</li></ul>	CSC CSIEE

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.</p>	<p><b>B5.3.1.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Utiliza as TIC para elaborar a información e presentar os resultados da súa aprendizaxe e das súas investigacións.</li> </ul>	<p>CMCCT CD</p>
<p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p>	<p><b>B5.4.1.</b> Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Valora e respecta o traballo en grupo.</li> </ul>	<p>CSC CSIEE</p>
<p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>	<p><b>B5.5.1.</b> Diseña pequenos traballos de investigación sobre animais e/ou plantas, o ecosistema do seu contorno ou a alimentación e nutrición humana, para a súa presentación defensiva en aula.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Busca información sobre a biodiversidade do planeta; realiza un traballo de investigación sinxelo, expoñe e participa nun debate sobre a importancia de todos os seres vivos para o ecosistema no que habitan, relacionándoos coa vida humana.</li> </ul>	<p>CAA CMCCT CSIEE CD</p>

## UNIDADE 12. A DINÁMICA DOS ECOSISTEMAS

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida de mostrados de medio natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• A dinámica dos ecosistemas.</li> <li>• As relacións entre o biotopo e a biocenose.</li> <li>• As formas de alimentación.</li> <li>• As relacións no ecosistema.</li> <li>• O equilibrio nos ecosistemas.</li> <li>• Factores desencadeantes de desequilibrios.</li> <li>• A conservación do medio ambiente.</li> <li>• Os espazos naturais protexidos de Galicia.</li> </ul>	<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar a para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 4. OS ECOSISTEMAS</b></p> <p><b>B4.1.</b> Ecosistema: identificación dos seus compoñentes.</p> <p><b>B4.2.</b> Factores abióticos e bióticos nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.3.</b> Ecosistemas acuáticos.</p> <p><b>B4.4.</b> Ecosistemas terrestres.</p> <p><b>B4.5.</b> Factores desencadeantes de desequilibrios nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.6.</b> Estratexias para restablecer o equilibrio nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.7.</b> Accións que favorecen a conservación ambiental.</p>	This cell is shared with the previous row and contains the same list of bullet points	<p><b>B4.1.</b> Diferenciar os compoñentes dun ecosistema.</p> <p><b>B4.2.</b> Identificar nun ecosistema os factores desencadeantes de desequilibrios e establecer estratexias para restablecer o seu equilibrio.</p> <p><b>B4.3.</b> Recoñecer e difundir accións que favorezan a conservación ambiental.</p>
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b></p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual e en equipo. Presentación de conclusións.</p>	This cell is shared with the previous rows and contains the same list of bullet points	<p><b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas os métodos empregados para a súa obtención.</p> <p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p> <p><b>B5.5.</b> Expor e defender o proxecto de investigación realizado.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e saúde.	<b>B1.2.1.</b> Procura, seleccionar e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma ordenada.</li> </ul>	CCL CMCCT
	<b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada dexeito preciso, utilizando diversos soportes.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> </ul>	CD CMCCT
	<b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formar unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados que expón con precisión.</li> </ul>	CAA CL



## BLOQUE 4. OS ECOSISTEMAS

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B4.1.</b> Diferenciar os compoñentes dun ecosistema.</p>	<p><b>B4.1.1.</b> Identifica os compoñentes dun ecosistema.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe os distintos compoñentes dun ecosistema e as adaptacións dos seres vivos aos demais compoñentes.</li> <li>• Identifica e explica as relacións que se dan dentro dun ecosistema.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
<p><b>B4.2.</b> Identificar nun ecosistema os factores desencadeantes de desequilibrios e establecer estratexias para restablecerseu equilibrio.</p>	<p><b>B4.2.1.</b> Recoñece e enumera os factores desencadeantes de desequilibrios nun ecosistema.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe os factores desencadeantes de impactos negativos nun ecosistema.</li> </ul>	<p>CMCCT</p>
<p><b>B4.3.</b> Recoñecer e difundir accións que favorezan a conservación ambiental.</p>	<p><b>B4.3.1.</b> Selecciona accións que preveñen a destrución ambiental.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Busca información sobre educación ambiental e suxire accións que preveñen a destrución ambiental.</li> <li>• Explica un espazo natural protexido e identifica os que hai en Galicia.</li> </ul>	<p>CSC CSIEE</p>

## PROXECTO DE INVESTIGACIÓN: QUE ANIMAL VERTEBRADO É?

CONTIDOS		CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CONTIDOS DA UNIDADE	
<p><b>BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA</b></p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e recollida demostrada de información natural e outras fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identificación de animais vertebrados a partir das súas características.</li> <li>• Elaboración de fichas descritivas de animais.</li> </ul>	<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar información de carácter científico, utilizar a para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>
<p><b>BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN</b></p> <p><b>B5.1.</b> Método científico. Elaboración de hipóteses, e a súa comprobación e argumentación a partir da experimentación ou da observación.</p> <p><b>B5.2.</b> Artigo científico. Fontes de divulgación científica.</p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual e en equipo. Presentación de conclusións.</p>		<p><b>B5.1.</b> Planear, aplicar e integrar as destrezas e as habilidades propias do traballo científico.</p> <p><b>B5.2.</b> Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou da observación, e argumentación.</p> <p><b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.</p> <p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p> <p><b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.</p>

## BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, utilizar para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p>	<p><b>B1.2.1.</b> Procura, seleccionar e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma ordenada.</li> </ul>	<p>CL CMCCT</p>
	<p><b>B1.2.3.</b> Utiliza a información de carácter científico para formar unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Interpreta a información, relaciónaa cos coñecementos previos, fórmase a súa propia opinión e argumenta sobre problemas relacionados que expón con precisión.</li> </ul>	<p>CAA CL</p>

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<b>B5.1.</b> Planear, aplicar e integrar as destrezas e as habilidades propias do traballo científico.	<b>B5.1.1.</b> Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Utiliza as destrezas científicas e aplica claves para diferenciar uns animais vertebrados doutros.</li> </ul>	CMCCT
<b>B5.2.</b> Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou da observación, e argumentación.	<b>B5.2.1.</b> Utiliza argumentos que xustifiquen as hipóteses que propón.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Aplica os seus coñecementos para argumentar a súa hipótese sobre as características que determinan de que animal vertebrado se trata.</li> </ul>	CAA CCL
<b>B5.3.</b> Utilizar fontes de información variada, e discriminar e decidir sobre elas sobre os métodos empregados para a súa obtención.	<b>B5.3.1.</b> Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Utiliza as TIC para elaborar a información e presentar os resultados da súa aprendizaxe e das súas investigacións, respectando as regras fundamentais para o uso destes recursos.</li> </ul>	CMCCT CD
<b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.	<b>B5.4.1.</b> Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Comparte a información, discute en grupo o tema exposto, participa, valora e respecta as decisións do grupo.</li> </ul>	CSC CSIEE
<b>B5.5.</b> Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado.	<b>B5.5.1.</b> Deseña pequenos traballos de investigación sobre animais e/ou plantas, os ecosistemas do seu contorno ou a alimentación e nutrición humana para a súa presentación e defensa na aula.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Busca información e realiza un traballo de investigación simple, expoñe e participa nun debate sobre os animais vertebrados e as súas características, sinalando a importancia de protexer os animais que están en perigo de extinción.</li> </ul>	CAA CMCCT CSIEE CD

## BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN (CONTINUACIÓN)

CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
B5.5. Expore defendere en público o proxecto de investigación realizado.	B5.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	<ul style="list-style-type: none"><li>Elabora un informe sobre os animais vertebrados, relacionándoos cos animais en perigos de extinción; suxire posibles procedementos para protexer estas especies; expón as súas conclusións ao resto da clase, expresándose con precisión.</li></ul>	CCL CCEC

### 4. Criterios de cualificación

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo da nota de avaliación. Polo tanto os criterios de cualificación son:

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:
- Caderno de clase: 20%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 20%
- Probas escritas: 60%
- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames)

O curso comprenderá tres avaliacións. Para aprobar unha avaliación é necesario acadar unha nota media de 5. No caso de que o resultado da avaliación sexa negativo (inferior a 5) realizarase una recuperación, consistente nun único exame con todos os contidos da avaliación.

Para a nota final de xuño farase media entre as tres avaliacións sendo necesario acadar como mínimo unha nota de cinco.

Para recuperar a materia en xuño ou setembro será necesario realizar un único exame con todos os contidos do curso.

## 5. Mínimos esixibles

UNIDADE 1. O UNIVERSO E O NOSO PLANETA				
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.5.</b> Os planetas no Sistema Solar.</p> <p><b>B2.7.</b> Osmovimentos daTerra,da Lúa e do Sol,e as súas consecuencias.</p> <p><b>B2.19.</b> Abiosfera.Características que fixeron da Terra un planeta habitable.</p>	<p><b>B2.2.</b> Expor a organización do Sistema Solar</p> <p><b>B2.4.</b>Localizar a posición da Terra no Sistema Solar.</p> <p><b>B2.5.</b>Establecer os movementos daTerra,da Lúa e do Sol,e relacionalos coa existencia do día e a noite, as estacións, as mareas e as eclipses.</p> <p><b>B2.15.</b>Seleccionaras característicasque fan da Terra un planeta especial para o desenvolvemento da vida.</p>	<p><b>B2.4.1.</b> Identifica a posición da Terra no Sistema Solar.</p> <p><b>B2.5.2.</b> Interpreta correctamente en gráficos e esquemas, fenómenos como as fases lunares e as eclipses, e establece a súa relación coa posición relativa da Terra, a Lúa e o Sol.</p> <p><b>B2.15.</b>Seleccionaras característicasque fan da Terra un planeta especial para o desenvolvemento da vida.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Relaciona os movementos da Terra cos ciclos diarios e anuais.</li> <li>• Coñece as causas das estacións do ano.</li> <li>• Describe a orixe das fases da Lúa.</li> <li>• Explica os tipos de eclipses.</li> <li>• Comprende a sucesión das mareas e a súa relación coa Lúa.</li> <li>• Explica as características da Terra.</li> </ul>	<p>CMCCT</p> <p>CMCCT</p> <p>CMCCT</p>

**UNIDADE 2. A XEOSFERA. MINERAIS E ROCHAS**

CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.8.</b> A xeosfera: estrutura e composición da codia,o manto e o núcleo.</p> <p><b>B2.9.</b>Minerais e rochas: propiedades ,características e utilidades.</p> <p><b>B2.10.</b>Xestión sustentable dos recursos minerais. Recursos minerais en Galicia.</p>	<p><b>B2.6.</b>Identificar os materiais terrestres segundo a súa abundancia e adistribución nas grandes capas daTerra.</p> <p><b>B2.7.</b>Recoñecer as propiedades e as características dos minerais e das rochas, distinguir as súas aplicacións máis frecuentes e salienta a súa importancia económica e a xestión sustentable.</p>	<p><b>B2.6.2.</b> Describe as características xerais da codia,o manto e o núcleo terrestre,e os materiais que os compoñen,e relaciona esas características coa súa situación.</p> <p><b>B2.7.1.</b>Identifica minerais e rochas utilizando criterios que permitan diferenciarlos.</p> <p><b>B2.7.2.</b>Describe algunhas das aplicacións máis frecuentes dos minerais e das rochas no ámbito da vida cotiá.</p> <p><b>B2.7.3.</b> Recoñece a importancia do uso responsable e a xestión sustentable dos recursos minerais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe a codia, o manto e o núcleo terrestre, e indica as súas características e os materiais que os forman.</li> <li>• Identifica e clasifica algúns minerais e as rochas.</li> <li>• Identifica e describe os recursos minerais que hai en Galicia.</li> <li>• Describe algunhas das aplicacións máis frecuentes no ámbito da vida cotiá.</li> <li>• Describe cales son as rochas que máis se extraen en Galicia e o uso que se lles dá.</li> <li>• Recoñece a importancia do uso responsable e a xestión sustentable dos recursos minerais, especialmente, do carbón e do petróleo.</li> </ul>	<p align="center">CMCCT CAA CCEC CSC</p>

### UNIDADE 3. A ATMOSFERA

CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.11.</b>A atmosfera: composición e estrutura. O aire e os seus compoñentes.Efecto invernadoiro. Importancia da atmosfera para os seres vivos.</p> <p><b>B2.12.</b>Contaminación atmosférica: repercusións e posibles solucións.</p>	<p><b>B2.8.</b>Analizar as características e a composición da atmosfera,e as propiedades do aire.</p> <p><b>B2.9.</b> Investigar e recoller información sobre os problemas de contaminación ambiental actuais e as súas repercusións, e desenvolver actitudes que contribúan á súa solución.</p>	<p><b>B2.8.1.</b> Recoñece a estrutura e a composición da atmosfera.</p> <p><b>B2.8.2.</b> Recoñece a composición do aire e identifica os contaminantes principais en relación coa súa orixe.</p> <p><b>B2.8.3.</b> Identifica e xustifica con argumentacións sinxelas, as causas que sustentan o papel protector da atmosfera para os seres vivos.</p> <p><b>B2.9.1.</b> Relaciona a contaminación ambiental coa deterioración ambiental, e propón accións e hábitos que contribúan á súa solución.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica as capas da atmosfera.</li> <li>• Identifica os compoñentes do aire e dos contaminantes principais, relacionándoos coa súa orixe.</li> <li>• Identifica e xustifica o papel protector da atmosfera.</li> <li>• Propón hábitos saudables e medidas para reducir a contaminación e os seus efectos na súa contorna próxima.</li> </ul>	<p>CMCCT CSC CSIE</p>



UNIDADE 4. A HIDROSFERA				
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B2.13.</b>A hidrosfera.Propiedades da auga.Importancia da auga para os seres vivos.</p> <p><b>B2.14.</b> A auga na Terra.Auga doce e salgada.</p> <p><b>B2.15.</b> Ciclo da auga.</p> <p><b>B2.16.</b> A auga como recurso.</p> <p><b>B2.17.</b>Xestión sustentable da auga.</p> <p><b>B2.18.</b>Contaminación das augas doces e salgadas.</p>	<p><b>B2.11.</b>Describir as propiedades da auga e a súa importancia para a existencia da vida.</p> <p><b>B2.12.</b>Interpretar o ciclo da auga e o uso que fai dela o ser humano.</p> <p><b>B2.13.</b>Valorar e identificar a necesidade dunha xestión sustentable da auga e de actuacións persoais e colectivas que potencien a redución do consumo e a súa reutilización.</p> <p><b>B2.14.</b>Xustificar e argumentar a importancia de preservar e non contaminar as augas doces e salgadas.</p>	<p><b>B2.11.1.</b> Recoñece as propiedades anómalas da auga en relación coas súas consecuencias para o mantemento da vida na Terra.</p> <p><b>B2.12.1.</b> Describe o ciclo da auga.</p> <p><b>B2.13.1.</b> Comprende e identifica o significado da xestión sustentable da auga doce, e enumera medidas concretas que colaboren nesa xestión.</p> <p><b>B2.14.1.</b> Recoñece os problemas de contaminación de augas doces e salgadas en relación coas actividades humanas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e describe as propiedades anómalas da auga en relación coas consecuencias que teñen para procesos na superficie terrestre e nos seres vivos.</li> <li>• Comprende e explica o ciclo da auga.</li> <li>• Recoñece a importancia da xestión sustentable da auga doce e identifica algunhas medidas concretas que colaboren en que esta xestión sexa eficaz.</li> <li>• Identifica os problemas de contaminación de augas doces e salgadas, ocasionados polas actividades humanas, e propón medidas para palialos ou evitalos.</li> </ul>	<p>CMCCT</p> <p>CSC</p> <p>CSIEE</p>

**UNIDADE 5. A BIOSFERA**

CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.1.</b>Concepto de biodiversidade.Importancia da biodiversidade.</p> <p><b>B3.2.</b> Sistemas de clasificación dos seres vivos. Concepto de especie.</p> <p><b>B3.3.</b> A célula. Estructura. Tipos.</p> <p><b>B3.4.</b>Reinos dos seresvivos: Moneras, Protistas, Fungi, Metafitas e Metazoos.</p>	<p><b>B3.1.</b>Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.</p> <p><b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.</p> <p><b>B3.3.</b> Describir a estrutura básica da célula e diferenciar entre célula procariota e eucariota.</p> <p><b>B3.4.</b>Describir as características xerais dos grandes grupos taxonómicos e explicar a súa importancia no conxunto dos seres vivos.</p>	<p><b>B3.1.1.</b>Estima a importancia da biodiversidade e aplica criterios de clasificación dos seres vivos.</p> <p><b>B3.2.1.</b> Comprende o significado de especie.</p> <p><b>B3.3.1.</b> Identificar as partes da célula e diferenciar entre célula procariota e eucariota.</p> <p><b>B3.4.1.</b> Identifica e recoñece exemplares característicosde cada un destes grupos,e salienta a súa importancia biolóxica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Valora a importancia da biodiversidade.</li> <li>• Clasifica os seres vivos, aplicando os criterios correspondentes.</li> <li>• Identifica as célulasprocariota e eucariotas, diferenciando as características de cada unha.</li> </ul>	<p align="center">CCEC CMCCT</p>

UNIDADE 6. O REINO ANIMAL. OS ANIMAIS VERTEBRADOS				
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.5.</b> Vertebrados: peixes, anfibios, réptiles, aves e mamíferos. Características anatómicas e fisiolóxicas.</p> <p><b>B3.8.</b> Identificación de plantas e animais propios de algún ecosistema, especies en extinción e especies endémicas. Adaptación dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>	<p><b>B3.4.</b> Caracterizar os principais grupos de invertebrados e vertebrados.</p> <p><b>B3.7.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p>	<p><b>B3.4.</b> Recoñece exemplares de vertebrados, e asígnalos á clase á que pertencen.</p> <p><b>B3.7.1.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios de algún ecosistema ou de interese especial por seren especies en perigo de extinción ou endémicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Describe as características principais dos animais vertebrados.</li> <li>• Identifica e describe diferentes animais vertebrados, e relaciónalos coa clase á que pertencen.</li> <li>• Busca información sobre plantas e animais en perigo de extinción; identifícalos e relaciónalos cos seus propios ecosistemas.</li> </ul>	CMCCT

UNIDADE 7. OS ANIMAIS INVERTEBRADOS				
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.4.</b> Invertebrados: poríferos, celentéreos, anélidos, moluscos, equinodermos e artrópodos. Características anatómicas e fisiolóxicas.</p>	<p><b>B3.4.</b> Caracterizar os principais grupos de invertebrados.</p>	<p><b>B3.4.1.</b> Asocia invertebrados comúns co grupo taxonómico ao que pertencen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica as características dos distintos grupos taxonómicos, sinalando semellanzas e diferenzas entre eles e entre os invertebrados que pertencen a cada grupo.</li> </ul>	CMCCT

<b>UNIDADE 8. AS FUNCIÓNS VITAIS NOS ANIMAIS</b>				
<b>CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO</b>	<b>CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES</b>	<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>INDICADORES DE LOGRO</b>	<b>COMPETENCIAS</b>
<b>B3.8.</b> As funcións vitais nos animais. Nutrición, relación e reprodución. Anatomía e fisioloxía.	<b>B3.8.</b> Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.	<b>B3.8.1.</b> Relaciona coa súa adaptación ao medio a presenza de determinadas estruturas nos animais e nas plantas máis comúns.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Observa e indica a que tipo animais pertencen determinadas estruturas; explica para que serven e relaciónaas co medio no que viven.</li> </ul>	CAA CMCCT

<b>UNIDADE 9. O REINO PLANTAS</b>				
	<b>CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES</b>	<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>INDICADORES DE LOGRO</b>	<b>COMPETENCIAS</b>
<b>B3.6.</b> Plantas: brións, fieitos, ximnospermas e anxiospermas. Características principais, nutrición, relación e reprodución.	<b>B3.5.</b> Coñecer e definir as funcións vitais das plantas e a súa importancia para a vida, e caracterizar os principais grupos de plantas.	<b>B3.5.1.</b> Detalla o proceso da nutrición autótrofa e relaciónao coa súa importancia para o conxunto de todos os seres vivos. <b>B3.5.2.</b> Describe as características xerais e singulares dos principais grupos de plantas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Detalla o proceso de nutrición das plantas e valora a súa importancia para todos os seres vivos.</li> <li>• Identifica e clasifica as plantas.</li> </ul>	CMCCT

**UNIDADE 10. OS REINOS FUNGOS, PROTISTAS E MONERAS**

CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>B3.3.</b>Reinos dos seres vivos: Moneras, Protistas, Fungi, Metafitas e Metazoos.</p> <p><b>B3.8.</b>Identificación de plantas e animais propios dalgúns ecosistemas, especies en extinción e especies endémicas. Adaptacións dos animais e as plantas ao medio. Biodiversidade en Galicia.</p>	<p><b>B3.1.</b>Recoñecer a importancia da biodiversidade e as características morfolóxicas principais dos grupos taxonómicos.</p> <p><b>B3.2.</b> Categorizar os criterios que serven para clasificar os seres vivos e identificar os principais modelos taxonómicos aos que pertencen os animais e as plantas máis comúns.</p>	<p><b>B3.1.1.</b> Estimar a importancia da biodiversidade e aplicar criterios de clasificación dos seres vivos, relacionando os animais e as plantas máis comúns co seu grupo taxonómico</p> <p><b>B3.2.1.</b> Identifica e recoñece exemplares característicos de cada un destes grupos, e salienta a súa importancia biolóxica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Valora a importancia da biodiversidade.</li> <li>• Explica as diferenzas entre cogomelos e fungos, sinalando a función de cada un.</li> <li>• Explica que algas se poden encontrar nos fondos mariños.</li> <li>• Explica como viven as bacterias.</li> </ul>	<p align="center">CCEC CMCCT CAA</p>

UNIDADE 11. A ECOSFERA e UNIDADE 12. A DINÁMICA DOS ECOSISTEMAS				
CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO	CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADORES DE LOGRO	COMPETENCIAS
<p><b>BLOQUE 3. A BIODIVERSIDADE NO PLANETA TERRA</b></p> <p><b>B3.8.</b>Identificación de plantase animais propios dalgúns ecosistemas,especies en extinción e especies endémicas. Adaptacións dos animaise as plantas ao medio.Biodiversidade en Galicia.</p> <p><b>BLOQUE 4. OS ECOSISTEMAS</b></p> <p><b>B4.1.</b>Ecosistema: identificación dos seus compoñentes.</p> <p><b>B4.2.</b>Factores abióticos e bióticos nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.3.</b>Ecosistemas acuáticos.</p> <p><b>B4.4.</b>Ecosistemas terrestres.</p> <p><b>B4.5.</b>Factores desencadeantes de desequilibrios nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.6.</b>Estratexias para establecer o equilibrio nos ecosistemas.</p> <p><b>B4.7.</b>Accións que favorecen a conservación ambiental.</p>	<p><b>B3.7.</b>Determinar a partir da observación as adaptacións que permiten aos animais e ás plantas sobrevivir en determinados ecosistemas, con especial atención aos ecosistemas galegos.</p> <p><b>B4.1.</b>Diferenciar os compoñentes dun ecosistema.</p> <p><b>B4.2.</b>Identificar nun ecosistema os factores desencadeantes de desequilibrios e establecer estratexias para restablecer o seu equilibrio.</p> <p><b>B4.3.</b>Recoñecer e difundir accións que favorezan a conservación ambiental.</p>	<p><b>B3.7.1.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios dalgúns ecosistemas ou de interese especial por seren especies en perigo de extinción ou endémicas.</p> <p><b>B3.7.3.</b> Identifica exemplares de plantas e animais propios dos ecosistemas galegos.</p> <p><b>B4.1.1.</b> Identifica os compoñentes dun ecosistema.</p> <p><b>B4.2.1.</b> Recoñece e enumera os factores desencadeantes de desequilibrios nun ecosistema.</p> <p><b>B4.3.1.</b> Selecciona accións que preveñen a destrución ambiental.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifica e clasifica os organismos, xustificando a clasificación.</li> <li>• Valora a biodiversidade dos ecosistemas terrestres e acuáticos de Galicia.</li> <li>• Identifica e describe os distintos compoñentes dun ecosistema.</li> <li>• Identifica e describe os factores desencadeantes de impactos negativos nun ecosistema.</li> <li>• Identifica e explica as relacións que se dan dentro dun ecosistema.</li> <li>• Recoñece e suxire accións que preveñen a destrución do medioambiente.</li> </ul>	<p>CCEC CMCCT CSC CSIEE</p>

**BLOQUE 1. HABILIDADES, DESTREZAS E ESTRATEXIAS. METODOLOXÍA CIENTÍFICA****BLOQUE 5. PROXECTO DE INVESTIGACIÓN**

<b>CONTIDOS CURRICULARES DO CURSO</b>	<b>CRITERIOS DE AVALIACIÓN CURRICULARES</b>	<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>INDICADORES DE LOGRO</b>	<b>COMPETENCIAS</b>
<p><b>B1.1.</b> O vocabulario científico na expresión oral e escrita.</p> <p><b>B1.2.</b> Metodoloxía científica: características básicas.</p> <p><b>B1.3.</b> Experimentación en bioloxía e xeoloxía: obtención, selección e interpretación de información de carácter científico a partir da selección e a recollida de mostras do medio natural ou doutras fontes.</p> <p><b>B5.3.</b> Proxecto de investigación en equipo: organización. Participación e colaboración respectuosa no traballo individual e en equipo. Presentación de conclusións.</p>	<p><b>B1.1.</b> Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel.</p> <p><b>B1.2.</b> Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico, e utilizala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p><b>B5.4.</b> Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo.</p>	<p><b>B1.1.1.</b> Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, e exprésase de xeito correcto tanto oralmente como por escrito.</p> <p><b>B1.2.1.</b> Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.</p> <p><b>B1.2.2.</b> Transmite a información seleccionada de xeito preciso, utilizando diversos soportes.</p> <p><b>B5.4.1.</b> Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.</p>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Identifica e describe os termos do vocabulario científico, relacionados co tema.</li><li>• Busca información en diferentes fontes, interprétaa, selecciónaa e expóna de forma clasificada.</li><li>• Busca información e realiza pequenos traballos de investigación sobre o tema.</li><li>• Expón os seus traballos con precisión e coherencia, explicando as conclusións das súas investigacións.</li><li>• Interpreta a información e transmite as súas conclusións de xeito preciso.</li> <li>• Valora e respecta o traballo en grupo.</li></ul>	<p>CCL CMCCT CD CAA CSC CSIEE</p>

## OBXECTIVOS POR TEMAS

### TEMA 1

- Explicar a orixe das biomoléculas e as súas funcións.
- Enumerar as características da materia viva.
- Describir as funcións vitais dos seres vivos.
- Distinguir os niveis de organización dos seres vivos.
- Diferenciar entre organismos unicelulares e pluricelulares.
- Identificar as partes básicas dunha célula.
- Comparar as células procariotas y eucariotas.
- Describir a estrutura da célula animal e da célula vexetal.
- Relacionar as unidades utilizadas nas medidas do mundo microscópico.
- Explicar as características dos principais tecidos animais e vexetais.
- Observar células vexetais co microscopio óptico.

### TEMA 2

- Identificar os niveis de organización do corpo humano.
- Explicar o funcionamento da homeostase cun exemplo.
- Indicar os principais compoñentes da estrutura celular recoñecendo a súa función.
- Propor exemplos de diferenciación celular a partir do concepto de célula nai.
- Describir algúns tipos de células especializadas.
- Distinguir a morfoloxía e a función dos principais tecidos do corpo humano.
- Recoñecer a estrutura dun órgano e dun aparello ou sistema.
- Relacionar cada aparello e sistema do corpo humano cunha das tres funcións vitais dos seres vivos.



Explicar a base técnica que utilizan diferentes métodos de exploración do corpo humano.

Observar e describir células humanas utilizando o microscopio óptico.

### **TEMA 3**

Clasificar un nutriente en macronutriente ou micronutriente.

Explicar as funcións dos micronutrientes reguladores.

Enumerar as características dunha dieta equilibrada.

Recoñecer os factores que afectan ao equilibrio entre o consumo e o gasto enerxético.

Describir e valorar a dieta mediterránea e outros tipos de dietas.

Utilizar táboas de composición dos principais alimentos.

Explicar as causas e as medidas preventivas relacionadas con problemas de saúde asociados á alimentación.

Obter e valorar o índice de masa corporal (IMC) utilizando fórmulas e táboas.

Enumerar e describir as etapas do proceso dixestivo.

Localizar os órganos e glándulas do aparello dixestivo e indicar a súa función principal.

Describir a dixestión nos diferentes compartimentos do tubo dixestivo indicando a función dos principais enzimas.

Diferenciar a absorción dos nutrientes no intestino delgado e no intestino grosso.

Recoñecer a orixe dalgunhas doenzas do aparello dixestivo.

Identificar experimentalmente algunhas substancias nos alimentos.

### **TEMA 4**

Enumerar e describir os compoñentes do sangue.

Indicar as diferenzas estruturais entre os tres tipos de vasos sanguíneos.

Explicar a base biolóxica dos grupos sanguíneos.

Recoñecer as principais partes do corazón e a súa participación no ciclo cardíaco.

Interpretar un esquema sobre a circulación maior e menor do sangue.

Explicar a orixe das principais doenzas que afectan ao aparello circulatorio.

Identificar as partes do aparello respiratorio.

Describir o proceso da ventilación pulmonar.  
Interpretar esquemas sobre o intercambio de gases nos alvéolos e nos tecidos.  
Explicar os substratos e os produtos da respiración celular.  
Recoñecer a orixe dalgunhas doenzas do aparello respiratorio.  
Enumerar os problemas derivados do consumo de tabaco.  
Nomear as partes do aparello urinario indicando a súa función.  
Identificar as principais partes da estrutura do ril e do nefrón.  
Describir as etapas da formación da urina.  
Recoñecer as doenzas relacionadas co fallo nos riles.  
Disecar un corazón dun porco.

## **TEMA 5**

Comparar a función dos sistemas nervioso e hormonal.  
Identificar as partes características dunha neurona e os tipos de neuronas existentes.  
Explicar o mecanismo que permite a transmisión do impulso nervioso.  
Nomear as partes do sistema nervioso central e as súas funcións.  
Recoñecer as consecuencias de determinadas lesións cerebrais e medulares.  
Describir a organización xeral do sistema nervioso periférico.  
Explicar o mecanismo das respostas voluntarias e involuntarias.  
Coñecer os síntomas das principais doenzas do sistema nervioso.  
Describir o mecanismo de acción das drogas.  
Enumerar os efectos das drogas legais.  
Explicar o funcionamento do sistema endócrino.  
Nomear e localizar as principais glándulas e hormonas.  
Coñecer algunhas alteracións do sistema hormonal.  
Medir experimentalmente o tempo de reacción ante un estímulo.

## **TEMA 6**

- Explicar a función dos receptores sensoriais.
- Localizar os receptores sensoriais propios de diferentes órganos dos sentidos.
- Recoñecer nun esquema os diferentes receptores sensoriais da pel.
- Nomear as principais partes do ollo e indicar a súa función específica.
- Relacionar o enfoque e a acomodación con algunhas anomalías oculares.
- Describir a estrutura do oído indicando a función das súas partes.
- Relacionar a audición coa contaminación acústica e a saúde.
- Explicar como funciona o aparello locomotor e a contracción muscular.
- Comparar o movemento dos músculos antagónicos.
- Nomear e localizar os principais músculos do corpo humano.
- Clasificar os músculos utilizando diferentes criterios.
- Nomear e localizar os principais ósos do corpo humano.
- Describir a estrutura interna dun óso.
- Recoñecer os tres tipos de articulacións.
- Enumerar os beneficios do exercicio físico.
- Explicar as características das principais lesións do aparello locomotor.
- Disecar un ollo de vaca.

## **TEMA 7**

- Identificar as principais partes do aparello reprodutor masculino e feminino.
- Explicar a hixiene e os coidados do aparello reprodutor masculino e feminino.
- Recoñecer os procesos de produción de óvulos e espermatozoides.
- Describir o ciclo reprodutor feminino.
- Localizar os procesos de fecundación e de implantación do embrión.
- Explicar os intercambios que ocorren entre a nai e o embrión.

Caracterizar as etapas do parto.

Enumerar e valorar os diferentes métodos anticonceptivos recoñecendo en que se basean.

Describir as principais técnicas de reprodución asistida.

Valorar ética e socialmente as técnicas de reprodución asistida.

Coñecer os síntomas das enfermidades de transmisión sexual e as medidas preventivas correspondentes.

Analizar unhas táboas sobre o desenvolvemento do embrión.

## **TEMA 8**

Precisar o concepto de saúde.

Explicar o sistema de saúde en España.

Enumerar os principais factores de risco de contraer doenzas.

Explicar os obxectivos do diagnóstico precoz.

Distinguir os microorganismos que producen enfermidades infecciosas.

Enumerar as modalidades de transmisión das infeccións.

Valorar a utilización dos antibióticos.

Explicar as causas e a prevención das enfermidades non infecciosas.

Enumerar as principais enfermidades ambientais e a súa prevención.

Explicar o que é un transplante e as súas implicacións éticas e sociais.

Identificar os compoñentes do sistema linfático e coñecer as súas funcións.

Diferenciar entre a inmunidade inespecífica e específica.

Explicar as principais doenzas do sistema inmune e a súa prevención.

Propor exemplos de aplicación da biotecnoloxía e a nanotecnoloxía na medicina do século XXI.

Interpretar unha análise de sangue.

## **TEMA 9**

Relacionar algúns fenómenos xeolóxicos coa enerxía interna da Terra.

Identificar as grandes placas da litosfera.

Explicar o percorrido das correntes de convección.

Nomear as partes dun volcán e recoñecer os diferentes produtos que emite.

Clasificar os volcáns en función do seu tipo de erupción.

Describir os elementos dun terremoto e diferenciar entre terremotos tectónicos e volcánicos.

Distinguir entre magnitude e intensidade dun terremoto.

Recoñecer a distribución mundial de volcáns e terremotos.

Explicar a actividade sísmica e volcánica nos límites de placas.

Enumerar e valorar os factores de riscos volcánicos e sísmicos, e explicar a súa predición e prevención.

Clasificar as cordilleiras en andinas ou alpinas.

Determinar o epicentro dun terremoto.

## **TEMA 10**

Enumerar os axentes xeolóxicos externos.

Explicar os factores que condicionan o relevo nunha rexión.

Describir os procesos xeolóxicos externos.

Comparar a meteorización física, química e biolóxica.

Diferenciar o relevo xerado polas augas de enxurrada, os cursos de auga ocasionais e os cursos de auga permanente.

Explicar o relevo dos diferentes treitos dun río.

Recoñecer as características das augas subterráneas, do seu aproveitamento e da súa contaminación.

Nomear e describir os elementos característicos do relevo cárstico.

Explicar a acción xeolóxica do xeo recoñecendo a paisaxe propia dos glaciares de montaña e de val.

Recoñecer a acción xeolóxica do vento e os elementos propios do relevo dos desertos.

Describir a acción xeolóxica do mar distinguindo as formas de erosión e de sedimentación.

Propor exemplos da transformación do relevo por acción do ser humano.

Enumerar medidas estruturais dirixidas a minimizar os danos no terreo.

Explicar a orixe do relevo costeiro en Galicia.

Describir o relevo granítico de Galicia.

Enumerar e describir as etapas características na formación dun solo fértil.

Interpretar o perfil dun solo.

Diferenciar entre desertización e desertificación.

Propor accións para conservar e recuperar o solo.

Interpretar un mapa topográfico.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 02	P. 022 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 02	P. 023 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 02	P. 027 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 02	P. 029 A. 02	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 03	P. 041 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 05	P. 085 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 05	P. 085 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 05	P. 089 A. 02	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 05	P. 095 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 06	P. 105 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 06	P. 117 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 07	P. 133 A. 01	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 07	P. 135 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 08	P. 147 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 08	P. 151 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.1 Localiza e comprende o vocabulario científico propio do ámbito estudado.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado dalgunhas.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende o significado da maioría.	Localiza as palabras que forman o vocabulario científico propio do tema e comprende plenamente o seu significado.	T. 08	P. 155 A. 03	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 02	P. 027 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 02	P. 029 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 03	P. 051 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 03	P. 053 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 03	P. 059 A. 01b	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 04	P. 069A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 05	P. 091 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 05	P. 093 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 05	P. 097 A. 07	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 06	P. 107 A. 07	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 06	P. 115 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 06	P. 119 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 07	P. 127 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 07	P. 137 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 08	P. 155 A. 02	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 09	P. 169 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.2 Utiliza o vocabulario científico específico para resolver os problemas que se lle formulan.	Resolve os problemas formulados utilizando as súas propias palabras, sen un vocabulario específico.	Na resolución dunha actividade intercala algunha palabra científica, que usa correctamente.	Na resolución dunha actividade intercala varias palabras científicas, que usa correctamente.	A resposta aos problemas formulados realízase con vocabulario específico, usado correctamente e con fundamento.	T. 10	P. 197 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.3 Relaciona o vocabulario científico de diferentes ámbitos específicos.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito, pero non é capaz de utilizalo conxuntamente nun mesmo texto.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utiízao nun mesmo texto, de forma pouco pautada.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utiízao de forma correcta nun mesmo texto.	Utiliza o vocabulario de diferentes ámbitos con soltura nun mesmo texto, enriquecendo o seu discurso con coherencia e rigor.	T. 02	P. 025 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.3 Relaciona o vocabulario científico de diferentes ámbitos específicos.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito, pero non é capaz de utilizalo conxuntamente nun mesmo texto.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utiízao nun mesmo texto, de forma pouco pautada.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utiízao de forma correcta nun mesmo texto.	Utiliza o vocabulario de diferentes ámbitos con soltura nun mesmo texto, enriquecendo o seu discurso con coherencia e rigor.	T. 02	P. 036 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.3 Relaciona o vocabulario científico de diferentes ámbitos específicos.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito, pero non é capaz de utilizalo conxuntamente nun mesmo texto.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao nun mesmo texto, de forma pouco pautada.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao de forma correcta nun mesmo texto.	Utiliza o vocabulario de diferentes ámbitos con soltura nun mesmo texto, enriquecendo o seu discurso con coherencia e rigor.	T. 06	P. 105 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.3 Relaciona o vocabulario científico de diferentes ámbitos específicos.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito, pero non é capaz de utilizalo conxuntamente nun mesmo texto.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao nun mesmo texto, de forma pouco pautada.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao de forma correcta nun mesmo texto.	Utiliza o vocabulario de diferentes ámbitos con soltura nun mesmo texto, enriquecendo o seu discurso con coherencia e rigor.	T. 07	P. 131 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.3 Relaciona o vocabulario científico de diferentes ámbitos específicos.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito, pero non é capaz de utilizalo conxuntamente nun mesmo texto.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao nun mesmo texto, de forma pouco pautada.	Coñece o vocabulario específico de cada ámbito e utíizao de forma correcta nun mesmo texto.	Utiliza o vocabulario de diferentes ámbitos con soltura nun mesmo texto, enriquecendo o seu discurso con coherencia e rigor.	T. 09	P. 169 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 03	P. 051 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 03	P. 058 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 04	P. 067 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 04	P. 071 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 04	P. 075 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 04	P. 077 A. 12	Aprender a aprender



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 05	P. 085 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 05	P. 087 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 06	P. 111 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 07	P. 127A. 08	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 07	P. 129 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 07	P. 131 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 09	P. 167 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 09	P. 171 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Utilizar adecuadamente o vocabulario científico nun contexto preciso e adecuado ao seu nivel. Est. Apr. BXB1.1.1. Identifica os termos máis frecuentes do vocabulario científico, expresándose de forma correcta tanto oralmente como por escrito.	1.1.4 Define o vocabulario científico propio dun tema determinado.	Define o vocabulario específico de cada ámbito sen utilizar termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando poucos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando moitos termos científicos.	Define o vocabulario específico de cada ámbito utilizando os termos científicos precisos.	T. 10	P. 205 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 02	P. 025 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 02	P. 029 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 02	P. 033 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 03	P. 059 A. 01d	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 04	P. 069 A. 06	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 05	P. 087A. 02	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 05	P. 091 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 05	P. 093 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.1 Busca a información científica a partir de diferentes fontes.	Busca a información requirida nunha soa fonte.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato papel.	Busca a información requirida en varias fontes contrastadas, sempre en formato dixital.	Busca a información requirida en fontes variadas e contrastadas, en formato papel e dixital.	T. 08	P. 159 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 02	P. 025A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 03	P. 043 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 06	P. 115 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 05	P. 095 A. 08	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 07	P. 129 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.2 Selecciona e analiza a información científica.	Selecciona parte da información necesaria para resolver a actividade.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa vagamente.	Selecciona toda a información necesaria para resolver a actividade formulada e analízaa de forma correcta e completa.	T. 08	P. 147 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 02	P. 027 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 02	P. 033 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 03	P. 051 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 05	P. 087 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 05	P. 089 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 05	P. 089 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 06	P. 111 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 06	P. 113 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 06	P. 115 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 06	P. 121A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 07	P. 140 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 08	P. 147 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 08	P. 151 A. 08	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 08	P. 153 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 09	P. 167 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 09	P. 169 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 09	P. 179 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 09	P. 180 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 10	P. 193 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.3 Formula conxecturas e hipóteses sobre un feito ou un proceso.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso sen argumentar a súa hipótese.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación inconsistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso propondo unha argumentación consistente.	Realiza unha predición sobre un feito ou proceso argumentando con consistencia a súa hipótese.	T. 10	P. 195 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 02	P. 034 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 02	P. 035 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 03	P. 056 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 04	P. 078 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 05	P. 098 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 06	P. 120 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 08	P. 160 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.4 Formula conxecturas e hipóteses sobre un experimento.	Predí o resultado dun experimento sinxelo sen argumentar a súa hipótese.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación inconsistente.	Predí o resultado dun experimento sinxelo propondo unha argumentación consistente.	Predí o resultado dun experimento argumentando e describindo con consistencia a súa hipótese.	T. 08	P. 161 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.5 Interpreta os datos obtidos e saca conclusións a partir deles.	Interpreta parcialmente os datos obtidos, sen sacar ningunha conclusión razoada.	Interpreta correctamente todos os datos obtidos, aínda que obtén conclusións erróneas.	Interpreta correctamente todos os datos obtidos e obtén conclusións parcialmente válidas.	Interpreta correctamente todos os datos obtidos e obtén conclusións válidas e razoadas.	T. 04	P. 076 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.1. Procura, selecciona e interpreta a información de carácter científico a partir da utilización de diversas fontes.	2.1.6 Utiliza os recursos dixitais para responder preguntas sobre un tema determinado.	Ten dificultades para utilizar os recursos dixitais á súa disposición.	Utiliza de forma básica os recursos dixitais que ten á súa disposición.	Utiliza os recursos dixitais pero non sabe responder as preguntas formuladas.	Utiliza os recursos dixitais e responde correctamente as preguntas formuladas.	T. 06	P. 109 A. 10	Dixital

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 02	P. 023A. 07	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 02	P. 029 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 03	P. 059 A. 01a	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 04	P. 071 A. 01	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 05	P. 095 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 06	P. 109 A. 09	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 07	P. 127 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 07	P. 133 A. 04	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 09	P. 167 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 09	P. 180 Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.1 Transmite en soporte papel a información que seleccionou.	Elabora un documento que reflicte parcialmente a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte a maior parte da información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada.	Elabora un documento que reflicte toda a información seleccionada, que se presenta de forma ordenada e estruturada.	T. 10	P. 195A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.2 Explica oralmente a información que seleccionou.	Explica de forma pouco ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada, compartindo tamén o proceso de procura e selección.	T. 03	P. 043 A. 01	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.2 Explica oralmente a información que seleccionou.	Explica de forma pouco ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada, compartindo tamén o proceso de procura e selección.	T. 03	P. 053 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.2. Transmite a información seleccionada de xeito preciso utilizando diversos soportes.	2.2.2 Explica oralmente a información que seleccionou.	Explica de forma pouco ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada parte da información que seleccionou.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada.	Explica de forma ordenada e completa toda a información seleccionada, compartindo tamén o proceso de procura e selección.	T. 04	P. 071 A. 09	Comunicación lingüística.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 02	P. 027A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 03	P. 057 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 06	P. 119 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 07	P. 135 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 07	P. 137 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 07	P. 137 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 08	P. 151 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 09	P. 169 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 09	P. 171 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.1 A información científica recompilada é utilizada para formar unha opinión propia sobre o tema tratado.	Comprende parcialmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada sen integrala na súa opinión persoal.	Comprende totalmente a información recompilada e úsaa para crear a súa opinión persoal.	A súa opinión propia baséase na argumentación e integra de forma coherente a información recompilada.	T. 09	P. 173 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 02	P. 034 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 03	P. 056 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 04	P. 078 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 05	P. 098 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 06	P.105 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 06	P. 113 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 06	P. 117 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 06	P. 119 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 06	P. 120 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 07	P. 131 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 07	P. 139 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 07	P. 140 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 08	P. 160 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 10	P. 193 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.2 A información científica traballada permite argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma moi residual para argumentar sobre os temas tratados.	Usa a información científica de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correctamente e con coherencia toda a información científica traballada para argumentar sobre os temas tratados.	T. 10	P. 197 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 02	P. 022 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 02	P. 036 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 02	P. 036 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 041 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 051 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 064 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 05	P. 087 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 05	P. 089 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 05	P. 095 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 105 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 107 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 109 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 111 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 115A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 117 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 120 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 122 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 127 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 142 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 142 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 142 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 08	P. 155 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 08	P. 162 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 09	P. 166 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 09	P. 173 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 10	P. 208 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.3 Analiza imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza imaxes extraendo unha información moi xeral.	Analiza imaxes extraendo unha información bastante precisa.	Analiza imaxes extraendo unha información moi precisa.	T. 10	P. 210 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 02	P. 035A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 045 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 049 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 057 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 058A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 063 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 069 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 069A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 074 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 079 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 080 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 04	P. 080 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 05	P. 099 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 05	P. 100 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 03	P. 057 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 121A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 122A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 06	P. 122 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 131 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 140 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 07	P. 141 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 09	P. 180 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 09	P. 181 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.4 Analiza gráficos e táboas de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral, con axuda do docente.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi xeral.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información bastante precisa.	Analiza táboas ou gráficos extraendo unha información moi precisa.	T. 10	P. 209 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.5 Debuxa imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Debuxa imaxes pouco representativas do feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan parcialmente o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con bastante fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con moita fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	T. 03	P. 056 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.5 Debuxa imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Debuxa imaxes pouco representativas do feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan parcialmente o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con bastante fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con moita fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	T. 06	P. 107 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.5 Debuxa imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Debuxa imaxes pouco representativas do feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan parcialmente o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con bastante fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con moita fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	T. 06	P. 120 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.5 Debuxa imaxes de carácter científico para argumentar sobre os temas tratados.	Debuxa imaxes pouco representativas do feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan parcialmente o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con bastante fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	Debuxa imaxes que representan con moita fidelidade o feito ou fenómeno que se traballa.	T. 09	P. 181 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 02	P. 036 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 03	P. 056 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 03	P. 058 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 05	P. 093A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 05	P. 098 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.6 Representa gráficos e táboas de carácter científico a partir da información dispoñible.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moi pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con pouca fidelidade.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con moita precisión.	Traza gráficos e táboas representando a información dispoñible con total precisión.	T. 07	P. 140 Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 02	P. 035 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 03	P. 045 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 03	P. 057 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 05	P. 093 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 05	P. 096 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 07	P. 141 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 08	P. 162 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 10	P. 209 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.7 Le un texto de carácter científico e argumenta sobre os temas tratados.	Le o texto pero non o entende e non pode argumentar sobre os temas tratados	Usa a información reflectida no texto de forma parcial para argumentar sobre os temas tratados.	Usa toda a información reflectida en texto para argumentar sobre os temas tratados.	Usa correcta e coherentemente a información reflectida no texto para argumentar sobre os temas tratados.	T. 10	P. 204 A. 01	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.8 Coñece e valora a utilidade dalgúns avances da ciencia para o progreso da sociedade.	Coñece e nomea algún avance da ciencia.	Recoñece e nomea varios avances da ciencia e en que ámbito se aplican.	Explica moitos avances da ciencia e os ámbitos nos que se aplican.	Describe con detalle moitos avances da ciencia, o ámbito no que se aplican e a súa importancia para o progreso da sociedade.	T. 02	P. 033 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.8 Coñece e valora a utilidade dalgúns avances da ciencia para o progreso da sociedade.	Coñece e nomea algún avance da ciencia.	Recoñece e nomea varios avances da ciencia e en que ámbito se aplican.	Explica moitos avances da ciencia e os ámbitos nos que se aplican.	Describe con detalle moitos avances da ciencia, o ámbito no que se aplican e a súa importancia para o progreso da sociedade.	T. 06	P. 107 A. 08	Aprender a aprender
<p>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde.</p> <p>Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.</p>	2.3.8 Coñece e valora a utilidade dalgúns avances da ciencia para o progreso da sociedade.	Coñece e nomea algún avance da ciencia.	Recoñece e nomea varios avances da ciencia e en que ámbito se aplican.	Explica moitos avances da ciencia e os ámbitos nos que se aplican.	Describe con detalle moitos avances da ciencia, o ámbito no que se aplican e a súa importancia para o progreso da sociedade.	T. 08	P. 153 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.8 Coñece e valora a utilidade dalgúns avances da ciencia para o progreso da sociedade.	Coñece e nomea algún avance da ciencia.	Recoñece e nomea varios avances da ciencia e en que ámbito se aplican.	Explica moitos avances da ciencia e os ámbitos nos que se aplican.	Describe con detalle moitos avances da ciencia, o ámbito no que se aplican e a súa importancia para o progreso da sociedade.	T. 08	P. 159 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Procurar, seleccionar e interpretar a información de carácter científico e utilízala para formar unha opinión propia, expresarse con precisión e argumentar sobre problemas relacionados co medio natural e a saúde. Est. Apr. BXB1.2.3. Utiliza a información de carácter científico para formarse unha opinión propia e argumentar sobre problemas relacionados.	2.3.9. Prepara esquemas que resumen e organizan unha determinada información.	Prepara un esquema que resume unha parte da información coa que traballa.	Prepara un esquema que resume e organiza unha parte da información coa que traballa.	Prepara un esquema que resume e organiza a maior parte da información coa que traballa.	Prepara un esquema que resume e organiza toda a información coa que traballa.	T. 06	P. 109 A. 07	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.1 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 01	P. 016 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 01	P. 016 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 02	P. 034 A. Aprender a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 03	P. 056 A: Aprender a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 04	P. 078 A. aprender a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 05	P. 098 A: Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.2 Manipula os materiais de traballo aplicando as normas de seguridade necesarias.	Ten en conta as normas máis básicas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica case todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo	Ten en conta todas as normas de seguridade que debe seguir ao utilizar os materiais de traballo.	Aplica, en cada situación, aquelas normas de seguridade que son específicas para utilizar cada material de traballo	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.3 Coñece as normas de seguridade e de comportamento que hai que seguir nun laboratorio.	Coñece algunha norma de seguridade ou de comportamento pero non a segue.	Coñece varias normas de seguridade ou de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece varias normas de seguridade e de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece todas as normas de seguridade e de comportamento nun laboratorio e ségueas concienzudamente.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.3 Coñece as normas de seguridade e de comportamento que hai que seguir nun laboratorio.	Coñece algunha norma de seguridade ou de comportamento pero non a segue.	Coñece varias normas de seguridade ou de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece varias normas de seguridade e de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece todas as normas de seguridade e de comportamento nun laboratorio e ségueas concienzudamente.	T. 03	P. 056 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.3 Coñece as normas de seguridade e de comportamento que hai que seguir nun laboratorio.	Coñece algunha norma de seguridade ou de comportamento pero non a segue.	Coñece varias normas de seguridade ou de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece varias normas de seguridade e de comportamento no laboratorio e ségueas.	Coñece todas as normas de seguridade e de comportamento nun laboratorio e ségueas concienzudamente.	T. 04	P. 078 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e cuidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.3 Co3ecee as normas de seguridade e de comportamento que hai que seguir nun laboratorio.	Co3ecee algunha norma de seguridade ou de comportamento pero non a segue.	Co3ecee varias normas de seguridade ou de comportamento no laboratorio e s3gueas.	Co3ecee varias normas de seguridade e de comportamento no laboratorio e s3gueas.	Co3ecee todas as normas de seguridade e de comportamento nun laboratorio e s3gueas concienzudamente.	T. 05	P. 098 A: Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e cuidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.3 Co3ecee as normas de seguridade e de comportamento que hai que seguir nun laboratorio.	Co3ecee algunha norma de seguridade ou de comportamento pero non a segue.	Co3ecee varias normas de seguridade ou de comportamento no laboratorio e s3gueas.	Co3ecee varias normas de seguridade e de comportamento no laboratorio e s3gueas.	Co3ecee todas as normas de seguridade e de comportamento nun laboratorio e s3gueas concienzudamente.	T. 06	P. 120 A: Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e cuidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.4 Emprega os instrumentos cient3ficos e t3cnicos gardando as normas de seguridade adecuadas.	Co3ecee e aplica algunhas das normas b3sicas de seguridade para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Utiliza case todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Emprega todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Aplica todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos, reco3ecendo cal 3 o seu fundamento.	T. 02	P. 034 A: Aprende a...	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e cuidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.4 Emprega os instrumentos cient3ficos e t3cnicos gardando as normas de seguridade adecuadas.	Co3ecee e aplica algunhas das normas b3sicas de seguridade para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Utiliza case todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Emprega todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos.	Aplica todas das normas de seguridade necesarias para a utilizaci3n dos instrumentos cient3ficos, reco3ecendo cal 3 o seu fundamento.	T. 03	P. 056 A: Aprende a	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.4 Emprega os instrumentos científicos e técnicos gardando as normas de seguridade adecuadas.	Coñece e aplica algunhas das normas básicas de seguridade para a utilización dos instrumentos científicos.	Utiliza case todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Emprega todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Aplica todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos, recoñecendo cal é o seu fundamento.	T. 04	P. 078 A: Aprende a...	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.4 Emprega os instrumentos científicos e técnicos gardando as normas de seguridade adecuadas.	Coñece e aplica algunhas das normas básicas de seguridade para a utilización dos instrumentos científicos.	Utiliza case todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Emprega todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Aplica todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos, recoñecendo cal é o seu fundamento.	T. 05	P. 098 A: Aprende a...	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.4 Emprega os instrumentos científicos e técnicos gardando as normas de seguridade adecuadas.	Coñece e aplica algunhas das normas básicas de seguridade para a utilización dos instrumentos científicos.	Utiliza case todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Emprega todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos.	Aplica todas das normas de seguridade necesarias para a utilización dos instrumentos científicos, recoñecendo cal é o seu fundamento.	T. 06	P. 120 A: Aprende a...	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.5 Participa no mantemento dos instrumentos e ferramentas utilizados na clase.	Participa no mantemento dos materiais de traballo se se lle require para isto.	Colabora no mantemento dos materiais de traballo de forma espontánea.	Participa no mantemento dos materiais de traballo, coidando tamén a súa limpeza.	Mantén os materiais de traballo en boas condicións de funcionamento e limpeza facilitando a organización da aula, do laboratorio e do centro en xeral.	T. 02	P. 034 A: Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.5 Participa no mantemento dos instrumentos e ferramentas utilizados na clase.	Participa no mantemento dos materiais de traballo se se lle require para isto.	Colabora no mantemento dos materiais de traballo de forma espontánea.	Participa no mantemento dos materiais de traballo, coidando tamén a súa limpeza.	Mantén os materiais de traballo en boas condicións de funcionamento e limpeza facilitando a organización da aula, do laboratorio e do centro en xeral.	T. 03	P. 056 A: Aprender a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.5 Participa no mantemento dos instrumentos e ferramentas utilizados na clase.	Participa no mantemento dos materiais de traballo se se lle require para isto.	Colabora no mantemento dos materiais de traballo de forma espontánea.	Participa no mantemento dos materiais de traballo, coidando tamén a súa limpeza.	Mantén os materiais de traballo en boas condicións de funcionamento e limpeza facilitando a organización da aula, do laboratorio e do centro en xeral.	T. 04	P. 078 A: Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.5 Participa no mantemento dos instrumentos e ferramentas utilizados na clase.	Participa no mantemento dos materiais de traballo se se lle require para isto.	Colabora no mantemento dos materiais de traballo de forma espontánea.	Participa no mantemento dos materiais de traballo, coidando tamén a súa limpeza.	Mantén os materiais de traballo en boas condicións de funcionamento e limpeza facilitando a organización da aula, do laboratorio e do centro en xeral.	T. 05	P. 098 A: Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Coñece e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.5 Participa no mantemento dos instrumentos e ferramentas utilizados na clase.	Participa no mantemento dos materiais de traballo se se lle require para isto.	Colabora no mantemento dos materiais de traballo de forma espontánea.	Participa no mantemento dos materiais de traballo, coidando tamén a súa limpeza.	Mantén os materiais de traballo en boas condicións de funcionamento e limpeza facilitando a organización da aula, do laboratorio e do centro en xeral.	T. 06	P. 120 A: Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.6 Identifica que residuos do laboratorio son perigosos e co3ecee como se procesa a s3a eliminaci3n.	Identifica alg3n residuo perigoso no laboratorio pero necesita axuda.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio e co3ecee como se eliminan	Identifica todos os tipos de residuos perigosos que pode haber nun laboratorio e co3ecee e describe as normas de eliminaci3n.	T. 01	P. 034 A: Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.6 Identifica que residuos do laboratorio son perigosos e co3ecee como se procesa a s3a eliminaci3n.	Identifica alg3n residuo perigoso no laboratorio pero necesita axuda.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio e co3ecee como se eliminan	Identifica todos os tipos de residuos perigosos que pode haber nun laboratorio e co3ecee e describe as normas de eliminaci3n.	T. 02	P. 056 A: Aprender a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.6 Identifica que residuos do laboratorio son perigosos e co3ecee como se procesa a s3a eliminaci3n.	Identifica alg3n residuo perigoso no laboratorio pero necesita axuda.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio e co3ecee como se eliminan	Identifica todos os tipos de residuos perigosos que pode haber nun laboratorio e co3ecee e describe as normas de eliminaci3n.	T. 04	P. 078 A: Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.1. Co3ecee e respecta as normas de seguridade no laboratorio, respectando e coidando os instrumentos e o material empregado.	3.1.6 Identifica que residuos do laboratorio son perigosos e co3ecee como se procesa a s3a eliminaci3n.	Identifica alg3n residuo perigoso no laboratorio pero necesita axuda.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio.	Identifica varios residuos perigosos que pode haber no laboratorio e co3ecee como se eliminan	Identifica todos os tipos de residuos perigosos que pode haber nun laboratorio e co3ecee e describe as normas de eliminaci3n.	T. 06	P. 120 A: Aprende a...	Sociais e c3vicas.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.1 Coñece que instrumentos de observación debe utilizar dependendo do material que debe observar.	Amosa dificultades á hora de identificar que elemento de observación debe utilizar.	Identifica coa axuda do docente que instrumento de observación ten que utilizar.	Identifica sen axuda que instrumento de observación debe utilizar para examinar unha mostra.	Coñece que instrumento de observación é o máis adecuado para observar unha mostra e razoa a súa elección	T. 01	P. 013 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.1 Coñece que instrumentos de observación debe utilizar dependendo do material que debe observar.	Amosa dificultades á hora de identificar que elemento de observación debe utilizar.	Identifica coa axuda do docente que instrumento de observación ten que utilizar.	Identifica sen axuda que instrumento de observación debe utilizar para examinar unha mostra.	Coñece que instrumento de observación é o máis adecuado para observar unha mostra e razoa a súa elección	T. 01	P. 013 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.2 Segue as instrucións que permiten executar unha acción.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente algunha delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente a maior parte delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente todas elas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e execútaas todas correctamente, comprendendo a relación que hai entre elas.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.2 Segue as instrucións que permiten executar unha acción.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente algunha delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente a maior parte delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente todas elas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e execútaas todas correctamente, comprendendo a relación que hai entre elas.	T. 04	P. 078 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.2 Segue as instrucións que permiten executar unha acción.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente algunha delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente a maior parte delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente todas elas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e execútaas todas correctamente, comprendendo a relación que hai entre elas.	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.2 Segue as instrucións que permiten executar unha acción.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente algunha delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente a maior parte delas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e executa correctamente todas elas de forma autónoma.	Le as instrucións dadas para realizar unha acción determinada e execútaas todas correctamente, comprendendo a relación que hai entre elas.	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.3 Coñece e explica como se utiliza o microscopio.	Non sabe utilizar correctamente todos os compoñentes do microscopio.	Coñece e explica como se utilizan algúns compoñentes do microscopio.	Coñece e explica como se utilizan varios compoñentes do microscopio.	Coñece e explica utilizando vocabulario científico como se utilizan todos os compoñentes do microscopio.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.4 Coñece que instrumentos de observación debe utilizar dependendo do material que debe observar.	Amosa dificultades á hora de identificar que elemento de observación debe utilizar.	Identifica coa axuda do docente que instrumento de observación ten que utilizar.	Identifica sen axuda que instrumento de observación debe utilizar para examinar unha mostra.	Coñece que instrumento de observación é o máis adecuado para observar unha mostra e razoa a súa elección	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.4 Coñece que instrumentos de observación debe utilizar dependendo do material que debe observar.	Amosa dificultades á hora de identificar que elemento de observación debe utilizar.	Identifica coa axuda do docente que instrumento de observación ten que utilizar.	Identifica sen axuda que instrumento de observación debe utilizar para examinar unha mostra.	Coñece que instrumento de observación é o máis adecuado para observar unha mostra e razoa a súa elección	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.5 Planifica de forma individual ou en equipo o desenvolvemento dun traballo experimental.	Identifica o obxectivo dun proxecto, recoñecendo o seu papel dentro do traballo que debe realizar o grupo.	Recoñece as diferentes etapas dun proxecto, desenvolvendo as tarefas que lle corresponden dentro dun equipo.	Executa as diferentes etapas dun proxecto, traballando en equipo, distinguindo as relaci3ns entre as distintas tarefas realizadas.	Organiza as etapas dun proxecto, execut3ndoas de forma coherente, en colaboraci3n cos outros membros do equipo.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.5 Planifica de forma individual ou en equipo o desenvolvemento dun traballo experimental.	Identifica o obxectivo dun proxecto, recoñecendo o seu papel dentro do traballo que debe realizar o grupo.	Recoñece as diferentes etapas dun proxecto, desenvolvendo as tarefas que lle corresponden dentro dun equipo.	Executa as diferentes etapas dun proxecto, traballando en equipo, distinguindo as relaci3ns entre as distintas tarefas realizadas.	Organiza as etapas dun proxecto, execut3ndoas de forma coherente, en colaboraci3n cos outros membros do equipo.	T. 03	P. 056 A. aprender a	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.5 Planifica de forma individual ou en equipo o desenvolvemento dun traballo experimental.	Identifica o obxectivo dun proxecto, recoñecendo o seu papel dentro do traballo que debe realizar o grupo.	Recoñece as diferentes etapas dun proxecto, desenvolvendo as tarefas que lle corresponden dentro dun equipo.	Executa as diferentes etapas dun proxecto, traballando en equipo, distinguindo as relaci3ns entre as distintas tarefas realizadas.	Organiza as etapas dun proxecto, execut3ndoas de forma coherente, en colaboraci3n cos outros membros do equipo.	T. 04	P. 078 Aprende a...	Sociais e c3vicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.5 Planifica de forma individual ou en equipo o desenvolvemento dun traballo experimental.	Identifica o obxectivo dun proxecto, recoñecendo o seu papel dentro do traballo que debe realizar o grupo.	Recoñece as diferentes etapas dun proxecto, desenvolvendo as tarefas que lle corresponden dentro dun equipo.	Executa as diferentes etapas dun proxecto, traballando en equipo, distinguindo as relacións entre as distintas tarefas realizadas.	Organiza as etapas dun proxecto, executándoas de forma coherente, en colaboración cos outros membros do equipo.	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.5 Planifica de forma individual ou en equipo o desenvolvemento dun traballo experimental.	Identifica o obxectivo dun proxecto, recoñecendo o seu papel dentro do traballo que debe realizar o grupo.	Recoñece as diferentes etapas dun proxecto, desenvolvendo as tarefas que lle corresponden dentro dun equipo.	Executa as diferentes etapas dun proxecto, traballando en equipo, distinguindo as relacións entre as distintas tarefas realizadas.	Organiza as etapas dun proxecto, executándoas de forma coherente, en colaboración cos outros membros do equipo.	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun guiión de prácticas de laboratorio ou de campo describindo a súa execución e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonomía a planificación do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos ópticos de recoñecemento, coma material básico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as súas observacións e interpretando os seus resultados.	3.2.6 Realiza un informe do proceso experimental, reflectindo o traballo realizado, os resultados obtidos e a súa interpretación.	Prepara un informe sinxelo, sen termos técnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como técnica de comunicación sobre un traballo determinado.	Elabora un informe sinxelo, con algúns termos técnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como técnica de comunicación sobre un traballo determinado.	Elabora un informe ordenado, con numerosos termos técnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como técnica de comunicación sobre un traballo determinado.	Prepara un informe estruturado, cos termos técnicos adecuados, en soporte papel e en soporte dixital, como técnica de comunicación dun traballo determinado.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.6 Realiza un informe do proceso experimental, reflectindo o traballo realizado, os resultados obtidos e a s3a interpretaci3n.	Prepara un informe sinxelo, sen termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe sinxelo, con alg3ns termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe ordenado, con numerosos termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Prepara un informe estruturado, cos termos t3cnicos adecuados, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n dun traballo determinado.	T. 04	P. 078 A. Aprender a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.6 Realiza un informe do proceso experimental, reflectindo o traballo realizado, os resultados obtidos e a s3a interpretaci3n.	Prepara un informe sinxelo, sen termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe sinxelo, con alg3ns termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe ordenado, con numerosos termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Prepara un informe estruturado, cos termos t3cnicos adecuados, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n dun traballo determinado.	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.6 Realiza un informe do proceso experimental, reflectindo o traballo realizado, os resultados obtidos e a s3a interpretaci3n.	Prepara un informe sinxelo, sen termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe sinxelo, con alg3ns termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe ordenado, con numerosos termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Prepara un informe estruturado, cos termos t3cnicos adecuados, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n dun traballo determinado.	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sociais e c3vicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Realizar un traballo experimental con axuda dun gui3n de pr3cticas de laboratorio ou de campo describindo a s3a execuci3n e interpretando os seus resultados. Est. Apr. BXB1.3.2. Desenvolve con autonom3a a planificaci3n do traballo experimental, utilizando tanto instrumentos 3pticos de recoñecemento, coma material b3sico de laboratorio, argumentando o proceso experimental seguido, describindo as s3as observaci3ns e interpretando os seus resultados.	3.2.6 Realiza un informe do proceso experimental, reflectindo o traballo realizado, os resultados obtidos e a s3a interpretaci3n.	Prepara un informe sinxelo, sen termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe sinxelo, con alg3ns termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Elabora un informe ordenado, con numerosos termos t3cnicos, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n sobre un traballo determinado.	Prepara un informe estruturado, cos termos t3cnicos adecuados, en soporte papel e en soporte dixital, como t3cnica de comunicaci3n dun traballo determinado.	T. 08	P. 160 A. Aprende a...	Sociais e c3vicas.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos est3n constitu3dos por c3lulas e determinar as caracter3sticas que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.1. Diferencia a materia viva da inerte partindo das caracter3sticas particulares de ambas.	1.1.1 Diferencia a materia viva da materia inerte.	Recoñece a existencia de materia viva e de materia inerte.	Recoñece a existencia da materia viva e da materia inerte e cita algunha diferenza.	Recoñece a existencia da materia viva e da materia inerte e cita varias diferenzas.	Recoñece a existencia da materia viva e da materia inerte e describe todas as diferenzas.	T. 01	P.007 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos est3n constitu3dos por c3lulas e determinar as caracter3sticas que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.1. Diferencia a materia viva da inerte partindo das caracter3sticas particulares de ambas.	1.1.2 Identifica e describe todas as caracter3sticas da materia viva.	Identifica algunha caracter3stica como propia da materia viva.	Identifica varias caracter3sticas como propias da materia viva.	Identifica e describe algunha caracter3stica como propia da materia viva.	Identifica todas as caracter3sticas propias da materia viva e descr3beas utilizando para isto vocabulario cient3fico.	T. 01	P. 007 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos est3n constitu3dos por c3lulas e determinar as caracter3sticas que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.1. Diferencia a materia viva da inerte partindo das caracter3sticas particulares de ambas.	1.1.3 Recoñece que a materia viva est3 formada por mol3culas org3nicas e describe as s3as principais funci3ns.	Recoñece que a materia viva est3 formada por mol3culas org3nicas.	Recoñece que a materia viva est3 formada por mol3culas org3nicas e cita algunha funci3n principal.	Recoñece que a materia viva est3 formada por mol3culas org3nicas e cita varias funci3ns principais.	Recoñece que a materia viva est3 formada por mol3culas org3nicas, cita e describe as s3as principais funci3ns.	T. 01	P. 005 A. 02	Comunicaci3n ling3stica.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.1. Diferencia a materia viva da inerte partindo das características particulares de ambas.	1.1.4 Identifica e explica a orixe das biomoléculas	Identifica a orixe dalgunha biomolécula	Identifica a orixe de varias biomoléculas.	Identifica e explica utilizando termos sinxelos a orixe de varias biomoléculas.	Identifica e explica utilizando vocabulario científico adecuado a orixe das biomoléculas.	T. 01	P. 005 A. 03	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.1. Diferencia a materia viva da inerte partindo das características particulares de ambas.	1.1.5 Identifica as características que debe ter un ser vivo para ser considerado como tal.	Amosa dificultades á hora de identificar as características que ten un ser vivo.	Identifica coa axuda dun adulto as características que ten que ter un ser vivo para ser considerado como tal.	Identifica sen axuda as características que ten que ter un ser vivo para ser considerado como tal.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico adecuado as características que ten que ter un ser vivo para ser considerado como tal.	T. 01	P. 007 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.1 Identifica e describe os tipos de células que existen e relaciónaos coas súas funcións.	Amosa dificultades á hora de identificar algúns tipos de células.	Identifica coa axuda do profesor algúns tipos de células que existen	Identifica e describe sen axuda algúns dos tipos de células que existen.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado os tipos de células que existen e relaciónaos coas funcións que realizan.	T. 04	P. 063 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.2 Explica as características das células.	Describe, con frases curtas, sen utilizar termos técnicos, algunha das características estruturais e de funcionamento das células	Explica, utilizando termos científicos e non científicos, algunhas das características estruturais e de funcionamento das células	Explica, utilizando prioritariamente termos científicos, algunhas das características estruturais e de funcionamento das células	Explica, utilizando os termos científicos adecuados, algunhas das características estruturais e de funcionamento das células	T. 01	P. 009 A. 03	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.3 Identifica e describe as diferenzas e similitudes entre organismos unicelulares e organismos pluricelulares.	Recoñece a existencia de dous tipos de organismos: unicelulares e pluricelulares.	Recoñece a existencia de dous tipos de organismos e explica con termos sinxelos un deles.	Recoñece a existencia de dous tipos de organismos e explica con termos científicos un deles.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico adecuado os compoñentes dos organismos unicelulares e dos organismos pluricelulares	T. 01	P. 009 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.4 Explica utilizando o vocabulario adecuado a orixe das células eucariotas.	Amosa dificultades á hora de entender a teoría que explica como se orixinou a célula eucariota.	Entende coa axuda do profesor algunha das partes da teoría endosimbótica.	Entende sen problema como se orixinou a célula eucariota pero non sabe explicalo.	Explica utilizando o vocabulario científico adecuado a teoría endosimbótica, que explica a orixe da célula eucariota.	T. 01	P. 011 A. 02	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.5 Identifica e describe as características que teñen as células eucariotas e procariotas.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha característica das células eucariotas ou procariotas.	Identifica coa axuda do profesor algunha das características das células eucariotas ou procariotas.	Identifica sen axuda algunha das características das células procariotas ou eucariotas.	Identifica e describe todas as características das células eucariotas e procariotas.	T. 01	P. 018 A. 03 Aplica...	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.6 Identifica e describe as analogías e diferenzas entre célula procariota e célula eucariota.	Recoñece a existencia das células eucariotas e procariotas pero non sabe explicar en que consisten.	Recoñece a existencia das células eucariotas e procariotas e cita algunha diferenza ou analogía.	Recoñece a existencia das células eucariotas e procariotas e cita varias diferenzas e analogías entre ambas.	Recoñece a existencia das células eucariotas e procariota, cita e explica utilizando termos científicos as diferenzas e similitudes entre ambas	T. 01	P. 011 A. 01	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.7 Identifica e describe os compoñentes das células eucariotas e explica ademais as funcións que realizan.	Amosa dificultades para identificar os compoñentes dunha célula eucariota.	Identifica coa axuda do profesor algúns dos compoñentes da célula eucariota.	Identifica sen axuda todos os compoñentes da célula eucariota.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado os compoñentes das células eucariotas e explica ademais as funcións que realizan.	T. 01	P. 009 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.8 Identifica e describe as similitudes e diferenzas da célula animal e a célula vexetal.	Amosa dificultades á hora de entender que é unha célula vexetal ou animal.	Identifica coa axuda do profesor algunha característica da célula animal ou vexetal.	Identifica sen axuda varias características das células animais ou vexetais.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico adecuado as similitudes e diferenzas entre unha célula animal e unha vexetal.	T. 01	P. 019 A. e	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Recoñecer que os seres vivos están constituídos por células e determinar as características que os diferencian da materia inerte. Est. Apr. BXB2.1.2. Establece comparativamente as analogías e as diferenzas entre célula procariota e eucariota, e entre célula animal e vexetal.	1.2.9 Identifica e describe os compoñentes da célula vexetal.	Amosa dificultades para identificar os compoñentes da célula vexetal.	Identifica coa axuda dun profesor algúns dos compoñentes da célula vexetal.	Identifica sen axuda varios compoñentes da célula vexetal.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado os compoñentes da célula vexetal e explica ademais as súas funcións.	T. 01	P. 009 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir as funcións comúns a todos os seres vivos, diferenciando entre nutrición autótrofa e heterótrofa. Est. Apr. BXB2.2.1. Recoñece e diferencia a importancia de cada función para o mantemento da vida.	2.1.1 Identifica e describe as funcións vitais dos seres vivos.	Identifica algunha función vital dos seres vivos.	Identifica varias funcións vitais dos seres vivos.	Identifica todas as funcións vitais dos seres vivos.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico apropiado todas as funcións vitais dos seres vivos e pon ademais exemplos.	T. 01	P. 019 A. b	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir as funcións comúns a todos os seres vivos, diferenciando entre nutrición autótrofa e heterótrofa. Est. Apr. BXB2.2.1. Recoñece e diferencia a importancia de cada función para o mantemento da vida.	2.1.1 Identifica e describe as funcións vitais dos seres vivos.	Identifica algunha función vital dos seres vivos.	Identifica varias funcións vitais dos seres vivos.	Identifica todas as funcións vitais dos seres vivos.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico apropiado todas as funcións vitais dos seres vivos e pon ademais exemplos.	T. 03	P. 041 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir as funcións comúns a todos os seres vivos, diferenciando entre nutrición autótrofa e heterótrofa. Est. Apr. BXB2.2.2. Contrasta o proceso de nutrición autótrofa e nutrición heterótrofa, deducindo a relación que hai entre elas.	2.2.1 Identifica e describe as diferenzas entre nutrición autótrofa e heterótrofa.	Amosa dificultades para entender ambos conceptos e polo tanto para realizar os exercicios.	Entende coa axuda do docente ambos conceptos pero ten dificultades para levar a cabo o exercicio.	Entende ambos conceptos pero equivócase á hora de describir ambos procesos	Identifica e describe ambos procesos e pon exemplos dos órganos que necesitan os organismos para levalos a cabo.	T. 01	P. 007 A: 03	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Catalogar os niveis de organización dá materia viva (células, tecidos, órganos e aparellos ou sistemas) e diferenciar as principais estruturas celulares e as súas funcións. Est. Apr. BXB3.1.1. Interpreta os niveis de organización no ser humano e procura a relación entre eles.	1.1.1 Recoñece a agrupación de células en tecidos e identifica algún tecido.	Amosa dificultades á hora de entender como as células se poden agrupar en tecidos.	Entende coa axuda do profesor como as células se agrupan para formar tecidos.	Entende sen axuda como as células se agrupan para formar tecidos.	Recoñece que as células se agrupan para formar tecidos e describe algún dos tecidos que hai no corpo humano.	T. 01	P. 015 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Catalogar os niveis de organización dá materia viva (células, tecidos, órganos e aparellos ou sistemas) e diferenciar as principais estruturas celulares e as súas funcións. Est. Apr. BXB3.1.1. Interpreta os niveis de organización no ser humano e procura a relación entre eles.	1.1.2 Identifica e describe os tecidos que forman as células vexetais.	Amosa dificultades á hora de entender como as células se poden agrupar en tecidos.	Entende coa axuda do profesor como as células se agrupan para formar tecidos.	Entende sen axuda como as células se agrupan para formar tecidos.	Recoñece que as células vexetais tamén se agrupan para formar tecidos e nomea e explica algún dos tecidos vexetais.	T. 01	P. 015 A. 03	Aprender a aprender. Sociais e cívicas. Comunicación lingüística

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Catalogar os niveis de organización dá materia viva (células, tecidos, órganos e aparellos ou sistemas) e diferenciar as principais estruturas celulares e as súas funcións. Est. Apr. BXB3.1.2. Diferencia os tipos celulares e describe a función dos orgánulos máis importantes.	1.2.1 Identifica e describe os tipos de células que existen e relaciónaos coas súas funcións.	Amosa dificultades á hora de identificar algúns tipos de células.	Identifica coa axuda do profesor algúns tipos de células que existen	Identifica e describe sen axuda algúns dos tipos de células que existen.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado os tipos de células que existen e relaciónaos coas funcións que realizan.	T. 01	P. 017 A. 01 identifica...	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Catalogar os niveis de organización dá materia viva (células, tecidos, órganos e aparellos ou sistemas) e diferenciar as principais estruturas celulares e as súas funcións. Est. Apr. BXB3.1.2. Diferencia os tipos celulares e describe a función dos orgánulos máis importantes.	1.2.2 Identifica e describe os orgánulos máis importantes e explica ademais as funcións que realizan.	Amosa dificultades á hora de identificar os orgánulos máis importantes que existen.	Identifica coa axuda do docente algún dos orgánulos máis importantes que existen.	Identifica e describe os orgánulos máis importantes que existen.	Identifica e describe os orgánulos máis importantes que existen e explica ademais as funcións que realizan.	T. 01	P. 018 A. 02 identifica...	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Catalogar os niveis de organización dá materia viva (células, tecidos, órganos e aparellos ou sistemas) e diferenciar as principais estruturas celulares e as súas funcións. Est. Apr. BXB3.1.2. Diferencia os tipos celulares e describe a función dos orgánulos máis importantes.	1.2.3 Identifica e describe os orgánulos máis importantes e explica ademais as funcións que realizan.	Amosa dificultades á hora de identificar os orgánulos máis importantes que existen.	Identifica coa axuda do docente algún dos orgánulos máis importantes que existen.	Identifica e describe os orgánulos máis importantes que existen.	Identifica e describe os orgánulos máis importantes que existen e explica ademais as funcións que realizan.	T. 02	P. 025A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman o corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.1 Recoñece e describe algún dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos tecidos que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún tecido que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios tecidos que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 01	P. 015 A. 02	Aprender a aprender. Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.1 Recoñece e describe algún dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos tecidos que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún tecido que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios tecidos que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 01	P. 015 A. 04	Aprender a aprender. Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.1 Recoñece e describe algún dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos tecidos que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún tecido que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios tecidos que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos tecidos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 029 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.2 Recoñece e describe algún dos órganos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos órganos que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún órgano que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios órganos que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos órganos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 029 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.2 Recoñece e describe algún dos órganos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos órganos que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún órgano que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios órganos que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos órganos que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 031 A. 01	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.3 Recoñece e describe algún dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos aparellos e sistemas que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún aparello ou sistema que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios aparellos e sistemas que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 031 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.3 Recoñece e describe algún dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos aparellos e sistemas que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún aparello ou sistema que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios aparellos e sistemas que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 031 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.3 Recoñece e describe algún dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos aparellos e sistemas que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún aparello ou sistema que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios aparellos e sistemas que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 02	P. 031 A. 05	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.3 Recoñece e describe algún dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos aparellos e sistemas que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún aparello ou sistema que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios aparellos e sistemas que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 04	P. 071 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.3 Recoñece e describe algún dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer algún dos aparellos e sistemas que compoñen o corpo humano.	Recoñece coa axuda do profesor algún aparello ou sistema que se encontra no corpo humano.	Recoñece sen axuda varios aparellos e sistemas que conforman o corpo humano.	Recoñece e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algúns dos aparellos e sistemas que conforman o corpo humano e explica ademais a súa función.	T. 04	P. 074 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.4 Recoñece os niveis de organización do corpo humano.	Indica algún dos niveis de organización do corpo humano.	Indica diferentes niveis de organización do corpo humano.	Indica os principais niveis de organización do corpo humano.	Indica todos os niveis de organización do corpo humano.	T. 02	P. 023 A. 05	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.4 Recoñece os niveis de organización do corpo humano.	Indica algún dos niveis de organización do corpo humano.	Indica diferentes niveis de organización do corpo humano.	Indica os principais niveis de organización do corpo humano.	Indica todos os niveis de organización do corpo humano.	T. 02	P. 023 A. 07	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.5 Define o concepto de homeostase.	Define o concepto de homeostase sen utilizar ningún termo científico.	Define o concepto de homeostase utilizando algún termo científico.	Define o concepto de homeostase utilizando os termos científicos apropiados.	Define o concepto de homeostase utilizando os termos científicos apropiados e propondo exemplos.	T. 02	P. 023 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Diferenciar os tecidos máis importantes do ser humano e a súa función. Est. Apr. BXB3.2.1. Recoñece os principais tecidos que conforman ou corpo humano, e asocia aos mesmos a súa función.	2.1.6 Identifica e describe os tipos de células que existen e relaciónaos coas súas funcións.	Amosa dificultades á hora de identificar algúns tipos de células.	Identifica coa axuda do profesor algúns tipos de células que existen	Identifica e describe sen axuda algúns dos tipos de células que existen.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado os tipos de células que existen e relaciónaos coas funcións que realizan.	T. 02	P. 029 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.3.1 Coñecer problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica algun problema de saúde asociado á alimentación.	Indica diferentes problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica os principais problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica todos os problemas de saúde asociados á alimentación.	T. 03	P. 049 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.3.1 Coñecer problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica algun problema de saúde asociado á alimentación.	Indica diferentes problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica os principais problemas de saúde asociados á alimentación.	Indica todos os problemas de saúde asociados á alimentación.	T. 03	P. 049 A. 03	Sociais e cívicas.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.2 Describe unha infección causada por bacterias que afecta o ser humano.	Amosa dificultades para buscar información sobre algunha enfermidade que afecta o ser humano causada por bacterias.	Busca con axuda dun adulto información dalgunha enfermidade causada por bacterias que afectan o ser humano.	Busca sen axuda información sobre algunha enfermidade causada por bacterias que afectan o ser humano.	Busca e describe unha enfermidade infecciosa que afecta o ser humano causada por bacterias.	T. 04	P. 072 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.3 Describe unha enfermidade do aparello urinario.	Amosa dificultades para buscar información sobre algunha enfermidade do aparello urinario.	Busca con axuda dun adulto información dalgunha enfermidade do aparello urinario.	Busca sen axuda información sobre algunha enfermidade do aparello urinario.	Busca e describe unha enfermidade do aparello urinario.	T. 04	P. 074 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.4 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	T. 04	P. 067 A. 01	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.4 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello circulatorio.	T. 04	P. 067 A. 02	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovera individual e colectivamente.	3.1.5 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	T. 04	P. 073 A. 02	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovera individual e colectivamente.	3.1.6 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello respiratorio.	T. 04	P. 073 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovera individual e colectivamente.	3.1.7 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello urinario.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello urinario.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello urinario.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello urinario.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello urinario.	T. 04	P. 077 A. 13	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovera individual e colectivamente.	3.1.8 Indica hábitos de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	T. 05	P. 091 A. 04	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.9 Indica hábitos de vida saudable relacionados co sistema endócrino.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co sistema endócrino.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co sistema endócrino.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co sistema nervioso.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co sistema endócrino.	T. 05	P. 097 A. 10	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.10 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	T. 06	P. 119 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.11 Indica hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica algún hábito de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica diferentes hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Indica os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	Describe con precisión os principais hábitos de vida saudable relacionados co aparello locomotor.	T. 06	P. 123A. 01 I	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Descubrir a partir do coñecemento do concepto de saúde e enfermidade, os factores que os determinan. Est. Apr. BXB3.3.1. Argumenta as implicacións dos hábitos para a saúde, e xustifica con exemplos as eleccións que realiza ou pode realizar para promovela individual e colectivamente.	3.1.12 Describe as características do cancro.	Indica algunha característica propia do cancro.	Indica diversas características propias do cancro.	Indica as principais características propias do cancro.	Indica e describe as principais características propias do cancro.	T. 08	P. 151 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Clasificar as doenzas e determinar as infecciosas e non infecciosas máis comúns que afectan a poboación (causas, prevención e tratamentos). Est. Apr. BXB3.4.1. Recoñece as doenzas e as infeccións máis comúns, e relaciónaas coas súas causas.	4.1.1 Diferencia as enfermidades infecciosas doutros tipos de enfermidades.	Cita algunha enfermidade infecciosa.	Cita diversas enfermidades infecciosas.	Cita e explica diversas enfermidades infecciosas.	Cita e describe con precisión diversas enfermidades infecciosas.	T. 08	P. 149 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Clasificar as doenzas e determinar as infecciosas e non infecciosas máis comúns que afectan a poboación (causas, prevención e tratamentos). Est. Apr. BXB3.4.2. Distingue e explica os diferentes mecanismos de transmisión das doenzas infecciosas.	4.2.1 Distingue e explica os diferentes mecanismos de transmisión das enfermidades infecciosas.	Amosa dificultades para explicar os diferentes mecanismos de transmisión de enfermidades infecciosas.	Identifica coa axuda do docente algún mecanismo de transmisión dalgunha enfermidade infecciosa.	Identifica sen axuda varios mecanismos de transmisión dalgunhas enfermidades infecciosas.	Identifica e describe os mecanismos de transmisión dalgunhas enfermidades infecciosas.	T. 08	P. 149 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Valorar e Identificar hábitos e estilos de vida saudables como método de prevención das enfermidades. BXB3.5.1. Coñece e describe hábitos de vida saudable e identifícaos como medio de promoción da súa saúde e da das demais persoas.	5.1.1 Explica a resistencia creada por parte das bacterias aos antibióticos.	Amosa dificultades á hora de identificar que son as bacterias.	Identifica que son as bacterias pero non entende como crearon resistencia aos antibióticos.	Identifica que son as bacterias e explica sen utilizar o vocabulario científico adecuado como se volveron resistentes aos antibióticos.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico adecuado como as bacterias se volveron resistentes aos antibióticos.	T. 08	P. 149 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Valorar e Identificar hábitos e estilos de vida saudables como método de prevención das enfermidades. Est. Apr. BXB3.5.2. Propón métodos para evitar ou contaxio e a propagación das doenzas infecciosas máis comúns.	5.2.1 Indica métodos dirigidos a evitar a propagación da infección.	Indica algun método que evita a propagación dunha enfermidade infecciosa.	Indica diversos métodos que evitan a propagación dunha enfermidade infecciosa.	Indica os principais métodos que evitan a propagación dunha enfermidade infecciosa.	Describe con detalle os principais métodos que evitan a propagación dunha enfermidade infecciosa.	T. 08	P. 149 A. 05	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Valorar e Identificar hábitos e estilos de vida saudables como método de prevención das enfermidades. Est. Apr. BXB3.5.2. Propón métodos para evitar ou contaxio e a propagación das doenzas infecciosas máis comúns.	5.2.2 Valora o uso dos antibióticos.	Xustifica o uso de antibióticos para combater calquera tipo de microorganismo.	Xustifica o uso de antibióticos para combater calquera tipo de bacteria.	Xustifica o uso de antibióticos para combater algúns tipos de infeccións.	Xustifica o uso de antibiótico para combater un tipo de bacteria baixo prescrición do médico.	T. 08	P. 149 A. 02	Aprender a aprender.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.1 Identifica e describe os problemas de saúde asociados á alimentación que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada á alimentación.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada coa alimentación.	Identifica varias enfermidades asociadas á alimentación que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas á alimentación que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 03	P. 049 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.2 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao aparello respiratorio que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao aparello respiratorio.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao aparello respiratorio.	Identifica varias enfermidades asociadas ao aparello respiratorio que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao aparello respiratorio que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 04	P. 073 A. 03	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.2 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao aparello respiratorio que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao aparello respiratorio.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao aparello respiratorio.	Identifica varias enfermidades asociadas ao aparello respiratorio que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao aparello respiratorio que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 04	P. 079 A. 02	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.3 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao sistema nervioso que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao sistema nervioso.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao sistema nervioso.	Identifica varias enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 05	P. 087 A. 03	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.3 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao sistema nervioso que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao sistema nervioso.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao sistema nervioso.	Identifica varias enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 05	P. 091 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.3 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao sistema nervioso que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao sistema nervioso.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao sistema nervioso.	Identifica varias enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao sistema nervioso que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 05	P. 093 A. 03	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.4 Identifica e describe os problemas de saúde asociados ao aparello reprodutor que se pode encontrar nun mundo globalizado.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha enfermidade asociada ao aparello reprodutor.	Identifica unha enfermidade presente no mundo globalizado asociada ao aparello reprodutor.	Identifica varias enfermidades asociadas ao aparello reprodutor que se dan nun mundo globalizado.	Describe con detalle as principais enfermidades asociadas ao aparello reprodutor que se poden encontrar nun mundo globalizado.	T. 07	P. 137 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Seleccionar información, establecer diferencias dos tipos de doenzas dun mundo globalizado e deseñar propostas de actuación. Est. Apr. BXB3.6.1. Establece diferencias entre as doenzas que afectan as rexións dun mundo globalizado, e deseña propostas de actuación.	6.1.5 Identifica e describe medidas que axuda a evitar a aparición do cancro.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha medida que axude a evitar a aparición do cancro.	Identifica unha medida para evitar a aparición do cancro.	Identifica varias medidas de prevención para evitar a aparición do cancro.	Identifica e describe as medidas de prevención que se poden adoptar para prever a aparición do cancro.	T. 08	P. 151 A. 05	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.1 Explica os compoñentes do sistema linfático.	Indica algún dos compoñentes do sistema linfático.	Indica os principais compoñentes do sistema linfático.	Describe os principais compoñentes do sistema linfático.	Describe con precisión os principais compoñentes do sistema linfático.	T. 08	P. 155 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.2 Recoñece a importancia das células nai.	Indica algunha característica exclusiva das células nai.	Indica as características propias das células nai.	Indica as características propias das células nai e recoñece a súa función.	Explica con detalle as características propias das células nai e recoñece a súa función.	T. 08	P. 155 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.3 Describe o proceso da inmunidade.	Explica a función dalgúns dos compoñentes do sistema inmune.	Explica a función de diversos compoñentes do sistema inmune.	Describe a función dos principais compoñentes do sistema inmune.	Describe con precisión a función de todos os compoñentes do sistema inmune.	T. 08	P. 156 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.3 Describe o proceso da inmunidade.	Explica a función dalgúns dos compoñentes do sistema inmune.	Explica a función de diversos compoñentes do sistema inmune.	Describe a función dos principais compoñentes do sistema inmune.	Describe con precisión a función de todos os compoñentes do sistema inmune.	T. 08	P. 157 A. 02	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.3 Describe o proceso da inmunidade.	Explica a función dalgúns dos compoñentes do sistema inmune.	Explica a función de diversos compoñentes do sistema inmune.	Describe a función dos principais compoñentes do sistema inmune.	Describe con precisión a función de todos os compoñentes do sistema inmune.	T. 08	P. 163 A. 01f	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.4 Indica aplicacións para a saúde baseadas no funcionamento do sistema inmune.	Explica a función dalgúns dos compoñentes do sistema inmune.	Explica a función de diversos compoñentes do sistema inmune.	Describe a función dos principais compoñentes do sistema inmune.	Describe con precisión a función de todos os compoñentes do sistema inmune.	T. 08	P. 157 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.4 Indica aplicacións para a saúde baseadas no funcionamento do sistema inmune.	Explica a función dalgúns dos compoñentes do sistema inmune.	Explica a función de diversos compoñentes do sistema inmune.	Describe a función dos principais compoñentes do sistema inmune.	Describe con precisión a función de todos os compoñentes do sistema inmune.	T. 08	P. 159 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Determinar ou funcionamento básico do sistema inmune e as continuas contribucións das ciencias biomédicas, e describir a importancia do uso responsable dos medicamentos. Est. Apr. BXB3.7.1. Explica en que consiste o proceso de inmunidade, valora o papel das vacinas como método de prevención das doenzas.	7.1.5 Recoñece as principais alteracións do sistema inmune.	Indica algunha das aplicacións para saúde baseada no funcionamento do sistema inmune.	Indica diversas das aplicacións para saúde baseadas no funcionamento do sistema inmune.	Explica as aplicacións para saúde baseadas no funcionamento do sistema inmune.	Describe con precisión as aplicacións para saúde baseadas no funcionamento do sistema inmune.	T. 08	P. 157 A. 05	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Recoñecer e transmitir a importancia que ten a prevención como práctica habitual e integrada nas súas vidas e as consecuencias positivas da doazón de células, sangue e órganos. Est. Apr. BXB3.8.1. Detalla a importancia da doazón de células, sangue e órganos para a sociedade e para o ser humano.	8.1.1 Valora os tipos e características da doazón de células, sangue e órganos.	Recoñece algunha implicación ética e social dos transplantes.	Recoñece diversas implicacións éticas e sociais dos transplantes.	Recoñece as principais implicacións éticas e sociais dos transplantes.	Recoñece e valora as principais implicacións éticas e sociais dos transplantes.	T. 08	P. 153 A. 01	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Investigar as alteracións producidas por distintos tipos de substancias aditivas e elaborar propostas de prevención e control. Est. Apr. BXB3.9.1. Detecta as situacións de risco para a saúde relacionadas co consumo de substancias tóxicas e estimulantes como tabaco, alcohol, drogas, etc., contrasta os seus efectos nocivos e propón medidas de prevención e control.	9.1.1 Coñece os efectos do tabaco sobre a saúde.	Explica algun efecto do tabaco sobre as persoas.	Explica diversos efectos do tabaco sobre as persoas.	Explica os principais efectos do tabaco sobre as persoas.	Describe con precisión os principais efectos do tabaco sobre as persoas.	T. 04	P. 073 A. 03	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Investigar as alteracións producidas por distintos tipos de substancias aditivas e elaborar propostas de prevención e control. Est. Apr. BXB3.9.1. Detecta as situacións de risco para a saúde relacionadas co consumo de substancias tóxicas e estimulantes como tabaco, alcohol, drogas, etc., contrasta os seus efectos nocivos e propón medidas de prevención e control.	9.1.2 Coñece os efectos da cafeína sobre a saúde.	Explica algun efecto da cafeína sobre as persoas.	Explica diversos efectos da cafeína sobre as persoas.	Explica os principais efectos da cafeína sobre as persoas.	Describe con precisión os principais efectos da cafeína sobre as persoas.	T. 05	P. 093 A. 02	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Investigar as alteracións producidas por distintos tipos de substancias aditivas e elaborar propostas de prevención e control. Est. Apr. BXB3.9.1. Detecta as situacións de risco para a saúde relacionadas co consumo de substancias tóxicas e estimulantes como tabaco, alcohol, drogas, etc., contrasta os seus efectos nocivos e propón medidas de prevención e control.	9.1.3 Coñece os efectos das enfermidades ambientais sobre a saúde.	Explica algun efecto das enfermidades ambientais sobre as persoas.	Explica diversos efectos das enfermidades ambientais sobre as persoas.	Explica os principais efectos das enfermidades ambientais sobre as persoas.	Describe con precisión os principais efectos das enfermidades ambientais sobre as persoas.	T. 08	P. 151 A. 08	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Recoñecer as consecuencias para o individuo e a sociedade de seguir condutas de risco. Est. Apr. BXB3.10.1. Identifica as consecuencias de seguir condutas de risco coas drogas, para o individuo e a sociedade.	10.1.1 Indica os efectos das drogas no individuo.	Explica algun efecto das drogas sobre as persoas.	Explica diversos efectos das drogas sobre as persoas.	Explica os principais efectos das drogas sobre as persoas.	Describe con precisión os principais efectos das drogas sobre as persoas.	T. 05	P. 093 A. 03	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.10. Recoñecer as consecuencias para o individuo e a sociedade de seguir condutas de risco. Est. Apr. BXB3.10.1. Identifica as consecuencias de seguir condutas de risco coas drogas, para o individuo e a sociedade.	10.1.1 Indica os efectos das drogas no individuo.	Explica algun efecto das drogas sobre as persoas.	Explica diversos efectos das drogas sobre as persoas.	Explica os principais efectos das drogas sobre as persoas.	Describe con precisión os principais efectos das drogas sobre as persoas.	T. 05	P. 101 A. 01h	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer a diferenza entre alimentación e nutrición e diferenciar os principais nutrientes e as súas funcións básicas. Est. Apr. BXB3.11.1. Discrimina ou proceso de nutrición do da alimentación.	11.1.1 Identifica que tipo de alimentación ten o ser humano.	Amosa dificultades á hora de determinar que tipo de alimentación ten o ser humano.	Identifica coa axuda do docente ou un adulto que tipo de alimentación ten o ser humano.	Identifica sen axuda que tipo de alimentación ten o ser humano.	Identifica e describe que tipo de alimentación ten o ser humano.	T. 03	P. 041 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer a diferenza entre alimentación e nutrición e diferenciar os principais nutrientes e as súas funcións básicas. Est. Apr. BXB3.11.2. Relaciona cada nutriente coa súa función no organismo, e recoñece hábitos nutricionais saudables.	11.2.1 Relaciona os nutrientes presentes nos alimentos coas funcións que desempeñan nos organismos.	Amosa dificultades para recoñecer os nutrientes dalgúns alimentos.	Identifica coa axuda do docente algúns nutrientes que se encontran nalgúns alimentos.	Identifica sen axuda algúns nutrientes que se encontran nos alimentos.	Identifica e describe os nutrientes que se encontran nos alimentos e relaciónaos coa función que desempeñan.	T. 01	P. 005 A. 01	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer a diferenza entre alimentación e nutrición e diferenciar os principais nutrientes e as súas funcións básicas. Est. Apr. BXB3.11.2. Relaciona cada nutriente coa súa función no organismo, e recoñece hábitos nutricionais saudables.	11.2.1 Relaciona os nutrientes presentes nos alimentos coas funcións que desempeñan nos organismos.	Amosa dificultades para recoñecer os nutrientes dalgúns alimentos.	Identifica coa axuda do docente algúns nutrientes que se encontran nalgúns alimentos.	Identifica sen axuda algúns nutrientes que se encontran nos alimentos.	Identifica e describe os nutrientes que se encontran nos alimentos e relaciónaos coa función que desempeñan.	T. 03	P. 041 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer a diferenza entre alimentación e nutrición e diferenciar os principais nutrientes e as súas funcións básicas. Est. Apr. BXB3.11.2. Relaciona cada nutriente coa súa función no organismo, e recoñece hábitos nutricionais saudables.	11.2.2 Identifica as consecuencias que ten para a saúde a inxesta excesiva dalgúns nutrientes.	Amosa dificultades á hora de recoñecer as consecuencias para a saúde do consumo excesivo dalgúns nutrientes.	Identifica coa axuda dun adulto as consecuencias que poden ter a inxesta excesiva dalgúns nutrientes para a saúde.	Identifica sen axuda as consecuencias que pode ter para a saúde a inxesta excesiva dalgúns nutrientes.	Identifica e describe as consecuencias que ten a inxesta excesiva dalgúns nutrientes para a saúde.	T. 01	P. 005 A. 04	Aprender a aprender.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.11. Recoñecer a diferenza entre alimentación e nutrición e diferenciar os principais nutrientes e as súas funcións básicas. Est. Apr. BXB3.11.2. Relaciona cada nutriente coa súa función no organismo, e recoñece hábitos nutricionais saudables.	11.2.2 Identifica as consecuencias que ten para a saúde a inxesta excesiva dalgúns nutrientes.	Amosa dificultades á hora de recoñecer as consecuencias para a saúde do consumo excesivo dalgúns nutrientes.	Identifica coa axuda dun adulto as consecuencias que poden ter a inxesta excesiva dalgúns nutrientes para a saúde.	Identifica sen axuda as consecuencias que pode ter para a saúde a inxesta excesiva dalgúns nutrientes.	Identifica e describe as consecuencias que ten a inxesta excesiva dalgúns nutrientes para a saúde.	T. 03	P. 045 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.12. Relacionar as dietas coa saúde, a través de exemplos prácticos. Est. Apr. BXB3.12.1. Deseña hábitos nutricionais saudables mediante a elaboración de dietas equilibradas, utilizando táboas con diferentes grupos de alimentos cos nutrientes principais presentes neles e o seu valor calórico.	12.1.1 Realiza cálculos calóricos cos nutrientes dunha dieta.	Obtén as calorías procedentes dalgún dos nutrientes dunha dieta.	Calcula as calorías procedentes de diversos nutrientes dunha dieta.	Calcula as calorías procedentes de todos os nutrientes dunha dieta.	Calcula e interpreta o valor das calorías procedentes de todos os nutrientes dunha dieta.	T. 03	P. 045 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Argumentar a importancia dunha boa alimentación e do exercicio físico na saúde e identificar as doenzas e os trastornos principais da conduta alimentaria. Est. Apr. BXB3.13.1. Valora e determina unha dieta equilibrada para unha vida saudable e identifica os principais trastornos da conduta alimentaria.	13.1.1 Recoñecer o papel dos diferentes nutrientes nunha dieta equilibrada.	Valora algun nutriente que debe controlarse nunha dieta equilibrada.	Indica diversos nutrientes que deben controlarse nunha dieta equilibrada.	Indica a maior parte dos nutrientes que deben controlarse nunha dieta equilibrada.	Indica todos os nutrientes que deben controlarse nunha dieta equilibrada.	T. 03	P. 041 A. 06	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Argumentar a importancia dunha boa alimentación e do exercicio físico na saúde e identificar as doenzas e os trastornos principais da conduta alimentaria. Est. Apr. BXB3.13.1. Valora e determina unha dieta equilibrada para unha vida saudable e identifica os principais trastornos da conduta alimentaria.	13.1.2 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas coa alimentación.	Explica algunha enfermidade asociada coa alimentación.	Explica diferentes enfermidades asociadas á alimentación.	Describe as principais enfermidades asociadas coa alimentación.	Describe todas as enfermidades asociadas coa alimentación.	T. 03	P. 049 A. 04	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.13. Argumentar a importancia dunha boa alimentación e do exercicio físico na saúde e identificar as doenzas e os trastornos principais da conduta alimentaria. Est. Apr. BXB3.13.1. Valora e determina unha dieta equilibrada para unha vida saudable e identifica os principais trastornos da conduta alimentaria.	13.1.2 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas coa alimentación.	Explica algunha enfermidade asociada coa alimentación.	Explica diferentes enfermidades asociadas á alimentación.	Describe as principais enfermidades asociadas coa alimentación.	Describe todas as enfermidades asociadas coa alimentación.	T. 03	P. 049 A. 02	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Explicar os procesos fundamentais da nutrición, utilizando esquemas gráficos dos aparellos que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.14.1. Determina e identifica, a partir de gráficos e esquemas, os órganos, os aparellos e os sistemas implicados na función de nutrición, e relaciónao coa súa contribución no proceso.	14.1.1 Interpreta debuxos do aparello dixestivo.	Amosa dificultades á hora de interpretar debuxos do aparello dixestivo.	Interpreta debuxos, coa axuda do docente ou dun adulto, do aparello dixestivo.	Interpreta sen axuda debuxos do aparello dixestivo.	Interpreta con precisión debuxos do aparello dixestivo.	T. 03	P. 051 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Explicar os procesos fundamentais da nutrición, utilizando esquemas gráficos dos aparellos que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.14.1. Determina e identifica, a partir de gráficos e esquemas, os órganos, os aparellos e os sistemas implicados na función de nutrición, e relaciónao coa súa contribución no proceso.	14.1.1 Interpreta debuxos do aparello dixestivo.	Amosa dificultades á hora de interpretar debuxos do aparello dixestivo.	Interpreta debuxos, coa axuda do docente ou dun adulto, do aparello dixestivo.	Interpreta sen axuda debuxos do aparello dixestivo.	Interpreta con precisión debuxos do aparello dixestivo.	T. 03	P. 053 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Explicar os procesos fundamentais da nutrición, utilizando esquemas gráficos dos aparellos que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.14.1. Determina e identifica, a partir de gráficos e esquemas, os órganos, os aparellos e os sistemas implicados na función de nutrición, e relaciónao coa súa contribución no proceso.	14.1.2 Interpreta debuxos do aparello respiratorio.	Amosa dificultades á hora de interpretar debuxos do aparello respiratorio.	Interpreta debuxos, coa axuda do docente ou dun adulto, do aparello respiratorio.	Interpreta sen axuda debuxos do aparello respiratorio.	Interpreta con precisión debuxos do aparello respiratorio.	T. 04	P. 069 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.14. Explicar os procesos fundamentais da nutrición, utilizando esquemas gráficos dos aparellos que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.14.1. Determina e identifica, a partir de gráficos e esquemas, os órganos, os aparellos e os sistemas implicados na función de nutrición, e relaciónao coa súa contribución no proceso.	14.1.3 Interpreta debuxos do sistema endócrino.	Amosa dificultades á hora de interpretar debuxos do sistema endócrino.	Interpreta debuxos, coa axuda do docente ou dun adulto, do sistema endócrino.	Interpreta sen axuda debuxos do sistema endócrino.	Interpreta con precisión debuxos do sistema endócrino..	T. 05	P. 095 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.1 Identifica os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello dixestivo e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	T. 03	P. 053 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que interveñen nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.1 Identifica os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello dixestivo e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	T. 03	P. 051 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que intervé n nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.1 Identifica os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello dixestivo e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello dixestivo e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello dixestivo e indica a súa función.	T. 04	P. 081 A. 01c	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que intervé n nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.2 Identifica os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello circulatorio e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	T. 04	P. 064 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que intervé n nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.2 Identifica os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello circulatorio e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	T. 04	P. 065 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que intervé n nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.3 Identifica os distintos órganos do aparello respiratorio e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello respiratorio e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello respiratorio e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello respiratorio e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello respiratorio e indica a súa función.	T. 04	P. 075 A. 05	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.15. Asociar que fase do proceso de nutrición que realiza cada aparello que intervén nela. Est. Apr. BXB3.15.1. Recoñece a función de cada cada aparello e de cada sistema nas funcións de nutrición.	15.1.4 Identifica os distintos órganos do aparello urinario e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello urinario e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello urinario e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello urinario e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello urinario e indica a súa función.	T. 04	P. 075 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Identificar os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e coñecer ou seu funcionamento. Est. Apr. BXB3.16.1. Coñece e explica os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e o seu funcionamento.	16.1.1 Identifica os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello circulatorio e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello circulatorio e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello circulatorio e indica a súa función.	T. 04	P. 063 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Identificar os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e coñecer ou seu funcionamento. Est. Apr. BXB3.16.1. Coñece e explica os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e o seu funcionamento.	16.1.2 Identifica os distintos órganos do aparello respiratorio e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello respiratorio e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello respiratorio e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello respiratorio e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello respiratorio e indica a súa función.	T. 04	P. 071 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.16. Identificar os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e coñecer ou seu funcionamento. Est. Apr. BXB3.16.1. Coñece e explica os compoñentes dos aparellos dixestivo, circulatorio, respiratorio e excretor, e o seu funcionamento.	16.1.3 Identifica os distintos órganos do aparello urinario e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do aparello urinario e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do aparello urinario e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do aparello urinario e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do aparello urinario e indica a súa función.	T. 04	P. 075 A. 07	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.17. Indagar acerca das doenzas máis habituais nos aparellos relacionados coa nutrición, así como sobre as súas causas e a maneira de previlas. Est. Apr. BXB3.17.1. Diferencia as doenzas máis frecuentes dos órganos, os aparellos e os sistemas implicados na nutrición, e asóciaas coas súas causas.	17.1.1 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas co aparello circulatorio.	Explica algunha enfermidade asociada co aparello circulatorio.	Explica diferentes enfermidades asociadas co aparello circulatorio.	Describe as principais enfermidades asociadas co aparello circulatorio.	Describe todas as enfermidades asociadas co aparello circulatorio.	T. 04	P. 067 A. 05	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.17. Indagar acerca das doenzas máis habituais nos aparellos relacionados coa nutrición, así como sobre as súas causas e a maneira de previlas. Est. Apr. BXB3.17.1. Diferencia as doenzas máis frecuentes dos órganos, os aparellos e os sistemas implicados na nutrición, e asóciaas coas súas causas.	17.1.2 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas co aparello respiratorio.	Explica algunha enfermidade asociada co aparello respiratorio.	Explica diferentes enfermidades asociadas co aparello respiratorio.	Describe as principais enfermidades asociadas co aparello respiratorio.	Describe todas as enfermidades asociadas co aparello respiratorio.	T. 04	P. 073 A. 01	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.17. Indagar acerca das doenzas máis habituais nos aparellos relacionados coa nutrición, así como sobre as súas causas e a maneira de previlas. Est. Apr. BXB3.17.1. Diferencia as doenzas máis frecuentes dos órganos, os aparellos e os sistemas implicados na nutrición, e asóciaas coas súas causas.	17.1.3 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas co aparello urinario.	Explica algunha enfermidade asociada co aparello urinario.	Explica diferentes enfermidades asociadas co aparello urinario.	Describe as principais enfermidades asociadas co aparello urinario.	Describe todas as enfermidades asociadas co aparello urinario.	T. 04	P. 077 A. 13	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.17. Indagar acerca das doenzas máis habituais nos aparellos relacionados coa nutrición, así como sobre as súas causas e a maneira de previlas. Est. Apr. BXB3.17.1. Diferencia as doenzas máis frecuentes dos órganos, os aparellos e os sistemas implicados na nutrición, e asóciaas coas súas causas.	17.1.4 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas co sistema endócrino.	Explica algunha enfermidade asociada co aparello endócrino.	Explica diferentes enfermidades asociadas co sistema endócrino.	Describe as principais enfermidades asociadas co sistema endócrino.	Describe todas as enfermidades asociadas co sistema endócrino.	T. 05	P. 097 A. 07	Sociais e cívicas.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.1. Especifica a función de cada aparello e de cada sistema implicados nas funcións de relación.	181.1 Identifica os distintos órganos do sistema nervioso e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do sistema nervioso e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do sistema nervioso e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do sistema nervioso e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do sistema nervioso e indica a súa función.	T. 05	P. 087 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.1. Especifica a función de cada aparello e de cada sistema implicados nas funcións de relación.	18.1.2 Identifica os distintos órganos do sistema endócrino e indica a súa función.	Amosa dificultades á hora de recoñecer os órganos do sistema endócrino e indicar a súa función.	Recoñece coa axuda do docente ou dun adulto algúns órganos do sistema endócrino e as súas funcións.	Identifica sen axuda os órganos do sistema endócrino e as súas funcións.	Describe os distintos órganos do sistema endócrino e indica a súa función.	T. 05	P. 095 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.2. Describe os procesos implicados na función de relación, e identifica o órgano ou a estrutura responsables de cada proceso.	18.2.1 Identifica e describe os compoñentes do sistema nervioso e explica as súas funcións.	Amosa dificultades á hora de identificar os compoñentes do sistema nervioso.	Identifica algún dos compoñentes básicos do sistema nervioso.	Identifica varios compoñentes básicos do sistema nervioso.	Identifica e describe os compoñentes do sistema nervioso e explica as súas funcións.	T. 05	P. 087 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.2. Describe os procesos implicados na función de relación, e identifica o órgano ou a estrutura responsables de cada proceso.	18.2.2 Explica os procesos implicados na función de relación e identifica o órgano ou estrutura responsable de cada proceso.	Amosa dificultades á hora de identificar os órganos implicados na función de relación.	Identifica algún dos órganos implicados na función de relación.	Identifica varios dos órganos implicados na función de relación.	Explica os procesos implicados na función de relación e identifica o órgano ou estrutura responsable de cada proceso.	T. 05	P. 085 A. 06	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.2. Describe os procesos implicados na función de relación, e identifica o órgano ou a estrutura responsables de cada proceso.	18.2.3 Identifica e describe os elementos que interveñen no acto reflexo.	Indica algún dos elementos que interveñen nun acto reflexo.	Indica diversos elementos que interveñen nun acto reflexo.	Indica todos os elementos que interveñen nun acto reflexo.	Describe con precisión todos os elementos que interveñen nun acto reflexo.	T. 05	P. 089 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.2. Describe os procesos implicados na función de relación, e identifica o órgano ou a estrutura responsables de cada proceso.	18.2.4 Identifica e describe os elementos característicos do aparello locomotor.	Indica algún dos elementos característicos do aparello locomotor.	Indica diversos elementos característicos do aparello locomotor.	Indica todos os elementos característicos do aparello locomotor.	Describe con precisión todos os elementos característicos do aparello locomotor.	T. 06	P. 115 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.2. Describe os procesos implicados na función de relación, e identifica o órgano ou a estrutura responsables de cada proceso.	18.2.4 Identifica e describe os elementos característicos do aparello locomotor.	Indica algún dos elementos característicos do aparello locomotor.	Indica diversos elementos característicos do aparello locomotor.	Indica todos os elementos característicos do aparello locomotor.	Describe con precisión todos os elementos característicos do aparello locomotor.	T. 06	P. 117 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os coidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.3. Clasifica os tipos de receptores sensoriais e relaciónaos cos órganos dos sentidos en que se atopan.	18.3.1 Clasifica distintos tipos de receptores sensoriais e relaciónaos cos órganos dos sentidos en onde se encontran.	Amosa dificultades para recoñecer algún tipo de receptor sensorial.	Identifica coa axuda do docente ou dun adulto algún tipo de receptor sensorial.	Identifica sen axuda varios tipos de receptores sensoriais.	Identifica e describe os diferentes tipos de receptores sensoriais e os relaciónaos cos órganos dos sentidos onde se encontran.	T. 05	P. 089 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.18. Describir os procesos implicados na función de relación, e os sistemas e aparellos implicados, e recoñecer e diferenciar os órganos dos sentidos e os cuidados do oído e a vista. Est. Apr. BXB3.18.3. Clasifica os tipos de receptores sensoriais e relaciónaos cos órganos dos sentidos en que se atopan.	18.3.1 Clasifica distintos tipos de receptores sensoriais e relaciónaos cos órganos dos sentidos en onde se encontran.	Amosa dificultades para recoñecer algún tipo de receptor sensorial.	Identifica coa axuda do docente ou dun adulto algún tipo de receptor sensorial.	Identifica sen axuda varios tipos de receptores sensoriais.	Identifica e describe os diferentes tipos de receptores sensoriais e os relación cos órganos dos sentidos onde se encontran.	T. 06	P. 107 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.19. Explicar a misión integradora do sistema nervioso ante diferentes estímulos, e describir o seu funcionamento. Est. Apr. BXB3.19.1. Identifica algunhas doenzas comúns do sistema nervioso e relaciónaos coas súas causas, cos factores de risco e coa súa prevención.	19.1.1 Indicar as enfermidades máis frecuentes relacionadas co sistema nervioso.	Explica algunha enfermidade asociada co aparello nervioso.	Explica diferentes enfermidades asociadas co sistema nervioso.	Describe as principais enfermidades asociadas co sistema nervioso.	Describe todas as enfermidades asociadas co sistema nervioso.	T. 05	P. 091 A. 01	Sociais e cívicas.
Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Asociar as principais glándulas endócrinas, coas hormonas que sintetizan e coa súa función. Est. Apr. BXB3.20.1. Enumera as glándulas endócrinas e asocia con elas as hormonas segregadas e a súa función.	20.1.1 Describe que é o sistema endócrino e a súa utilidade.	Amosa dificultades á hora de entender que é o sistema endócrino.	Describe con dificultade que é o sistema endócrino.	Describe que é o sistema endócrino.	Describe utilizando o vocabulario adecuado que é o sistema endócrino e explica ademais para que serve.	T. 05	P. 095 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Asociar as principais glándulas endócrinas, coas hormonas que sintetizan e coa súa función. Est. Apr. BXB3.20.1. Enumera as glándulas endócrinas e asocia con elas as hormonas segregadas e a súa función.	20.1.2 Identifica as diferenzas que existen entre glándula e hormona e define ambos conceptos.	Amosa dificultades para comprender ambos conceptos.	Identifica coa axuda do docente que os dous conceptos se refiren a conceptos diferentes.	Identifica algunhas diferenzas que existen entre glándula e hormona.	Identifica e describe as diferenzas existentes entre glándula e hormona.	T. 05	P. 095 A. 08	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Asociar as principais glándulas endócrinas, coas hormonas que sintetizan e coa súa función. Est. Apr. BXB3.20.1. Enumera as glándulas endócrinas e asocia con elas as hormonas segregadas e a súa función.	20.1.3 Recoñece a función que realizan algunhas glándulas do corpo.	Amosa dificultades para recoñecer glándulas endócrinas situadas no corpo humano.	Identifica, respondendo as preguntas do docente, algunhas glándulas presentes no corpo humano.	Identifica sen axuda algunhas glándulas presentes no corpo humano.	Identifica varias glándulas presentes no corpo humano e explica ademais a función que estas realizan.	T. 05	P. 095 A. 08	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.20. Asociar as principais glándulas endócrinas, coas hormonas que sintetizan e coa súa función. Est. Apr. BXB3.20.1. Enumera as glándulas endócrinas e asocia con elas as hormonas segregadas e a súa función.	20.1.4 Identifica e describe algunha situación na que se libere unha hormona.	Amosa dificultades á hora de identificar algunha situación na que interveña unha hormona.	Identifica con axuda algunha situación na que interveña polo menos unha hormona.	Identifica sen axuda algunha situación na que interveña unha hormona.	Identifica e describe utilizando o vocabulario adecuado algunha situación na que interveñen hormonas.	T. 05	P. 097 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.21. Relacionar funcionalmente o sistema neuro-endócrino. Est. Apr. BXB3.21.1. Recoñece algún proceso que teña lugar na vida cotiá non que se evidencie claramente a integración neuroendócrina.	21.1.1 Recoñecer a función coordinada do sistema nervioso e o sistema endócrino.	Indica un exemplo no que se relacione o sistema nervioso co sistema endócrino.	Indica diversos exemplos nos que se relacione o sistema nervioso co sistema endócrino.	Explica diversos exemplos nos que se manifeste a integración entre o sistema nervioso e o sistema endócrino.	Describe con precisión diversos exemplos nos que se manifeste a integración entre o sistema nervioso e o sistema endócrino.	T. 05	P. 095 A. 08	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.22. Identificar os principais ósos e músculos do aparello locomotor. Est. Apr. BXB3.22.1. Localiza os principais ósos e músculos do corpo humano en esquemas do aparello locomotor.	22.1.1 Identifica os principais músculos do corpo humano.	Nomea algún dos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea diversos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea a maior parte dos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea todos os músculos do corpo humano que se lle propoñen.	T. 06	P. 113 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.22. Identificar os principais ósos e músculos do aparello locomotor. Est. Apr. BXB3.22.1. Localiza os principais ósos e músculos do corpo humano en esquemas do aparello locomotor.	22.1.1 Identifica os principais músculos do corpo humano.	Nomea algún dos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea diversos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea a maior parte dos músculos do corpo humano que se lle propoñen.	Nomea todos os músculos do corpo humano que se lle propoñen.	T. 06	P. 123 A. 01h	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.23. Analizar as relacións funcionais entre ósos, músculos e sistema nervioso. Est. Apr. BXB3.23.1. Diferencia os tipos de músculos en función do seu tipo de contracción, e relaciónaos co sistema nervioso que os controla.	23.1.1 Clasifica os músculos segundo o seu tipo de contracción.	Indica o tipo de músculo que lle corresponde a algún dos exemplos que se lle propoñen.	Indica o tipo de músculo que lle corresponde a diversos exemplos que se lle propoñen.	Indica o tipo de músculo que lle corresponde á maior parte dos exemplos que se lle propoñen.	Indica o tipo de músculo que lle corresponde a cada un dos exemplos que se lle propoñen.	T. 06	P. 113 A. 01	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.24. Detallar as lesións máis frecuentes no aparello locomotor e como se prevenen. Est. Apr. BXB3.24.1. Identifica os factores de risco máis frecuentes que poden afectar o aparello locomotor e relaciónaos coas lesións que producen.	24.1.1 Recoñece as lesións do aparello locomotor.	Identifica algunha das lesións características do aparello locomotor.	Identifica diversas lesións características do aparello locomotor.	Identifica as principais lesións do aparello locomotor.	Identifica e describe as principais lesións do aparello locomotor.	T. 06	P. 119 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.25. Referir os aspectos básicos do aparello reprodutor, diferenciar entre sexualidade e reprodución, e interpretar debuxos e esquemas do aparello reprodutor. Est. Apr. BXB3.25.1. Identifica en esquemas os órganos do aparello reprodutor masculino e feminino, e especifica a súa función.	25.1.1 Recoñece os distintos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica algún dos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica diversos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica a maior parte dos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica todos os órganos do aparello reprodutor humano.	T. 07	P. 127 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.25. Referir os aspectos básicos do aparello reprodutor, diferenciar entre sexualidade e reprodución, e interpretar debuxos e esquemas do aparello reprodutor. Est. Apr. BXB3.25.1. Identifica en esquemas os órganos do aparello reprodutor masculino e feminino, e especifica a súa función.	25.1.1 Recoñece os distintos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica algún dos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica diversos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica a maior parte dos órganos do aparello reprodutor humano.	Identifica todos os órganos do aparello reprodutor humano.	T. 07	P. 129 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.25. Referir os aspectos básicos do aparello reprodutor, diferenciar entre sexualidade e reprodución, e interpretar debuxos e esquemas do aparello reprodutor. Est. Apr. BXB3.25.1. Identifica en esquemas os órganos do aparello reprodutor masculino e feminino, e especifica a súa función.	25.1.2 Explica a función dos distintos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función dalgún dos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función de diversos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función da maior parte dos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función de todos os órganos do aparello reprodutor humano.	T. 07	P. 127 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.25. Referir os aspectos básicos do aparello reprodutor, diferenciar entre sexualidade e reprodución, e interpretar debuxos e esquemas do aparello reprodutor. Est. Apr. BXB3.25.1. Identifica en esquemas os órganos do aparello reprodutor masculino e feminino, e especifica a súa función.	25.1.2 Explica a función dos distintos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función dalgún dos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función de diversos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función da maior parte dos órganos do aparello reprodutor humano.	Explica a función de todos os órganos do aparello reprodutor humano.	T. 07	P. 129 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.26. Recoñecer os aspectos básicos da reprodución humana e describir os acontecementos fundamentais da fecundación, do embarazo e do parto. Est. Apr. BXB3.26.1. Describe as principais etapas do ciclo menstrual indicando que glándulas e que hormonas participan na súa regulación.	26.1.1 Recoñece as principais etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica algunha das etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica diversas etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica todas as etapas do ciclo menstrual.	Describe e interpreta con precisión todas as etapas do ciclo menstrual.	T. 07	P. 131 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.26. Recoñecer os aspectos básicos da reprodución humana e describir os acontecementos fundamentais da fecundación, do embarazo e do parto. Est. Apr. BXB3.26.1. Describe as principais etapas do ciclo menstrual indicando que glándulas e que hormonas participan na súa regulación.	26.1.1 Recoñece as principais etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica algunha das etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica diversas etapas do ciclo menstrual.	Nomea e explica todas as etapas do ciclo menstrual.	Describe e interpreta con precisión todas as etapas do ciclo menstrual.	T. 07	P. 143 A. 01e	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.26. Recoñecer os aspectos básicos da reprodución humana e describir os acontecementos fundamentais da fecundación, do embarazo e do parto. Est. Apr. BXB3.26.2. Identifica os acontecementos fundamentais da fecundación, do embarazo e do parto.	26.2.1 Explica os acontecementos fundamentais da fecundación, o embarazo e o parto.	Recoñece algún fenómeno relacionado coa fecundación, o embarazo ou o parto.	Recoñece algúns fenómenos relacionados coa fecundación, o embarazo ou o parto.	Explica algúns fenómenos relacionados coa fecundación, o embarazo ou o parto.	Explica con detalle os principais fenómenos relacionados coa fecundación, o embarazo ou o parto.	T. 07	P. 133 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.27. Comparar os métodos anticonceptivos, clasificalos segundo a súa eficacia e recoñecer a importancia dalgúns deles na prevención de doenzas de transmisión sexual. Est. Apr. BXB3.27.1. Discrimina os métodos de anticoncepción humana.	27.1.1 Distingue os principais métodos de anticoncepción humana.	Explica sen utilizar termos científicos algun método de anticoncepción humana.	Explica utilizando termos científicos algun método de anticoncepción humana.	Explica utilizando termos científicos diversos métodos de anticoncepción humana.	Describe con precisión, utilizando os termos científicos apropiados, diversos métodos de anticoncepción humana.	T. 07	P. 135A. 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.27. Comparar os métodos anticonceptivos, clasificalos segundo a súa eficacia e recoñecer a importancia dalgúns deles na prevención de doenzas de transmisión sexual. Est. Apr. BXB3.27.1. Discrimina os métodos de anticoncepción humana.	27.1.1 Distingue os principais métodos de anticoncepción humana.	Explica sen utilizar termos científicos algun método de anticoncepción humana.	Explica utilizando termos científicos algun método de anticoncepción humana.	Explica utilizando termos científicos diversos métodos de anticoncepción humana.	Describe con precisión, utilizando os termos científicos apropiados, diversos métodos de anticoncepción humana.	T. 07	P. 135 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.27. Comparar os métodos anticonceptivos, clasificalos segundo a súa eficacia e recoñecer a importancia dalgúns deles na prevención de doenzas de transmisión sexual. Est. Apr. BXB3.27.2. Categoriza as principais oenzas de transmisión sexual e argumenta sobre a súa prevención.	27.2.1 Recoñece as principais enfermidades de transmisión sexual.	Recoñece algunha característica das principais enfermidades de transmisión sexual	Recoñece diversas características das principais enfermidades de transmisión sexual	Explica diversas características das principais enfermidades de transmisión sexual	Describe con precisión as principais características das enfermidades de transmisión sexual	T. 07	P. 143 A. 01i	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.28. Compilar información sobre as técnicas de reprodución asistida e de fecundación in vitro, para argumentar o beneficio que supuxo este avance científico para a sociedade. Est. Apr. BXB3.28.1. Identifica as técnicas de reprodución asistida máis frecuentes.	28.1.1 Recoñece as técnicas de reprodución asistida máis frecuentes.	Explica sen utilizar termos científicos algunha técnica de reprodución asistida.	Explica utilizando termos científicos algunha técnica de reprodución asistida.	Explica utilizando termos científicos diversas técnicas de reprodución asistida.	Describe con precisión, utilizando os termos científicos apropiados, diversas técnica de reprodución asistida.	T. 07	P. 137 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.28. Compilar información sobre as técnicas de reprodución asistida e de fecundación in vitro, para argumentar o beneficio que supuxo este avance científico para a sociedade. Est. Apr. BXB3.28.1. Identifica as técnicas de reprodución asistida máis frecuentes.	28.1.1 Recoñece as técnicas de reprodución asistida máis frecuentes.	Explica sen utilizar termos científicos algunha técnica de reprodución asistida.	Explica utilizando termos científicos algunha técnica de reprodución asistida.	Explica utilizando termos científicos diversas técnicas de reprodución asistida.	Describe con precisión, utilizando os termos científicos apropiados, diversas técnica de reprodución asistida.	T. 07	P. 137 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.29. Valorar e considerar a súa propia sexualidade e a das persoas do contorno, e transmitir a necesidade de reflexionar, debater, considerar e compartir. Est. Apr. BXB3.29.1. Actúa, decide e defende responsablemente a súa sexualidade e a das persoas do seu contorno.	29.1.1 Valora e respecta a sexualidade propia e a dos demais.	Explica, cunha linguaxe sinxela, a sexualidade circunscibíndoa ao modelo heterosexual.	Explica, cunha linguaxe científica, a sexualidade circunscibíndoa ao modelo heterosexual.	Explica, cunha linguaxe científica, a sexualidade segundo os patróns heterosexual e homosexual.	Describe co vocabulario adecuado a sexualidade segundo os patróns heterosexual e homosexual.	T. 07	P. 139 A. 01	Sociais e cívicas
Bloque 3 Crit. Aval. B3.29. Valorar e considerar a súa propia sexualidade e a das persoas do contorno, e transmitir a necesidade de reflexionar, debater, considerar e compartir. Est. Apr. BXB3.29.1. Actúa, decide e defende responsablemente a súa sexualidade e a das persoas do seu contorno.	29.1.1 Valora e respecta a sexualidade propia e a dos demais.	Explica, cunha linguaxe sinxela, a sexualidade circunscibíndoa ao modelo heterosexual.	Explica, cunha linguaxe científica, a sexualidade circunscibíndoa ao modelo heterosexual.	Explica, cunha linguaxe científica, a sexualidade segundo os patróns heterosexual e homosexual.	Describe co vocabulario adecuado a sexualidade segundo os patróns heterosexual e homosexual.	T. 07	P. 139 A. 04	Sociais e cívicas

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Identificar algunhas das causas que fan que o relevo difira duns sitios a outros. Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica a influencia do clima e das características das rochas que condicionan os tipos de relevo e inflúen neles.	1.1.1 Explica os factores que condicionan o relevo dunha rexión.	Explica algún dos factores que condicionan o relevo dunha rexión.	Explica diversos factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe sinxela.	Explica diversos factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe científica.	Explica os principais factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe científica.	T. 10	P. 187 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Identificar algunhas das causas que fan que o relevo difira duns sitios a outros. Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica a influencia do clima e das características das rochas que condicionan os tipos de relevo e inflúen neles.	1.1.1 Explica os factores que condicionan o relevo dunha rexión.	Explica algún dos factores que condicionan o relevo dunha rexión.	Explica diversos factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe sinxela.	Explica diversos factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe científica.	Explica os principais factores que condicionan o relevo dunha rexión utilizando unha linguaxe científica.	T. 10	P. 203 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferencialos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.1. Relaciona a enerxía solar cos procesos externos e xustifica ou papel da gravidade na súa dinámica.	2.1.1 Indica o papel da enerxía do Sol ou da gravidade no desenvolvemento dos procesos externos.	Propón un exemplo do papel da enerxía do Sol ou da gravidade no desenvolvemento dos procesos externos.	Propón diversos exemplos do papel da enerxía do Sol ou da gravidade no desenvolvemento dos procesos externos.	Explica diversos exemplos do papel da enerxía do Sol ou da gravidade no desenvolvemento dos procesos externos.	Describe con precisión diversos exemplos do papel da enerxía do Sol ou da gravidade no desenvolvemento dos procesos externos.	T. 10	P. 187 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferencialos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.2. Diferencia os procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación e os seus efectos no relevo.	2.2.1 Recoñece e explica os diferentes tipos de meteorización.	Explica algún dos tres tipos principais de meteorización.	Explica dous dos tres tipos principais de meteorización.	Explica os tres tipos principais de meteorización.	Describe con precisión os tres tipos principais de meteorización.	T. 10	P. 189 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferencialos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.2. Diferencia os procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación e os seus efectos no relevo.	2.2.1 Recoñece e explica os diferentes tipos de meteorización.	Explica algún dos tres tipos principais de meteorización.	Explica dous dos tres tipos principais de meteorización.	Explica os tres tipos principais de meteorización.	Describe con precisión os tres tipos principais de meteorización.	T. 10	P. 189 A. 02	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferenciarlos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.2. Diferencia os procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación e os seus efectos no relevo.	2.2.1 Recoñece e explica os diferentes tipos de meteorización.	Explica algún dos tres tipos principais de meteorización.	Explica dous dos tres tipos principais de meteorización.	Explica os tres tipos principais de meteorización.	Describe con precisión os tres tipos principais de meteorización.	T. 10	P. 189 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferenciarlos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.2. Diferencia os procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación e os seus efectos no relevo.	2.2.1 Recoñece e explica os diferentes tipos de meteorización.	Explica algún dos tres tipos principais de meteorización.	Explica dous dos tres tipos principais de meteorización.	Explica os tres tipos principais de meteorización.	Describe con precisión os tres tipos principais de meteorización.	T. 10	P. 189 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Relacionar os procesos xeolóxicos externos coa enerxía que os activa e diferenciarlos dos procesos internos. Est. Apr. BXB4.2.2. Diferencia os procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación e os seus efectos no relevo.	2.2.2 Recoñece e explica cantos anos hai que se formou o relevo galego.	Amosa dificultades para explicar como se formou o relevo galego.	Identifica coa axuda do profesor algúns dos axentes que formaron o relevo galego.	Identifica sen axuda os axentes xeolóxicos que formaron o relevo galego.	Identifica e explica como se formou o relevo galego e a súa antigüidade.	T. 10	P. 203 A. 06	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Analizar e predicir a acción das augas superficiais e identificar as formas de erosión e depósitos máis características. Est. Apr. BXB4.3.1. Analiza a actividade de erosión, transporte e sedimentación producida polas augas superficiais e recoñece algún dous seus efectos no relevo.	3.1.1 Identifica formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Recoñece algunha das formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Recoñece diferentes formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Recoñece as principais formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Recoñece e describe as principais formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	T. 10	P. 191 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Analizar e predicir a acción das augas superficiais e identificar as formas de erosión e depósitos máis características. Est. Apr. BXB4.3.1. Analiza a actividade de erosión, transporte e sedimentación producida polas augas superficiais e recoñece algún dous seus efectos no relevo.	3.1.2 Explica a formación do relevo orixinadas polas augas superficiais.	Explica a orixe dalgunha das formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Explica a orixe de diferentes formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Explica a orixe das principais formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	Explica con precisión a orixe das principais formas de relevo orixinadas polas augas superficiais.	T. 10	P. 191 A. 05	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Analizar e predicir a acción das augas superficiais e identificar as formas de erosión e depósitos máis características. Est. Apr. BXB4.3.1. Analiza a actividade de erosión, transporte e sedimentación producida polas augas superficiais e reconece algún dous seus efectos no relevo.	3.1.3 Identifica os sedimentos orixinados polas augas superficiais.	Recoñece algunha característica dos sedimentos orixinados polas augas superficiais.	Recoñece diversas características dos sedimentos orixinados polas augas superficiais.	Describe os sedimentos orixinados polas augas superficiais.	Describe cunha linguaxe científica apropiado os sedimentos orixinados polas augas superficiais.	T. 10	P. 191 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Valorar e analizar a importancia das augas subterráneas, e xustificar a súa dinámica e a súa relación coas augas superficiais. Est. Apr. BXB4.4.1. Valora e analiza a importancia das augas subterráneas e os riscos da súa sobreexplotación.	4.1.1 Valora a importancia das augas subterráneas.	Xustifica a importancia das augas subterráneas con argumentos pouco científicos.	Xustifica a importancia das augas subterráneas con argumentos científicos.	Xustifica a importancia das augas subterráneas con diversos argumentos científicos.	Xustifica a importancia das augas subterráneas cos argumentos científicos apropiados.	T. 10	P. 193 A. 01	Sociais e cívicas
Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Valorar e analizar a importancia das augas subterráneas, e xustificar a súa dinámica e a súa relación coas augas superficiais. Est. Apr. BXB4.4.1. Valora e analiza a importancia das augas subterráneas e os riscos da súa sobreexplotación.	4.1.2 Recoñece as características dos acuíferos.	Indica algunha das características que debe reunir un acuífero.	Indica diferentes características que debe reunir un acuífero.	Indica as principais características que debe reunir un acuífero.	Describe con precisión as principais características que debe reunir un acuífero.	T. 10	P. 193 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar a dinámica mariña e a súa influencia na modelaxe litoral. Est. Apr. BXB4.5.1. Relaciona os movementos da auga do mar coa erosión, ou transporte e a sedimentación no litoral, e identifica algunhas formas resultantes características.	5.1.1 Identifica as formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea algunha das formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea diferentes formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea as principais formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Describe con precisión as principais formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	T. 10	P. 199 A. 03	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar a dinámica mariña e a súa influencia na modelaxe litoral. Est. Apr. BXB4.5.1. Relaciona os movementos da auga do mar coa erosión, ou transporte e a sedimentación no litoral, e identifica algunhas formas resultantes características.	5.1.1 Identifica as formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea algunha das formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea diferentes formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Nomea as principais formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	Describe con precisión as principais formas de relevo orixinadas pola acción xeolóxica do mar.	T. 10	P. 199 A. 06	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar a dinámica mariña e a súa influencia na modelaxe litoral. Est. Apr. BXB4.5.1. Relaciona os movementos da auga do mar coa erosión, ou transporte e a sedimentación no litoral, e identifica algunhas formas resultantes características.	5.1.2 Explica os procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar.	Explica algún proceso relacionado coa acción xeolóxica do mar.	Explica procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe non científica.	Explica procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe científica.	Explica os principais procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe científica.	T. 10	P. 199 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar a dinámica mariña e a súa influencia na modelaxe litoral. Est. Apr. BXB4.5.1. Relaciona os movementos da auga do mar coa erosión, ou transporte e a sedimentación no litoral, e identifica algunhas formas resultantes características.	5.1.2 Explica os procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar.	Explica algún proceso relacionado coa acción xeolóxica do mar.	Explica procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe non científica.	Explica procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe científica.	Explica os principais procesos relacionados coa acción xeolóxica do mar utilizando unha linguaxe científica.	T. 10	P. 199 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Relacionar a acción eólica coas condicións que a fan posible e identificar algunhas formas resultantes. Est. Apr. BXB4.6.1. Asocia a actividade eólica cos ambientes en que esta actividade xeolóxica pode ser relevante.	6.1.1 Recoñece as características da acción xeolóxica do vento.	Indica algún elemento característico do relevo xerado pola acción do vento.	Indica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	Explica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	Describe os principais elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	T. 10	P. 197 A. 01	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Relacionar a acción eólica coas condicións que a fan posible e identificar algunhas formas resultantes. Est. Apr. BXB4.6.1. Asocia a actividade eólica cos ambientes en que esta actividade xeolóxica pode ser relevante.	6.1.1 Recoñece as características da acción xeolóxica do vento.	Indica algún elemento característico do relevo xerado pola acción do vento.	Indica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	Explica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	Describe os principais elementos característicos do relevo xerado pola acción do vento.	T. 10	P. 197 A. 04	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Analizar a acción xeolóxica dos glaciares e xustificar as características das formas de erosión e depósito resultantes. Est. Apr. BXB4.7.1. Analiza a dinámica glaciar e identifica os seus efectos sobre o relevo.	7.1.1 Recoñece as características da acción xeolóxica do xeo.	Indica algún elemento característico do relevo xerado pola acción do xeo.	Indica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Explica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Describe os principais elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	T. 10	P. 195 A. 02	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Analizar a acción xeolóxica dos glaciares e xustificar as características das formas de erosión e depósito resultantes. Est. Apr. BXB4.7.1. Analiza a dinámica glaciar e identifica os seus efectos sobre o relevo.	7.1.1 Recoñece as características da acción xeolóxica do xeo.	Indica algún elemento característico do relevo xerado pola acción do xeo.	Indica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Explica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Describe os principais elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	T. 10	P. 195 A. 05	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Analizar a acción xeolóxica dos glaciares e xustificar as características das formas de erosión e depósito resultantes. Est. Apr. BXB4.7.1. Analiza a dinámica glaciar e identifica os seus efectos sobre o relevo.	7.1.1 Recoñece as características da acción xeolóxica do xeo.	Indica algún elemento característico do relevo xerado pola acción do xeo.	Indica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Explica diversos elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	Describe os principais elementos característicos do relevo xerado pola acción do xeo.	T. 10	P. 203 A. 05	Comunicación lingüística.
Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Indagar e identificar os factores que condicionan a modelaxe da paisaxe nas zonas próximas ao alumnado. Est. Apr. BXB4.8.1. Investiga acerca da paisaxe do seu contorno máis próximo e identifica algúns dous factores que condicionaron a súa modelaxe.	8.1.1 Identifica o axente xeolóxico que modelou unha determinada paisaxe.	Indica o axente xeolóxico que modelou unha das paisaxes que observa.	Indica o axente xeolóxico que modelou algunhas das paisaxes que observa.	Indica o axente xeolóxico que modelou a maior parte das paisaxes que observa.	Indica o axente xeolóxico que modelou todas as paisaxes que observa.	T. 10	P. 211 A. 01h	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Recoñecer e identificar a actividade xeolóxica dos seres vivos e valorar a importancia da especie humana como axente xeolóxico externo. Est. Apr. BXB4.9.1. Identifica a intervención de seres vivos en procesos de meteorización, erosión, transporte e sedimentación.	9.1.1 Identifica formas xeolóxicas relacionadas coa actividade dos seres vivos.	Recoñece algunha forma xeolóxica relacionada coa actividade dos seres vivos.	Recoñece diferentes formas xeolóxicas relacionadas coa actividade dos seres vivos.	Recoñece e explica diferentes formas xeolóxicas relacionadas coa actividade dos seres vivos.	Recoñece e describe con precisión as principais formas xeolóxicas relacionadas coa actividade dos seres vivos.	T. 10	P. 189 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Recoñecer e identificar a actividade xeolóxica dos seres vivos e valorar a importancia da especie humana como axente xeolóxico externo. Est. Apr. BXB4.9.2. Valora e describe a importancia das actividades humanas na transformación da superficie terrestre.	9.2.1 Identifica e describe algunha actividade humana que supón a transformación da superficie terrestre.	Amosa dificultades para identificar algunha actividade que poida afectar a superficie terrestre.	Identifica algunha actividade que poida afectar a superficie terrestre.	Identifica varias actividades que afectan a superficie terrestre.	Identifica e describe varias actividades que afectan a superficie terrestre.	T. 10	P. 201 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Recoñecer e identificar a actividade xeolóxica dos seres vivos e valorar a importancia da especie humana como axente xeolóxico externo. Est. Apr. BXB4.9.2. Valora e describe a importancia das actividades humanas na transformación da superficie terrestre.	9.2.1 Identifica e describe algunha actividade humana que supón a transformación da superficie terrestre.	Amosa dificultades para identificar algunha actividade que poida afectar a superficie terrestre.	Identifica algunha actividade que poida afectar a superficie terrestre.	Identifica varias actividades que afectan a superficie terrestre.	Identifica e describe varias actividades que afectan a superficie terrestre.	T. 10	P. 201 A. 03	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Recoñecer e identificar a actividade xeolóxica dos seres vivos e valorar a importancia da especie humana como axente xeolóxico externo. Est. Apr. BXB4.9.2. Valora e describe a importancia das actividades humanas na transformación da superficie terrestre.	9.2.2 Valora a transformación do relevo que realiza o ser humano.	Indica algun aspecto positivo ou negativo da transformación da superficie terrestre.	Indica diferentes aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	Indica os principais aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	Indica e valora os principais aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	T. 10	P. 201 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Recoñecer e identificar a actividade xeolóxica dos seres vivos e valorar a importancia da especie humana como axente xeolóxico externo. Est. Apr. BXB4.9.2. Valora e describe a importancia das actividades humanas na transformación da superficie terrestre.	9.2.2 Valora a transformación do relevo que realiza o ser humano.	Indica algun aspecto positivo ou negativo da transformación da superficie terrestre.	Indica diferentes aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	Indica os principais aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	Indica e valora os principais aspectos positivos ou negativos da transformación da superficie terrestre.	T. 10	P. 201 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.1. Diferencia un proceso xeolóxico externo dun interno e identifica os seus efectos no relevo.	10.1.1 Recoñece, nomea e caracteriza os principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea algún dos principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea diversos procesos xeolóxicos internos.	Explica os principais procesos xeolóxicos internos.	Describe con precisión os principais procesos xeolóxicos internos.	T. 09	P. 167 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.1. Diferencia un proceso xeolóxico externo dun interno e identifica os seus efectos no relevo.	10.1.1 Recoñece, nomea e caracteriza os principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea algún dos principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea diversos procesos xeolóxicos internos.	Explica os principais procesos xeolóxicos internos.	Describe con precisión os principais procesos xeolóxicos internos.	T. 09	P. 179 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.1. Diferencia un proceso xeolóxico externo dun interno e identifica os seus efectos no relevo.	10.1.1 Recoñece, nomea e caracteriza os principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea algún dos principais procesos xeolóxicos internos.	Nomea diversos procesos xeolóxicos internos.	Explica os principais procesos xeolóxicos internos.	Describe con precisión os principais procesos xeolóxicos internos.	T. 09	P. 179 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.1. Diferencia un proceso xeolóxico externo dun interno e identifica os seus efectos no relevo.	10.1.2 Explica a teoría da tectónica de placas.	Recoñece algunhas das grandes placas litosféricas.	Recoñece as grandes placas litosféricas.	Recoñece as grandes placas litosféricas e explica algúns dos seus movementos.	Recoñece as grandes placas litosféricas e explica os seus movementos.	T. 09	P. 167 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.2. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran.	10.2.1 Analiza as actividades sísmicas e explica os efectos que xeran.	Amosa dificultades á hora de explicar que é a actividade sísmica.	Identifica que é a actividade sísmica.	Analiza algunhas das consecuencias que ten a actividade sísmica sobre a poboación.	Analiza e describe os efectos que teñen os terremotos sobre a poboación e a paisaxe.	T. 09	P. 177 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Diferenciar os cambios na superficie terrestre xerados pola enerxía do interior terrestre dos de orixe externa. Est. Apr. BXB4.10.2. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran.	10.2.2 Analiza as actividades volcánicas e explica os efectos que xeran.	Amosa dificultades á hora de explicar que é a actividade volcánica.	Identifica que é a actividade volcánica.	Analiza algunhas das consecuencias que ten a actividade volcánica sobre a poboación.	Analiza e describe os efectos que ten a actividade volcánica sobre a poboación e a paisaxe.	T. 09	P. 175 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.1. Coñece e describe como se orixinan os sismos e os efectos que xeran.	11.1.1 Explica os elementos propios dun terremoto e a medida da súa magnitude.	Recoñece algún dos elementos dun terremoto.	Recoñece os principais elementos dun terremoto.	Recoñece os principais elementos dun terremoto e a escala de Richter.	Recoñece os principais elementos dun terremoto e interpreta a escala de Richter.	T. 09	P. 182 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.1 Recoñece os principais signos da actividade volcánica	Indica algún tipo de manifestación da actividade volcánica.	Indica diversos tipos de manifestación da actividade volcánica.	Indica os principais tipos de manifestación da actividade volcánica.	Describe con precisión os principais tipos de manifestación da actividade volcánica.	T. 09	P. 175 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.1 Recoñece os principais signos da actividade volcánica	Indica algún tipo de manifestación da actividade volcánica.	Indica diversos tipos de manifestación da actividade volcánica.	Indica os principais tipos de manifestación da actividade volcánica.	Describe con precisión os principais tipos de manifestación da actividade volcánica.	T. 09	P. 175 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.2 Valora o risco asociado aos volcáns.	Indica algún risco que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica diversos riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	T. 09	P. 175 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.2 Valora o risco asociado aos volcáns.	Indica algún risco que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica diversos riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	T. 09	P. 175 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.2 Valora o risco asociado aos volcáns.	Indica algún risco que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica diversos riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	T. 09	P. 182 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.2 Valora o risco asociado aos volcáns.	Indica algún risco que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica diversos riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Indica os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir as erupcións volcánicas.	T. 09	P. 183 A. 01c	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.3 Explica a distribución mundial dos volcáns.	Indica a causa dalgúns volcáns coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Indica a causa de moitos volcáns coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Explica a causa de calquera volcán coñecendo o lugar no que se orixinou.	Explica con precisión a causa de calquera volcán coñecendo o lugar no que se orixinou.	T. 09	P. 177 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Analizar as actividades sísmica e volcánica, as súas características e os efectos que xeran. Est. Apr. BXB4.11.2. Relaciona os tipos de erupción volcánica co magma que as orixina, e asóciaos co seu grao de perigo.	11.2.3 Explica a distribución mundial dos volcáns.	Indica a causa dalgúns volcáns coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Indica a causa de moitos volcáns coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Explica a causa de calquera volcán coñecendo o lugar no que se orixinou.	Explica con precisión a causa de calquera volcán coñecendo o lugar no que se orixinou.	T. 09	P. 179 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.12. Relacionar a actividade sísmica e volcánica coa dinámica do interior terrestre e xustificar a súa distribución planetaria. Est. Apr. BXB4.12.1. Xustifica a existencia de zonas en que os terremotos son máis frecuentes e de maior magnitude.	12.1.1 Explica a distribución mundial dos terremotos.	Indica a causa dalgúns terremotos coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Indica a causa de moitos terremotos coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Explica a causa de calquera terremoto coñecendo o lugar no que se orixinou.	Explica con precisión a causa de calquera terremoto coñecendo o lugar no que se orixinou.	T. 09	P. 173A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Valorar e describir a importancia de coñecer os riscos sísmico e volcánico e as formas de previlos. Est. Apr. BXB4.13.1. Valora e describe ou risco sísmico e, de ser ou caso, volcánico existente na zona en que habita, e coñece as medidas de prevención que debe adoptar.	13.1.1 Explica a distribución dos terremotos en España.	Indica a causa dalgúns terremotos da Península Ibérica coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Indica a causa de moitos terremotos da Península Ibérica coñecendo o lugar no que se orixinaron.	Explica a causa de calquera terremoto da Península Ibérica coñecendo o lugar no que se orixinou.	Explica con precisión a causa de calquera terremoto da Península Ibérica coñecendo o lugar no que se orixinou.	T. 09	P. 177 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Valorar e describir a importancia de coñecer os riscos sísmico e volcánico e as formas de previlos. Est. Apr. BXB4.13.1. Valora e describe ou risco sísmico e, de ser ou caso, volcánico existente na zona en que habita, e coñece as medidas de prevención que debe adoptar.	13.1.2 Valora o risco asociado aos terremotos.	Indica algún risco que poden producir os terremotos.	Indica diversos riscos que poden producir os terremotos.	Indica os principais riscos que poden producir os terremotos.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir os terremotos.	T. 09	P. 177 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Valorar e describir a importancia de coñecer os riscos sísmico e volcánico e as formas de previlos. Est. Apr. BXB4.13.1. Valora e describe ou risco sísmico e, de ser ou caso, volcánico existente na zona en que habita, e coñece as medidas de prevención que debe adoptar.	13.1.2 Valora o risco asociado aos terremotos.	Indica algún risco que poden producir os terremotos.	Indica diversos riscos que poden producir os terremotos.	Indica os principais riscos que poden producir os terremotos.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir os terremotos.	T. 09	P. 177 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Valorar e describir a importancia de coñecer os riscos sísmico e volcánico e as formas de previlos. Est. Apr. BXB4.13.1. Valora e describe ou risco sísmico e, de ser ou caso, volcánico existente na zona en que habita, e coñece as medidas de prevención que debe adoptar.	13.1.2 Valora o risco asociado aos terremotos.	Indica algún risco que poden producir os terremotos.	Indica diversos riscos que poden producir os terremotos.	Indica os principais riscos que poden producir os terremotos.	Describe con precisión os principais riscos que poden producir os terremotos.	T. 09	P. 183 A. 01f	Aprender a aprender



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Analizar os compoñentes do solo e esquematizar as relacións entre eles. Est. Apr. BXB5.1.1. Recoñece que o solo é o resultado da interacción entre os compoñentes bióticos e abióticos, sinala algunha das súas interaccións.	1.1.1 Identifica os factores bióticos dun ecosistema.	Explica algún dos factores bióticos dos ecosistemas.	Explica cunha linguaxe científica algún dos factores bióticos dos ecosistemas.	Explica cunha linguaxe científica diversos factores bióticos dos ecosistemas.	Explica cunha linguaxe científica os principais factores bióticos dos ecosistemas.	T. 10	P. 205 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Analizar os compoñentes do solo e esquematizar as relacións entre eles. Est. Apr. BXB5.1.1. Recoñece que o solo é o resultado da interacción entre os compoñentes bióticos e abióticos, sinala algunha das súas interaccións.	1.1.2 Recoñece algunhas das interaccións que ocorren entre os compoñentes bióticos e abióticos dun ecosistema.	Presenta dificultades á hora de identificar as interaccións que ocorren entre os compoñentes bióticos e abióticos dun ecosistema.	Identifica coa axuda do docente algunhas das interaccións que ocorren entre os compoñentes bióticos e abióticos dun ecosistema	Identifica sen axuda algunhas das interaccións que ocorren entre os compoñentes bióticos e abióticos dun ecosistema.	Identifica e describe utilizando o vocabulario científico adecuado algunhas das interaccións que ocorren entre os compoñentes bióticos e abióticos dun ecosistema.	T. 10	P. 205 A. 07	Aprender a aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Valorar e determinar a importancia do solo e os riscos que comporta a súa sobreexplotación, degradación ou perda. Est. Apr. BXB5.2.1. Recoñece a fragilidade do solo e valora a necesidade de protexelo.	2.1.1 Identifica e describe factores desencadeantes de desequilibrio nun ecosistema e as súas consecuencias.	Amosa dificultades á hora de identificar algún factor desencadenante de desequilibrio nos ecosistemas.	Identifica algún factor desencadenante de desequilibrio dos ecosistemas.	Identifica varios factores desencadeantes de desequilibrios nos ecosistemas.	Identifica e describe factores desencadeantes de desequilibrios nun ecosistema e explica as súas posibles consecuencias.	T. 10	P. 207 A. 09	Aprender a aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Valorar e determinar a importancia do solo e os riscos que comporta a súa sobreexplotación, degradación ou perda. Est. Apr. BXB5.2.1. Recoñece a fragilidade do solo e valora a necesidade de protexelo.	2.1.2 Analiza as consecuencias que ten a agricultura no equilibrio do solo.	Non amosa interese por descubrir que consecuencias ten a agricultura para o solo.	Identifica algunha consecuencia que produce a agricultura no equilibrio do solo.	Identifica varias consecuencias que pode chegar a ter a agricultura no equilibrio do solo.	Identifica e describe as consecuencias que ten a agricultura no solo.	T. 10	P. 206 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Valorar e determinar a importancia do solo e os riscos que comporta a súa sobreexplotación, degradación ou perda. Est. Apr. BXB5.2.1. Recoñece a fragilidade do solo e valora a necesidade de protexelo.	2.1.3 Analiza as consecuencias dalgunhas accións do ser humano sobre o medio ambiente.	Presenta dificultades á hora de identificar accións que afectan o medio ambiente.	Identifica algunha acción que pode afectar ao medio ambiente pero non analiza as consecuencias.	Identifica varias accións que poden afectar ao medio ambiente pero non analiza as consecuencias.	Identifica e describe accións do ser humano que afectan ao medio ambiente e analiza as consecuencias destas accións.	T. 10	P. 207 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Valorar e determinar a importancia do solo e os riscos que comporta a súa sobreexplotación, degradación ou perda. Est. Apr. BXB5.2.1. Recoñece a fragilidade do solo e valora a necesidade de protexelo.	2.1.4 Describir accións destinadas a protexer o medio ambiente.	Presenta dificultades para identificar accións destinadas a previr a destrución do medio ambiente.	Identifica algunha acción para protexer o medio ambiente.	Identifica varias accións destinadas a previr a destrución do medio ambiente.	Identifica e describe varias accións destinadas a previr a destrución do medio ambiente.	T. 10	P. 207 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.1 Describe detalladamente como traballan os científicos nos laboratorios.	Identifica algunha característica do traballo dos científicos nos laboratorios.	Identifica varias características do traballo dos científicos nos laboratorios.	Identifica e describe como traballan os científicos nos laboratorios aínda que comete algún erro.	Identifica e describe detalladamente, utilizando vocabulario científico como traballan os científicos nun laboratorio	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.1 Describe detalladamente como traballan os científicos nos laboratorios.	Identifica algunha característica do traballo dos científicos nos laboratorios.	Identifica varias características do traballo dos científicos nos laboratorios.	Identifica e describe como traballan os científicos nos laboratorios aínda que comete algún erro.	Identifica e describe detalladamente, utilizando vocabulario científico como traballan os científicos nun laboratorio	T. 05	P. 099 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.2 Realiza un experimento seguindo o método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo algún paso do método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo varios pasos do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, seguindo a maioría das etapas do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, segue todas as etapas do método científico e redacta un informe.	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.2 Realiza un experimento seguindo o método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo algún paso do método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo varios pasos do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, seguindo a maioría das etapas do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, segue todas as etapas do método científico e redacta un informe.	T. 03	P. 056 A. Aprende a...	Aprender a aprender

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.2 Realiza un experimento seguindo o método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo algún paso do método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo varios pasos do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, seguindo a maioría das etapas do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, segue todas as etapas do método científico e redacta un informe.	T. 04	P. 078 A. Aprende a...	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Planear, aplicar, e integrar as destrezas e habilidades propias do traballo científico. Est. Apr. BXB6.1.1. Integra e aplica as destrezas propias do método científico.	1.1.2 Realiza un experimento seguindo o método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo algún paso do método científico.	Realiza un experimento sinxelo seguindo varios pasos do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, seguindo a maioría das etapas do método científico.	Realiza un experimento sinxelo, segue todas as etapas do método científico e redacta un informe.	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.1 Propón conxecturas sobre sucesos ou experimentos que ocorreron.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún suceso do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Observa un fenómeno natural, propondo algunhas conxecturas moi xerais sobre sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.1 Propón conxecturas sobre sucesos ou experimentos que ocorreron.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún suceso do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Observa un fenómeno natural, propondo algunhas conxecturas moi xerais sobre sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	T. 03	P. 056 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.1 Propón conxecturas sobre sucesos ou experimentos que ocorreron.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún suceso do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Observa un fenómeno natural, propondo algunhas conxecturas moi xerais sobre sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	T. 04	P. 078 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.1 Propón conxecturas sobre sucesos ou experimentos que ocorreron.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún suceso do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Observa un fenómeno natural, propondo algunhas conxecturas moi xerais sobre sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	T. 07	P. 140 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.1 Propón conxecturas sobre sucesos ou experimentos que ocorreron.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún suceso do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Observa un fenómeno natural, propondo algunhas conxecturas moi xerais sobre sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre os sucesos do pasado como por exemplo o descubrimento da penicilina	T. 08	P. 160 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.2 Propón conxecturas sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún tema científico.	Propón algunhas conxecturas moi xerais sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre temas de carácter científico.	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre temas de carácter científico.	T. 10	P. 210 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.2 Propón conxecturas sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún tema científico.	Propón algunhas conxecturas moi xerais sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre temas de carácter científico.	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre temas de carácter científico.	T. 04	P. 064 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.2 Propón conxecturas sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún tema científico.	Propón algunhas conxecturas moi xerais sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre temas de carácter científico.	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre temas de carácter científico.	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Elaborar hipóteses e contrastalas a través da experimentación ou a observación e a argumentación. Est. Apr. BXB6.2.1. Utiliza argumentos xustificando as hipóteses que propón.	2.1.2 Propón conxecturas sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, sen moita precisión, sobre algún tema científico.	Propón algunhas conxecturas moi xerais sobre temas de carácter científico.	Propón algunha conxectura, concreta e clara, sobre temas de carácter científico.	Deduce, con precisión, algunhas relacións sobre temas de carácter científico.	T. 09	P. 182 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 02	P. 027 A. 05	Dixital

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 05	P. 093 A. 05	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 06	P. 117 A. 01	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 08	P. 149 A. 04	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 08	P. 153 A. 04	Dixital

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 08	P. 159 A. 03	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Utilizar fontes de información variada, discriminar e decidir sobre elas e os métodos empregados para a súa obtención. Est. Apr. BXB6.3.1. Utiliza diferentes fontes de información, apoiándose nas TIC, para a elaboración e presentación das súas investigacións.	3.1.1 Busca na Internet información sobre un tema de investigación e elabora un informe.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto pero necesita axuda.	Coñece como utilizar a Internet para buscar información sobre un tema concreto.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe aínda que comete erros.	Busca información na Internet sobre un tema de investigación concreto e elabora un informe utilizando o vocabulario científico adecuado.	T. 09	P. 181 A. 01	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo. Est. Apr. BXB6.4.1. Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.	4.1.1 Aмосa habilidades para realizar traballos en grupo e respecta a opinión dos seus compañeiros.	Aplica estratexias de traballo individual cando se integra nun equipo para completar unha actividade en grupo.	Adapta algunha estratexia de traballo individual ao traballo en grupo cando realiza actividades en equipo.	Utiliza algunha estratexia de traballo en equipo para completar actividades de forma colectiva.	Realiza actividades en equipo adaptando as súas estratexias de traballo ás necesidades do grupo.	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Sociais e cívicas.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Participar, valorar e respectar o traballo individual e en equipo. Est. Apr. BXB6.4.1. Participa, valora e respecta o traballo individual e en grupo.	4.1.1 Aмосa habilidades para realizar traballos en grupo e respecta a opinión dos seus compañeiros.	Aplica estratexias de traballo individual cando se integra nun equipo para completar unha actividade en grupo.	Adapta algunha estratexia de traballo individual ao traballo en grupo cando realiza actividades en equipo.	Utiliza algunha estratexia de traballo en equipo para completar actividades de forma colectiva.	Realiza actividades en equipo adaptando as súas estratexias de traballo ás necesidades do grupo.	T. 07	P. 139 A. 03	Sociais e cívicas.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.1. Deseña pequenos traballos de investigación sobre animais e/ou plantas, os ecosistemas da súa contorna ou a alimentación e nutrición humana para a súa presentación e defensa na aula.	5.1.1 Deseña un experimento considerando o método científico.	Deseña unha experiencia considerando algunha das etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando diversas etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando as principais etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando todas as etapas do método experimental.	T. 05	P. 099 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.1. Deseña pequenos traballos de investigación sobre animais e/ou plantas, os ecosistemas da súa contorna ou a alimentación e nutrición humana para a súa presentación e defensa na aula.	5.1.1 Deseña un experimento considerando o método científico.	Deseña unha experiencia considerando algunha das etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando diversas etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando as principais etapas do método experimental.	Deseña unha experiencia considerando todas as etapas do método experimental.	T. 08	P. 161 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 07	P. 131 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 02	P. 034 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.



CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 03	P. 056 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 04	P. 078 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 05	P. 098 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 06	P. 120 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.

CRITERIO DE AVALIACIÓN ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE	DESCRITORES	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 07	P. 140 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 08	P. 160 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Expor e defender en público o proxecto de investigación realizado. Est. Apr. BXB6.5.2. Expresa con precisión e coherencia as conclusións das súas investigacións, tanto verbalmente como por escrito.	5.2.1 Expresa coherentemente tanto de forma oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Amosa dificultades para realizar as súas investigacións e non sabe expresar o resultado das súas conclusións.	Realiza con axuda as súas investigacións e ten dificultades á hora de expresarse.	Expresa tanto oral como por escrito as conclusións das súas investigacións.	Expresa con precisión e utilizando o vocabulario científico adecuado as conclusións das súas investigacións	T. 09	P. 180 A. Aprende a...	Comunicación lingüística.

## TEMPORALIZACIÓN

A **temporalización** dos contidos por avaliacións e a seguinte:

1ª avaliación:

- Unidade 1. Os seres vivos
- Unidade 2. A organización do corpo humano
- Unidade 3. A nutrición e o aparello dixestivo
- Unidade 4. A regulación do medio interno

2ª avaliación:

- Unidade 5. Percepción e coordinación
- Unidade 6. Percepción e movemento
- Unidade 7. Reprodución humana e sexualidade
- Unidade 8. Saúde e enfermidade

3ª avaliación:

- Unidade 9. A enerxía interna da Terra
- Unidade 10. Os axentes xeolóxicos externos
- Unidade 11. O medio natural galego

## **CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN**

O curso comprenderá tres avaliacións cada unha delas coa súa correspondente recuperación, a nota da última avaliación se corresponde coa nota final de xuño.

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo de avaliación final.

Polo tanto os criterios de cualificaciónson:

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:
- Caderno de clase: 10%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 20%
- Proba escrita: 60%

- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames)

Para a nota final de avaliación teránse en conta os criterios de avaliación anteriores. Para aprobar a avaliación é necesario unha nota media de 5. Para recuperar a avaliación realizarase un único exame con todos os contidos da avaliación.

Para aprobar a materia é necesario aprobar as tres avaliacións, sendo necesario acadar como mínimo unha nota de cinco.

Para recuperar a materia en xuño ou setembro será necesario realizar un único exame con todos os contidos do curso.

## **UNIDADE 1: A CÉLULA E OS SEUS COMPOÑENTES**

### **Obxectivos Didácticos**

- Distinguir entre bioelementos e biomoléculas e entre biomoléculas inorgánicas e orgánicas.
- Recoñecer os procesos de difusión e osmose.
- Identificar os principais grupos de glúcidos, os exemplos máis representativos e as súas funcións biolóxicas.
- Relacionar as propiedades e as funcións dos grupos de lípidos.
- Recoñecer os catro niveis estruturais das proteínas.
- Enumerar as funcións das proteínas.
- Identificar os compoñentes dos nucleótidos.
- Recoñecer a estrutura e a composición do ADN e do ARN.
- Enumerar as características propias da célula eucariota.
- Identificar as partes do núcleo eucariota.
- Comparar a estrutura da célula animal e da célula vexetal.
- Comparar a célula procariota e eucariota.
- Interpretar debuxos e fotografías dos orgánulos celulares.
- Relacionar os descubrimentos celulares coa saúde global.
- Identificar azucres e proteínas no laboratorio.
- Deseñar un experimento sobre a osmose en follas de leituga.
- Formular hipóteses sobre a absorción de auga polas plantas.
- Extraer conclusións sobre o poder de resolución dos instrumentos ópticos.
- Realizar ampliacións dos contidos utilizando a Rede.

## Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Biomoléculas máis importantes para os seres vivos.</li> <li>- Funcións biolóxicas das biomoléculas.</li> <li>- Estrutura das biomoléculas.</li> </ul>	<p>1. Determinar as moléculas orgánicas máis importantes para os seres vivos, analizar a súa estrutura e definir as súas principais funcións.</p>	<p>1.1 Recoñece e describe as principais moléculas biolóxicas implicadas no metabolismo dos organismos. Competencia lingüística – Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Características máis importantes; analoxías e diferenzas das células eucariotas e procariotas.</li> <li>- Orixe e características máis significativas das células vexetais e animais.</li> <li>- Estrutura do ADN e ARN; importancia biolóxica.</li> <li>- Virus e bacterias.</li> <li>- Orgánulos celulares; funcións e características máis importantes de cada un deles.</li> </ul>	<p>2. Identificar as características máis importantes das células eucariotas (vexetais e animais) e procariotas, os seus orgánulos celulares máis representativos, así como a súa función e a súa relación evolutiva.</p>	<p>2.1 Compara as células eucariotas e procariotas, as células animais e vexetais, así como diferencia entre virus e bacterias. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Identifica o núcleo como parte fundamental da célula eucariota, dirixindo o seu funcionamento, e distingue os orgánulos celulares, relacionándoos coa súa función na célula. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñecementos e avances na investigación biolóxica.</li> </ul>	<p>3. Buscar e analizar información científica e a investigación no campo das Ciencias, así como descubrir os principais investigadores actuais.</p>	<p>3.1 Coñece os principais avances da bioloxía molecular e celular, así como os principais investigadores relacionados con eses descubrimentos. Sociais e cívicas.</p>

## BLOQUE 4

Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<p>Uso de vocabulario científico relacionado coa organización celular e os compoñentes celulares.</p> <p>Observación de compoñentes biolóxicos empregando o microscopio e outros útiles de laboratorio.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Aplicación das normas de seguridade propias do laboratorio.</li> </ul>	<p>1. Distinguir, discriminar e organizar as distintas fontes de información que usa no seu traballo para realizar elaboracións propias.</p>	<p>1.1 Encontra a información que necesita utilizando diferentes fontes, e en particular as TIC. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital - Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Elaboración de hipóteses e realización de comprobacións baseadas no método científico.</li> <li>- Deseño de forma autónoma das distintas fases dun experimento científico.</li> </ul>	<p>2. Planificar e integrar de forma coherente no seu traballo os pasos dos métodos da ciencia, e é capaz de traballar grupalmente, utilizando con corrección terminoloxía científica como parte do seu vocabulario.</p>	<p>2.1 Comprende a metodoloxía propia do método científico, e é capaz de aplicala nos seus propios experimentos. Competencia básicas en ciencia e tecnoloxía– Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Expón os seus traballos de forma oral e escrita, respecta as intervencións dos demais e redacta con coherencia os resultados obtidos. Sociais e cívicas - Aprender a aprender.</p> <p>2.3 Utiliza con corrección a terminoloxía científica e realiza lecturas reflexivas de textos científicos. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

### BLOQUE 1

Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Recoñece e describe as principais moléculas biolóxicas implicadas no metabolismo dos organismos. Competencia lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Identifica cales son as principais biomoléculas e é capaz de distinguilas unhas doutras e describe as súas funcións. Páx. 5, Act. 1.</li> <li>– Explica que son os lípidos e as súas funcións nos seres vivos. Páx. 5, Act. 4.</li> <li>– Comprende algúns dos mecanismos químicos que suceden nos organismos. Páx. 5, Act. 2.</li> </ul>
2.1 Compara as células eucariotas e procariotas, as células animais e vexetais, así como diferencia entre virus e bacterias. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Expresa as diferenzas máis significativas entre células eucariotas e procariotas. Páx. 9, Act. 3.</li> <li>– Comprende as diferenzas máis significativas entre células animais e vexetais. Páx. 9, Act. 3.</li> <li>– Indica correctamente as diferenzas entre organismos vivos e non vivos. Páx. 9, Act. 2.</li> </ul>
2.2 Identifica o núcleo como parte fundamental da célula eucariota, dirixindo o seu funcionamento, e distingue os orgánulos celulares, relacionándoos coa súa función na célula. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Distingue o núcleo, coñece os seus compoñentes principais e sinala as súas funcións máis relevantes. Páx. 9, Act. 5.</li> <li>– Recoñece os principais orgánulos celulares e as súas funcións máis destacadas. Páx. 13, Act. 4.</li> </ul>
3.1 Coñece os principais avances da bioloxía molecular e celular, así como os principais investigadores relacionados con eses descubrimentos. Sociais e cívicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica os principais descubrimentos relacionados coas células. Páx. 13, Act. 3.</li> <li>– Coñece os avances actuais relacionados coa investigación xenética. Páx. 15, Act. 2.</li> <li>– Recoñece as técnicas de laboratorio máis utilizadas. Páx. 15, Act. 3.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Encontra a información que necesita utilizando diferentes fontes, e en particular as TIC. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital - Comunicación lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Analiza as distintas fontes de información e discrimina correctamente as procuras en base á súa procedencia. Páx. 15, Act. 2.</li> <li>– Organiza a información e analízala para expresar resultados coherentes. Páx. 13, Act. 1.</li> </ul>
2.1 Comprende a metodoloxía propia do método científico, e é capaz de aplicala nos seus propios experimentos. Competencia básicas en ciencia e tecnoloxía– Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Planifica os seus propios experimentos, baseándose nas destrezas propias do método científico. Páx. 17, Act. 2.</li> <li>– Distingue os distintos pasos do método científico. Páx. 17, Act. 3.</li> </ul>
2.2 Expón os seus traballos de forma oral e escrita, respecta as intervencións dos demais e redacta con coherencia os resultados obtidos. Sociais e cívicas - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Redacta con claridade e coherencia os resultados obtidos nos seus traballos. Páx. 7, Act. 3.</li> <li>– Presenta oralmente o seu traballo mediante exposicións estruturadas. Páx. 5, Act. 3.</li> <li>– Extrae conclusións a partir de datos reflectidos en táboas ou esquemas. Páx. 18, Act. 6.</li> </ul>



<p>2.3 Utiliza con corrección a terminoloxía científica e realiza lecturas reflexivas de textos científicos. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– É capaz de usar de forma congruente terminoloxía científica e utilízala habitualmente nas súas expresións. Páx. 11. Act 1.</li> <li>– Efectúa lecturas de diferentes textos científicos, comprende perfectamente o seu significado e extrae información concreta. Páx. 17, Act. 1.</li> </ul>
--	--

## Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- As principais biomoléculas inorgánicas introdúcense mediante a análise dos fenómenos da solubilidade, a difusión e a osmose.
- Os glúcidos e os lípidos trabállanse con exemplos dos principais grupos que son coñecidos polas súas propiedades na vida cotiá e co seu recoñecemento práctico no laboratorio.
- As proteínas e os ácidos nucleicos introdúcense con representacións das súas estruturas nas que se destacan as relacións entre os compoñentes químicos que os constitúen.
- A estrutura da célula procariota e eucariota, animal e vexetal, trabállase con debuxos e fotografías que permiten identificar os seus principais compoñentes e orgánulos.
- A importancia da investigación na bioloxía celular destácase con textos breves nos que describen aplicacións da bioloxía celular na nosa vida cotiá.

## Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## Instrumentos de Avaliación

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 2: A DIVISIÓN CELULAR**

### **Obxectivos Didácticos**

- Relacionar a cromatina e os cromosomas coa división celular.
- Clasificar e analizar os cromosomas dun cariotipo.
- Recoñecer os cromosomas que son homólogos.
- Describir as fases características do ciclo celular.
- Relacionar a falta do control na división celular coa aparición de tumores.
- Describir as etapas da mitose.
- Recoñecer a finalidade da mitose.
- Diferenciar a citocinese en células animais e vexetais.
- Explicar as etapas da meiose.
- Recoñecer a importancia da recombinación xenética.
- Explicar a importancia biolóxica da mitose e da meiose.
- Coñecer as aplicacións da clonación.
- Extraer o ADN que conteñen os alimentos.
- Deseñar un experimento sobre a mitose en células eucariotas.
- Formular hipóteses sobre a relación entre a meiose e a fecundación.
- Extraer conclusións a partir dun debuxo sobre a división celular.
- Realizar ampliacións dos contidos utilizando a Rede.

### **Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques**

#### **BLOQUE 1**

<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Reprodución das células somáticas e sexuais.</li> <li>– Importancia da división celular nos distintos procesos biolóxicos.</li> <li>– Cromatina, cromosomas e xenes.</li> </ul>	<p>1. Recoñecer as diferenzas máis significativas entre os procesos de división de células somáticas e sexuais, as distintas fases do ciclo de vida das células, así como valorar a importancia biolóxica que ten cada unha das formas de división.</p>	<p>1.1 Recoñece as distintas fases de mitose e meiose e describe as diferenzas máis significativas que existen entre ambas. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Explica o significado e a importancia biolóxica da mitose e da meiose, así como os tipos de células nas que ten lugar e o proceso de recombinación xenética. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Fases do ciclo celular.</li> <li>– Control da división celular e enfermidades.</li> <li>– Fases da mitose e meiose.</li> <li>– Diferenzas máis significativas entre mitose e meiose.</li> </ul>	<p>2. Distinguir as distintas fases celulares e as súas características principais, así como os tipos de divisións celulares e a súa importancia biolóxica.</p>	<p>2.1 Distingue as fases do ciclo celular e expresa de forma coherente as súas principais características e a súa relación coas enfermidades. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Importancia biolóxica dos procesos de división celular.</li> <li>– Recombinación xenética.</li> <li>– Avances tecnolóxicos relacionados cos procesos de división celular.</li> </ul>	<p>3. Coñecer as distintas formas dos ácidos nucleicos en función da fase do ciclo celular na que se encontren e recoñecer todas as características dos cromosomas e a importancia que ten o feito de estudar os cromosomas sexuais.</p>	<p>3.1 Interpreta as características do material xenético en función do estado biolóxico da célula, e recoñece as partes e peculiaridades dos cromosomas. Com. lingüística – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>3.2 Entende que é un cariotipo humano, distingue os cromosomas sexuais e recoñece as aplicacións dos avances científicos para o estudo das enfermidades. Aprender a aprender – Sociais e cívicas.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Aplicación das normas de seguridade do laboratorio.</li> <li>– Observación <i>in situ</i> dos procesos de división celular.</li> <li>– Elaborar hipóteses e comprobar que efectivamente se cumpren as formulacións previas.</li> </ul>	<p>1. Utilizar distintas fontes de información en función das súas necesidades, discriminando con coherencia a súa procedencia e integrando os coñecementos adquiridos.</p>	<p>1.1 Analiza a información de diversas fontes, especialmente as TIC, integrando diferentes conceptos no seu saber e realiza producións como táboas ou esquemas. Comp. Dixital – Com. lingüística.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Diseñar, de forma autónoma, experimentos científicos relacionados co tema.</li> <li>- Utilización do método científico como liña habitual de traballo na investigación científica.</li> </ul>	<p>2. Diseñar e levar á práctica experimentos baseados na metodoloxía científica, traballar con seguridade no laboratorio, así como presentar producións propias de forma oral e escrita.</p>	<p>2.1 Participa activamente en grupos de traballo, valora e respecta a opinión dos seus compañeiros, traballa con seguridade no laboratorio e expón con coherencia de forma escrita e oral as súas producións. Aprender a aprender – Sociais e cívicas.</p> <p>2.2 Comprende a importancia do traballo de investigación e dos avances científicos no progreso e na loita de determinadas enfermidades. Sociais e cívicas.</p>
--	---	--

### Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Recoñece as distintas fases de mitose e meiose e describe as diferenzas máis significativas que existen entre ambas. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Define claramente as fases da mitose e da meiose. Páx. 27, Act. 1.</li> <li>- Explica as diferenzas máis significativas entre os dous procesos de división celular. Páx. 31, Act. 1.</li> </ul>
<p>1.2 Explica o significado e a importancia biolóxica da mitose e da meiose, así como os tipos de células nas que ten lugar e o proceso de recombinación xenética. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Recoñece os modelos celulares nos que ten lugar cada tipo de división celular. Páx. 31, Act. 3.</li> <li>- Describe o mecanismo da recombinación xenética. Páx. 29, Act. 3.</li> <li>- Comprende a importancia biolóxica da recombinación xenética na reprodución sexual. Páx. 29, Act. 4.</li> <li>- Explica a diferenza entre reprodución sexual e asexual. Páx. 29, Act. 5.</li> </ul>
<p>2.1 Distingue as fases do ciclo celular e expresa de forma coherente as súas principais características e a súa relación coas enfermidades. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Explica cada unha das distintas fases do ciclo celular. Páx. 33, Act. 5.</li> <li>- Relaciona a duración do ciclo celular cos distintos tipos celulares do organismo. Páx. 25, Act. 3.</li> <li>- Comprende o mecanismo básico de aparición de tumores. Páx. 25, Act. 4.</li> </ul>
<p>3.1 Interpreta as características do material xenético en función do estado biolóxico da célula, e recoñece as partes e peculiaridades dos cromosomas. Com. lingüística – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Identifica a distribución do material xenético en función do estado da célula. Páx. 23, Act. 1.</li> <li>- Interpreta a estrutura dun cromosoma e a información xenética que contén. Páx. 23, Act. 3.</li> <li>- Explica que son os cromosomas homólogos e a súa distribución na célula durante a división celular. Páx. 23, Act. 5.</li> </ul>
<p>3.2 Entende que é un cariotipo humano, distingue os cromosomas</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Define con claridade que é o cariotipo humano e recoñece a súa representación</li> </ul>

sexuais e recoñece as aplicacións dos avances científicos para o estudo das enfermidades. Aprender a aprender – Sociais e cívicas.	visual. Páx. 23, Act. 2. – Distingue os cromosomas sexuais. Páx. 23, Act. 6. – Valora a importancia do estudo das enfermidades humanas. Páx. 25, Act. 5.
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Analiza a información de diversas fontes, especialmente as TIC, integrando diferentes conceptos no seu saber e realiza producións como táboas ou esquemas. Comp. Dixital – Com. lingüística.	– Realiza distintos tipos de producións como táboas, esquemas, gráficos, etc. Páx. 36, Act. 4. – Extrae información de diversas fontes, especialmente as TIC . Páx. 25, Act. 6.
2.1 Participa activamente en grupos de traballo, valora e respecta a opinión dos seus compañeiros, traballa con seguridade no laboratorio e expón con coherencia de forma escrita e oral as súas producións. Aprender a aprender – Sociais e cívicas.	– Usa a información científica para formar unha opinión propia sobre o tema tratado. Páx. 35, Act. 2. – Participa en grupos de traballo e valora e respecta as opinións dos demais. Páx. 32, Act. 4. – Segue as normas básicas de seguridade no laboratorio. Páx 34. Act. 1.
2.2 Comprende a importancia do traballo de investigación e dos avances científicos no progreso e na loita de determinadas enfermidades. Sociais e cívicas.	– Expresa, utilizando terminoloxía adecuada, ideas propias baseadas no método científico. Páx. 33, Act. 4. – Valora a importancia da investigación científica na gandería. Páx. 33, Act. 6.

### **Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe**

- Os procesos que se suceden no ciclo celular introdúcense con esquemas nos que destacan os fenómenos característicos de cada fase.
- As etapas da mitose e da meiose trabállanse a partir de debuxos e fotografías nas que se destacan as posicións relativas dos cromosomas.
- A comparación entre a mitose e a meiose resúmese nunha táboa que destaca os aspectos máis importantes.
- A relación do ADN coa reprodución celular practícase mediante un experimento de extracción deste ácido nucleico a partir de alimentos habituais.

### **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

### **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionada cos contidos e competencias traballados na unidade.

## UNIDADE 3: A HERDANZA XENÉTICA

### Obxectivos Didácticos

- Recoñecer as claves dos experimentos de Mendel.
- Definir e relacionar os principais conceptos de xenética.
- Representar os cruzamentos con diagramas e con cadros de Punnett.
- Enunciar, interpretar e aplicar as leis de Mendel.
- Identificar algunhas enfermidades hereditarias e xenéticas na especie humana.
- Recoñecer como se determina o sexo na especie humana.
- Identificar algunhas enfermidades ligadas ao sexo.
- Explicar como se herdan os grupos sanguíneos.
- Elaborar árbores xenealóxicas.
- Recoñecer os métodos utilizados para a prevención das enfermidades xenéticas.
- Elaborar e analizar un cariotipo humano.
- Formular hipóteses científicas sobre o xenotipo e o fenotipo.
- Deseñar un experimento sobre a selección e cría de razas puras de animais.

### Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"><li>– Leis de Mendel.</li><li>– Utilización dos principios de Mendel para resolver problemas xenéticos.</li></ul>	1. Describir e comprender o funcionamento dos principios das Leis de Mendel, así como saber resolver problemas xenéticos sinxelos, utilizando gráficos, táboas ou árbores xenealóxicas.	1.1 Define con precisión, comprende os distintos conceptos usados na xenética mendeliana e aplícaos na realización de cuestións ou problemas. Com. lingüística - Aprender a aprender. 1.2 Recoñece os principios básicos da xenética mendeliana, e é capaz de resolver autonomamente problemas prácticos de, cando menos, un e dous caracteres. Com. lingüística - Aprender a aprender.

<ul style="list-style-type: none"> <li>– Relación entre cromosomas, xenes e caracteres hereditarios.</li> <li>– Individuos homocigotos e heterocigotos.</li> <li>– Diferenzas entre xenotipo e fenotipo.</li> <li>– Táboas de Punnett e árbores xenealóxicas.</li> <li>– Herdanza intermedia.</li> <li>– Herdanza en seres humanos: enfermidades, hereditarias e xenéticas e a súa prevención.</li> <li>– Determinación xenética do sexo en humanos.</li> <li>– Enfermidades asociadas á herdanza ligada ao sexo.</li> <li>– Herdanza de grupos sanguíneos.</li> <li>– Avances científicos relacionados coas enfermidades xenéticas en humanos.</li> </ul>	<p>2. Comprender como se produce a herdanza de determinados caracteres humanos, a orixe de determinadas enfermidades xenéticas e a herdanza ligada ao sexo.</p>	<p>2.1 Identifica as enfermidades xenéticas máis frecuentes, así como a importancia da investigación científica para a súa curación. Sociais e Cívicas - Conciencia e expresións culturais.</p> <p>2.2 Comprende os mecanismos da herdanza dos cromosomas sexuais e resolve de forma autónoma problemas prácticos da herdanza ligada ao sexo. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Apr. a aprender.</p>
--	---	---

<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Utilización do vocabulario científico relacionado coa xenética e as enfermidades hereditarias.</li> <li>– Valoración argumentativa da aplicación da investigación na cura de enfermidades xenéticas.</li> </ul>	<p>1. Utilizar distintas fontes de información en función das súas necesidades, discriminando a súa procedencia para elaborar unha opinión propia, resolver problemas ou realizar producións variadas.</p>	<p>1.1 Consulta diversas fontes, especialmente as TIC, para localizar e seleccionar a información necesaria para concretar unha opinión propia e para resolver problemas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital – Com. lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Aplicación das normas de seguridade propias do laboratorio de ciencias.</li> <li>– Coidado do material persoal e colectivo na aula e no laboratorio.</li> <li>– Formulación e integración das habilidades propias do método científico para resolver problemas xenéticos.</li> <li>– Coidado do material persoal e colectivo na aula e no laboratorio.</li> <li>– Interpretación coherente de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados coa xenética.</li> </ul>	<p>2. Participar activamente en traballos grupais, valorar as achegas dos seus compañeiros, planificar as súas producións de forma concisa e recoñecer o labor e importancia da investigación científica.</p>	<p>2.1 Transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Participa activamente, respecta a opinión dos seus compañeiros e valora a investigación científica. Com. lingüística – Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p>



## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 1</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Define con precisión, comprende os distintos conceptos usados na xenética mendeliana e aplícaos na realización de cuestións ou problemas. Com. lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Define e comprende o vocabulario específico da xenética mendeliana. Páx. 41, Act. 3.</li> <li>- Integra o vocabulario aprendido na resolución das actividades formuladas. Páx. 43, Act. 2.</li> <li>- Describe as Leis de Mendel e pode usalas para resolver cuestións. Páx. 45, Act. 1.</li> </ul>
1.2 Recoñece os principios básicos da xenética mendeliana, e é capaz de resolver autonomamente problemas prácticos de, cando menos, un e dous caracteres. Com. lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Resolve problemas de xenética mendeliana de un e dous caracteres. Páx. 45, Act. 2.</li> <li>- Soluciona problemas relacionados coa herdanza intermedia de caracteres. Páx. 45, Act. 3.</li> <li>- Comprende o mecanismo de herdanza dos grupos sanguíneos. Páx. 51, Act. 1.</li> <li>- Utiliza con soltura as táboas de Punnett e as árbores xenealóxicas. Páx. 43, Act. 5.</li> </ul>
2.1 Identifica as enfermidades xenéticas máis frecuentes, así como a importancia da investigación científica para a súa curación. Sociais e Cívicas - Conciencia e expresións culturais.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñece algunha das enfermidades xenéticas humanas máis importantes. Páx. 47, Act. 2.</li> <li>- Comprende a importancia dos avances científicos na loita das enfermidades xenéticas. Páx. 53, Act. 2.</li> <li>- Recoñece a importancia do diagnóstico xenético no asesoramento de diferentes enfermidades xenéticas. Páx. 53, Act. 4.</li> </ul>
2.2 Comprende os mecanismos da herdanza dos cromosomas sexuais e resolve de forma autónoma problemas prácticos da herdanza ligada ao sexo. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Apr. a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Describe os mecanismos da herdanza dos cromosomas sexuais. Páx. 49, Act. 1.</li> <li>- Soluciona problemas sobre herdanza ligada ao sexo. Páx. 49, Act. 3.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Consulta diversas fontes, especialmente as TIC, para localizar e seleccionar a información necesaria para concretar unha opinión propia e para resolver problemas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital – Com. lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Consulta diferentes fontes para localizar a información científica necesaria. Páx. 53, Act. 2.</li> <li>- Usa a información científica para formarse unha opinión propia sobre o tema tratado. Páx. 53, Act. 3.</li> <li>- Busca, discrimina e selecciona a información correcta para resolver os problemas. Páx. 49, Act. 2.</li> </ul>
2.1 Transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Interpreta unha árbore xenealóxica e extrae a información necesaria para resolver problemas. Páx. 53, Act. 1.</li> <li>- Realiza con soltura esquemas para solucionar problemas xenéticos. Páx. 45, Act. 3.</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Interpreta a información que contén un diagrama de cruzamento para extraer información. Páx. 45, Act. 4.</li> <li>– Esquematiza os cromosomas e sitúa os xenes e alelos neles. Páx.54, Aprende a...</li> </ul>
2.2 Participa activamente, respecta a opinión dos seus compañeiros e valora a investigación científica. Com. ligüística – Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Participa en grupos de traballo, expón as súas propias ideas e valora e respecta as opinións dos demais. Páx. 56, Act. 5.</li> <li>– Valora a importancia da investigación científica na loita de enfermidades xenéticas. Páx. 53, Act. 4.</li> </ul>

### Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- As leis de Mendel introdúcense mediante unha descrición dos experimentos correspondentes destacando as claves do éxito do pai da xenética.
- A xenética mendeliana aplícase ao estudo dalgunhas enfermidades hereditarias humanas aplicando a nomenclatura e o vocabulario xenético moderno.
- A determinación do sexo e as súas consecuencias na herdanza dos caracteres ligados ao sexo trabállanse con esquemas nos que se representan os cromosomas sexuais.
- A herdanza dos alelos múltiples introdúcese co estudo da xenética dos grupos sanguíneos ABO.
- A relación da xenética coa saúde humana trabállase mediante exemplos de prevención algunhas enfermidades xenéticas.

### Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

### Instrumentos de Avaliación

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.

- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 4: ADN E PROTEÍNAS. A BIOTECNOLOXÍA**

### **Obxectivos Didácticos**

- Recoñecer os elementos básicos da estrutura fundamental do ADN.
- Simular a replicación do ADN formando cadeas complementarias a outras dadas.
- Recoñecer o fluxo da información xenética desde o ADN cara ás proteínas.
- Interpretar e aplicar o código xenético.
- Describir as etapas da síntese de proteínas.
- Explicar o concepto de mutación e indicar os diferentes tipos coñecidos.
- Recoñecer a anemia falciforme como unha enfermidade producida por unha mutación.
- Comentar a importancia biolóxica das mutacións.
- Recoñecer as aplicacións da biotecnoloxía en distintos sectores.
- Explicar o papel dos enzimas e os microorganismos en biotecnoloxía.
- Describir a transferencia de xenes a plantas e animais mediante enxeñería xenética.
- Recoñecer as principais aplicacións das técnicas de análise de ADN.
- Analizar pegadas xenéticas.
- Diseñar un experimento sobre a influencia da temperatura sobre os deterxentes enzimáticos.
- Interpretar esquemas sobre a expresión dos xenes e as mutacións no ADN.

## Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

<b>BLOQUE 1</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- O ADN como elemento que contén toda a información xenética.</li> <li>- A estrutura do ADN</li> <li>- A replicación do ADN.</li> <li>- Xenos e proteínas.</li> <li>- O código xenético</li> <li>- A síntese de proteínas.</li> <li>- As mutacións, tipos de mutacións e a súa importancia biolóxica</li> <li>- As diferentes enfermidades xenéticas.</li> <li>- A biotecnoloxía e as súas aplicacións</li> <li>- Os enzimas.</li> </ul>	<p>1. Utilizar o vocabulario técnico apropiado para describir as características do ADN, e os seus compoñentes.</p>	<p>1.1 Utiliza correctamente o vocabulario propio relacionado co ADN e a información xenética para expresarse verbalmente ou por escrito. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Recoñece os principios básicos da xenética e é capaz de resolver autonomamente problemas prácticos Com. lingüística - Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A enxeñaría xenética e as diferentes técnicas.</li> <li>- Modificación xenética en animais e plantas.</li> <li>- Diversas aplicacións da enxeñaría xenética.</li> <li>- Técnicas para a análise do ADN e as súas diversas aplicacións.</li> </ul>	<p>2. Comprender en que consiste o avance da enxeñaría xenética e as súas diferentes técnicas.</p>	<p>2.1 Identifica os métodos de bioenxeñaría máis frecuentes e as súas diferentes aplicacións. Sociais e Cívicas - Conciencia e expresións culturais.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave</b>

<p>Utilización do vocabulario científico relacionado coa xenética e as enfermidades hereditarias.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Valoración argumentativa da aplicación da investigación na cura de enfermidades xenéticas.</li> </ul>	<p>1. Utilizar distintas fontes de información en función das súas necesidades, discriminando a súa procedencia para elaborar unha opinión propia, resolver problemas ou realizar producións variadas.</p>	<p>1.1 Consulta diversas fontes, especialmente as TIC, para localizar e seleccionar a información necesaria para concretar unha opinión propia e para resolver problemas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.2 Transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Aplicación das normas de seguridade propias do laboratorio de ciencias.</li> <li>- Coidado do material persoal e colectivo na aula e no laboratorio.</li> <li>- Formulación e integración das habilidades propias do método científico para resolver problemas xenéticos.</li> <li>- Coidado do material persoal e colectivo na aula e no laboratorio.</li> <li>- Interpretación coherente de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados coa xenética.</li> </ul>	<p>2. Participar activamente en traballos grupais, valorar as achegas dos seus compañeiros, planificar as súas producións de forma concisa e recoñecer o labor e importancia da investigación científica.</p>	<p>2.1 Participa activamente, respecta a opinión dos seus compañeiros e valora a investigación científica. Com. lingüística – Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p>

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 1</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Utiliza correctamente o vocabulario propio relacionado co ADN e a información xenética para expresarse verbalmente ou por escrito. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Define e comprende o vocabulario específico relacionado coa molécula de ADN. Páx. 61, Act. 3.</li> <li>- Integra o vocabulario aprendido na resolución das actividades formuladas. Páx. 65, Act. 1.</li> <li>- Describe a estrutura do ADN e a función de cada unha das súas partes. Páx. 61, Act. 2</li> </ul>
1.2 Recoñece os principios básicos da xenética e é capaz de resolver autonomamente problemas prácticos Com. lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Recoñecer os principais elementos que controlan a xenética. Páx. 63, Act. 1</li> <li>- Soluciona problemas relacionados coa herdanza de mutacións. Páx. 65, Act. 3.</li> <li>- Comprende o mecanismo de herdanza das mutacións xenéticas Páx. 65, Act. 1.</li> </ul>
2.1 Identifica os métodos de bioenxeñería máis frecuente e as súas diferentes aplicacións. Sociais e Cívicas - Conciencia e expresións culturais.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñece e describe en que consiste a biotecnoloxía e as súas diferentes aplicacións. Páx. 67, Act. 1</li> <li>- Comprende a importancia dos avances científicos na loita das enfermidades. Páx. 69 Act. 1</li> <li>- Describe as diferentes aplicacións industriais que ten a enxeñería xenética. Páx. 67, Act. 3.</li> <li>- Recoñece a importancia da modificación xenética de animais e de plantas. Páx. 71, Act. 2.</li> <li>- Recoñece as diferentes aplicacións que ten a análise do ADN. Páx.73, Act. 1.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Consulta diversas fontes, especialmente as TIC, para localizar e seleccionar a información necesaria para concretar unha opinión propia e para resolver problemas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Dixital – Com. lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Consulta diferentes fontes para localizar a información científica necesaria. Páx..67, Act. 2.</li> <li>- Usa a información científica para formarse unha opinión propia sobre o tema tratado. Páx. 65, Act. 2.</li> <li>- Busca, discrimina e selecciona a información correcta para resolver os problemas. Páx. 63, Act. 2.</li> </ul>
1.2 Transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Interpreta e extrae a información necesaria para resolver problemas. Páx. 63 Act. 2</li> <li>- Realiza con soltura esquemas para solucionar problemas xenéticos. Páx. 74, Act. <i>Aprender a....</i></li> <li>- Interpreta a información que contén un diagrama para extraer información. Páx. 76</li> </ul>

	<p>Act.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Esquematiza a información sobre as mutacións e contesta as preguntas formuladas. Páx.76, Act. 5....</li> </ul>
<p>2.1 Participa activamente, respecta a opinión dos seus compañeiros e valora a investigación científica. Com. ligüística – Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Participa en grupos de traballo, expón as súas propias ideas e valora e respecta as opinións dos demais. Páx. 75 Act. 2</li> <li>– Valora a importancia da investigación científica na loita contra as diferentes enfermidades xenéticas. Páx. 69, Act. 3</li> <li>– Valora a importancia da enxeñaría xenética para resolver diversos problemas de saúde e da vida cotiá. Páx. 71, Act. 1</li> </ul>

### **Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe**

- A estrutura fundamental do ADN introdúcese mediante debuxos nos que destácase a relación entre os seus compoñentes característicos.
- A replicación do ADN trabállase cun esquema que resume as diferentes fases deste proceso e a través de actividades nas que se simula a formación de cadeas complementarias.
- A importancia da biotecnoloxía preséntase a través das súas principais aplicacións en diferentes ámbitos da vida cotiá.
- A enxeñaría xenética introdúcese con exemplos da incorporación de xenes en animais e plantas.

### **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.



## **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 5: A EVOLUCIÓN BIOLÓXICA**

### **Obxectivos Didácticos**

- Coñecer os experimentos de Redi e Pasteur que lle puxeron fin á teoría da xeración espontánea.
- Explicar a teoría da orixe químico da vida e o experimento de Miller.
- Expor a base doutras teorías sobre a orixe da vida.
- Explicar as teorías preevolucionistas.
- Enumerar os postulados de Lamarck.
- Explicar a teoría da evolución de Darwin e Wallace.
- Coñecer os principais axentes do neodarwinismo.
- Explicar as teorías neutralista e o saltacionismo.
- Expor as evidencias da evolución biolóxica.
- Recoñecer os principais aspectos do proceso de hominización.
- Describir os principais prehomínidos e homínidos.
- Identificar homínidos fósiles a partir da información de diferentes xacementos.
- Diseñar un experimento sobre a orixe da vida.
- Interpretar árbores filoxenéticas dalgúns vertebrados.

## Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

<b>BLOQUE 1</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Conceptos relacionados coa orixe da vida na Terra e a aparición de especies.</li> <li>– Teorías explicativas da orixe da vida na Terra.</li> <li>– Valoración dos esforzos realizados ao longo da historia para tratar de explicar a orixe e a evolución dos organismos no planeta.</li> </ul>	<p>1. Coñecer as diferentes teorías explicativas sobre cal foi a orixe da vida na Terra, así como diversas teorías que foron explicando a evolución das especies ao longo do tempo.</p>	<p>1.1 Identifica as principais teorías que explican a orixe da vida na Terra. Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Interpreta e diferencia as teorías que explican a diversidade e evolución dos seres vivos. Competencia matemática– Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Probas que demostran a evolución nos seres vivos.</li> <li>– Árbores filoxenéticas.</li> </ul>	<p>2. Explicar os mecanismos da evolución biolóxica, incidindo na importancia dos procesos de variabilidade, mutación e selección natural, e indentificar ademais as probas relativas á evolución das especies.</p>	<p>2.1 Expresa as causas e procesos relativos á evolución dos organismos ao longo do tempo. Comunicación lingüística – Competencia matemática.</p> <p>2.2 Comprende as evidencias que demostran a orixe común dos seres vivos. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Procesos evolutivos da hominización.</li> <li>– Características máis importantes dos homínidos.</li> </ul>	<p>3. Describir os cambios que están asociados aos procesos de hominización e recoñecer a progresiva evolución e o desenvolvemento ao longo do tempo dos primates e homínidos.</p>	<p>3.1 Explica os cambios máis significativos do proceso de hominización e interpreta árbores filoxenéticas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>3.2 Analiza os procesos ocorridos na evolución dos homínidos. Comunicación lingüística - Conciencia e expr. Culturais.</p>

<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– Valoración da investigación de diversos descubrimentos de novas informacións relativas á orixe e á evolución das especies.</li> <li>– Formulación e integración das habilidades propias do método científico para resolver cuestións.</li> </ul>	<p>1. Utilizar distintas fontes de información, discriminando a súa procedencia para elaborar unha opinión propia, resolver problemas ou realizar producións propias.</p>	<p>1.1 Analiza as fontes de información, comprende a metodoloxía característica do método científico, e aplícaa nas súas propias producións e experimentos. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Realiza correctamente os seus propios experimentos baseándose no método científico. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Interpretación de documentos, noticias, vídeos, etc. E selección de información relacionada coa evolución dos organismos.</li> <li>– Interpretación de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados coa xenética.</li> </ul>	<p>2. Planificar, organizar e interpretar a información para levar a cabo as súas propias producións recoñecer a importancia da investigación científica.</p>	<p>2.1 Interpreta e transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, producións propias, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Utiliza adecuadamente o vocabulario científico para describir diferentes situacións. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>

### Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores

1.1 Identifica as principais teorías que explican a orixe da vida na Terra. Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Define as teorías explicativas da orixe da vida na Terra. Páx.81, Act. 1.</li> <li>– Comprende o procedemento básico de experimentación para comprobar hipóteses. Páx. 81, Act. 3.</li> </ul>
1.2 Interpreta e diferencia as teorías que explican a diversidade e evolución dos seres vivos. Competencia matemática– Comunicación lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica os principais trazos definitorios das teorías fixistas e evolucionistas. Páx. 83, Act. 1.</li> <li>– Recoñece as diferenzas existentes entre as distintas propostas evolucionistas. Páx. 85, Act. 3.</li> </ul>
2.1 Expressa as causas e procesos relativos á evolución dos organismos ao longo do tempo. Comunicación lingüística – Competencia matemática.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Define a relación entre as causas da evolución biolóxica. Páx. 87, Act. 2.</li> <li>– Identifica as propostas actuais que explican a evolución dos seres vivos. Páx. 87, Act. 4.</li> </ul>
2.2 Comprende as evidencias que demostran a orixe común dos seres vivos. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Expressa as probas da evolución. Páx. 89, Act. 1.</li> <li>– Interpreta as evidencias moleculares para detectar as similitudes entre organismos. Páx. 89, Act. 2.</li> </ul>
3.1 Explica os cambios máis significativos do proceso de hominización e interpreta árbores filoxenéticas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Enumera os cambios producidos no corpo en relación á hominización. Páx. 91, Act. 1.</li> <li>– Comprende e utiliza as árbores filoxenéticas para expresar as relacións entre especies. Páx. 93, Act.1.</li> </ul>
3.2 Analiza os procesos ocorridos na evolución dos homínidos. Comunicación lingüística - Conciencia e expr. Culturais.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Identifica as especies máis representativas da evolución humana. Páx. 95, Act 01.</li> <li>– Enumera os cambios anatómicos producidos no ser humano que supuxeron a súa evolución. P. 91, Act. 1.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Analiza as fontes de información, comprende a metodoloxía característica do método científico, e aplícaa nas súas propias producións e experimentos. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Analiza e discrimina a información en base á súa procedencia. Páx. 93, Act. 4.</li> <li>– Formula as súas propias hipóteses utilizando os coñecementos aprendidos. Páx. 99, <i>Formula hipóteses.</i></li> </ul>
1.2 Realiza correctamente os seus propios experimentos baseándose no método científico. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Planifica os seus propios experimentos, baseándose nas destrezas propias do método científico. Páx. 99, <i>Deseña o teu experimento.</i></li> </ul>
2.1 Interpreta e transmite a información que buscou e seleccionou, realizando textos, esquemas, producións propias, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Redacta con coherencia e precisión os resultados obtidos nos traballos realizados de forma individual. Páx. 101, <i>Consolida o aprendido.</i></li> <li>– Extrae conclusións a partir de datos reflectidos en táboas ou esquemas. Páx. 100, <i>Interpreta un esquema.</i></li> </ul>

<p>2.2 Utiliza adecuadamente o vocabulario científico para describir diferentes situacións. Competencia matemática e comp. en ciencia e tecnoloxía– Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Usa de forma adecuada a terminoloxía científica e pode utilizala con coherencia nas súas expresións. Páx. 100, <i>Pensa e responde</i>.</li> <li>– Ler entendendo os conceptos científicos que se describen nun texto científico, comprendendo todos os termos científicos e contestando co vocabulario adecuado as preguntas propostas. Páx. 93, Act. 2.</li> </ul>
--	---

## Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- As diferentes teorías propostas sobre a orixe da vida analízanse á luz de experimentos que permiten refutalas ou aceptalas.
- As principais teorías sobre a historia da vida preséntanse comentando os postulados sobre os que se basean e valorándoas desde os nosos coñecementos modernos de bioloxía.
- As evidencias da evolución biolóxica introdúcense con exemplos que facilitan a comprensión do fenómeno que se presenta.
- A evolución humana preséntase comentando as características do proceso de hominización para seguir coa descrición dos principais homínidos.

## Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## Instrumentos de Avaliación

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.

- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 6: O ECOSISTEMA E OS FACTORES ECOLÓXICOS**

### **Obxectivos Didácticos**

- Enumerar as condicións ambientais que fixeron posible a vida na Terra.
- Distinguir ecosistemas naturais de ecosistemas artificiais.
- Recoñecer os elementos que integran un ecosistema.
- Describir os ecosistemas representativos da nosa redonda.
- Explicar os factores abióticos e bióticos dun ecosistema.
- Coñecer os principais factores climáticos que actúan nun ecosistema.
- Describir os factores físicos, químicos e edáficos dun ecosistema.
- Interpretar gráficas de tolerancia e crecemento óptimo.
- Recoñecer as principais relacións intraespecíficas e interespecíficas nunha comunidade.
- Describir os grandes ecosistemas terrestres: os biomas.
- Enumerar as adaptacións aos factores ambientais.
- Propor exemplos de adaptacións ao medio acuático, terrestre e aéreo.
- Realizar unha mostraxe dos organismos dun ecosistema.
- Diseñar un experimento sobre o crecemento dunha poboación.
- Interpretar gráficos e imaxes sobre a dinámica das poboacións.

### **Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques**

<b>BLOQUE 3</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– A biosfera.</li> <li>– Definición de ecosistema.</li> <li>– Ecosistemas naturais e artificiais.</li> <li>– Elementos que integran os ecosistemas.</li> <li>– Tipos de ecosistemas acuáticos e terrestres.</li> <li>– Factores bióticos e abióticos dos ecosistemas.</li> <li>– Tipos de relacións entre individuos.</li> <li>– Métodos de estudo dos ecosistemas.</li> <li>– Formas de crecemento das poboacións de microorganismos.</li> </ul>	<p>1. Describir con precisión e comprender que é un ecosistema, os seus principais compoñentes, as súas interrelacións, os cambios e regulacións que pode sufrir ao longo do tempo por diversos factores.</p>	<p>1.1 Expresa con precisión os conceptos de ecosistema, biotopo e biocenose, e recoñece as súas principais características. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Distingue os factores bióticos e abióticos dos ecosistemas, define os tipos de relacións máis habituais e valorando a importancia da súa conservación. Comunicación lingüística – Aprender a aprender - Sociais e Cívicas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Biomas máis significativos, segundo o tipo de clima.</li> <li>– Tipos de adaptacións dos seres vivos ao ambiente no que viven.</li> <li>– Rangos de tolerancia e nivel óptimo.</li> </ul>	<p>2. Valorar a existencia de múltiples tipos de ecosistemas e biomas no mundo, comprender a súa relación con diversos factores condicionantes e recoñecer as súas principais características.</p>	<p>2.1 Explica os diferentes tipos de biomas que existen no planeta, recoñecendo a súa relación con factores como o clima e o solo. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>

#### BLOQUE 4

<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Utilización do vocabulario científico relacionado co estudo dos ecosistemas.</li> <li>– Aplicación das normas de seguridade propias do laboratorio de ciencias.</li> <li>– Coidado do material persoal e colectivo na aula e no laboratorio.</li> <li>– Formulación e integración das habilidades propias do método científico para estudar e comprender os ecosistemas.</li> <li>– Interpretación coherente de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados cos ecosistemas.</li> </ul>	<p>1. Informarse, discriminar, analizar e transmitir información científica, incorporando os resultados desta análise para formar unha opinión propia sólida e coherente, comprendiendo que o estudo dos ecosistemas se realiza en base ao método científico.</p>	<p>1.1 Encontra, selecciona e analiza a información utilizando diferentes fontes, e en particular as TIC. Sent. de iniciativa e espírito empr. – Dixital - Comunicación lingüística.</p> <p>1.2 Comunica a información que buscou e seleccionou, mediante táboas, gráficos, debuxos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>1.3 Comprende a metodoloxía propia do método científico, é capaz de aplicala nos seus propios experimentos, e participa activamente. Aprender a aprender - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 3</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Expresa con precisión os conceptos de ecosistema, biotopo e biocenose, e recoñece as súas principais características. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Define que é un ecosistema e pon diversos exemplos. Páx. 105, Act. 1.</li> <li>– Distingue claramente que é o biotopo e a biocenose dun ecosistema. Páx. 105, Act. 3.</li> <li>– Nomea diferentes tipos de agrupacións de organismos. Páx. 105, Act. 6.</li> </ul>
1.2 Distingue os factores bióticos e abióticos dos ecosistemas, define os tipos de relacións máis habituais e valorando a importancia da súa conservación. Comunicacón lingüística – Apr. a aprender - Sociais e Cívicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica algunhas características dos factores bióticos e abióticos. Páx. 109, Act. 1.</li> <li>– Diferencia que é o rango de tolerancia e o nivel óptimo dos ecosistemas. Páx. 111, Act. 4.</li> <li>– Coñece os tipos de interrelacións entre organismos e pon exemplos de cada unha delas. Páx. 113, Act. 4.</li> <li>– Comenta os distintos tipos de adaptacións dos seres vivos. Páx. 117, Act. 4.</li> <li>– Coñece que é o parasitismo e pon exemplos. Páx. 119, Act. 2.</li> <li>– Manifesta exemplos concretos de determinadas adaptacións a ambientes concretos. Páx. 119, Act. 1.</li> </ul>
2.1 Explica os diferentes tipos de biomas que existen no planeta, recoñecendo a súa relación con factores como o clima e o solo. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recoñece que é un bioma e as súas características principais. Páx. 115, Act. 1.</li> <li>– Relaciona os biomas cun tipo determinado de flora e fauna. Páx. 122, Act. 3.</li> <li>– Pon exemplos dos ecosistemas españois máis significativos. Páx. 107, Act. 4.</li> <li>– Recoñece as características de ecosistemas acuáticos e terrestres. Páx. 107, Act. 3.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Encontra, selecciona e analiza a información utilizando diferentes fontes, e en particular as TIC. Sent. de iniciativa e espírito empr. – Dixital - Comunicacón lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Consulta diferentes fontes, especialmente as TIC, para localizar a información necesaria. Páx. 107, Act. 3.</li> <li>– Utiliza a información científica analizada para formarse unha opinión propia sobre o tema que se tratou. Páx. 109, Act. 2.</li> </ul>
1.2 Comunica a información que buscou e seleccionou, mediante táboas, gráficos, debuxos, esquemas, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicacón lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Busca, discrimina e selecciona a información correcta para resolver os problemas. Páx. 119, Act. 3.</li> <li>– Analiza a información obtida en gráficos e extrae as súas propias conclusións. Páx. 112, Act. 4.</li> </ul>
1.3 Comprende a metodoloxía propia do método científico, é capaz de aplicala nos seus propios experimentos, e participa activamente. Aprender a aprender - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Integra, no seu saber, as destrezas do método científico. Páx. 121, Act. 2.</li> <li>– Valora a importancia da investigación de diversos coñecementos sobre a conservación dos ecosistemas. Páx. 121, Act. 2.</li> </ul>



- |  |  |
|--|--|
|  | <ul style="list-style-type: none"><li>– Realiza e comprende o mecanismo para realizar mostraxes de organismos en diferentes ecosistemas. Páx. 120, Act. 1.</li><li>– Redacta de forma adecuada e congruente os resultados obtidos en traballos e análises. Páx. 122, Act. 5.</li></ul> |
|--|--|

## Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- O medio físico do ecosistema trabállase analizando os factores climáticos, físicos, químicos e edáficos que condicionan a vida das comunidades.
- Os factores bióticos preséntanse mediante exemplos representativos dos diferentes tipos de relacións intraespecíficas e interespecíficas entre os organismos do ecosistema.
- Os grandes ecosistemas terrestres, os biomas, introdúcense con fotografías ilustrativas das formacións vexetais que os caracterizan.
- As adaptacións dos seres vivos ao medio acuático, terrestre e aéreo trabállanse con exemplos nos que se destacan as particularidades anatómicas ou fisiolóxicas dos organismos que lles permiten sobrevivir no seu medio.

## Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## Instrumentos de Avaliación

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.

- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 7: DINÁMICA DOS ECOSISTEMAS**

### **Obxectivos Didácticos**

- Describir o ciclo da materia e o fluxo da enerxía nun ecosistema.
- Recoñecer a produtividade primaria e secundaria dun ecosistema.
- Identificar os niveis tróficos dun ecosistema.
- Describir o nicho ecolóxico dun ecosistema.
- Explicar o ciclo do nitróxeno, do carbono e do fósforo.
- Analizar as relacións tróficas nos ecosistemas.
- Interpretar diferentes tipos de pirámides ecolóxicas.
- Recoñecer a perturbación e estabilidade dos ecosistemas.
- Valorar a loita biolóxica como método de contrarrestar as pragas.
- Enumerar os factores que limitan o crecemento dunha poboación.
- Comparar as dúas estratexias de supervivencia das poboacións.
- Describir as etapas das sucesións ecolóxicas.
- Explicar o papel que xogan as especies invasoras e as especies clave na cadea trófica.
- Determinar a presenza de bacterias fixadoras de nitróxeno.
- Diseñar un experimento sobre unha pirámide ecolóxica.
- Analizar unha gráfica sobre o ecosistema bacteriano do leite.
- Interpretar unha pirámide ecolóxica.

### **Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques**

<b>BLOQUE 3</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Características básicas dos ecosistemas.</li> <li>- Obtención de enerxía e enerxía nun ecosistema.</li> <li>- Produtividade dos ecosistemas.</li> <li>- Ciclos de materia.</li> <li>- Relacións tróficas e niveis tróficos.</li> <li>- Pirámides ecolóxicas.</li> </ul>	<p>1. Expresar como se produce a obtención e a transferencia de materia e enerxía nun ecosistema, explicar a súa relación coa produtividade e definir as súas relacións tróficas.</p>	<p>1.1 Explica como se produce a obtención de materia e enerxía nos ecosistemas, establecendo unha relación coa súa produtividade. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Esquematiza os ciclos de materia máis relevantes, explicando a importancia da reutilización dos elementos químicos e o seu aproveitamento en actividades humanas. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mecanismos de regulación dos ecosistemas.</li> <li>- Autorregulación dos ecosistemas.</li> <li>- Sucesións ecolóxicas.</li> <li>- Alteracións dos ecosistemas debido a actividades humanas.</li> <li>- Especies clave.</li> </ul>	<p>2. Recoñecer os procesos de sucesión ecolóxica que se producen nos ecosistemas, e contrastar algunhas actuacións humanas que inciden sobre os sistemas naturais, valorando a súa influencia e recoñecendo a súa problemática.</p>	<p>2.1 Representa pirámides e redes tróficas dos ecosistemas, facendo énfase nas especies clave e nas alteracións que ocasionan as especies invasoras. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>2.2 Comprende e expresa os mecanismos de autorregulación e de sucesión ecolóxica dos ecosistemas e os factores que interveñen neses procesos. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utilización do vocabulario científico relacionado co estudo dos ecosistemas.</li> <li>- Formulación e integración nas habilidades propias do método científico para estudar e comprender os ecosistemas.</li> <li>- Interpretación coherente de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados cos ecosistemas.</li> </ul>	<p>1. Informarse, discriminar, analizar e transmitir información científica, usando distintas metodoloxías e incorporando os resultados desta análise para formarse unha opinión propia, comprendendo que o estudo dos ecosistemas se realiza en base ao método científico.</p>	<p>1.1 Encontra, analiza e discrimina a información utilizando diferentes fontes, e en especial, as TIC. Sentido de iniciativa e esp. emprendedor – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.2 Comprende a importancia do traballo de investigación científica e dos avances científicos no coñecemento e na loita contra os problemas que afectan os ecosistemas. Sociais e Cívicas – Sentido de iniciativa e esp. emprendedor.</p>

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 3</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Explica como se produce a obtención de materia e enerxía nos ecosistemas, establecendo unha relación coa súa produtividade. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica os distintos tipos de organismos que forman parte dos ecosistemas. Páx. 127, Act. 1.</li> <li>– Comprende a orde lóxica dos integrantes dos ecosistemas. Páx. 127, Act. 2.</li> <li>– Recoñece a importancia dos descompoñedores. Páx. 127, Act. 4</li> <li>– Explica a importancia da reciclaxe de materia nos ecosistemas. Páx. 127, Act. 3.</li> </ul>
1.2 Esquematiza os ciclos de materia máis relevantes, explicando a importancia da reutilización dos elementos químicos e o seu aproveitamento en actividades humanas. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Expresa os pasos do Ciclo do Nitróxeno. Páx. 129, Act. 2.</li> <li>– Concreta os organismos implicados no ciclo do Nitróxeno. Páx. 129, Act. 3.</li> <li>– Comprende onde se producen os ciclos bioxeoquímicos. Páx. 129, Act. 1.</li> <li>– Relaciona os ciclos de materia con determinadas actividades humanas, como a fertilización. Páx. 129, Act. 4.</li> </ul>
2.1 Representa pirámides e redes tróficas dos ecosistemas, facendo énfase nas especies clave e nas alteracións que ocasionan as especies invasoras. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Debuxa redes tróficas de ecosistemas próximos. Páx. 131, Act. 1.</li> <li>– Realiza cálculos dos movementos de materia e enerxía nos ecosistemas. Páx. 131, Act. 2.</li> <li>– Recoñece algunhas especies invasoras do noso país e a súa problemática. Páx. 139, Act. 3.</li> <li>– Valora a importancia do lobo ibérico como exemplo de especie clave. Páx. 139, Act. 2.</li> </ul>
2.2 Comprende e expresa os mecanismos de autorregulación e de sucesión ecolóxica dos ecosistemas e os factores que interveñen neses procesos. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Entende a importancia da regulación nos ecosistemas. Páx. 133, Act. 1.</li> <li>– Expresa como se produce a desestabilización dun ecosistema. Páx. 133, Act. 2.</li> <li>– Explica os tipos de relacións que se producen entre os organismos dun ecosistema. Páx. 135, Act. 1.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Encontra, analiza e discrimina a información utilizando diferentes fontes, e en especial, as TIC. Sentido de iniciativa e esp. emprendedor – Dixital – Com. lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Integra o vocabulario aprendido en textos de carácter científico. Páx. 139, Act. 4.</li> <li>– Utiliza a información analizada para formarse unha opinión propia sobre o tema tratado. Páx. 141, Act. 2.</li> <li>– Consulta diferentes fontes, en especial as TIC, sobre as pragas de toupos. Páx. 139, Act. 2.</li> <li>– Plasma a información e extrae conclusións mediante pirámides, esquemas ou táboas. Páx. 142, Act. 8.</li> </ul>
1.2 Comprende a importancia do traballo de investigación científica e dos avances científicos no coñecemento e na loita contra os problemas	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recoñece a importancia da investigación para paliar problemas ocasionados polas pragas. Páx. 142, Act. 7.</li> </ul>

que afectan os ecosistemas. Sociais e Cívicas – Sentido de iniciativa e esp. emprendedor.

- Valora o método científico e aplícao de forma coherente no estudo dos ecosistemas. Páx. 140, *Traballa no laboratorio*.
- Participa en grupos de traballo, respectando as opinións dos demais. Páx. 141, Act. 3.

## Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- O ciclo da materia nun ecosistema trabállase con esquemas nos que se representan os compartimentos que atravesan os elementos químicos baixo a forma de diferentes compostos.
- As relacións tróficas nos ecosistemas introdúcense con cadeas tróficas sinxelas que amosan a relación entre os niveis tróficos.
- A dinámica das poboacións trabállase con gráficas que permiten analizar a evolución dunha poboación baixo a acción de diferentes factores.
- As sucesións ecolóxicas introdúcense con esquemas que amosan a substitución progresiva dunhas comunidades por outras.

## Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## Instrumentos de Avaliación

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## Unidade 8. Recursos e residuos

## **Obxectivos Didácticos**

- Coñecer os recursos da Terra utilizados ao longo da historia.
- Clasificar os recursos segundo a súa orixe, a súa capacidade e a súa natureza.
- Diferenciar o uso consuntivo e non consuntivo da auga.
- Enumerar os distintos usos do solo.
- Explicar os procesos que require a potabilización da auga.
- Recoñecer os diferentes tratamentos necesarios para depurar as augas residuais.
- Describir a orixe, a obtención e o uso dos recursos enerxéticos non renovables.
- Valorar o fracking ou fracturación hidráulica.
- Coñecer as vantaxes e limitacións das enerxías renovables.
- Explicar os recursos alimentarios en diferentes culturas.
- Comparar os modelos de desenvolvemento relacionados coa explotación dos recursos naturais.
- Explicar o concepto de pegada ecolóxica.
- Clasificar os residuos segundo a súa procedencia.
- Recoñecer a estratexia dos tres erres.
- Comparar os diferentes métodos de tratamento de residuos.
- Reciclar papel no laboratorio.
- Diseñar un experimento sobre a hora de depositar o lixo.
- Interpretar gráficos sobre a demanda de enerxía.

## Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

<b>BLOQUE 3</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recursos que se utilizaron ao longo da historia da humanidade.</li> <li>– Usos da auga e do solo. Tratamentos da auga.</li> <li>– Enerxías renovables e non renovables. Impactos do uso destes tipos de enerxía.</li> <li>– Recursos alimentarios mundiais.</li> <li>– Modelos de desenvolvemento sostible e medios de estimar o impacto sobre o planeta.</li> </ul>	<p>1. Recoñecer a orixe e as características dos recursos do planeta, así como os principais tipos, a utilización, a súa dispoñibilidade e os seus usos potenciais, para fomentar o desenvolvemento sostible.</p>	<p>1.1 Identifica os recursos máis significativos do planeta e explica os tipos que existen, os seus posibles usos e as súas características. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Tipos de residuos e a súa xestión.</li> <li>– Relación dos impactos ambientais coa saúde e as actividades das persoas.</li> </ul>	<p>2. Comprender o funcionamento dos tratamentos e as medidas de corrección para minimizar os impactos ambientais negativos derivados da explotación de certos recursos.</p>	<p>2.1 Explica os modelos de desenvolvemento, facendo fincapé no desenvolvemento sostible, e ofrece exemplos de métodos de análises do impacto ambiental das actividades humanas. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p> <p>2.2. Destaca a importancia da xestión e do tratamento de residuos para o desenvolvemento sostible do planeta. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– Utilización de vocabulario científico relacionado cos recursos e os efectos sobre o medio ambiente.</li> <li>– Estudo e integración do método científico no seu saber para estudar e comprender o desenvolvemento sostible.</li> <li>– Análise de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados co desenvolvemento sostible e os impactos no medio.</li> </ul>	<p>1. Indagar, decidir e discriminar sobre as fontes de información utilizadas e deseñar experimentos propios, para formarse unha opinión propia coherente e incrementar o seu saber sobre a problemática ambiental actual.</p>	<p>1.1 Busca, analiza e discrimina de forma rigorosa a información utilizando diferentes fontes, para realizar producións propias e manifestar as súas propias opinións. Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.2 Obtén información a través dun texto ou gráficos e analiza os resultados, contestando correctamente as preguntas propostas. . Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.3 Deseña os seus propios experimentos utilizando os fundamentos do método científico. Aprender a aprender.</p>
---	---	---

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 3	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Identifica os recursos máis significativos do planeta e explica os tipos que existen, os seus posibles usos e as súas características. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Comprende a dependencia da humanidade en relación aos residuos. Páx. 146, Act. 2.</li> <li>– Distingue diversos tipos de recursos naturais. Páx. 147, Act. 3.</li> <li>– Explica a importancia de recursos como a auga ou o solo e as formas de tratamento. Páx. 149, Act. 2.</li> <li>– Interpreta os tipos máis relevantes de enerxías non renovables. Páx. 153, Act. 2.</li> <li>– Explica os aspectos máis relevantes e a problemática do fracking. Páx. 153, Act. 4.</li> <li>– Expresa os tipos de enerxías renovables. Páx. 155, Act. 2.</li> <li>– Comprende que os alimentos son un recurso esencial para a especie humana. Páx. 157, Act. 1.</li> </ul>
<p>2.1 Explica os modelos de desenvolvemento, facendo fincapé no desenvolvemento sostible, e ofrece exemplos de métodos de análises do impacto ambiental das actividades humanas. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Define o desenvolvemento sostible. Páx. 159, Act. 2.</li> <li>– Integra os aspectos analizados na pegada ecolóxica coa presión á que é sometido o medio. Páx. 159, Act. 6.</li> <li>– Relaciona a capacidade de carga coa pegada ecolóxica. Páx. 159, Act. 8.</li> </ul>
<p>2.2. Destaca a importancia da xestión e do tratamento de residuos para o desenvolvemento sostible do planeta. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Distingue os tipos de residuos máis habituais. Páx. 161, Act. 1.</li> <li>– Explica, coas súas propias palabras, a estratexia dos tres “R”. Páx. 161, Act. 2.</li> <li>– Expresa as vantaxes e inconvenientes da reciclaxe. Páx. 163, Act. 1.</li> </ul>



aprender.	– Recoñece o impacto negativo dos vertedoiros incontrolados na súa redonda máis próxima. Páx. 163, Act. 2.
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Busca, analiza e discrimina de forma rigorosa a información utilizando diferentes fontes, para realizar producións propias e manifestar as súas propias opinións. Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.	– Busca información sobre determinadas problemáticas ambientais, como por exemplo, os vertedoiros. Páx. 163, Act. 3. – Investiga e presenta un informe sobre tipos de alimentos. Páx. 157, Act. 4.
1.2 Obtén información a través dun texto ou gráficos e analiza os resultados, contestando correctamente as preguntas propostas. . Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.	– Examina un texto proposto para obter conclusións e elaborar as súas propias ideas e expresar as súas opinións. Páx. 165. <i>Analiza un texto.</i> – Analiza a información presentada e elabora as súas propias conclusións. Páx. 165, <i>Formula unha hipótese.</i> – Interpreta un gráfico para extraer información sobre a demanda de enerxía. Páx. 166, <i>Interpreta uns gráficos.</i> – Interpreta mapas topográficos nos que se rexistran diversos tipos de ecosistemas. Páx.159, Act. 2.
1.3 Deseña os seus propios experimentos utilizando os fundamentos do método científico. Aprender a aprender.	– Deseña un experimento que analice a forma de eliminar os residuos sólidos no seu vecindario. Páx. 165, <i>Deseña un experimento</i>

### **Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe**

- A auga e o solo como recursos naturais introdúcense mediante unha colección de imaxes nas que se analizan os seus principais usos.
- Os principais recursos enerxéticos non renovables preséntanse con debuxos relacionados coa súa obtención ou coa súa utilización en centrais convencionais.
- As enerxías renovables trabállanse destacando as súas vantaxes e os seus inconvenientes en relación aos recursos enerxéticos non renovables.
- O tratamento dos residuos sólidos céntrase na comparación dos vertedoiros controlados, as incineradoras e as plantas de compostaxe.

### **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

### **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## UNIDADE 9: O IMPACTO HUMANO NOS ECOSISTEMAS

### Obxectivos Didácticos

- Recoñecer diferentes tipos de contaminación: física, química e biolóxica.
- Coñecer os principais contaminantes atmosféricos.
- Explicar os acordos conseguidos nos cumios sobre o cambio climático.
- Enumerar as implicacións do cambio climático.
- Describir o efecto invernadoiro, as súas causas e efectos.
- Explicar a evolución da capa de ozono.
- Recoñecer os procesos que conducen á formación da néboa fotoquímica.
- Identificar as causas e os efectos da contaminación da auga.
- Describir a orixe e os efectos da chuvia aceda.
- Definir conceptos clave para a comprensión da época.
- Coñecer as principais fontes de contaminación por petróleo.
- Enumerar os tipos de contaminación que favorecen a degradación do solo.
- Explicar a orixe e os efectos da contaminación por radioactividade.
- Comprobar o efecto da chuvia aceda sobre as plantas.
- Diseñar un experimento sobre a contaminación térmica.
- Interpretar gráficos sobre a evolución da poboación mundial.

### Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 3		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"><li>– Utilización de vocabulario científico relacionado coa contaminación.</li><li>– Clasificar en diferentes grupos os diferentes tipos de contaminantes que existen.</li><li>– Os contaminantes atmosféricos.</li></ul>	1. Coñecer o vocabulario específico dos diferentes contaminantes que se dan na Terra e utilízalo correctamente nun contexto científico.	1.1 Identifica os diferentes tipos de contaminantes que existen e como afectan estes a Terra. Comunicación lingüística – Aprender a aprender. 1.2 Explica o que é o cambio climático e as causas que o producen. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.

<ul style="list-style-type: none"> <li>– O cambio climático.</li> <li>– Os efectos globais da contaminación.</li> <li>– A capa de ozono.</li> <li>– A evolución da capa de ozono.</li> <li>– O ozono malo.</li> <li>– A contaminación da auga.</li> <li>– Efectos da contaminación da auga.</li> <li>– A chuvia aceda.</li> <li>– Contaminación por metais pesados.</li> <li>– As mareas negras.</li> <li>– A contaminación do solo e os seus tipos.</li> <li>– A recuperación do solo.</li> <li>– A contaminación por radioactividade.</li> <li>– A enerxía nuclear.</li> </ul>	<p>2. Buscar e analizar información sobre o impacto do ser humano nos ecosistemas, incorporando os resultados desta análise para formarse unha opinión propia sólida e coherente.</p>	<p>2.1 Destaca a importancia da xestión e o tratamento de residuos para o desenvolvemento sostible do planeta. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
--	---	---

<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<p>Utilización de vocabulario científico relacionado cos recursos e os efectos sobre o medio ambiente.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Estudo e integración do método científico no seu saber para estudar e comprender o desenvolvemento sostible.</li> <li>– Análise de documentos, noticias, vídeos, etc. relacionados co desenvolvemento sostible e os impactos no medio.</li> </ul>	<p>1. Indagar, decidir e discriminar sobre as fontes de información usadas e deseñar experimentos propios, para formarse unha opinión propia coherente e incrementar o seu saber sobre a problemática ambiental actual.</p>	<p>1.1 Busca, analiza e discrimina de forma rigorosa a información utilizando diferentes fontes, para realizar producións propias e manifestar as súas propias opinións. Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.2 Obtén información a través dun texto ou gráficos e analiza os resultados, contestando correctamente as preguntas propostas. . Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.</p> <p>1.3 Deseña os seus propios experimentos utilizando os fundamentos do método científico. <i>Aprender a aprender.</i></p>

### **Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares**

<b>BLOQUE 3</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Identifica os diferentes tipos de contaminantes que existen e como afectan estes a Terra. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Comprende a dependencia da humanidade en relación aos residuos. Páx. 179, Act. 1.</li> <li>– Explica a importancia de recursos como a auga ou o solo, e os tipos de contaminantes. Páx. 181, Act. 1.</li> <li>– Identifica en que consisten os contaminantes que afectan a capa de ozono. Páx. 177, Act. 4.</li> <li>– Explica os aspectos máis relevantes e problemáticos das mareas negras. Páx. 181, Act. 3.</li> <li>– Identifica e describe os diferentes contaminantes que afectan o solo. Páx. 183, Act. 1.</li> <li>– Comprende que son os contaminantes radioactivos. Páx. 185 Act. 2.</li> </ul>
1.2 Explica o que é o cambio climático e as causas que o producen. Aprender a aprender – Sociais e Cívicas.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Define que é o cambio climático. Páx. 173, Act. 2.</li> <li>– Integra os aspectos analizados na pegada ecolóxica coa presión á que o ser humano somete o medio. Páx. 173, Act. 5</li> <li>– Relaciona os diferentes cumios do cambio climático coas medidas que se adoptaron. Páx. 173, Act. 6</li> </ul>
2.1 Destaca a importancia da xestión e o tratamento de residuos para o desenvolvemento sostible do planeta. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Distingue os tipos de contaminantes máis habituais. Páx. 171, Act. 2.</li> <li>– Explica, coas súas propias palabras que se pode facer para reducir os contaminantes. Páx. 175, Act. 3.</li> <li>– Expresa as diferentes consecuencias da non xestión sostible do planeta. Páx. 177, Act. 4.</li> <li>– Recoñece o impacto negativo que ten cada un dos diferentes contaminantes sobre a saúde humana. Páx. 179, Act. 1.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Busca, analiza e discrimina de forma rigorosa a información utilizando diferentes fontes, para realizar producións propias e manifestar as súas propias opinións. Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Busca información sobre determinadas problemáticas ambientais, como por exemplo, os problemas que afectan a capa de ozono. Páx. 177, Act. 2.</li> <li>– Investiga e presenta un informe sobre o cambio climático. Páx. 173, Act. 2</li> </ul>
1.2 Obtén información a través dun texto ou gráficos e analiza os resultados, contestando correctamente as preguntas propostas. . Aprender a aprender – Dixital – Com. lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Examina un texto proposto para obter conclusións e elaborar as súas propias ideas e expresar as súas opi-nións. Páx. 188.Act. 5.</li> <li>– Analiza a información presentada e elabora as súas propias conclusións. Páx. 188, Act. 4.</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Interpreta unhas fotografías para extraer información sobre a demanda de enerxía. Páx. 188, Act. 3.,</li> <li>– Interpreta un texto científico para analizar a información contida nel e tamén para establecer diferentes preguntas científicas. Páx.187, Act. 1</li> </ul>
1.3 Deseña os seus propios experimentos utilizando os fundamentos do método científico. <i>Aprender a aprender.</i>	– Deseña un experimento que analice a forma de eliminar os residuos sólidos no seu vecindario. Páx. 187, <i>Deseña un experimento</i>

### **Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe**

- Os efectos globais da contaminación introdúcense analizando os casos máis representativos, como o efecto invernadoiro e a diminución da capa de ozono.
- A contaminación local trabállase con esquemas que destacan a orixe e os efectos da chuva aceda e da néboa fotoquímica.
- A contaminación da auga céntrase na descrición da eutrofización, a diminución de osíxeno disolto na auga, os metais pesados e as mareas negras.
- A contaminación do solo aborda a problemática dos praguicidas, os fertilizantes, a salinización, a deforestación e a desertificación do solo.

### **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

### **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 10: A HISTORIA DA TERRA**

### **Obxectivos Didácticos**

- Explicar a orixe e a evolución da Terra e do Sistema Solar.
- Coñecer a escala do tempo xeolóxico.
- Calcular tempos en xeoloxía utilizando a datación absoluta e a datación relativa.
- Aplicar os principios estratigráficos á reconstrución da historia da Terra.
- Enumerar as principais aplicacións científicas dos fósiles.
- Realizar unha correlación entre dúas ou máis columnas estratigráficas.
- Interpretar mapas e cortes xeolóxicos.
- Explicar as particularidades xeolóxicas e biolóxicas do Precámbrico, o Paleozoico, o Mesozoico e o Cenozoico.
- Coñecer as principais extincións masivas na historia da Terra.
- Representar o tempo xeolóxico nunha liña do tempo.
- Deseñar un experimento sobre o proceso de fosilización.
- Interpretar mapas paleoxeográficos.

### **Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques**

Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A orixe da Terra.</li> <li>- O tempo xeolóxico.</li> <li>- Métodos de datación.</li> <li>- Antigas ideas sobre a idade da Terra.</li> <li>- Estratigrafía.</li> <li>- Características de fósiles e do proceso de fosilización.</li> <li>- Fósiles guía.</li> <li>- Mapas xeolóxicos.</li> </ul>	<p>1. Recoñecer os procesos que tiveron lugar durante a formación da Terra, valorando as achegas e ideas antigas que explicaban a súa orixe, e comprender o tempo xeolóxico e as distintas formas de datación.</p>	<p>1.1 Explica os procesos de formación da Terra, entendendo que se trata dun planeta cambiante, e valora a dificultade de formular hipóteses que trataron de responder no pasado a orixe e idade da Terra. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Formas de reconstruír a historia xeolóxica dunha rexión.</li> <li>- Características das etapas xeolóxicas máis importantes da Terra.</li> <li>- Procesos de extinción masiva.</li> </ul>	<p>2. Diferenciar e reconstruír os principais períodos da vida do planeta, que dan idea dos cambios que sufriu a Terra ao longo da súa historia, relacionando estes aspectos coas principais extincións masivas.</p>	<p>2.1 Integra no seu saber que é o tempo xeolóxico e nomea distintos métodos de datación, especialmente os fósiles. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Aprender a aprender - Comunicación lingüística.</p> <p>2.2. Expresa as principais características dos diferentes períodos da Terra, facendo referencia ás súas distintas particularidades. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>2.3. Describe que é unha extinción masiva e recoñece aquelas que foron especialmente significativas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>

BLOQUE 4		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave



<ul style="list-style-type: none"> <li>– Destrezas propias do método científico para estudar a historia e os cambios da Terra.</li> <li>– Análise de documentos, esquemas, fotografías, cortes xeolóxicos, debuxos, etc. relacionados co tempo xeolóxico e os períodos do planeta.</li> <li>– Linguaxe propia do tema de estudo.</li> </ul>	<p>1. Organizar, aplicar e incorporar as destrezas propias de traballo científico ao seu saber, empregando terminoloxía apropiada e expresando a información seleccionada a partir de distintas fontes.</p>	<p>1.1 Emprega con soltura e corrección a terminoloxía propia do tempo xeolóxico e a historia da Terra, utilizando o método científico para comprobar hipóteses e integrando no seu saber novos coñecementos. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Expressa con precisión a información que buscou, cribou e seleccionou a partir de distintas fontes, realizando debuxos, gráficos, cortes xeolóxicos, esquemas, redaccións, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
---	---	---

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 2	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Explica os procesos de formación da Terra, entendendo que se trata dun planeta cambiante, e valora a dificultade de formular hipóteses que trataron de responder no pasado a orixe e idade da Terra. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Relaciona a formación da Terra coa formación do Sistema Solar. Páx. 193, Act. 1.</li> <li>– Explica coherentemente como se formou a Terra. Páx. 193, Act. 2.</li> <li>– Relaciona os procesos ocorridos durante a formación do planeta coa gravidade. Páx. 193, Act. 3.</li> <li>– Identifica ideas pasadas que explicaban a formación e a idade da Terra. Páx. 193, Act. 5.</li> </ul>
<p>2.1 Integra no seu saber que é o tempo xeolóxico e nomea distintos métodos de datación, especialmente os fósiles. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Aprender a aprender - Comunicación lingüística.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recoñece a unidade básica de tempo xeolóxico. Páx. 195, Act. 1.</li> <li>– Describe os principais períodos da historia da Terra. Páx. 195, Act. 2.</li> <li>– Diferencia os distintos métodos de datación. Páx. 195, Act. 3.</li> </ul>
<p>2.2. Expresa as principais características dos diferentes períodos da Terra, facendo referencia ás súas distintas particularidades. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Comprende os principios básicos da estratigrafía, e valora a información que achegan. Páx. 197, Act. 1.</li> </ul>

<p>2.3. Describe que é unha extinción masiva e recoñece aquelas que foron especialmente significativas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica como e onde se forma un fósil. Páx. 197, Act. 5.</li> <li>– Recoñece os cambios ambientais e xeolóxicos máis importantes que ocorreron na historia da Terra. Páx. 201, Act. 6.</li> <li>– Identifica as formas de vida pasada máis relevantes do planeta. Páx. 203, Act. 4.</li> <li>– Determina as principais extincións masivas e as súas características. Páx. 209, Act. 1.</li> <li>– Analiza a posible extinción masiva actual. Páx. 209, Act. 2.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
<p>1.1 Emprega con soltura e corrección a terminoloxía propia do tempo xeolóxico e a historia da Terra, utilizando o método científico para comprobar hipóteses e integrando no seu saber novos coñecementos. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Utiliza os termos adecuados para expresar as súas propias ideas con precisión. Páx. 205, Act. 4.</li> <li>– Formula hipóteses coherentes que expliquen como podería ser o ambiente e a biodiversidade dun determinado lugar, a partir dos datos coñecidos. Páx. 211, <i>Formula</i></li> <li>– Deseña un experimento que explique como se produce o proceso de fosilización na natureza. Páx. 211, <i>Deseña un experimento</i>.</li> </ul>
<p>1.2 Expresa con precisión a información que buscou, cribou e seleccionou a partir de distintas fontes, realizando debuxos, gráficos, cortes xeolóxicos, esquemas, redaccións, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Selecciona información concreta dun texto e analízala para responder as actividades. Páx. 203, Act. 4.</li> <li>– Interpreta a información dun gráfico sobre factores climáticos nunha determinada era. Páx. 207, Act. 1.</li> <li>– Extrae información de imaxes de fósiles para, despois de analizalos, localizalos no tempo. Páx. 212, <i>Interpreta unhas imaxes</i>.</li> <li>– Analiza e interpreta a información que contén un corte xeolóxico. Páx. 212, <i>Interpreta un debuxo</i>.</li> <li>– Entende e explica a situación dos continentes nun determinado momento da historia da Terra. Páx. 212, <i>Interpreta un mapa</i>.</li> </ul>

### Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- A orixe da Terra e do Sistema Solar introdúcense con debuxos nos que se representan algunhas das etapas da súa evolución.
- A reconstrución da historia xeolóxica trabállase coa aplicación dos principios da estratigrafía e a datación absoluta e relativa.
- As diferentes eras xeolóxicas preséntanse con esquemas e fotografías que destacan aspectos xeolóxicos ou biolóxicos da etapa descrita.
- As extincións masivas trabállanse a partir dun gráfico no que se indican as proporcións relativas das especies que desaparecen.

### Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

### **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## UNIDADE 11: TECTÓNICA DE PLACAS

### Obxectivos Didácticos

- Identificar e describir as capas da Terra.
- Enumerar as probas da deriva continental.
- Explicar a teoría da Expansión do solo oceánico.
- Identificar as principais placas litosféricas e os seus movementos relativos nun mapa.
- Distinguir os tres tipos de límites de placas.
- Explicar a dinámica do manto e a orixe do movemento das placas.
- Recoñecer algúns puntos quentes da Terra e as súas características.
- Relacionar os límites diverxentes coas dorsais oceánicas.
- Interpretar as zonas de subdución como límites converxentes de placas.
- Explicar a formación de cordilleiras desde o punto de vista da tectónica de Placas.
- Relacionar os límites neutros das placas con fallas de transformación.
- Xustificar a distribución mundial de terremotos e volcáns.
- Deseñar un experimento sobre o desprazamento da India.
- Interpretar debuxos relacionados coas placas e a súa dinámica.

### Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"><li>– A estrutura interna da Terra.</li><li>– Modelos de representación.</li><li>– A magnetosfera.</li><li>– Teoría da deriva continental.</li><li>– Teoría da Tectónica de Placas.</li><li>– Métodos de estudo dos fondos oceánicos.</li><li>– Expansión do fondo oceánico.</li><li>– Placas litosféricas.</li><li>– Tipos de límites de placas.</li></ul>	<p>1. Comprender os modelos explicativos da estrutura interna da Terra, recoñecendo as súas principais características, así como explicar os movementos das placas litosféricas e as teorías de épocas pasadas que trataron de explicar os movementos de continentes.</p>	<p>1.1 Describe a estrutura e composición do interior da Terra, facendo referencia aos modelos explicativos . Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Explica as diferenzas entre deriva continental e tectónica de placas, recoñece as características das placas litosféricas e os motivos do movemento das placas. Aprender a aprender - Comunicación lingüística.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– Calor interna.</li> <li>– Puntos quentes.</li> <li>– Relevo asociado aos límites de placas.</li> <li>– Tipos de oróxenos.</li> <li>– Dinámica terrestre: volcáns e terremotos.</li> </ul>	<p>2. Explicar a localización e o movemento das placas litosféricas, os distintos contactos que se producen entre elas, e contrastar os tipos de placas coas manifestacións xeolóxicas máis frecuentes.</p>	<p>2.1 Recoñece a situación das placas e os tipos de límites que se producen entre elas, asociándoos con determinados fenómenos xeolóxicos. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p> <p>2.2. Interpreta a existencia de vulcanismo e sismicidade como consecuencia da dinámica terrestre. Aprender a aprender– Comunicación lingüística.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Uso de vocabulario científico relacionado coa tectónica de placas.</li> <li>– Selección e análise de información utilizando distintas fontes, en especial as TIC, sobre a actividade das placas litosféricas.</li> <li>– Análise de esquemas, fotografías, debuxos ou representacións sobre a tectónica de placas e as súas manifestacións.</li> </ul>	<p>1. Organizar e incorporar as destrezas propias de traballo científico ao seu coñecemento, discriminando as súas fontes de información e empregando a terminoloxía apropiada.</p>	<p>1.1 Utiliza correctamente a terminoloxía propia dos procesos xeolóxicos internos e externos do planeta, utilizando o método científico para comprobar as súas hipóteses. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Analiza a información que buscou e seleccionou a partir de distintas fontes, realizando debuxos, gráficos, esquemas, redaccións, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>

### Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 2</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
<p>1.1 Describe a estrutura e composición do interior da Terra, facendo referencia aos modelos explicativos . Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Explica as zonas máis salientables do interior da Terra. Páx. 217, Act. 3.</li> <li>– Expresa que é a magnetosfera e a súa importancia para a Terra. Páx. 217, Act. 5.</li> </ul>
<p>1.2 Explica as diferenzas entre deriva continental e tectónica de placas, recoñece as características das placas litosféricas e os motivos do movemento das placas. Aprender a aprender - Comunicación lingüística.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recoñece os postulados básicos da Teoría da Deriva Continental. Páx. 217, Act. 1.</li> <li>– Describe como se produce a expansión do fondo oceánico. Páx. 217, Act. 2.</li> </ul>

<p>2.1 Recoñece a situación das placas e os tipos de límites que se producen entre elas, asociándoos con determinados fenómenos xeolóxicos. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Compara os tipos de bordes de placas. Páx. 221, Act. 1.</li> <li>– Recoñece as placas litosféricas máis relevantes. Páx. 221, Act. 4.</li> <li>– Indica as causas dos movementos das placas. Páx. 223, Act. 4.</li> <li>– Distingue as peculiaridades dos puntos quentes. Páx. 223, Act. 1.</li> <li>– Comprende o proceso de formación das dorsais. Páx. 225, Act. 4.</li> <li>– Calcula a separación de placas nos bordes diverxentes. Páx. 225, Act. 6.</li> <li>– Nomea as consecuencias máis frecuentes do movemento converxente das placas. Páx. 227, Act. 1.</li> </ul>
<p>2.2. Interpreta a existencia de vulcanismo e sismicidade como consecuencia da dinámica terrestre. Aprender a aprender– Comunicación lingüística.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Recoñece os arcos illas, relevos típicos dos bordes converxentes. Páx. 227, Act. 4.</li> <li>– Explica os procesos de formación de oróxenos. Páx. 229, Act. 2.</li> <li>– Compara os tipos de oroxenias e o seu resultado no relevo. Páx. 229, Act. 3.</li> <li>– Recoñece as características dos bordes transformantes. Páx. 231, Act. 2.</li> <li>– Expresa as características dos terremotos asociados aos bordes transformantes. Páx. 231, Act. 4.</li> <li>– Relaciona a actividade dos bordes de placas cos terremotos de Chile. Páx. 233, Act. 1.</li> <li>– Asocia a existencia de vulcanismo cos movementos de placas. Páx. 233, Act. 2.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
<p>1.1 Utiliza correctamente a terminoloxía propia dos procesos xeolóxicos internos e externos do planeta, utilizando o método científico para comprobar as súas hipóteses. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Emprega a terminoloxía adecuada para expresar as súas propias ideas con precisión. Páx. 231, Act. 2.</li> <li>– Formula hipóteses coherentes relacionadas con dorsais oceánicas. Páx. 235, <i>Formula unha hipótese.</i></li> <li>– Formula un experimento para comprobar o desprazamento da India. Páx. 235, <i>Deseña un experimento.</i></li> </ul>
<p>1.2 Analiza a información que buscou e seleccionou a partir de distintas fontes, realizando debuxos, gráficos, esquemas, redaccións, etc. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Examina un mapa para extraer información sobre as placas litosféricas. Páx. 236, <i>Analiza un mapa.</i></li> <li>– Observa e interpreta un esquema para conseguir información sobre a expansión do fondo oceánico. Páx. 236, <i>Analiza un esquema.</i></li> </ul>

### Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

- A estrutura e a composición da Terra introdúcese con esquemas nos que se representa a posición relativa das diferentes capas.
- A teoría da deriva continental trabállase valorando as diferentes probas que apoian esta hipótese.
- A dinámica das placas litosféricas preséntase con esquemas que amosan os movementos relativos das placas e a súa relación co relevo terrestre.

- A formación de cordilleiras introdúcese con bloques diagrama que relacionan o relevo cos límites de placa que o xeraron.

## **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## **Instrumentos de Avaliación**

Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.

- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **UNIDADE 12: O RELEVO TERRESTRE**

## Obxectivos Didácticos

- Enumerar os factores que condicionan a formación do relevo terrestre.
- Describir as formas máis frecuentes do relevo.
- Recoñecer a acción dos axentes xeolóxicos externos.
- Distinguir entre formas producidas por erosión e por sedimentación.
- Identificar as formas propias do relevo estrutural.
- Explicar as formas características do relevo volcánico.
- Recoñecer os principais relevos litolóxicos.
- Identificar as formas propias do relevo kárstico.
- Coñecer os principais métodos de representación e análise do relevo.
- Interpretar mapas topográficos.
- Levantar un perfil topográfico.
- Deseñar un experimento sobre o transporte de sedimentos polo vento.
- Interpretar fotografías de distintos tipos de relevo.

## Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave



<ul style="list-style-type: none"> <li>– Orixe do relevo terrestre.</li> <li>– Factores que condicionan o relevo dun lugar.</li> <li>– Formas frecuentes do relevo.</li> <li>– Actuación dos axentes xeolóxicos externos.</li> </ul>	<p>1. Analizar a orixe do relevo terrestre, entendendo que se trata da interacción entre os procesos xeolóxicos externos e internos, e explicar os factores que interveñen na súa formación.</p>	<p>1.1 Examina a orixe do relevo do planeta, entendendo a interacción entre procesos internos e externos, e recoñecendo as formas máis habituais. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Identifica os factores que interveñen no proceso de formación das formas do relevo. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Aprender a aprender - Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Relevo morfoclimático, estrutural, volcánico, litolóxico e kárstico.</li> </ul>	<p>2. Diferenciar os tipos de relevos máis significativos, así como os seus procesos de formación, entendendo que se encontran en continuo cambio.</p>	<p>2.1 Describe os tipos de relevos máis representativos, os seus compoñentes e os factores que interveñen na súa formación. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Diversos métodos de análise e representación do relevo terrestre.</li> </ul>	<p>3. Recoñecer as formas actuais de análise e representación do relevo, así como os últimos avances na materia, valorando os progresos científicos e tecnolóxicos.</p>	<p>3.1 Recoñece as distintas formas de estudar o relevo terrestre e comprende a importancia das investigacións científicas nesta materia. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.</p>
<b>BLOQUE 4</b>		
<b>Contidos</b>	<b>Crit. de Avaliación</b>	<b>Estánd. de Aprend. e Com. Clave</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Destrezas propias do método científico para estudar o relevo.</li> <li>– Análise de esquemas, fotografías, mapas, debuxos, esquemas, etc. relacionados coa formación do relevo.</li> <li>– Emprego de terminoloxía científica para expresar as súas ideas e hipóteses.</li> <li>– Decidir e discriminar sobre as fontes de información e os seus métodos de obtención.</li> </ul>	<p>1. Estructurar, aplicar e incorporar as destrezas propias de traballo científico ao seu saber, empregando fontes de información e terminoloxía apropiada, expresando as súas conclusións con coherencia.</p>	<p>1.1 Emprega con corrección a terminoloxía propia do relevo terrestre, e utiliza os postulados do método científico para comprobar as súas hipóteses. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Examina a información que buscou e seleccionou a partir de distintas fontes, debuxos, fotografías, gráficos, esquemas, redaccións, etc. e transmítea con coherencia e precisión. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.</p>

## Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

<b>BLOQUE 2</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Examina a orixe do relevo do planeta, entendendo a interacción entre procesos internos e externos, e recoñecendo as formas máis habituais. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Explica a achega dos factores xeolóxicos externos e internos no relevo. Páx. 241, Act. 1.</li> <li>- Identifica os tipos de impacto humano no relevo. Páx. 241, Act. 3.</li> <li>- Define que é unha penichaira e como se forma. Páx. 241, Act. 6.</li> <li>- Relaciona o efecto que ten o clima no relevo. Páx. 241, Act. 2.</li> </ul>
1.2 Identifica os factores que interveñen no proceso de formación das formas do relevo. Sent. de iniciativa e espírito emprendedor – Aprender a aprender - Comunicación lingüística	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Recoñece os factores que interveñen na formación dos outeiros testemuño. Páx. 245, Act. 1.</li> <li>- Relaciona os deslizamentos de solo cos cambios estacionais. Páx. 243, Act. 3.</li> <li>- Diferencia a acción da erosión e a precipitación no relevo cárstico. Páx. 251, Act. 1.</li> <li>- Entende que o medio biótico é parte fundamental do relevo. Páx. 243, Act. 1.</li> </ul>
2.1 Describe os tipos de relevos máis representativos, os seus compoñentes e os factores que interveñen na súa formación. Comunicación lingüística – Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Expresa as diferenzas entre dous tipos distintos de relevo formados en distintas épocas. Páx. 245, Act. 2.</li> <li>- Recoñece determinados relevos peculiares, como os Mallos. Páx. 249, Act. 3.</li> <li>- Distingue entre varios tipos de relevos en conglomerados. Páx. 249, Act. 4.</li> <li>- Identifica as diferenzas entre dúas formas de relevo cárstico. Páx. 251, Act. 2.</li> </ul>
3.1 Recoñece as distintas formas de estudar o relevo terrestre e comprende a importancia das investigacións científicas nesta materia. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – Comunicación lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Analiza o uso dos SIX fronte aos mapas tradicionais. Páx. 253, Act. 1.</li> <li>- Manexa de forma sinxela un SIX. Páx. 253, Act. 2.</li> </ul>
<b>BLOQUE 4</b>	
<b>Estándares de Aprendizaxe</b>	<b>Descritores</b>
1.1 Emprega con corrección a terminoloxía propia do relevo terrestre, e utiliza os postulados do método científico para comprobar as súas hipóteses. Comunicación lingüística - Aprender a aprender.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Emprega a terminoloxía adecuada para expresar as súas propias ideas con precisión. Páx. 247, Act. 2.</li> <li>- Establece hipóteses coherentes referidas á formación do relevo. Páx. 241, Act. 5.</li> <li>- Interpreta e formula as súas propias hipóteses sobre como se produciu un determinado relevo. Páx. 255, <i>Formula unha hipótese.</i></li> <li>- Formula un experimento, seguindo os postulados do método científico, para explicar o transporte de sedimentos. Páx. 255, <i>Deseña un experimento.</i></li> <li>- Realiza un perfil topográfico. Páx. 245, <i>Traballa no laboratorio.</i></li> </ul>
1.2 Examina a información que buscou e seleccionou a partir de distintas fontes, debuxos, fotografías, gráficos, esquemas, redaccións, etc. e transmítea con coherencia e precisión. Sentido de iniciativa e espírito	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Interpreta fotografías de relevos e expresa a súa orixe e proceso de formación. Páx. 255, <i>Analiza unhas imaxes.</i></li> <li>- Analiza esquemas representativos de curvas de nivel. Páx. 255, <i>Interpreta un</i></li> </ul>

emprendedor – Comunicación lingüística – Aprender a aprender.

*esquema.*

- Examina un mapa e extrae as súas conclusións sobre a crecida dun río. Páx. 255, *Analiza un mapa.*

## **Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe**

- A orixe do relevo introdúcese considerando os distintos factores que interveñen no modelado da superficie terrestre.
- O relevo estrutural analízase con ilustracións nas que se aprecian os elementos tectónicos ou estratigráficos que o condicionan.
- O relevo volcánico trabállase con fotografías de diferentes formacións volcánicas.
- O relevo litolóxico analízase considerando tres dos principais exemplos: o relevo do granito, o dos conglomerados e o kárstico.

## **Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos**

Esta Unidade está acompañada por unha completa Guía Didáctica na que se ofrecen amplos recursos para reforzar e ampliar os contidos desta Unidade. Para cada apartado da Unidade dispoñemos:

- As solucións ás actividades formuladas en cada apartado da Unidade.
- Orientacións didácticas, nas que se ofrece pautas para explicar e traballar os contidos da Unidade.
- Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.
- Actividades de reforzo e ampliación que favorecerán a atención á diversidade.
- Identificación e desenvolvemento de Competencias Clave traballados en cada apartado da Unidade.

Ademais da Guía tamén dispomos doutros recursos nesta Unidade:

- Recursos sinalados na propia Unidade, no libro de texto: *Amplía na Rede*, Indicadores das Competencias traballadas nas actividades, Indicadores dos Estándares.
- Táboas de Estándares. Con toda a información para o traballo e avaliación dos estándares de aprendizaxe (referenciados nos indicadores de Estándares na Unidade).
- Proposta curricular. Detállanse todos os contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe traballados en cada unidade.

## **Instrumentos de Avaliación**

- Actividades de Avaliación Inicial que resultarán de grande utilidade para identificar os coñecementos previos do alumnado.
- Actividades de Avaliación Final de Tema estruturadas en 10 preguntas seguindo o modelo das Avaliacións Pisa e de Avaliación Final da ESO: cinco preguntas pechadas (tipo a, b, c, d), tres semipechadas e tres abertas.
- Realización das actividades formuladas na Unidade durante a Avaliación continua.
- Interacción de grupo e intervencións orais na clase relacionadas cos contidos e competencias traballados na unidade.

## **CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN**

O curso comprenderá tres avaliacións cada unha delas coa súa correspondente recuperación, a nota da última avaliación se corresponde coa nota final de xuño.

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo de avaliación final.

Polo tanto os criterios de cualificaciónson:

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:
- Caderno de clase: 10%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 20%
- Proba escrita: 60%
- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames)

Para a nota final de avaliación teránse en conta os criterios de avaliación anteriores. Para aprobar a avaliación é necesario unha nota media de 5. Para recuperar a avaliación realizarase un único exame con todos os contidos da avaliación.

Para aprobar a materia é necesario acadar como mínimo unha nota de cinco. Para a nota final de xuño farase media entre as tres avaliacións.

Para recuperar a a materia en xuño ou setembro será necesario realizar un único exame con todos os contidos do curso.

## **UNIDADE 0**

### ***Título***

*A ciencia e a información científica*

### ***Descrición da unidade***

Nesta unidade abórdanse os contidos relacionados co primeiro bloque do currículo titulado «Procedementos de traballo», que, aínda sendo contidos que serán empregados en todas as unidades da materia como transversais, é de grande importancia realizar unha introdución destes.

A unidade que se presenta antes do comezo do estudo do programa é unha introdución ao estudo da ciencia, é dicir, á cultura científica como unha continuación da que se iniciou en 3.º da ESO.

A presente unidade comeza co desenvolvemento do método científico, comezando cun pouco de historia para situar como xurdiu, e continuando coas características do método e as etapas para a súa aplicación. É precisamente a última etapa deste método, a comunicación dos resultados (ou comunicación científica), a que dá pé ao resto da unidade.

Descríbense así os diversos formatos nos que os científicos e as científicas comunicaron os seus resultados ao longo da historia. Faise un desenvolvemento das características das publicacións científicas.

A unidade finaliza cos contidos relativos á divulgación científica, a súa historia, as súas características e a súa importancia como medio para que a cultura científica chegue á sociedade.

Para rematar a unidade propóñense actividades dirixidas á comprensión e aplicación dos contidos tratados, así como a realización de tarefas que pretenden espertar a curiosidade científica e motivar o alumnado.

Todos estes contidos deben ter como meta que os alumnos e as alumnas adquiren os seguintes coñecementos:

- O método científico.
- A comunicación científica.
- A divulgación científica.

### ***Temporalización***

A temporalización asignada a esta unidade será de catro sesións da primeira avaliación, que inclúen o seu desenvolvemento e a realización das tarefas individuais e colectivas asociadas a ela.

## **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Sinalar a metodoloxía científica, sabendo diferenciar as liñas xerais que caracterizan o traballo científico.
- Apreciar a importancia da casualidade nos descubrimentos científicos e tecnolóxicos.
- Coñecer como se realizou a comunicación científica ao longo da historia.
- Diferenciar os diferentes formatos das publicacións científicas.
- Comprender a importancia da divulgación científica para difundir o coñecemento científico á sociedade.

## CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSEIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- O método científico: historia e características.</li> <li>- As etapas do método científico.</li> <li>- As publicacións científicas: historia e clasificación.</li> <li>- A divulgación científica: historia e obxectivos.</li> <li>- Formas de divulgar a ciencia.</li> <li>- Uso de estratexias, baseadas no coñecemento científico, para realizar valoracións críticas de textos divulgativos.</li> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación, e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> </ul>	1. Recoñecer a evolución do pensamento científico ao longo da historia e comprender as características do método científico.	1.1. Coñece algúns fitos históricos na aparición do pensamento científico e recoñece as súas características.	CCL, CMCT, CD
	2. Coñecer as etapas do método científico.	2.1. Coñece as etapas que se deben realizar para obter un coñecemento científico e comprobar unha hipótese.	CCL, CMCT, CD
	3. Coñecer as características da información científica.	3.1. Coñece a evolución da comunicación científica ao longo da historia.	CCL, CMCT, CD
		3.2. Recoñece os diferentes formatos das publicacións científicas (artigos, patentes de invención, libros, etc.).	CCL, CMCT, CD
	4. Valorar a importancia da divulgación científica na sociedade.	4.1. Coñece os obxectivos da divulgación científica e valora a súa importancia para a sociedade.	CCL, CMCT, CD, CCEC CSC
		4.2. Coñece como e quen divulga a ciencia.	CCL, CMCT, CD CSC

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Obtención, elección, análise e organización e valoración de informacións de contidos científico utilizando representacións e modelos.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>	<p>5. Utilizar estratexias para discernir a fiabilidade dunha información científica e realizar unha valoración crítica desta.</p>	<p>5.1. Realiza unha valoración crítica dunha información con contido científico.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CSC</p>
	<p>6. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita e mostrar interese pola lectura de textos.</p>	<p>6.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario adecuado, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CSC</p>
	<p>7. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.</p>	<p>7.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade, e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CAA</p>
	<p>8. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</p>	<p>8.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CSC, CSEIEE</p>
	<p>9. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.</p>	<p>9.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CCEC</p>



## COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade, <i>método científico, hipótese, leis científicas, teorías, sensacionalismo, empirismo, divulgación científica, etc.</i> Elabora un texto para expoñelo na clase sobre os síntomas, causas e curación dalgunha enfermidade infecciosa. Redacta textos que comparan dúas situacións, informes breves acerca de enfermidades e explica diferenzas e aspectos en común.
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar os coñecementos adquiridos na unidade. Utiliza a linguaxe oral para adoptar e defender posturas argumentadas.
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais. Manter unha actitude favorable cara á lectura.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos. Valora a importancia da lectura de libros de divulgación científica, noticias, etc., para a transmisión do coñecemento científico á sociedade.
<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Interpreta gráficos das diferenzas entre as publicacións científicas realizadas por diferentes países europeos. Extrae información de gráficos, datos e táboas para emitir opinións e obter conclusións.

	Recoñecer a importancia da ciencia na nosa vida cotiá.	Coñece a importancia do método científico na comprobación de hipóteses e establecemento de leis e teorías. Valora o papel dos divulgadores e divulgadoras de ciencias como mediadores na transmisión do coñecemento científico á sociedade.
<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza o material complementario incluído na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar e ampliar os contidos estudados. Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos propostos na unidade.
<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.
<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas. Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e as compañeiras na realización de actividades. Respecta as opinións expresadas polos compañeiros e compañeiras nos debates formulados nas actividades baixo o título «Opina». Recoñece a evolución do papel da muller no ámbito científico.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.

<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Valora a estética e a limpeza de debuxos e esquemas que facilitan o estudo dos contidos da unidade.
---	---	---

## TAREFAS

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «A necesidade de cultura científica».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina.

### **Tarefa 2. Coñecemos a historia, as características e as etapas do método científico.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos algúns dos fitos máis importantes na evolución do pensamento científico co LA.
- Coñecemos a definición e as características do método científico co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos as etapas do método científico co LA.
- Coñecemos os conceptos de hipótese, lei científica, modelo e teoría co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos o pasado e o presente da comunicación científica e os formatos máis habituais de publicacións científicas.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos o primeiro formato de publicación científica utilizado na historia: as cartas entre científicos, co LA.
- Describimos o papel das sociedades científicas e a aparición das primeiras revistas de ciencia co LA.
- Coñecemos como comunican hoxe os científicos e as científicas os seus resultados de investigación co LA.
- Coñecemos que é o acceso aberto (*Open Access*) e opinamos sobre a súa importancia no achegamento da ciencia á sociedade a través do LA.
- Describimos os principais formatos de publicacións científicas co LA.
- Traballamos coa gráfica para coñecer as marcadas diferenzas entre o número de publicacións científicas de diferentes países.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC e da PD.

### **Tarefa 4. Coñecemos que é a divulgación científica, a súa historia e como se leva a cabo.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Introducimos o concepto de divulgación científica e a súa relación coa cultura científica da sociedade co LA.
- Coñecemos os obxectivos da divulgación científica e a súa forma de logralos co LA.
- Descubrimos como xurdiu e evolucionou a divulgación científica ata os nosos días co LA.
- Coñecemos quen debe divulgar a ciencia e algúns divulgadores famosos.
- Opinamos sobre o sensacionalismo nas noticias científicas e a importancia de ter unha adecuada cultura para non caer nel co LA e co material

dixital dos RD.

#### **Tarefa 5. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.
- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

#### **Tarefa 7. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

### **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, de xeito que facilite a aprendizaxe tanto individual como colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

### **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

## **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.

## **. FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.

## **. MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

## **. AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

## **. UNIDADE 1**

### ***Título***

*O coñecemento do universo*

### ***Descrición da unidade***

Na presente unidade desenvólvese o estudo da estrutura e a orixe do universo e o dos desenvolvementos científicos e tecnolóxicos que xurdiron ao longo da historia para realizar a súa observación.

Ao longo da unidade descríbense algúns modelos históricos do universo, así como o modelo actual de universo en expansión.

Durante o desenvolvemento da unidade propóñense actividades para reforzar os contidos sobre o universo, así como aquelas nas que se solicita a opinión do alumnado, tanto de forma individualizada como colectiva a través dun debate.

Para rematar a unidade fórmulanse actividades dirixidas á comprensión e aplicación dos contidos tratados, así como a realización de tarefas que pretenden espertar a curiosidade científica e motivar o alumnado.

A través das diferentes actividades propostas na unidade preténdese que os alumnos e as alumnas adquiren os seguintes coñecementos:

- Explicacións sobre a orixe e evolución do universo.

- Principais avances científicos e tecnolóxicos que permitiron observar e explorar o espazo.
- A estrutura do universo.
- A orixe das estrelas, a súa evolución e o seu papel esencial como factorías de materia.
- A teoría de *Big-Bang* e a teoría inflacionaria.
- A busca de vida noutros planetas.

### **Temporalización**

A temporalización asignada a esta unidade será de nove sesións da primeira avaliación, que inclúen o seu desenvolvemento e a realización das tarefas individuais e colectivas asociadas a ela.

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Coñecer como evolucionou o coñecemento do universo ao longo da historia.
- Describir quen foron os primeiros observadores do universo e as primeiras teorías sobre a súa orixe.
- Xustificar a importancia de investigar o universo e tomar conciencia do noso lugar no cosmos.
- Coñecer os corpos e enerxías que constitúen o universo e, máis concretamente, o sistema solar.
- Describir os principais compoñentes do universo (materia ordinaria e escura e enerxía escura).
- Explicar a teoría de *Big-Bang* e como se complementa coa teoría inflacionaria.
- Explicar a orixe do sistema solar.
- Describir as características do Sol, dos planetas, dos satélites e doutros corpos do sistema solar.
- Explicar as características que debe ter un planeta para albergar vida.
- Pensar na posibilidade de que haxa vida máis alá do noso planeta e avaliar o significado que tería para a Humanidade.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e ampliar os coñecementos sobre os distintos corpos celestes.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita.

## CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Explicacións sobre a orixe e evolución do universo.</li> <li>- Principais avances científicos e tecnolóxicos que permitiron observar e explorar o espazo.</li> <li>□- Os principais compoñentes do universo.</li> <li>- As galaxias e os tipos de galaxias.</li> <li>- A orixe das estrelas e os tipos que hai.</li> <li>- A evolución das estrelas e o seu papel esencial como factorías de materia.</li> <li>- A teoría de <i>Big-Bang</i> e a inflacionaria.</li> <li>- A orixe do sistema solar.</li> <li>- Características que debe ter un planeta para albergar vida.</li> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de</li> </ul>	1. Diferenciar as explicacións científicas relacionadas co universo, o sistema solar, a Terra, a orixe da vida e a evolución das especies daquelas baseadas en opinións ou crenzas.	1.1. Describe as diferentes teorías acerca da orixe, evolución e final do universo, establecendo os argumentos que as sustentan.	CCL, CMCT, CD
	2. Coñecer os feitos históricos máis relevantes no estudo do universo.	2.1. Sinala os acontecementos científicos que foron fundamentais para o coñecemento actual que se ten do universo.	CCL, CMCT, CD
		2.2. Xustifica a importancia de investigar o universo.	CCL, CMCT, CD
	3. Coñecer as teorías que xurdiron ao longo da historia sobre a orixe do universo e en particular a teoría do <i>Big-Bang</i> .	3.1. Recoñece a teoría do <i>Big-Bang</i> como explicación á orixe do universo.	CCL, CMCT, CD
	4. Describir a organización do universo e como se agrupan as estrelas e planetas.	4.1. Establece a organización do universo coñecido, situando nel o sistema solar.	CCL, CMCT, CD, CCEC
		4.2. Determina, coa axuda de exemplos, os aspectos máis relevantes da Vía Láctea.	CCL, CMCT, CD, CCEC



<p>afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Obtención, elección, análise e organización e valoración de informacións de contido científico utilizando representacións e modelos.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>		4.3. Xustifica a existencia da materia escura para explicar a estrutura do universo.	CCL, CMCT, CD
	5. Sinalar que observacións poñen de manifesto a existencia dun burato.	5.1 Argumenta a existencia dos buratos negros describindo as súas principais características.	CCL, CMCT, CD, CCEC
	6. Distinguir as fases da evolución das estrelas e relacionalas coa xénese de elementos.	6.1. Coñece as fases da evolución estelar e describe en cal delas se atopa o noso Sol.	CCL, CMCT, CD, CCEC
	7. Recoñecer a formación do sistema solar.	7.1. Explica a formación do sistema solar describindo a súa estrutura e características principais.	CCL, CMCT, CD, CCEC
	8. Indicar as condicións para a vida noutros planetas.	8.1. Indica as condicións que debe reunir un planeta para que poida albergar vida.	
	9. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita e mostrar interese pola lectura de textos.	9.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre o universo e o Sistema Solar, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD, CAA

	10. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	10.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade, e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA
	11. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.	11.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.	CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE
	12. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.	12.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.	CCL, CMCT, CD, CCEC

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS**

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade como <i>galaxia, cometa, planeta anano, asteroide</i> , etc. Busca o significado de antimateria, etc. Utiliza correctamente a linguaxe escrita para redactar descrições de imaxes e diferenzas entre elas, así como os modelos do universo.
---	---	--

	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar os coñecementos adquiridos sobre o universo e o sistema solar, mediante a resolución das distintas actividades que se piden na unidade. Utiliza con corrección a linguaxe oral para adoptar e defender posturas argumentadas.
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.
<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Realiza cálculos para determinar a velocidade á que orbita o telescopio <i>Hubble</i> arredor da Terra. Organiza a información utilizando procedementos matemáticos para comparar os planetas do sistema solar.
	Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que acontece arredor nosa e responder preguntas.	Explica que evolución estelar terá o Sol, describe que sucede cando un cometa pasa preto do Sol, etc.
<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza os vídeos incluídos na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar os contidos estudados. Busca información en fontes fiables para responder ás actividades que requiren investigar determinados aspectos sobre o universo.
<i>Competencia para Aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.

<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e compañeiras na realización de actividades. Valora a importancia do traballo dos astrónomos e as astrónomas que contribuíron ao coñecemento do universo. Valora a importancia de dedicar recursos á investigación espacial.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.
<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Aprecia as fotografías do universo e valora os debuxos que nos permiten entender os fenómenos que acontecen nel.
	Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.	Realiza debuxos ou maquetas que representen modelos o máis parecidos posible á realidade.

## **TAREFAS**

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «Unha mirada ao cosmos».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina.

### **Tarefa 2. Coñecemos como evolucionou o coñecemento do universo ao longo da historia.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos as primeiras explicacións do universo co LA.
- Describimos as orixes da astronomía científica co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos en que consiste o modelo heliocéntrico co LA.
- Valoramos a importancia do descubrimento do telescopio e da Lei de gravitación universal co LA.
- Coñecemos en que consistiu a carreira espacial co contido desenvolvido no LA.
- Describimos algunhas das principais axencias espaciais no LA.
- Coñecemos algúns dos proxectos actuais de exploración espacial co LA.
- Opinamos sobre a importancia de destinar recursos ao desenvolvemento de proxectos de exploración espacial co texto e as actividades do LA.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos a estrutura e a orixe do universo.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos brevemente o último modelo sobre a estrutura e composición do universo co LA.
- Describimos que é unha galaxia, que tipos de galaxia existen e coñecemos a Vía Láctea co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos as estrelas, os seus tipos e o seu proceso de evolución co LA e co material dixital dos RD.
- Describimos a teoría do *Big-Bang* e coñecemos as observacións científicas que a fundamentan co LA.
- Describimos a teoría inflacionaria e coñecemos as observacións científicas que a fundamentan co LA.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Coñecemos o sistema solar.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.

- Introducimos brevemente a orixe do sistema solar co LA.
- Coñecemos o Sol, os planetas, os satélites e outros corpos do sistema solar co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos, co LA e co material dixital dos RD, os planetas e algunhas das súas características máis importantes.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 5. Coñecemos a busca de vida noutros planetas.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos o concepto de vida e outras posibles formas de entender a vida co LA.
- Describimos as formas de buscar vida extraterrestre co LA.
- Coñecemos algúns dos lugares do universo candidatos para albergar vida co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.
- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

#### **Tarefa 8. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

### **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, de xeito que facilite a aprendizaxe tanto individual como colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.

- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

## **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.
- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

## **FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.
- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

## **MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

## . AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

## . UNIDADE 2

### ***Título***

*Tecnoloxía, recursos e ambiente*

### ***Descrición da unidade***

Nesta unidade abórdase o uso dos recursos naturais que os seres humanos facemos a través da nosa actividade científica e tecnolóxica, que se incrementou ao longo da nosa historia.

Analízanse as consecuencias do desenvolvemento tecnolóxico. Comézase polos beneficios que permitiron alcanzar un grao alto de benestar a unha parte da poboación humana, aínda que se lembra que existen importantes desigualdades neste aspecto. Despois pásase ás consecuencias negativas, é dicir aos impactos, puntualizando que estes acontecen como consecuencia dun uso irracional e desmedido dos recursos naturais, comezando co esgotamento dos recursos debido a unha sobreexplotación, continuando co problema da acumulación de residuos e finalizando coa contaminación do medio.

Durante o desenvolvemento da unidade propóñense actividades nas que se persegue o obxectivo de que o alumnado tome conciencia da situación de delicado equilibrio que existe entre o desenvolvemento tecnolóxico e a deterioración ambiental e desenvolva unha opinión crítica e o máis obxectiva posible ao respecto.

Con outras das actividades preténdese que os alumnos e as alumnas adquiren ou afiancen os seguintes coñecementos:

- O concepto de actividade científico-tecnolóxica e a forma en que esta se desenvolve.
- O tipo de recursos que utilizamos e a súa evolución ao longo da nosa historia.
- Consecuencias do avance tecnolóxico: aumento de poboación, desigualdades e impactos.
- As causas do esgotamento dos recursos naturais.
- O problema da acumulación dos residuos e a súa xestión.
- As diferentes formas nas que contaminamos o ambiente.



### **Temporalización**

A temporalización asignada a esta unidade será de oito sesións da segunda avaliación, tanto para a súa exposición coma para a realización das tarefas que inclúe.

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Coñecer o concepto de desenvolvemento científico e tecnolóxico e a súa evolución ao longo da historia da humanidade.
- Coñecer os principais tipos de recursos que utiliza o ser humano.
- Identificar os beneficios que o desenvolvemento tecnolóxico supuxo para a humanidade.
- Coñecer as consecuencias negativas do estilo de vida baseado no consumo desmedido que teñen as sociedades tecnolóxicas e comprender as desigualdades que hai respecto a este aspecto nas diferentes sociedades humanas.
- Definir impacto ambiental e recoñecer os principais impactos (esgotamento de recursos, xeración de recursos e contaminación do medio) que xeran a sobreexplotación e o uso desmedido dos recursos naturais.
- Interpretar a información sobre aspectos ambientais que aparece en diferentes tipos de representacións gráficas e extraer conclusións.
- Tomar conciencia da realidade dos problemas ambientais relacionados co uso dos recursos, adquirir unha opinión argumentada ao respecto e identificar as medidas ou cambios no estilo de vida que son necesarios para unha xestión sostible dos recursos.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e adquirir datos concretos sobre algúns impactos ambientais ou sobre as súas posibles solucións.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos e opinións argumentadas, de forma oral e escrita.

### **CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE**

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"><li>- A actividade científica e tecnolóxica e a forma en que se desenvolve.</li><li>- Os recursos naturais que utilizamos.</li><li>- A utilización dos recursos ao longo da</li></ul>	1. Relacionar a evolución da actividade tecnolóxica humana coa utilización dos diferentes tipos de recursos naturais.	1.1. Describe a importancia do desenvolvemento tecnolóxico para o progreso da humanidade.	CCL, CMCT, CD
---	---	---	---------------------

<p>historia da humanidade.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- A contribución do desenvolvemento científico e tecnolóxico ao benestar humano.</li> <li>- O aumento descontrolado da poboación, o estilo de vida consumista e as desigualdades sociais como factores que inflúen negativamente nas consecuencias do desenvolvemento tecnolóxico.</li> <li>- Visión xeral dos impactos que xeran as sociedades humanas.</li> <li>- A clasificación dos recursos naturais en función da súa capacidade de rexeneración.</li> <li>- O concepto de sobreexplotación e as súas consecuencias: o esgotamento dos materiais vitais e a perda de biodiversidade e de espazos naturais.</li> <li>- Os residuos: impactos xerados pola súa acumulación e xestión adecuada dos diferentes tipos de residuos para evitar os devanditos impactos.</li> <li>- Os principais contaminantes que produce a actividade humana e os seus efectos na saúde, nos ecosistemas e nos bens materiais.</li> <li>- Principais consecuencias da contaminación do solo, da auga e do aire.</li> <li>- Principios fundamentais da xestión sostible de recursos, residuos e contaminantes.</li> </ul>		1.2. Recoñece os diferentes tipos de recursos naturais que utiliza o ser humano e clasifícaos en función de se poden ou non rexenerarse.	CCL, CMCT, CD, CAA
		1.3. Relaciona o uso dos recursos naturais que o ser humano fixo durante as diferentes etapas da súa historia coa intensidade dos impactos producidos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	2. Identificar as causas que provocan os principais problemas ambientais e os factores que os intensifican; así como predecir as súas consecuencias e propoñer solucións a estes.	2.1. Relaciona os principais problemas ambientais coas causas que os orixinan, indicando as súas consecuencias.	CCL, CMCT, CD, CAA
		2.2. Busca solucións que poidan poñerse en marcha para resolver os principais problemas ambientais.	CCL, CMCT, CD, CSC
	3. Valorar as graves implicacións sociais da sobreexplotación dos recursos naturais, a contaminación, a desertización, a perda de biodiversidade e o tratamento de residuos.	3.1. Describe os impactos da sobreexplotación dos recursos naturais, desertización, tratamentos de residuos, perda de biodiversidade e propón solucións e actitudes persoais e colectivas para palialos.	CCL, CMCT, CD, CSC

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación, e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC ao investigar sobre os recursos, os problemas ambientais e a xestión sostible do planeta.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Experimentación: obtención e elección de información a partir da selección e recollida de datos dun experimento.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>		3.2. Comenta o problema ambiental e social das verteduras tóxicas, as verteduras nucleares e outros tipos de contaminación.	CCL, CMCT, CD, CSC
	4. Entender e interpretar a información contida en distintos tipos de representacións gráficas e extraer conclusións desta.	4.1. Extrae e interpreta a información en diferentes tipos de representacións gráficas, establecendo conclusións.	CCL, CMCT, CD, CCEC, CAA
	5. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostrar interese pola lectura de textos.	5.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre o uso dos recursos e do ambiente, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	6. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	6.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade, e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA

	<p>7. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</p>	<p>7.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE</p>
	<p>8. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.</p>	<p>8.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CCEC</p>

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS**

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	<p>Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade como <i>actividade tecnolóxica, recurso, impacto, sobreexplotación, residuo, contaminante</i>, etc.</p> <p>Busca o significado de eutrofización, de obsolescencia programada, de capacidade de carga, etc.</p> <p>Utiliza con corrección a linguaxe escrita para expresar os coñecementos adquiridos sobre os impactos ambientais da actividade tecnolóxica humana e para redactar descrições de imaxes e diferenzas entre elas, así como para resolver outras actividades que se piden na unidade.</p>
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	<p>Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar os coñecementos adquiridos sobre os impactos ambientais da actividade tecnolóxica humana, mediante a resolución das distintas actividades que se piden na unidade.</p> <p>Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar as súas opinións sobre aspectos relacionados cos impactos ambientais naquelas actividades en que se solicita unha postura argumentada.</p>
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.

<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Realiza cálculos para determinar a produción anual de cereais necesaria para sustentar unha poboación.  Organiza a información utilizando procedementos matemáticos para extraer conclusións a partir de datos numéricos de táboas de poboación e consumo de recursos, de gráficos de sectores sobre composición de recursos ou sobre orixe dos contaminantes...
	Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que acontece a noso arredor e responder preguntas.	Explica por que o CO <sub>2</sub> se considera un contaminante se forma parte da composición atmosférica, decide formas adecuadas de xestión de residuos, etc.
<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza os vídeos incluídos na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar os contidos estudados.  Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos sobre o uso dos recursos, os impactos e as súas solucións.
<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos.  Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.

<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e as compañeiras na realización de actividades.  Valora a importancia do traballo dos que contribuíron ao desenvolvemento tecnolóxico do ser humano, así como dos que se preocupan por minimizar, evitar ou corrixir os impactos que xeramos deseñando tecnoloxías máis respectuosas co ambiente, elaborando figuras de protección legal do medio, etc. Valora a importancia de dedicar esforzos humanos e económicos á protección do medio.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.
<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Aprecia o valor estético e conceptual das fotografías e os debuxos que nos fan tomar conciencia sobre os problemas ambientais.
	Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.	Realiza debuxos ou maquetas que representen modelos o máis parecidos posible á realidade.

## **TAREFAS**

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «A actividade humana e o ambiente».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina, incluída a análise da imaxe inicial, co fin de detectar ideas previas.

### **Tarefa 2. Coñecemos as características básicas da actividade tecnolóxica inherente ao ser humano, así como un exemplo da forma en que se desenvolve.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos a definición de actividade tecnolóxica e a nosa predisposición cara a ela co LA.
- Traballamos cun esquema do LA para determinar e valorar as calidades do ser humano para a tecnoloxía e as características da propia actividade tecnolóxica.
- Aplicamos os coñecementos sobre o proceso tecnolóxico a un problema como a conservación dos alimentos co LA e co material dixital dos RD.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos o uso dos recursos.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos os principais recursos que utiliza o ser humano e clasificámoslos segundo a súa capacidade de rexeneración co LA.
- Traballamos cun esquema do LA para razoar sobre posibles tipos de recursos que poderían non estar incluídos nel.
- Analizamos como evolucionou o uso dos recursos naturais nas diferentes épocas da historia do ser humano co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Avaliamos as consecuencias do desenvolvemento tecnolóxico.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Analizamos os beneficios que supuxo o avance tecnolóxico para os seres humanos co LA.
- Recoñecemos o aumento da poboación asociado ás melloras na alimentación, a hixiene e a medicina como un beneficio pero tomamos conciencia de que un crecemento demográfico desmedido esixe unha xestión coidadosa dos recursos co LA e co material dixital dos RD.
- Traballamos cunha gráfica sobre crecemento de poboación do LA para relacionar o aumento da poboación cos avances tecnolóxicos.
- Tomamos conciencia, co LA, de que tanto o desenvolvemento tecnolóxico e económico como o consumo de recursos non son iguais en todas as sociedades.



- Recoñecemos, mediante o LA e o material dixital dos RD, a achega da doutora Brundtland á toma de conciencia da necesidade de xestionar os recursos para que toda a humanidade dispoña deles sen destruír o planeta.
- Coñecemos o concepto de impacto ambiental e adquirimos unha visión xeral dos principais impactos que produce a sociedade humana co LA.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD, co fin de recoñecer estes impactos en situacións reais e de adquirir opinións argumentadas sobre o desenvolvemento, a sostibilidade e a capacidade de carga do planeta.

#### **Tarefa 5. Tomamos conciencia do problema do esgotamento dos recursos.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Clasificamos os recursos naturais en función da súa capacidade de rexeneración e traballamos cunha imaxe para recoñecer estes recursos nela, co LA.
- Coñecemos o concepto de sobreexplotación e as súas principais consecuencias co LA.
- Traballamos cunha imaxe dunha sociedade desenvolvida para analizar como afectaría o esgotamento dos recursos vitais á devandita sociedade co LA.
- Desenvolvemos unha opinión sobre a posibilidade de que a auga se esgote, co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Coñecemos o problema da acumulación de residuos.**

- Coñecemos os principais tipos de residuos que producimos e clasificámoslos en función da súa perigosidade ou a súa procedencia co LA e os RD.
- Traballamos cunha imaxe do LA para recoñecer nela tipos de residuos e avaliar a súa posible reutilización ou reciclaxe.
- Coñecemos os principais impactos que xera a acumulación dos residuos co LA.
- Traballamos cunha imaxe do LA para recoñecer nela algúns dos problemas derivados da acumulación de residuos.
- Coñecemos e avaliamos o modo en que se leva a cabo a xestión dos residuos na actualidade e analizamos posibilidades de mellora co LA.
- Promovemos o desenvolvemento de opinións argumentadas sobre problemas concretos de acumulación de residuos, como as chamadas «illas de plástico».
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Coñecemos o problema da contaminación.**

- Coñecemos e clasificamos os diferentes contaminantes que producen as nosas actividades co LA e os RD.
- Analizamos os efectos dos contaminantes na saúde, nos ecosistemas e nos bens materiais co LA.
- Descubrimos cales son as causas e as consecuencias da contaminación da auga e do solo, así como as súas posibles solucións co LA.
- Descubrimos cales son as causas e as consecuencias da contaminación do aire, así como as súas posibles solucións co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 8. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 9. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.
- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

### **Tarefa 10. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

## **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, de xeito que facilite a aprendizaxe tanto individual como colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

## **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.
- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

### **. FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.
- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

### **. MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

### **. AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

### **. UNIDADE 3**

#### ***Título***

*A enerxía e o desenvolvemento sostible*

### ***Descrición da unidade***

Nesta unidade continúaase co tratamento do bloque sobre os avances tecnolóxicos e o seu impacto ambiental, centrando a atención nestes puntos: o uso que facemos da enerxía, os problemas que isto xera e a maneira en que podemos xestionar os recursos naturais e modificar o noso estilo de vida de modo que poidamos alcanzar o desenvolvemento sostible.

Na unidade faise un percorrido polas diferentes fontes de enerxía que utilizamos no pasado e utilizamos na actualidade. Faise especial mención a algunhas das de máis recente implementación, como o hidróxeno.

Analízanse, así mesmo, os principais impactos que derivan do uso da enerxía, con maior protagonismo do cambio climático e os seus efectos a curto, medio e longo prazo.

Finalízase o contido presentando o concepto de desenvolvemento sostible e analizando os principais esforzos políticos, sociais e tecnolóxicos que a humanidade tende a aplicar nos últimos tempos para preservar o planeta.

Durante o desenvolvemento da unidade propóñense actividades nas que se persegue o obxectivo de que o alumnado tome conciencia da imperiosa necesidade de enerxía que ten o ser humano, dos graves problemas que presenta un uso irracional e pouco respectuoso da enerxía e das posibilidades reais que existen para xestionar adecuadamente este tipo de recurso e outros e alcanzar o desenvolvemento sostible.

Con outras das actividades preténdese que os alumnos e as alumnas adquiran ou afiancen os seguintes coñecementos:

- As fontes de enerxía utilizadas no pasado e na actualidade e a súa clasificación.
- As diferentes transformacións da enerxía que aplicamos para utilizala.
- O aproveitamento do hidróxeno con fins enerxéticos e as súas promesas de futuro.
- Os diferentes problemas económicos e ambientais derivados do uso da enerxía.
- O problema do cambio climático e os seus efectos.
- O concepto de desenvolvemento sostible e os modelos de xestión sostible do planeta.

### ***Temporalización***

A temporalización asignada a esta unidade será de seis sesións da segunda avaliación, tanto para a súa exposición coma para a realización das tarefas que inclúe.

#### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Coñecer a evolución do consumo enerxético humano.
- Coñecer as principais fontes de enerxía e a súa clasificación.
- Identificar as principais transformacións enerxéticas que nos permiten usar a enerxía, como a xeración de electricidade, de calor ou de movemento.

- Descubrir as principais aplicacións do hidróxeno como fonte de enerxía alternativa aos combustibles fósiles nun futuro próximo, en especial mediante pilas de combustible.
  - Determinar os principais problemas derivados do uso da enerxía; en especial o cambio climático e os seus efectos de todo tipo.
  - Coñecer o concepto de desenvolvemento sostible e os esforzos realizados polos diferentes organismos para levar a cabo unha adecuada xestión dos recursos do planeta para alcanzar este modelo de desenvolvemento.
  - Utilizar diferentes TIC para investigar e adquirir datos concretos sobre o uso da enerxía, sobre os problemas que xera e sobre as súas posibles solucións.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos e opinións argumentadas, de forma oral e escrita.

#### . **CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE**

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- A historia do uso da enerxía.</li> <li>- As principais fontes de enerxía que utilizamos e a súa clasificación.</li> <li>- Principais transformacións da enerxía que nos permiten a súa aplicación (electricidade, calor e movemento).</li> <li>- O hidróxeno como fonte de enerxía para o futuro.</li> <li>- A pila de combustible de hidróxeno.</li> <li>- Principais problemas derivados do uso da enerxía (rendibilidade,</li> </ul>	<p>1. Coñecer as principais fontes de enerxía que o ser humano utilizou ao longo da súa historia, así como as transformacións enerxéticas que se levan a cabo para utilizala.</p>	<p>1.1. Describe os cambios enerxéticos que tiveron lugar ao longo da historia da humanidade.</p>	<p>CCL, CMCT, CD</p>
		<p>1.2. Recoñece os diferentes tipos de fontes de enerxía que utiliza o ser humano e clasifícaas en función de varios criterios (o seu carácter renovable, o seu uso primario ou secundario, os impactos que xera...), contrastando as vantaxes e inconvenientes de cada unha delas.</p>	<p>CCL, CMCT, CD</p>

<p>esgotamento, xeración de residuos e contaminación).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- O cambio climático, as súas evidencias, as súas causas e os seus efectos.</li> <li>- O modelo do desenvolvemento sostible.</li> <li>- Principais acordos e iniciativas internacionais para lograr unha xestión sostible do planeta.</li> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC ao investigar sobre os recursos, os problemas ambientais e a xestión sostible do planeta.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Experimentación: obtención e elección de información a partir da selección e recollida de datos dun experimento.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>		1.3. Coñece as principais transformacións da enerxía (en electricidade, en calor e en movemento) que nos permiten utilizala nas nosas actividades.	CCL, CMCT, CD, CAA
	2. Coñecer as posibilidades do hidróxeno como fonte de enerxía do futuro, en especial a través das pilas de combustible, analizando as súas vantaxes e inconvenientes da súa aplicación en automoción e xeración de electricidade doméstica.	2.1. Coñece as diferentes vías de obtención do hidróxeno e compara os pros e contras de cada un deles.	CCL, CMCT, CD, CAA
		2.2. Describe as principais formas de obtención de enerxía a partir do hidróxeno, en especial a pila de combustible, explicando o principio do seu funcionamento, considerando posibles aplicacións tecnolóxicas e destacando as vantaxes e desvantaxes que ofrece fronte a outros sistemas.	CCL, CMCT, CD, CAA
	3. Identificar a obtención e o uso da enerxía, en especial a partir dos combustibles fósiles, como causa de problemas ambientais e os factores que os intensifican; así como predicir as súas consecuencias e propoñer solucións a estes.	3.1. Relaciona os problemas de esgotamento, xeración de residuos e contaminación cos procesos de obtención e uso da enerxía.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSC
		3.2. Identifica as causas do cambio climático, analiza as súas probas e indica as súas consecuencias.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSC

	4. Argumentar sobre a necesidade de alcanzar un modelo de xestión sostible do planeta e dos seus recursos.	4.1 Explica os fundamentos do desenvolvemento sostible.	CCL, CMCT, CAA, CSC
		4.2. Relaciona os principais tratados e protocolos internacionais encamiñados cara á eficiencia enerxética e o desenvolvemento das enerxías limpas, coa necesidade de evolucionar cara a un modelo de desenvolvemento sostible.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSC
	5. Entender e interpretar a información contida en distintos tipos de representacións gráficas e extraer conclusións desta.	5.1. Extrae e interpreta a información en diferentes tipos de representacións gráficas, establecendo conclusións.	CCL, CMCT, CD, CCEC, CAA
	6. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostrar interese pola lectura de textos.	6.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre a enerxía, as súas fontes e os impactos que xera, así como o relacionado co modelo do desenvolvemento sostible, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	7. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	7.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA

	8. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.	8.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.	CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE
	9. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.	9.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.	CCL, CMCT, CD, CCEC

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS**

---



<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	<p>Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade como <i>fonte de enerxía, eficiencia enerxética, pila de combustible, cambio climático, mercado de CO</i> , etc.</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p>Busca o significado de desenvolvemento sostible, dereitos de emisión, etc.</p> <p>Utiliza a linguaxe escrita para redactar descrições de imaxes e diferenzas entre elas, para expresar os coñecementos adquiridos sobre o uso da enerxía, os impactos que xera e os medios para alcanzar o desenvolvemento sostible, e para resolver outras actividades que se piden na unidade.</p>
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	<p>Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar os coñecementos adquiridos sobre o uso da enerxía, os impactos que xera e os medios para alcanzar o desenvolvemento sostible, mediante a resolución das distintas actividades que se piden na unidade.</p> <p>Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar as súas opinións sobre aspectos relacionados co modelo enerxético sostible naquelas actividades en que se solicita unha postura argumentada.</p>
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.

<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Realiza cálculos para determinar o consumo enerxético medio do ser humano ou as emisións de gases contaminantes asociadas ao consumo enerxético dun fogar medio. Organiza a información utilizando procedementos matemáticos para extraer conclusións a partir de datos numéricos en táboas ou en gráficos sobre uso de enerxía, quentamento global, aforro enerxético...
	Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que acontece a noso arredor e responder preguntas.	Explica como se pode aplicar a tecnoloxía das pilas de combustible de hidróxeno á automoción, como funcionan os procedementos para a obtención e a transformación da enerxía, que relación existe entre o uso da enerxía e o cambio climático, etc.
<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza os recursos incluídos na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar os contidos estudados. Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos sobre o uso da enerxía, sobre o problema enerxético, sobre o cambio climático e sobre os medios para alcanzar o desenvolvemento sostible.
<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.

<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e compañeiras na realización de actividades.  Valora a importancia do traballo dos que desenvolven as fontes de enerxía que permiten un modelo enerxético máis sostible, así como dos organismos que traballan para facer posible o tránsito do modelo de desenvolvemento da sociedade cara a outro máis sostible. Valora a importancia de dedicar esforzos humanos e económicos á protección do medio.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.
<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Aprecia o valor estético e conceptual das fotografías e os debuxos que explican os fundamentos do aproveitamento enerxético ou os que nos fan tomar conciencia sobre os problemas ambientais.
	Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.	Realiza debuxos ou maquetas que representen modelos sobre aproveitamento enerxético o máis reais posibles.

## **TAREFAS**

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «Energía e cambio climático».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina, incluída a análise da imaxe inicial, co fin de detectar ideas previas sobre enerxía e impactos ambientais.

### **Tarefa 2. Coñecemos as principais fontes de enerxía que se foron utilizando ao longo da historia e as que se usan na actualidade e clasificámolas.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos os principais fitos no desenvolvemento enerxético da humanidade co LA.
- Coñecemos as principais fontes de enerxía que utiliza a humanidade actualmente.
- Traballamos cun esquema do LA para clasificar as diferentes fontes de enerxía en función de varios criterios.
- Traballamos cos RD e outras fontes sobre os usos que se lles dan ás diferentes fontes de enerxía.
- Aplicamos os coñecementos sobre as fontes de enerxía para argumentar sobre por que os raios non se consideran actualmente un recurso enerxético aproveitable, co LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos como utiliza o ser humano as diferentes fontes de enerxía.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos as principais transformacións que o ser humano aplica ás fontes de enerxía para poder utilizalas (electricidade, calor e movemento), co LA e os RD.
- Traballamos cun esquema do LA para coñecer os métodos de obtención do hidróxeno destinado á xeración de enerxía e para avaliar e decidir cal deles é máis eficiente e sostible.
- Analizamos as diferentes vías de utilización do hidróxeno con fins enerxéticos (en especial as pilas de combustible), co LA.
- Comprendemos, mediante unha ilustración rotulada do LA, as bases do funcionamento das pilas de combustible de hidróxeno.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Comprendemos os problemas ambientais derivados do uso da enerxía.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.

- Analizamos os catro principais problemas derivados do modelo enerxético actual (esgotamento, xeración de residuos, contaminación e desequilibrio entre rendibilidade e sostibilidade), co LA.
- Comparamos todas as fontes de enerxía actuais, tendo en conta todas as súas características, as súas vantaxes e os seus inconvenientes, para decidir sobre a súa idoneidade, co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos o concepto de cambio climático, recoñecemos o feito de que se está producindo na actualidade e analizamos as súas posibles causas co LA e cos RD.
- Traballamos con gráficos que relacionan os aumentos na concentración de dióxido de carbono co aumento da temperatura global, co LA.
- Coñecemos os principais efectos do cambio climático co LA.
- Tomamos conciencia, co LA, de que cómpre cambiar o modelo enerxético actual, baseado nos combustibles fósiles, para frear o cambio climático que pode levar a humanidade a unha situación que faga difícil a súa supervivencia.
- Recoñecemos, mediante o LA e o material dixital dos RD, a chegada da doutora Brundtland á toma de conciencia da necesidade de xestionar os recursos para que toda a humanidade dispoña deles sen destruír o planeta.
- Traballamos coas imaxes e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD, co fin de recoñecer os efectos do cambio climático e de adquirir opinións argumentadas ao respecto.

#### **Tarefa 5. Coñecemos o concepto de desenvolvemento sostible e as posibles vías que habería que aplicar para alcanzalo.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos as bases do modelo de desenvolvemento sostible co LA.
- Analizamos os principais acordos internacionais adquiridos para minimizar ou reverter os problemas ambientais derivados do uso da enerxía, en especial os adquiridos a partir do «Protocolo de Kyoto» e desenvolvemos unha opinión acerca do mercado de dereitos de emisión de CO<sub>2</sub>, co LA.
- Propoñemos as principais medidas que sería necesario adoptar para encamiñar a sociedade cara a un modelo enerxético sostible, comezando por aquelas que pretenden mellorar a eficiencia enerxética e rematando polas que implican o desenvolvemento de novas tecnoloxías para a obtención de enerxía que sexan eficaces, baratas e respectuosas co ambiente, co LA e os MC.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.

- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

### **Tarefa 8. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

## **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, que facilite a aprendizaxe tanto individual como colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

## **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.
- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

## **. FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.
- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

## **. MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

## **. AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

## **. UNIDADE 4**

### ***Título***

*Os materiais e a sociedade*

### ***Descrición da unidade***

Na presente unidade realízase un percorrido polos materiais que obtivemos da natureza e transformamos para fabricar todo aquilo que necesitamos para satisfacer as nosas necesidades e que contribuíron ao progreso humano ao longo da súa historia.

Analizaremos as propiedades, as características, algúns dos métodos de obtención e algunhas das aplicacións dos principais materiais que se utilizan na actualidade (metálicos, non metálicos e doutras naturezas). No estudo inclúiranse os novos materiais, en especial os relacionados coa nanotecnoloxía e as súas aplicacións.

Así mesmo, comentaranse algúns dos problemas sociais e ambientais que derivan, de xeito específico, da obtención e uso dos novos materiais, facendo mención destacada daqueles conflitos relacionados cos chamados «materiais estratéxicos».

Con outras das actividades preténdese que os alumnos e as alumnas adquiren ou afiancen os seguintes coñecementos:

- O uso dos materiais ao longo da historia da humanidade e a súa influencia no desenvolvemento social, económico e cultural das diferentes sociedades.
- Os materiais metálicos: as súas propiedades, as súas vantaxes e os seus inconvenientes, os seus métodos de obtención e os seus usos e aplicacións. Principais metais da civilización actual: o ferro e o aceiro, o aluminio e o titanio.
- Os materiais non metálicos que se utilizan na civilización actual: o grafito, a madeira e os seus derivados e os polímeros (principalmente os plásticos). Propiedades, obtención, usos e aplicacións de cada un deles.
- Obtención, usos e aplicacións das cerámicas, do vidro e dos materiais compostos.
- O concepto de nanotecnoloxía e de materiais nanotecnolóxicos. Solucións nanotecnolóxicas presentes e futuras; o grafeno e as nanomáquinas.
- Os problemas ambientais e sociais relacionados coa obtención e uso dos materiais actuais.

### ***Temporalización***

A temporalización asignada a esta unidade será de oito sesións da segunda avaliación, tanto para a súa exposición coma para a realización das tarefas que inclúe.

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Coñecer as diferentes idades que se estableceron na historia da humanidade en función dos materiais predominantes ou dominantes en cada momento.
- Coñecer os métodos de obtención, os usos e as aplicacións dos principais materiais metálicos que se utilizan na actualidade.
- Coñecer os métodos de obtención, os usos e as aplicacións dos principais materiais non metálicos que se utilizan na actualidade.
- Coñecer os métodos de obtención, os usos e as aplicacións dos materiais cerámicos, do vidro e dos materiais compostos ou «composites».
- Descubrir o concepto de nanotecnoloxía e a xeración de novos materiais e coñecer as aplicacións presentes e futuras destes novos materiais.
- Tomar conciencia dos problemas ambientais e sociais relacionados co uso dos novos materiais, adquirir unha opinión argumentada ao respecto e identificar as medidas ou cambios que serían necesarios para evitar os devanditos problemas.
- Utilizar diferentes TIC para investigar e adquirir datos concretos sobre os procesos de obtención e as aplicacións dalgúns materiais.
- Adquirir vocabulario específico sobre os contidos da unidade para expresar coñecementos e opinións argumentadas, de forma oral e escrita.



## CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- O uso dos materiais a través da historia da humanidade.</li> <li>- Os materiais metálicos: vantaxes, inconvenientes, métodos de obtención e aplicacións (ferro e aceiro, aluminio e titanio).</li> <li>- Os materiais non metálicos: vantaxes, inconvenientes, métodos de obtención e aplicacións (grafito, madeira e polímeros).</li> <li>- As cerámicas, o vidro e os materiais compostos: vantaxes, inconvenientes, métodos de obtención e aplicacións.</li> <li>- A nanotecnoloxía e os nanomateriais (o grafeno e as súas aplicacións presentes e futuras).</li> <li>- Os problemas sociais e ambientais derivados da obtención e o uso dos materiais actuais.</li> </ul>	1. Relacionar o progreso humano co descubrimento das propiedades de certos materiais que permiten a súa transformación e aplicacións tecnolóxicas.	1.1. Realiza estudos sinxelos e presenta conclusións sobre aspectos relacionados cos materiais e a súa influencia no desenvolvemento da humanidade.	CCL, CMCT, CD, CAA
		1.2. Analiza as propiedades dos materiais cuxo descubrimento supuxo grandes cambios nas sociedades e o desenvolvemento de novas actividades humanas.	CCL, CMCT, CD, CAA
	2. Coñecer os principais materiais que se utilizan na sociedade actual, os seus métodos de obtención e as súas aplicacións en diversos campos das actividades humanas como a comunicación, o transporte, a alimentación, a construción, a medicina...	2.1. Describe as propiedades dos diferentes materiais que se utilizan na actualidade e relaciónaas coas súas aplicacións en diversos campos.	CCL, CMCT, CD, CAA
		2.2. Describe o proceso de obtención de diferentes materiais, valorando o seu custo económico, ambiental e a conveniencia da súa reciclaxe.	CCL, CMCT, CD, CAA

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación, e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC ao investigar sobre os materiais, os seus métodos de obtención, as súas propiedades, as súas vantaxes e inconvenientes, as súas aplicacións e os problemas derivados da súa obtención e a súa aplicación.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Experimentación: obtención e elección de información a partir da selección e recollida de datos dun experimento.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>		2.3. Analiza os efectos da alteración sobre os materiais, o custo económico que supón e os métodos para protexelos.	CCL, CMCT, CD, CAA
		2.4. Define o concepto de nanotecnoloxía e describe as aplicacións presentes e futuras dos nanomateriais e as nanomáquinas en diferentes campos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	3. Tomar conciencia das posibles repercusións ambientais relacionadas coa obtención e o control dos novos materiais.	3.1. Relaciona conflitos entre pobos e outros problemas sociais e económicos coa explotación de determinados materiais chamados estratéxicos.	CCL, CMCT, CD, CSC
		3.2. Comprende os impactos derivados da explotación e uso dos materiais actuais e xustifica a necesidade do aforro, a reutilización e o reciclado dos devanditos materiais en termos económicos e ambientais.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSC

	4. Entender e interpretar a información contida en distintos tipos de representacións gráficas e extraer conclusións desta.	4.1. Extrae e interpreta a información en diferentes tipos de representacións gráficas, establecendo conclusións.	CCL, CMCT, CD, CCEC, CAA
	5. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostrar interese pola lectura de textos.	5.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre os materiais, os seus métodos de obtención, as súas aplicacións e os seus impactos, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSIEE
	6. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	6.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA
	7. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.	7.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.	CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE
	8. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.	8.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.	CCL, CMCT, CD, CCEC

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS**

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade como <i>alixe, arrabio, siderurxia, corrosión, polímero, plástico, composite, nanotecnoloxía, coltán</i> , etc.  Utiliza o vocabulario na redacción de textos para describir procesos de obtención, impactos ambientais ou sociais ou evolución de obxectos ao longo da historia e para expresarse con corrección naquelas actividades en que se solicita unha postura argumentada.
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	Utiliza con corrección a linguaxe oral para expresar os coñecementos adquiridos sobre os materiais, as súas aplicacións e os impactos derivados do seu uso.  Utiliza con corrección a linguaxe oral para adoptar e defender unha postura argumentada.
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.
<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Realiza cálculos para comparar o tamaño de obxectos de dimensións nanométricas.  Organiza a información utilizando procedementos matemáticos para extraer conclusións a partir de datos numéricos relacionados coas propiedades dos materiais.
	Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que acontece arredor nosa e responder preguntas.	Decide que materiais son máis idóneos para determinadas aplicacións en función das súas propiedades.

<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza os recursos incluídos na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar os contidos estudados. Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos sobre os materiais actuais.
<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.
<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e compañeiras na realización de actividades. Valora a importancia do traballo dos que desenvolveron novos materiais que contribuíron ao desenvolvemento tecnolóxico do ser humano e en último termo ao noso benestar e critica e condena o uso deses materiais e esa tecnoloxía con fins bélicos ou prexudiciais para o ser humano. Valora a importancia de dedicar esforzos de todo tipo á protección do medio e dos dereitos humanos.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.

<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Aprecia o valor estético e conceptual das fotografías e os debuxos que describen procesos de fabricación ou dos esquemas que clasifican materiais. Aprecia a beleza de determinados materiais e obxectos e considera o seu emprego con fins estéticos ou artísticos.
	Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.	Realiza debuxos ou maquetas que representen modelos o máis parecidos posible á realidade.

## **TAREFAS**

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «Da materia aos materiais».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina, incluída a análise da imaxe inicial, co fin de detectar ideas previas.

### **Tarefa 2. Coñecemos a evolución do uso dos materiais e da súa contribución ao desenvolvemento tecnolóxico ao longo da historia.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos, co LA, as diferentes idades da historia da humanidade que quedaron marcadas en función do descubrimento e a aplicación dos diversos materiais.
- Coñecemos, co LA, algúns procesos de obtención ou de procesado de materiais ao longo da historia.
- Traballamos cun esquema do LA para clasificar os diferentes materiais que o ser humano emprega na actualidade.
- Analizamos, cun debuxo e textos do LA e co material dixital dos RD, as bases da obtención do ferro a partir das súas materias primas nun alto forno.
- Tomamos conciencia, co LA, de que as necesidades actuais do ser humano requiren dunha gran variedade de materiais e de esforzos científicos e tecnolóxicos para descubrir outros novos.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos os principais materiais metálicos que utilizamos na actualidade.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos as propiedades xerais, as vantaxes e os inconvenientes dos metais co LA.
- Traballamos, mediante os textos e os esquemas do LA, sobre os principais métodos de obtención, os usos e as aplicacións de tres dos metais máis utilizados na actualidade: o ferro e os seus derivados, o aluminio e o titanio.
- Traballamos sobre as propiedades dos metais que os fan idóneos para determinadas aplicacións coas actividades do LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Coñecemos os principais materiais non metálicos que utilizamos na actualidade.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Traballamos, mediante os textos e os esquemas do LA, sobre os principais métodos de obtención, os usos e as aplicacións do grafito, da madeira e o seu derivado o papel e dos polímeros (en especial os plásticos).

- Traballamos sobre o proceso de obtención do papel, os seus custos e impactos e a conveniencia de reciclar este material coas actividades do LA.
- Comparamos os polímeros naturais e os artificiais co LA.
- Argumentamos sobre as razóns que fan dos plásticos uns materiais moi amplamente utilizados na sociedade actual co apartado «Opina» do LA.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

#### **Tarefa 5. Coñecemos outros materiais actuais que combinan metais e non metais.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos os medios de obtención ou fabricación, os usos e as aplicacións das cerámicas, do vidro e dos composites co LA.
- Traballamos sobre as evolucións históricas do vidro e dos materiais cerámicos coas actividades do LA e cos MC.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Descubrimos a nanotecnoloxía e as súas aplicacións presentes e futuras.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos o concepto de nanotecnoloxía e coñecemos algúns nanomateriais, como o grafeno, co LA.
- Traballamos sobre aplicacións futuras dos materiais nanotecnolóxicos co LA.
- Debates sobre os posibles cambios socioeconómicos e doutros tipos que podería desencadear a nanotecnoloxía nun futuro próximo.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Coñecemos os problemas derivados da obtención e aplicación dos materiais actuais.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos os problemas ambientais relacionados co uso dalgúns materiais de hoxe, como o papel, o silicio e os plásticos cos textos do LA.
- Coñecemos os conflitos sociais que derivan da explotación de materiais estratéxicos como o coltán e debatemos na aula sobre os prexuízos que causan á humanidade e sobre as súas posibles solucións.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 8. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 9. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.



- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

#### **Tarefa 10. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

### **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, de xeito que facilite a aprendizaxe tanto individual como colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

### **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

#### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan á proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.
- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

## **. FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.
- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

## **. MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

## **. AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

## **. UNIDADE 5**

### ***Título***

*As enfermidades e os problemas sanitarios*

### ***Descrición da unidade***

Nesta unidade e na seguinte abórdanse os contidos relacionados co bloque do currículo «Calidade de vida». Os conceptos previos que os nosos estudantes poden ter sobre esta materia adquiríronse en terceiro de ESO.

A presente unidade estrutúrase en dous ámbitos complementarios. Un desenvolve os contidos que teñen que ver co concepto de saúde (os factores determinantes, a clasificación de enfermidades, os axentes infecciosos, etc.). O segundo, que describe as enfermidades ao longo da historia desde as primeiras coñecidas (polos restos humanos, probas de ADN e anomalías óseas) ata as que teñen maior incidencia na sociedade actual (cancro, diabete, enfermidades cardiovasculares, enfermidades mentais, etc.) e nos países de ingreso baixo.

Ao longo da unidade propóñense actividades para reforzar os contidos sobre a saúde e os seus determinantes, a enfermidade, os tipos de enfermidades e os axentes infecciosos; ademais, formúlense outras nas que se solicita a opinión do alumnado, tanto de forma individualizada

como colectiva a través dun debate.

Para rematar a unidade propóñense actividades dirixidas á comprensión e aplicación dos contidos tratados, así como a realización de tarefas que pretenden espertar a curiosidade científica e motivar o alumnado.

Todos estes contidos deben ter como meta que os alumnos e as alumnas adquiran os seguintes coñecementos:

- A saúde e a enfermidade.
- Os tipos de enfermidades.
- Os axentes infecciosos.
- A transmisión e o desenvolvemento das enfermidades infecciosas.
- Algunhas das enfermidades que acompañaron o ser humano desde a súa orixe.
- Algunhas das enfermidades que afectan a sociedade actual.

### ***Temporalización***

A temporalización asignada a esta unidade será de seis sesións da terceira avaliación, que inclúen o seu desenvolvemento e a realización das tarefas individuais e colectivas asociadas a ela.

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Comprender os conceptos relacionados coa saúde e a enfermidade.
- Diferenciar os tipos de enfermidades.
- Coñecer as enfermidades infecciosas máis importantes producidas por bacterias, virus, fungos e protozoos.
- Describir as características dos axentes infecciosos.
- Estudar as enfermidades que acompañaron o ser humano desde a súa orixe.
- Coñecer as principais características das enfermidades que afectan a sociedade actual: o cancro, a diabete, enfermidades cardiovasculares, enfermidades mentais, etc.

## CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- O concepto de <i>saúde</i> segundo a OMS (Organización Mundial da Saúde).</li> <li>- Factores que determinan a saúde.</li> <li>□- Concepto de enfermidade e a forma na que esta se manifesta.</li> <li>- A clasificación das enfermidades segundo as causas que as orixinan e segundo o seu impacto e distribución na poboación.</li> <li>- Principais enfermidades non infecciosas.</li> <li>- As enfermidades infecciosas: fases dunha enfermidade infecciosas, as vías de transmisión.</li> <li>- Os axentes infecciosos.</li> <li>- Principais enfermidades infecciosas.</li> <li>- As enfermidades máis antigas.</li> <li>- As principais pandemias da historia.</li> <li>- O Ébola; unha pandemia actual.</li> <li>- O cancro.</li> <li>- A diabete.</li> <li>- As enfermidades cardiovasculares.</li> <li>- As enfermidades mentais.</li> <li>- Outras enfermidades actuais (a</li> </ul>	1. Recoñecer que a saúde non é soamente a ausencia de enfermidade.	1.1. Comprende a definición de <i>saúde</i> segundo a OMS.	CCL, CMCT, CD
	2. Comprender os conceptos de <i>determinante da saúde e enfermidade</i> e coñecer os tipos de enfermidades.	2.1. Comprende os conceptos de <i>determinante da saúde e enfermidade</i> , diferencia as enfermidades infecciosas e as non infecciosas.	CCL, CMCT, CD
		2.2. Coñece as vías de transmisión das enfermidades infecciosas e as fases polas que pasan estas enfermidades.	CCL, CMCT, CD
	3. Describir as características dos axentes que causan as enfermidades infecciosas e algunhas medidas de prevención do contaxio.	3.1. Describe as características dos axentes que causan as enfermidades infecciosas e algunhas medidas de prevención do contaxio.	CCL, CMCT, CD
4. Coñecer as enfermidades infecciosas máis importantes producidas por bacterias, virus, protozoos e fungos.	4.1. Coñece e enumera as enfermidades infecciosas máis importantes producidas por bacterias, virus, protozoos e fungos, identificando os posibles medios de contaxio.	CCL, CMCT, CD	

<p>obesidade e a sida).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Enfermidades actuais nos países de baixo ingreso.</li> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de comunicación e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</li> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Obtención, elección, análise e organización e valoración de informacións de contidos científico utilizando representacións e modelos.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>	5. Estudar a enfermidade ao longo da historia.	5.1 Identifica algunhas das enfermidades máis antigas e as principais pandemias da historia.	CCL, CMCT, CD, CCEC
	6. Coñecer as principais características do cancro, a diabete, as enfermidades cardiovasculares, as enfermidades mentais, etc., e a importancia das revisións preventivas.	6.1. Coñece as principais características do cancro, a diabete, as enfermidades cardiovasculares, as enfermidades mentais, etc., e a importancia das revisións preventivas.	CCL, CMCT, CD, CSC
	7. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostrar interese pola lectura de textos.	7.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre a saúde e a enfermidade, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	8 Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	8.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA
	9 Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.	9.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.	CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE

	10. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.	10.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.	CCL, CMCT, CD, CCEC
--	---	---	------------------------------

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRIPTORES E DESEMPEÑOS**

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade, como <i>saúde, tumor, diabete, arterioesclerose, estrés e obesidade</i> . Elabora un texto para expoñelo na clase sobre os síntomas, causas e curación dalgunha enfermidade infecciosa. Redacta textos que comparan dúas situacións, informes breves acerca de enfermidades e explica diferenzas e aspectos en común.
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	Utiliza con corrección a linguaxe adquirida na exposición oral sobre os síntomas, causas e curación dalgunha enfermidade infecciosa.
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais. Manter unha actitude favorable cara á lectura.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.
<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Interpreta gráficos das diferenzas entre os países de ingreso alto e os de ingreso baixo con respecto ás causas de morte. Extrae información de gráficos sobre as dez enfermidades contaxiosas máis letais no mundo e nos países de alto ingreso. Realiza cálculos de porcentaxes.

	Desenvolver e promover hábitos de vida saudable en canto á alimentación e ao exercicio físico.	Identifica diferentes medidas de profilaxe. Busca información sobre algunhas medidas preventivas para evitar o contaxio de enfermidades infecciosas. Descobre como se pode loitar contra algúns axentes que producen enfermidades, como, por exemplo, o virus do Zika. Valora a importancia da hixiene á hora de tomar alimentos crus.
	Xerar criterios persoais sobre a visión social da estética do corpo humano fronte ao seu coidado saudable.	Recoñece que un dos determinantes da saúde son os estilos de vida, que inclúe a alimentación, a hixiene, o exercicio físico, etc. Coñece que a obesidade é un factor de risco para moitas enfermidades.
	Recoñecer a importancia da ciencia na nosa vida cotiá.	Coñece os tratamentos que se daba aos enfermos dalgúns enfermidades na antigüidade e valora como evolucionou este tratamento na actualidade. Recoñece a importancia das vacinas na erradicación de moitas enfermidades.
<i>Competencia dixital.</i>	Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.	Visualiza o material complementario incluído na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar e ampliar os contidos estudados. Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos propostos na unidade.
<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.



	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.
<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas. Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e compañeiras na realización de actividades. Respecta as opinións expresadas polos compañeiros e compañeiras no debate sobre o papel que teñen os medios de comunicación na toma de decisións políticas ou sanitarias. Recoñece a diferenzas sanitarios entre os países de ingreso alto e os de ingreso baixo.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.
<i>Conciencia e expresións culturais.</i>	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.	Valora os debuxos que nos permiten entender os conceptos tratados na unidade, como o desenvolvemento do virus da sida, a transmisión do Ébola ou o ciclo vital do parasito da malaria. Coñece a importancia da pintura no coñecemento dalgunhas enfermidades como a peste reflectida no cadro titulado «O triunfo da morte».

## **TAREFAS**

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «A saúde, o noso reto».**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina.

### **Tarefa 2. Coñecemos o concepto de saúde e de enfermidade e os factores que determinan a saúde.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos a definición de saúde segundo a OMS co LA.
- Describimos os tres aspectos que contempla a definición de saúde segundo a OMS co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos os determinantes da saúde co LA.
- Coñecemos o concepto de enfermidade e como esta se manifesta co LA.
- Somos conscientes de que a saúde depende en boa medida dos nosos estilos de vida co texto e a actividade proposta no LA.
- Buscamos o artigo da *Constitución española* onde se recolle o dereito á saúde co material dixital dos RD.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos a clasificación das enfermidades e os axentes infecciosos.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos a clasificación das enfermidades segundo as causas que as orixinan e segundo o seu impacto na poboación co LA.
- Describimos algunhas enfermidades non infecciosas co LA.
- Describimos as fases dunha enfermidade infecciosa co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos a vías de transmisión das enfermidades infecciosas e algúns métodos de prevención co LA e co material dixital dos RD.
- Describimos as principais características das bacterias, os virus, os fungos e os protozoos co LA e co material dixital dos RD.
- Opinamos sobre diversos aspectos do virus do Zika co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos algunhas das principais enfermidades infecciosas, os axentes que as producen e o medio de infección co LA e co material dixital dos RD.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Coñecemos as enfermidades máis antigas.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Introducimos brevemente como as enfermidades acompañaron o ser humano co LA.
- Coñecemos as enfermidades máis antigas co LA e co material dixital dos RD.
- Opinamos sobre como se trataba os enfermos de lepra na Antigüidade co LA.
- Opinamos sobre a influencia da dieta e a hixiene na saúde desde a Antigüidade co LA.
- Coñecemos as principais pandemias da historia co LA e co material dixital dos RD.
- Debates sobre as vantaxes e os inconvenientes das vacinas co LA.
- Opinamos sobre o titular «A mal chamada gripe española» co LA.
- Coñecemos que é e como se transmite o Ébola co LA e co material dixital dos RD.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 5. Coñecemos as enfermidades na sociedade actual.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos que é o cancro co LA.
- Coñecemos que é a diabete, os seus tipos e como se regula a concentración de glicosa co LA.
- Coñecemos cales son as principais enfermidades cardiovasculares que afectan á sociedade actual co LA.
- Describimos algunhas das enfermidades mentais máis frecuentes na nosa sociedade co LA.
- Coñecemos outras enfermidades como a obesidade e a sida e a súa influencia na nosa sociedade co LA.
- Comparamos e opinamos sobre as diferenzas que existen entre as enfermidades actuais nos países de ingreso baixo coas dos países de ingreso alto co LA.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.
- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

#### **Tarefa 8. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

### **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, que facilite a aprendizaxe tanto individual coma colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

### **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

#### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos estudados.
- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

### **FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese

demostrados na aula.

- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

## . **MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

## . **AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

## . **UNIDADE 6**

### ***Título***

*Conservación da saúde e calidade de vida*

### ***Descrición da unidade***

Nesta unidade iníciase co estudo dos mecanismos de defensa do noso organismo para loitar contra os patóxenos, é dicir, descríbese o sistema inmunitario e as células responsables da nosa defensa. Desenvólvese o concepto de inmunidade e os seus tipos relacionándoa co tipo de resposta que produce cada un destes tipos.

A continuación, descríbense unha serie de fitos destacados na evolución histórica da medicina e do tratamento de enfermidades. Explícanse os medios máis importantes que achega a medicina fronte aos patóxenos: as vacinas, os soros e algúns tipos de medicamentos, como os antibióticos. Complétanse cunha descrición das técnicas de diagnóstico máis habitualmente utilizadas na actualidade, cuxos nomes son familiares a todos os pacientes.

Para rematar, faise fincapé na importancia da prevención e dos estilos de vida saudables que se poden adoptar para previr a aparición de enfermidades.

Ao longo da unidade propóñense actividades para reforzar os contidos sobre o sistema inmunitario, a inmunidade, a resposta inflamatoria e a resposta inmunitaria, as técnicas de diagnóstico, as vacinas e os estilos de vida saudables; ademais, fórmulanse outras nas que se solicita a opinión do alumnado, tanto de forma individualizada como colectiva a través dun debate.

Para rematar a unidade propóñense actividades dirixidas á comprensión e aplicación dos contidos tratados, así como a realización de tarefas que pretenden despertar a curiosidade científica e motivar o alumnado.

Todos estes contidos deben ter como meta que os alumnos e as alumnas adquiran os seguintes coñecementos:

- As defensas do noso organismo.
- A inmunidade inespecífica. A resposta inflamatoria.
- A inmunidade específica. A resposta inmunitaria.
- As vacinas e os antibióticos.
- As técnicas de diagnóstico.
- Os hábitos saudables.

### ***Temporalización***

A temporalización asignada a esta unidade será de catro sesións da terceira avaliación, que inclúen o seu desenvolvemento e a realización das tarefas individuais e colectivas asociadas a ela.

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Coñecer como se defende o noso organismo fronte aos patóxenos.
- Describir os comezos da medicina e explicar algúns dos acontecementos máis importantes no seu desenvolvemento histórico.
- Recoñecer a importancia da medicina na curación e prevención de enfermidades.
- Explicar a importancia e actuación das vacinas.
- Interpretar o concepto de diagnóstico.
- Avaliar a importancia dos hábitos de vida saudables como prevención de enfermidades.
- Tomar conciencia do problema social e humano que supón o consumo de drogas.

## CONTIDOS DA UNIDADE - CRITERIOS DE AVALIACIÓN - ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES - COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

<ul style="list-style-type: none"> <li>- O sistema inmunitario e a inmunidade.</li> <li>- As células responsables da nosa defensa.</li> <li>- A inmunidade inespecífica. A resposta inflamatoria.</li> <li>- A inmunidade específica. A resposta inmunitaria.</li> <li>- A curación de enfermidades ao longo da historia.</li> <li>- Os grandes avances na medicina do século XX. As vacinas e os antibióticos.</li> <li>- A prevención e a curación de enfermidades no século XXI.</li> <li>- As técnicas de diagnóstico ao longo da historia.</li> <li>- As técnicas de diagnóstico do século XX.</li> <li>- As técnicas de diagnóstico na actualidade.</li> <li>- Os hábitos saudables.</li> <li>- A drogadicción.</li> <li>- Comprensión de informacións, adquisición de vocabulario, uso da lingua como instrumento de</li> </ul>	1. Coñecer os mecanismos de defensa do organismo fronte aos patóxenos.	1.1. Describe o sistema inmunitario e a función que realiza.	CCL, CMCT, CD
		1.2. Coñece as barreiras defensivas do organismo.	CCL, CMCT, CD
	2. Describir os conceptos de inmunidade inespecífica e inmunidade específica.	2.1. Diferenza entre inmunidade inespecífica e específica.	CCL, CMCT, CD
		2.2. Coñece os que levan a cabo a resposta inmunitaria.	CCL, CMCT, CD
	3. Estudar a explicación e tratamento da enfermidade que se fixo ao longo da historia.	3.1. Identifica algúns dos métodos curativos que utilizaban as antigas civilizacións.	CCL, CMCT, CD
	4. Explicar como actúa unha vacina.	4.1. Explica como actúa unha vacina.	CCL, CMCT, CD, CAA

<p>comunicación, e mantemento dunha actitude favorable cara á lectura.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Coñecemento e uso responsable das TIC.</li> <li>- Uso de estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participación activa no propio proceso de aprendizaxe.</li> <li>- Iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolvemento de actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.</li> <li>- Obtención, elección, análise e organización e valoración de informacións de contidos científico utilizando representacións e modelos.</li> <li>- Coñecemento e uso de materiais, técnicas e recursos expresivos.</li> </ul>	5. Recoñecer a importancia dos antibióticos e, en especial, o descubrimento da penicilina.	5.1 Recoñece a importancia dos antibióticos na curación de enfermidades causadas por bacterias e a repercusión social que tivo o descubrimento da penicilina.	CCL, CMCT, CD, CSC
		5.2. Coñece o perigo de crear resistencia aos fármacos.	CCL, CMCT, CD, CSC
	6. Analizar os tratamentos contra o cancro.	6.1 Analiza os avances da medicina na loita contra o cancro e establece as principais liñas de actuación para previr a enfermidade.	CCL, CMCT, CD
	7. Coñecer algunhas técnicas de diagnóstico actuais.	7.1. Coñece algunhas técnicas de diagnóstico actuais.	CCL, CMCT, CD, CAA
	8. Recoñecer que os estilos de vida contribúen á extensión de determinadas enfermidades (cancro, enfermidades cardiovasculares, etc.).	8.1. Recoñece estilos de vida que contribúen á extensión de determinadas enfermidades.	CCL, CMCT, CD, CSC



		8.2. Xustifica os principais efectos que sobre o organismo teñen os diferentes tipos de drogas e o perigo que leva consigo o seu consumo.	CCL, CMCT, CD, CSC
		8.3. Establece a relación entre alimentación e saúde, describindo o que se considera unha dieta sa.	CCL, CMCT, CD
	9. Comprender informacións, adquirir vocabulario sobre os contidos da unidade, expresar coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostrar interese pola lectura de textos.	9.1. Comprende os textos e as diferentes informacións presentadas ao longo da unidade, adquire vocabulario sobre a saúde e a enfermidade, expresa coñecementos e opinións de forma oral e escrita, e mostra interese pola lectura de textos.	CCL, CMCT, CD
	10. Coñecer e usar de forma responsable as TIC, desenvolver estratexias para tratar a información, convertela en coñecemento propio e aplicala a distintos contextos, e participar de forma activa no propio proceso de aprendizaxe.	10.1. Obtén e organiza información, traballa co esquema da unidade, e utiliza os recursos dixitais con interese e responsabilidade.	CCL, CMCT, CD, CAA
	11. Mostrar iniciativa e perseveranza á hora de afrontar os problemas e de defender opinións. Desenvolver actitudes de respecto e colaboración ao traballar en grupo.	11.1. Mostra unha actitude emprendedora, acepta os erros ao autoavaliarse, persevera nas tarefas de recuperación e participa activamente nos exercicios de aprendizaxe cooperativa.	CCL, CMCT, CD, CSC, CSIEE
	12. Utilizar diversos materiais, técnicas, códigos e recursos artísticos na realización de creacións propias.	12.1. Realiza debuxos ou maquetas que representan modelos o máis parecidos posible á realidade.	CCL, CMCT, CD, CCEC

**COMPETENCIAS CLAVE: DESCRITORES E DESEMPEÑOS**

<i>Competencia en comunicación lingüística.</i>	Utilizar o vocabulario adecuado, as estruturas lingüísticas e as normas ortográficas e gramaticais para elaborar textos escritos e orais.	Define e utiliza correctamente termos relacionados coa unidade, como <i>sistema inmunitario, inmunidade, enfermidade autoinmune</i> ou <i>anticorpo</i> .  Elabora un texto para expoñelo na clase sobre os síntomas, causas e curación dalgunha enfermidade infecciosa.  Redacta un texto que describa algunha técnica de diagnóstico actual.
	Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.	Utiliza con corrección a linguaxe adquirida nos debates propostos en diferentes actividades, como os cambios do xuramento hipocrático ou os experimentos de Jenner.
	Comprender o sentido estrito dos textos escritos e orais.  Manter unha actitude favorable cara á lectura.	Realiza a lectura comprensiva dos textos propostos.
<i>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</i>	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.	Interpreta gráficos sobre a porcentaxe, por sexos, do consumo de alcohol e outras drogas.  Realiza cálculos de porcentaxes para cuantificar resultados dunha enquisa.

	<p>Desenvolver e promover hábitos de vida saudable en canto á alimentación e ao exercicio físico.</p>	<p>Deseña carteis de campañas de prevención contra o consumo de drogas, alcohol e tabaco.</p> <p>Busca información sobre os efectos das anfetaminas e realiza un resumo.</p> <p>Cita as claves para unha alimentación sa e equilibrada.</p> <p>Explica os hábitos saudables necesarios para conservar a saúde.</p> <p>Coñece como inflúe a pobreza na deterioración da saúde.</p> <p>Valora a importancia de realizar actividades en grupo e ao aire libre, como o sendeirismo.</p> <p>Investiga sobre a importancia da manipulación dos alimentos.</p>
	<p>Recoñecer a importancia da ciencia na nosa vida cotiá.</p>	<p>Coñece a importancia que tivo na medicina a creación de academias, a asepsia, o desenvolvemento das industrias farmacéuticas e a atención primaria.</p> <p>Recoñece a importancia das vacinas na erradicación de moitas enfermidades e dos antibióticos, en especial da penicilina, na curación de enfermidades bacterianas.</p> <p>Coñece os retos que ten a medicina actual na prevención e a curación de enfermidades, como a loita contra o cancro, a investigación con células nai, etc.</p>
<p><i>Competencia dixital.</i></p>	<p>Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.</p>	<p>Visualiza o material complementario incluído na web <a href="http://www.anayaeducacion.es">www.anayaeducacion.es</a> para reforzar e ampliar os contidos estudados.</p> <p>Busca información en fontes fiables para responder as actividades que requiren investigar determinados aspectos propostos na unidade.</p>

<i>Competencia para aprender a aprender.</i>	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.	Completa o mapa conceptual da unidade a partir dos coñecementos adquiridos.
	Xerar estratexias para aprender en distintos contextos de aprendizaxe.	Elabora esquemas e resumos. Compara conceptos mediante a construción de táboas.
	Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.	Autoavalíase escribindo as ideas principais da unidade e realizando as actividades de peche.
<i>Competencias sociais e cívicas.</i>	Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas. Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores.	Coopera cos compañeiros e compañeiras na realización de actividades. Respecta as opinións expresadas polos compañeiros e compañeiras no debate sobre o papel que teñen os medios de comunicación na toma de decisións políticas ou sanitarias. Recoñece a diferenzas sanitarias entre os países de ingreso alto e os de ingreso baixo.
<i>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</i>	Ser constante no traballo superando as dificultades.	Leva un caderno de apuntamentos aseado e coas actividades ao día, e consulta as dúbidas que se xeren.
	Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.	Mostra iniciativa á hora de intervir nas actividades propostas e respecta as opinións alleas.

<p><i>Conciencia e expresións culturais.</i></p>	<p>Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade, e mostrar gusto pola estética no ámbito cotián.</p>	<p>Valora os debuxos que nos permiten ver como son os diferentes tipos de leucocitos, como se produce unha resposta inflamatoria e inmunitaria ou como actúa unha vacina.</p> <p>Coñece como se ensinaba medicina no antigo Exipto por algunhas pinturas, ou como era Hipócrates por unha escultura.</p>
--	--	--

## TAREFAS

Libro do alumnado (LA) / Proposta didáctica (PD) / Material complementario (MC) / Recursos dixitais (RD)

### **Tarefa 1. Introducimos a unidade. Lemos e traballamos co texto inicial «A saúde, nas nosas mans.»**

- Coñecemos, coa PD, as suxestións metodolóxicas xerais, as ideas previas, as dificultades de aprendizaxe e o procedemento de traballo da unidade.
- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Lemos o texto inicial do LA e extraemos as ideas principais.
- Realizamos as actividades propostas nesta páxina.

### **Tarefa 2. Coñecemos o sistema inmunitario e a inmunidade e as células responsables da nosa defensa.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos que é o sistema inmunitario co LA.
- Coñecemos a definición de inmunidade e distinguimos a inmunidade conxénita e a adquirida co LA e co material dixital dos RD.
- Somos capaces de indicar en que tipo de inmunidade están implicados os diferentes tipos de leucocitos co LA e co material dixital dos RD.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

### **Tarefa 3. Coñecemos a inmunidade inespecífica e quen a levan a cabo e a inmunidade específica e quen a leva a cabo.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos cales son as barreiras físicas co LA.
- Describimos en que consiste a resposta inflamatoria co LA e co material dixital dos RD.
- Definimos *anticorpo* co LA.
- Describimos como se produce a resposta inmunitaria co LA e co material dixital dos RD.
- Definimos *enfermidade autoinmune*.
- Relacionamos a diabetes tipo I coas enfermidades autoinmunes co LA e co material dixital dos RD.
- Realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos MC, dos RF e da PD.

### **Tarefa 4. Coñecemos a curación das enfermidades ao longo da historia.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Introducimos brevemente como as enfermidades se trataron antigamente mediante a maxia e a relixión co LA.
- Coñecemos os métodos curativos que se foron empregando ao longo de historia co LA.
- Coñecemos en que consiste o xuramento hipocrático co material dixital dos RD.
- Debates os puntos que se foron modificando no xuramento hipocrático co LA e co material dixital dos RD.

- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 5. Coñecemos os grandes avances da medicina actual e os retos na prevención e a curación na sociedade actual.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos como actúa unha vacina co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos que son os antibióticos e que a penicilina foi o primeiro antibiótico co LA.
- Opinamos sobre a repercusión social que tiveron os antibióticos na loita contra as enfermidades e o perigo de crear resistencias aos fármacos co LA.
- Concienciámonos de que entre os maiores retos da medicina deste século se encontran a mellora da alimentación e o lecer saudable co LA e co material dixital dos RD.
- Argumentamos sobre a importancia de facer prácticas de lecer saudable, como o sendeirismo co LA.
- Coñecemos os novos avances na loita contra o cancro co LA.
- Coñecemos en que consiste a investigación sobre células nai co LA.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 6. Coñecemos as técnicas de diagnóstico.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Coñecemos as técnicas de diagnósticos que utilizaban as civilizacións máis antigas co LA.
- Opinamos se servía de algo a medicina primitiva co LA.
- Coñecemos as técnicas de diagnóstico do século XX co LA e co material dixital dos RD.
- Coñecemos en que consiste o método de diagnóstico co LA e co material dixital dos RD.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 7. Coñecemos a prevención e os estilos de vida saudables.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Introducimos brevemente a importancia da saúde pública co LA.
- Coñecemos a importancia dunha alimentación equilibrada, da hixiene persoal e do fogar e da medicina preventiva co LA e co material dixital dos RD.
- Somos conscientes dos perigos que leva consigo o consumo das drogas, o alcohol e o tabaco co LA e co material dixital dos RD.
- Traballamos coa imaxe e realizamos as actividades asociadas aos contidos traballados do LA, dos RD, dos MC e da PD.

#### **Tarefa 8. Practicamos o aprendido.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD.
- Realizamos o esquema conceptual e as actividades do apartado «Practica o aprendido» do LA, e as actividades restantes dos RD, dos MC e

da PD.

#### **Tarefa 9. Realizamos a tarefa final.**

- Coñecemos as suxestións metodolóxicas da PD para o repaso da unidade.
- Lemos os textos incluídos neste apartado co LA.
- Realizamos a actividade do LA, dentro do apartado «Emprender-Aprender», de forma conxunta, utilizando a metodoloxía de aprendizaxe cooperativa.

#### **Tarefa 10. Recompilamos a información.**

- Reunimos a información máis relevante das diferentes tarefas propostas na PD, nos RD e nos MC.
- Recompilamos as actividades para o portfolio do alumnado.

### **ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS**

A metodoloxía será activa e participativa, que facilite a aprendizaxe tanto individual coma colectiva e que, como un dos seus eixes, favoreza a adquisición das competencias básicas, especialmente a relacionada co coñecemento e a interacción co mundo físico.

Empregaranse diversas estratexias metodolóxicas:

- Exposición do profesorado utilizando diversos soportes. Antes de comezar a exposición, débense coñecer as ideas previas e as dificultades de aprendizaxe do alumnado.
- Utilización das TIC para a elaboración de fichas.
- Traballo reflexivo individual no desenvolvemento das actividades individuais e os proxectos para investigar.
- Traballo en grupo cooperativo de 3 ou 4 alumnos ou alumnas no desenvolvemento das actividades e os proxectos propostos.
- Posta en común en gran grupo despois do traballo individual ou grupal.

### **RECURSOS**

Os seguintes materiais de apoio servirán para reforzar e ampliar o estudo dos contidos desta unidade:

- Libro do alumnado, dicionarios, guías, enciclopedias, medios informáticos de consulta, etc.
- Caderno do alumnado para realizar nel as actividades propostas polo profesorado.
- Material para desenvolver as competencias.

#### **Recursos dixitais**

- Recursos dixitais para o profesorado, que acompañan a proposta didáctica, e para o alumnado, cos que poderán reforzar e ampliar os contidos



estudados.

- Enlaces web: [www.anayaeducacion.es](http://www.anayaeducacion.es)

#### **. FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN**

- Proba de avaliación da unidade.
- Seguimento da avaliación continua de cada alumno e alumna con diferentes probas orais e escritas, ademais da actitude e interese demostrados na aula.
- Outros recursos: rúbricas, dianas, etc. (no «Anexo de avaliación»).

#### **. MEDIDAS PARA A INCLUSIÓN E A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**

Para avaliar as medidas para a inclusión e a atención á diversidade individual e do grupo que requira o desenvolvemento da unidade, dispón de ferramentas no «Anexo de avaliación».

#### **. AUTOAVALIACIÓN DO PROFESORADO**

Dispón de varias ferramentas para realizar a devandita autoavaliación no «Anexo de avaliación».

### **CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN**

O curso comprenderá tres avaliacións cada unha delas coa súa correspondente recuperación, a nota da última avaliación se corresponde coa nota final de xuño.

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo de avaliación final.

Polo tanto os criterios de cualificaciónson:

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:

- Caderno de clase: 10%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 60%
- Proba escrita: 20%
- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames)

Para a nota final de avaliación teranse en conta os criterios de avaliación anteriores. Para aprobar a avaliación é necesario unha nota media de 5. Para recuperar a avaliación realizarase un único exame con todos os contidos da avaliación.

Para aprobar a materia é necesario aprobar as tres avaliacións, sendo necesario acadar como mínimo unha nota de cinco. Para a nota final de xuño farase media entre as tres avaliacións.

Para recuperar a a materia en xuño ou setembro será necesario realizar un único exame con todos os contidos do curso.

## **CULTURA CIENTÍFICA.1º BACHARELATO**

### **CONTIDOS. CRITERIOS DE AVALIACIÓN. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE**

#### **Unidade 1. A CIENCIA E A SOCIEDADE**

##### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Sinalar a metodoloxía científica, sabendo diferenciar as liñas xerais que caracterizan o traballo científico.
- Apreciar a importancia da casualidade nos descubrimentos científicos e tecnolóxicos.
- Relacionar a ciencia co contexto social e económico.
- Coñecer o estado xeral da ciencia en España.
- Tomar conciencia da existencia de fraudes e aplicacións perversas da ciencia e rexeitar eses comportamentos.

## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Os métodos da ciencia:                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- Os métodos da ciencia..</li> <li>- O traballo científico.</li> <li>- Como contrastar hipóteses.</li> </ul> </li> <li>- A casualidade na ciencia: a serendipidade.</li> <li>- Consideracións ao traballar en ciencia.                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- Dependencia da ciencia do contexto social e económico.</li> </ul> </li> <li>- A construción do coñecemento científico.                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- A verdade e a certeza en ciencia.</li> <li>- A ciencia en España.</li> <li>- A aplicación perversa da ciencia.</li> <li>- A fraude científica.</li> </ul> </li> </ul>	1. Obter, seleccionar e valorar informacións relacionadas con temas científicos da actualidade.	1.1. Coñece as liñas xerais do traballo científico.	CCL CMCT CD CAA	
		1.2. Sabe contrastar hipóteses sinxelas.	CMCT CAA	
		1.3. Valora a importancia do coñecemento para detectar a casualidade en ciencia.	CCL CMCT CAA	
		2. Valorar a importancia que ten a investigación e o desenvolvemento tecnolóxico na actividade cotiá.	2.1. Valora a contribución da ciencia e a tecnoloxía á comprensión e resolución de problemas das persoas e da súa calidade de vida, mediante unha metodoloxía baseada na obtención de datos, a razón, a perseveranza e o espírito crítico, aceptando as súas limitacións e equivocacións propias de toda actividade humana.	CCL CMCT CD CSIEE CSC
			2.2. Comenta en liñas xerais como se constrúe o coñecemento científico.	CCL CMCT CAA
			2.3. Coñece a existencia da fraude e o uso perverso da ciencia, cita algúns exemplos e razoa o rexeitamento a eses comportamentos.	CCL CMCT CAA CSC

## **Unidade 2. A TERRA**

### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Comentar os métodos básicos utilizados para investigar a estrutura da Terra.
- Coñecer a natureza e os tipos de ondas sísmicas, e os seus métodos de rexistro.
- Citar as capas do interior da Terra, as súas características xerais e as discontinuidades existentes.
- Coñecer e describir as divisións dinámicas da Terra.
- Resumir as últimas teorías sobre o interior da Terra.
- Resumir a teoría de Wegener sobre a orixe dos continentes e os océanos.
- Definir o concepto de placa e enumerar os puntos principais da teoría da tectónica de placas.
- Explicar as distintas relacións que se establecen entre as placas.
- Aplicar as achegas da tectónica de placas para xustificar a existencia de zonas sísmicas e volcánicas no planeta.
- Sobre un planisferio que mostre as placas litosféricas, identificar os distintos contactos entre placas, as zonas sísmicas e volcánicas, e os puntos quentes.
- Sinalar e describir esquematicamente as probas da tectónica de placas.
- Relacionar as noticias de prensa sobre terremotos e volcáns coa dinámica das placas litosféricas.

## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC), comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE), e conciencia e expresións culturais (CCEC).

• CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A investigación científica da Terra</li> <li>- Métodos de investigación directos e indirectos</li> <li>- Terremotos e ondas sísmicas</li> <li>- Estrutura da Terra</li> <li>- As capas da Terra</li> <li>- Descontinuidades</li> <li>- Divisións dinámicas da Terra</li> <li>- A dinámica do manto e do núcleo</li> <li>- Tipos de rochas</li> <li>- Últimas teorías sobre o interior terrestre</li> <li>- Teorías anteriores á «tectónica de placas»</li> <li>- Onte e hoxe da xeoloxía</li> <li>- A tectónica de placas</li> <li>- Os bordos das placas</li> <li>- Bordos converxentes</li> <li>- Tipos de converxencia</li> <li>- Bordos diverxentes</li> <li>- Bordos con movemento lateral</li> <li>- As probas da tectónica de placas</li> </ul>	1. Xustificar a teoría da deriva continental en función das evidencias experimentais que a apoian.	1.1. Xustifica a teoría da deriva continental a partir das probas xeográficas, paleontolóxicas, xeolóxicas e paleoclimáticas.	CC, CMCT, CAA
	2. Explicar a tectónica de placas e os fenómenos a que dá lugar.	2.1. Utiliza a tectónica de placas para explicar a expansión do fondo oceánico e a actividade sísmica e volcánica nos bordos das placas.	CC, CMCT, CD, CAA
	3. Determinar as consecuencias do estudo da propagación das ondas sísmicas P e S, respecto das capas internas da Terra.	3.1. Relaciona a existencia de diferentes capas terrestres coa propagación das ondas sísmicas a través delas.	CC, CMCT, CAA, CSIEE

### **Unidade 3. A ORIXE DA VIDA E A EVOLUCIÓN**

#### **OBXECTIVOS DIDÁCTICOS**

- Explicar as propiedades e as funcións vitais que caracterizan os seres vivos.
- Coñecer as distintas explicacións que se deron sobre a orixe da vida e citar as fases polas que pasou a súa evolución
- Coñecer as achegas de Ramón y Cajal á teoría celular.
- Explicar a importancia do experimento de Miller e Urey sobre a evolución química, e describilo esquematicamente.
- Describir a teoría da endosimbiose e debuxar un esquema que represente as súas fases principais.
- Citar as primeiras teorías sobre a orixe da vida e explicar o concepto de xeración espontánea.
- Analizar o concepto de evolución biolóxica.
- Enumerar e describir sinteticamente as teorías preevolucionistas.
- Describir as ideas nas que fundamentou Lamarck a súa teoría evolucionista.
- Explicar os argumentos nos que baseou Darwin a súa teoría da evolución das especies e analizar o concepto de selección natural.
- Describir as achegas á teoría da evolución do neodarwinismo desde diferentes ámbitos.
- Citar e comentar as diferentes críticas ao darwinismo tanto dos seus seguidores coma dos antidarwinistas.
- Enumerar e explicar (citando exemplos) as chamadas probas da evolución.
- Valorar a transcendencia dos cambios de paradigma e a importancia das presións sociais de cada época no desenvolvemento dos coñecementos sobre a orixe da vida e a evolución.
- Ser consciente da dificultade dos estudos sobre a orixe da vida e a evolución, e dos interrogantes que aínda permanecen abertos.
- Respetar as distintas opinións ou crenzas acientíficas que existen na nosa sociedade sobre a orixe da vida e a evolución, e utilizar os coñecementos científicos para desenvolver opinións persoais razoadas e superar prexuizos e respostas dogmáticas sobre estes temas.

## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
A orixe da vida - As características dos seres vivos - A evolución química. A evolución biolóxica - Os experimentos de Miller e Urey - A teoría da endosimbiose - Santiago Ramón y Cajal e a teoría celular - Primeiras teorías sobre a orixe da vida - A xeración espontánea	1. Obter, seleccionar e valorar informacións relacionadas con temas científicos da actualidade.	1.1. Coñece as liñas xerais do traballo científico.	CCL, CMCT, CD, CAA
A evolución (I): do fixismo ao evolucionismo - Evolución: significado, feito e teoría - Teorías preevolucionistas: fixismo e creacionismo - Cuvier e o catastrofismo	2. Establecer as probas que apoian a teoría da selección natural de Darwin e utilizar esta para explicar a evolución dos seres vivos na Terra.	2.1. Describe as probas biolóxicas, paleontolóxicas e moleculares que apoian a teoría da evolución das especies.	CCL, CMCT, CD, CAA, CSIEE
A evolución (II) - A teoría de Lamarck - A evolución segundo Darwin e Wallace		2.2. Enfronta as teorías de Darwin e Lamarck para explicar a selección natural.	
A teoría sintética da evolución - As achegas da xenética de poboacións - As achegas da sistemática - As achegas da paleontoloxía		2.3. Valora, de forma crítica, as informacións asociadas ao universo, a Terra e a orixe das especies, distinguindo entre información científica real, opinión e ideoloxía.	
Críticas á teoría sintética - Críticas antidarwinistas - O neolamarckismo - A teoría neutralista - Os equilibrios interrompidos	3. Coñecer os últimos avances científicos no estudo da vida na Terra.	3.1. Describe as últimas investigacións científicas sobre o coñecemento da orixe e o desenvolvemento da vida na Terra.	CCI, CMCT CAA
As probas da evolución			

## Unidade 4. ORIXE E EVOLUCIÓN DA HUMANIDADE

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Comentar as distintas teorías sobre a orixe da humanidade.
- Describir as características morfolóxicas dos primates.
- Describir as características dos homínidos.
- Aplicar coñecementos de anatomía humana para interpretar as diferenzas e as similitudes entre humanos e antropomorfos, e realizar esquemas complementarios.
- Enumerar as especies dos primeiros homínidos e comentar as súas características e posibles relacións evolutivas.
- Explicar as características dos australopithecus e a súa importancia na liñaxe da humanidade.
- Coñecer o proceso de humanización e describir cronoloxicamente as distintas especies do xénero *Homo* previas aos neandertais.
- Interpretar a importancia dos xacementos da serra de Atapuerca e o interese do *Homo antecessor* para o coñecemento da evolución humana.
- Estar sensibilizado sobre a importancia de conservar e protexer os xacementos paleontolóxicos, como o de Atapuerca, e do seu valor científico e cultural.
- Coñecer as características dos neandertais e a orixe do home actual.
- Valorar a transcendencia dos cambios de paradigma e a importancia das presións sociais en cada época no desenvolvemento dos coñecementos sobre a orixe e a evolución da humanidade.
- Ser consciente da dificultade dos estudos sobre a orixe da humanidade e dos interrogantes que aínda permanecen abertos.
- Decatarse da dificultade e a importancia dos estudos dos científicos sobre a orixe da humanidade actual, e apreciar a fiabilidade das técnicas científicas actuais.
- Respectar as distintas opinións ou crenzas acientíficas que existen na nosa sociedade sobre a orixe da humanidade e a súa evolución, e utilizar os coñecementos científicos para desenvolver opinións persoais razoadas e superar prexuízos e respostas dogmáticas sobre estes temas.



## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<p>Teorías sobre a orixe da humanidade</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- A opinión de Lamarck</li> <li>- Darwin e «A orixe do home»</li> </ul> <p>Os primates</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Do primate ao homínido</li> <li>- A adquisición do bipedismo</li> </ul> <p>Os primeiros homínidos</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Os preaustralopithecus</li> <li>- Os australopithecus</li> <li>- Australopithecus afarensis: Lucy</li> <li>- Os australopithecus africanos</li> <li>- Os australopithecus robustos: os paranthropus</li> </ul> <p>Os primeiros humanos: a humanización</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Homo <i>habilis</i></li> <li>- Homo <i>ergaster</i></li> <li>- Homo <i>erectus</i></li> <li>- Homo <i>antecessor</i></li> <li>- Homo <i>heidelbergensis</i></li> <li>- O home de Neandertal</li> <li>- Homo <i>floresiensis</i></li> </ul> <p>A orixe dos humanos actuais</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- A dispersión dos sapiens polo mundo</li> </ul>	<p>1. Recoñecer a evolución desde os primeiros homínidos ata o home actual e establecer as adaptacións que nos fixeron evolucionar.</p>	<p>1.1. Establece as diferentes etapas evolutivas dos homínidos ata chegar ao <i>Homo sapiens</i>, establecendo as súas características fundamentais, tales como a capacidade cranial e a altura.</p>	<p>CCL, CMCT, CD, CAA; CSIEE, CCEC</p>

## Unidade 5. A REVOLUCIÓN XENÉTICA

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Explicar o concepto de xenética e coñecer os termos máis habituais que se empregan nesta ciencia.
- Coñecer o concepto de herdanza biolóxica e a importancia de Mendel e Morgan na historia da xenética.
- Describir o modelo mendeliano e enunciado as leis na actualidade.
- Describir o experimento que permitiu relacionar as moléculas coa herdanza e comentar o descubrimento da estrutura do ADN. Describir os niveis de organización xenética desde os nucleótidos ao xenoma.
- Coñecer o proxecto de xene e describir o proceso de expresión da información xenética.
- Coñecer o significado e o modo de acción do código xenético, e saber aplicar a súa forma de actuación.
- Explicar en que consiste o proxecto Xenoma Humano e cales son os obxectivos dos proxectos HapMap e ENCODE.

### CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A historia da xenética</li> <li>- Herdanza biolóxica e información xenética</li> <li>- Mendel e Morgan. A xenética formal</li> <li>- O descubrimento do ADN</li> <li>- O dogma central da bioloxía molecular. O código xenético</li> <li>- Do xene ao xenoma. Xenómica e epixenética</li> <li>- Niveis de organización xenética</li> <li>- Os nucleótidos</li> </ul>	1. Recoñecer os feitos históricos máis relevantes para o estudo da xenética.	1.1. Coñece e explica o desenvolvemento histórico dos estudos levados a cabo dentro do campo da xenética.	CCL CMCT CAA CSC CCEC
	2. Obter, seleccionar e valorar informacións sobre o ADN, o código xenético, a enxeñaría xenética e as súas aplicacións médicas.	2.1. Sabe situar a información xenética que posúe todo ser vivo, establecendo a relación xerárquica entre as distintas estruturas, desde o nucleótido ata os xenes responsables da herdanza.	CCL CMCT CAA
	3. Coñecer os proxectos que se desenvolven actualmente como consecuencia de descifrar o xenoma humano, tales como	3.1. Coñece e explica a forma en que se codifica a información xenética no ADN, xustificando a necesidade de obter o	CCL CMCT CAA

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Os ácidos nucleicos</li> <li>- A estrutura do ADN</li> <li>- O ADN asóciase con proteínas</li> <li>- O xenoma. A xenómica</li> <li>- O significado da información xenética <ul style="list-style-type: none"> <li>- O concepto de xene</li> <li>- Como se herdán os xenes?</li> <li>- Como se expresa a información xenética?</li> <li>- O código xenético</li> <li>- Os proxectos HapMap e ENCODE</li> </ul> </li> </ul>	<p>HapMap e ENCODE.</p>	<p>xenoma completo dun individuo e descifrar o seu significado.</p>	<p>CSC CSIEE</p>
--	-------------------------	---	----------------------

## Unidade 6. APLICACIÓNS DA XENÉTICA

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Indicar en que consiste a tecnoloxía do ADN recombinante.
- Sinalar e comentar as aplicacións da enxeñería xenética.
- Coñecer as causas da infertilidade humana e comentar os procedementos de reprodución asistida como solución.
- Explicar o concepto de clonación, os seus tipos e a orixe e significado das células nai.
- Coñecer os tipos e as aplicacións da clonación, e valorar as repercusións sociais e éticas da posible clonación humana.
- Detallar os tipos de células nai e a súa potencialidade, así como comentar as súas aplicacións.
- Coñecer as repercusións sociais das aplicacións da xenética e valorar a existencia de problemas éticos.

## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A enxeñería xenética e as súas aplicacións</li> <li>- Tecnoloxía do ADN recombinante</li> <li>- Amplificación do ADN. A PCR e as súas aplicacións</li> <li>- A produción de fármacos</li> <li>- Terapia xénica</li> <li>- Organismos xeneticamente modificados</li> <li>- A reprodución asistida</li> <li>- Tipos de reprodución asistida</li> <li>- Selección e conservación de embrións</li> <li>- As normas sobre reprodución asistida</li> <li>- A clonación</li> <li>- Tipos de clonación</li> <li>- Aplicacións da clonación</li> <li>- As células nai</li> <li>- Tipos de células nai</li> <li>- Métodos de obtención de células nai</li> <li>- Aplicacións das células nai</li> <li>- Repercusións sociais das aplicacións da xenética</li> </ul>	1. Avaliar as aplicacións da enxeñería xenética na obtención de fármacos, transxénicos e terapias xénicas.	1.1. Analiza as aplicacións da enxeñería xenética na obtención de fármacos, transxénicos e terapias xénicas.	CCL, CMCT, CD
	2. Valorar as repercusións sociais da reprodución asistida, así como da selección e a conservación de embrións.	2.1. Establece as repercusións sociais e económicas da reprodución asistida, así como da selección e a conservación de embrións.	CCL, CMCT, CSC
	3. Analizar os posibles usos da clonación.	3.1. Describe e analiza as posibilidades que ofrece a clonación en diferentes campos.	CCL, CMCT, CAA
	4. Establecer o método de obtención dos distintos tipos de células nai, así como a súa potencialidade para xerar tecidos, órganos e mesmo organismos completos.	4.1. Recoñece os diferentes tipos de células nai en función da súa procedencia e capacidade xenerativa, establecendo en cada caso as aplicacións principais.	CCL, CMCT, CSC CSIEE
	5. Identificar algúns problemas sociais e dilemas morais debidos á aplicación da xenética: obtención de transxénicos, reprodución asistida e clonación.	5.1. Valora, de forma crítica, os avances científicos relacionados coa xenética, os seus usos e as súas consecuencias médicas e sociais.	CCL, CMCT, CD, CSC
		5.2. Explica as vantaxes e inconvenientes dos alimentos transxénicos, razoando a conveniencia ou non do seu uso.	CCL, CMCT, CSC

## Unidade 7. A MEDICINA E A SAÚDE

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Coñecer o concepto de medicina científica, describir os seus comezos e explicar algúns dos acontecementos máis importantes no seu desenvolvemento histórico.
- Clasificar e describir as técnicas de diagnóstico máis habituais na actualidade.
- Definir o concepto de saúde e os factores que a determinan.
- Explicar o concepto de factor de risco para a saúde.
- Comentar a importancia da saúde pública e a medicina preventiva, e describir os niveis de prevención.
- Ser consciente do problema da sanidade nos países de baixo desenvolvemento e das dificultades dos tratamentos médicos neles.
- Coñecer o significado de enfermidades raras e esquecidas, e apreciar a importancia da busca de fármacos para o seu tratamento.
- Analizar e valorar as características da relación que se establecen entre o médico e o paciente.
- Interpretar os conceptos de diagnóstico e prognóstico en medicina, e describir o modelo de historia clínica.

### CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC): comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
Evolución histórica da medicina Os comezos da medicina científica A teoría dos catro humores	1. Analizar a evolución histórica na consideración e o tratamento das enfermidades.	1.1. Coñece a evolución histórica dos métodos de diagnóstico e tratamento das enfermidades.	CCL, CMCT, CD, CAA
A cirurxía Barbeiros e cirurxiáns: a anestesia Anestesia A antiseptia	2. Distinguir entre o que é medicina e o que non o é.	2.1. Establece a existencia de alternativas á medicina tradicional, valorando o seu fundamento científico e os riscos que levan consigo.	CCL, CMCT, CSC CCEC

Técnicas de diagnóstico			
Técnicas de rexistro da actividade eléctrica			
Técnicas de diagnóstico por imaxe			
Estudos radiolóxicos			
Outras técnicas			
A saúde			
O concepto de saúde Factores determinantes da saúde			
Os factores de risco			
Saúde pública e medicina preventiva			
A sanidade nos países de baixo desenvolvemento			
A sanidade e o nivel de desenvolvemento			
As enfermidades esquecidas			
As enfermidades raras			
A relación médico-paciente			
O diagnóstico das enfermidades			
O prognóstico			
A historia clínica			
O segredo profesional			

## Unidade 8. A INVESTIGACIÓN MÉDICO- FARMACÉUTICA

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Analizar a función da investigación médica e describir a práctica do ensaio clínico.
- Coñecer e aceptar os condicionamentos e os principios éticos da investigación médica.
- Describir a natureza das patentes e analizar e valorar a súa repercusión sobre a investigación e a comercialización dos medicamentos, así como a súa relación cos xenéricos.
- Ser conscientes da importancia do uso racional dos medicamentos e razoar a importancia de practicalo especialmente cos antibióticos.
- Coñecer que é un transplante e os seus tipos.
- Decatarse da importancia da función social da doazón de órganos e valorar a posibilidade da súa práctica.
- Coñecer os significados da medicina tradicional e as terapias alternativas, e explicar a súa importancia social.
- Clasificar e definir as diferentes terapias alternativas.

### CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC), comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE), e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<ul style="list-style-type: none"> <li>- A investigación médico-farmacéutica</li> <li>- O medicamento e os profesionais relacionados con el</li> <li>- A función da investigación médica</li> <li>- O ensaio clínico</li> <li>- Os condicionamentos éticos</li> <li>- Os principios bioéticos</li> <li>- As patentes</li> <li>- A investigación farmacéutica e as</li> </ul>	1. Valorar as vantaxes que presenta a realización dun transplante e as súas consecuencias.	1.1. Propón os transplantes como alternativa no tratamento de certas enfermidades, valorando as súas vantaxes e inconvenientes.	CCL, CMCT, CSC
	2. Tomar conciencia da importancia da investigación médico- farmacéutica.	2.1. Describe o proceso que segue a industria farmacéutica para descubrir, desenvolver, ensaiar e comercializar os fármacos.	CCL, CMCT, CD, CAA
	3. Facer un uso responsable dos medicamentos.	3.1. Xustifica a necesidade de facer un uso racional da sanidade e dos medicamentos.	CCL, CMCT, CSC

patentes <ul style="list-style-type: none"> <li>- Os xenéricos</li> <li>- O uso racional dos medicamentos <ul style="list-style-type: none"> <li>- O uso dos medicamentos e a OMS</li> <li>- O uso responsable dos antibióticos</li> </ul> </li> <li>- Os transplantes</li> <li>- As alternativas á medicina científica <ul style="list-style-type: none"> <li>- Que é a medicina tradicional?</li> <li>- As terapias alternativas</li> <li>- A homeopatía</li> </ul> </li> </ul>	4. Diferenciar a información procedente de fontes científicas, daquela que procede de pseudociencias ou que persegue obxectivos meramente comerciais.	4.1. Discrimina a información recibida sobre tratamentos médicos e medicamentos en función da fonte consultada.	CCL, CMCT, CSIEE
---	---	---	------------------------

## Unidade 9. A ALDEA GLOBAL

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Describir as etapas do proceso humano de transmisión da información ao longo da historia e o concepto actual de sociedade da información.
- Desenvolver o concepto de ordenador e as súas xeracións a través da historia.
- Coñecer os diferentes dispositivos de almacenamento da información e comentar as súas aplicacións.
- Explicar as diferenzas entre as tecnoloxías analóxica e dixital.
- Comentar a orixe e os compoñentes da sociedade da información.
- Explicar as infraestruturas da sociedade da información.
- Coñecer a importancia e as aplicacións da tecnoloxía LED.

### CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC), comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE), e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
- A información	1. Coñecer a evolución que experimentou a informática, desde os primeiros prototipos	1.1. Recoñece a evolución histórica do ordenador en termos de tamaño e capacidade de	CCL



<ul style="list-style-type: none"> <li>- O ordenador: historia e evolución</li> <li>- Xeracións de ordenadores</li> <li>- Lei de Moore</li> <li>- Dispositivos de almacenamento da información</li> <li>- Tecnoloxía analóxica e dixital <ul style="list-style-type: none"> <li>- Tecnoloxía analóxica</li> <li>- Tecnoloxía dixital</li> </ul> </li> <li>- A sociedade da información</li> <li>- As infraestruturas da sociedade da información <ul style="list-style-type: none"> <li>- Sistemas operativos</li> <li>- Navegadores, programas e aplicacións</li> <li>- As redes</li> </ul> </li> <li>- Tecnoloxía LED</li> <li>- Evolución tecnolóxica e consumo</li> </ul>	<p>ata os modelos máis actuais, sendo consciente do avance logrado en parámetros tales como tamaño, capacidade de procesamento, almacenamento, conectividade, portabilidade, etc.</p>	procesamento.	CMCT			
	<p>1.2. Explica como se almacena a información en diferentes formatos físicos, tales como discos duros, discos ópticos e memorias, valorando as vantaxes e inconvenientes de cada un deles.</p>	CCL	CMCT	CD		
		<p>1.3. Utiliza con propiedade conceptos especificamente asociados ao uso de Internet.</p>	CCL	CMCT	CD	
	<p>2. Determinar o fundamento dalgúns dos avances máis significativos da tecnoloxía actual.</p>	<p>2.1. Compara as prestacións de dous dispositivos dados do mesmo tipo, un baseado na tecnoloxía analóxica e outro na dixital.</p>	CCL	CMCT	CD	CAA
		<p>2.2. Establece e describe a infraestrutura básica que require o uso da telefonía móbil.</p>	CCL	CMCT		
		<p>2.3. Explica o fundamento físico da tecnoloxía LED e as vantaxes que supón a súa aplicación en pantallas planas e iluminación.</p>	CCL	CMCT	CD	
		<p>2.4. Coñece e describe as especificacións dos últimos dispositivos, valorando as posibilidades que lle poden ofrecer ao</p>	CCL	CMCT		

		usuario.	CD
	3. Tomar conciencia dos beneficios e os problemas que pode orixinar o constante avance tecnolóxico.	3.1. Valora de forma crítica a constante evolución tecnolóxica e o consumismo que orixina na sociedade.	CCL CMCT CSC, CSIEE CCEC

## Unidade 10. INTERNET

### OBXECTIVOS DIDÁCTICOS

- Explicar o significado do termo Internet e detallar os seus elementos.
- Coñecer as súas repercusións no mundo actual e ser consciente da súa importancia no ámbito familiar, profesional e social: problemas e solucións.
- Analizar a problemática da privacidade en Internet, valorar a importancia de asegurar a protección de datos e ser críticos co mal uso do medio, actuando responsablemente.
- Analizar as prestacións das diferentes TIC que propiciaron a revolución na comunicación e as súas implicacións sociais.
- Coñecer a importancia e a problemática das redes sociais na comunicación.
- Describir as características da telefonía móbil e valorar o seu impacto na comunicación.
- Identificar os principais instrumentos que achegan información sobre o medio ou outros fins, na actualidade, baseados en novas tecnoloxías da información e a comunicación, e as súas respectivas aplicacións (teledetección, GPS e SIX).

## CONTIDOS DA UNIDADE / CRITERIOS DE AVALIACIÓN / ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES / COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave (CC), comunicación lingüística (CCL), competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT), competencia dixital (CD), aprender a aprender (CAA), competencias sociais e cívicas (CSC), sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE), e conciencia e expresións culturais (CCEC).

CONTIDOS DA UNIDADE	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMPETENCIAS
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Internet e a sociedade</li> <li>- Que é Internet</li> <li>- Elementos de Internet</li> <li>- As repercusións de Internet</li> <li>- Privacidade e protección de datos</li> <li>- A revolución da comunicación                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- A conexión ás redes</li> </ul> </li> <li>- Redes sociais                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- Problemas nas redes sociais</li> </ul> </li> <li>- A telefonía móbil                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- As antenas e a telefonía móbil</li> </ul> </li> <li>- Outras revolucións da comunicación                             <ul style="list-style-type: none"> <li>- A teledetección</li> <li>- O GPS</li> <li>- Os SIX</li> </ul> </li> </ul>	1. Valorar, de forma crítica e fundamentada, os cambios que Internet está a provocar na sociedade.	1.1. Xustifica o uso das redes sociais, sinalando as vantaxes que ofrecen e os riscos que supoñen.	CCL CMCT CSIEE
		1.2. Determina os problemas aos que se enfrenta Internet e as solucións que se barallan.	CCL CMCT CAA
	2. Efectuar valoracións críticas, mediante exposicións e debates, acerca de problemas relacionados cos delitos informáticos, o acceso a datos persoais e os problemas de socialización ou de excesiva dependencia que pode causar o seu uso.	2.1. Describe en que consisten os delitos informáticos máis habituais.	CCL CMCT
		2.2. Pon de manifesto a necesidade de protexer os datos mediante encriptación, contrasinal, etc.	CCL CMCT CSC
	3. Demostrar, mediante a participación en debates e a elaboración de redaccións e/ou comentarios de texto, que é consciente da importancia que teñen as novas tecnoloxías na sociedade actual.	3.1. Sinala as implicacións sociais do desenvolvemento tecnolóxico.	CCL CMCT CAA CSIEE
	4. Determinar o fundamento dalgúns dos avances máis significativos da tecnoloxía actual.	4.1. Explica como se establece a posición sobre a superficie terrestre coa información recibida dos sistemas de satélites GPS ou GLONASS.	CCL CMCT CD

## TEMPORALIZACIÓN

<b>1ª avaliación</b>	UNIDADE 1.
	UNIDADE 9.
	UNIDADE 10.
<b>2ª avaliación</b>	UNIDADE 2
	UNIDADE 3.
	UNIDADE 4.
<b>3ª avaliación</b>	UNIDADE 5.
	UNIDADE 6.
	UNIDADE 7.
	UNIDADE 8.

## RECURSOS

- Fontes de consulta: prensa (en papel e dixital), revistas (dixitais e en papel), libros, enciclopedias, páxinas web, etc., que lle servirán ao alumnado para ampliar coñecementos e lle axudarán a realizar as actividades propostas.
- Textos de ampliación, artigos de prensa, vídeos, presentacións, simulacións e actividades interactivas que constitúen un apoio eficaz para o estudo da unidade e, en moitos casos, para a ampliación de contidos.

## CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

O curso comprenderá tres avaliacións cada unha delas coa súa correspondente recuperación, a nota da última avaliación se corresponde coa nota final de xuño.

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo de avaliación final.

### **Polo tanto os criterios de cualificación serán :**

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:
- Caderno de clase (en papel ou da aula virtual): 15%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 20%
- Proba escrita: 55%
- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames). En ningún caso valoraránse os traballos nos que se detecte un plaxio.

O alumno que teña que facer o exame de recuperación terá que examinarse de toda a materia que entra en cada avaliación, a non ser que excepcionalmente a profesora determine o contrario.

De ningunha maneira poderá aprobar as avaliacións o alumno que de forma xeral non faga o traballo da clase (no caderno ou na aula virtual) ou da casa e soamente realice as probas escritas nos exames, salvo que non poidera realizalas por problemas de saúde. En casos moi especiais poderase substituír o exame escrito por unha proba oral.

***Para aprobar a materia é necesario aprobar as tres avaliacións, sendo necesario acadar como mínimo unha nota de cinco. Farase media entre as tres avaliacións sempre que non se abandone a materia***

**BIOLOXÍA-XEOLOXÍA. 1º DE BACHERELATO**Obxectivos Xerais da Materia

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
b) Consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender
c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.
d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender
e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.	Comunicación lingüística.

	<p>Conciencia e expresións culturais.</p> <p>Aprender a aprender.</p>
g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.	<p>Competencia dixital.</p> <p>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>Competencias sociais e cívicas.</p>
h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.	<p>Competencias sociais e cívicas.</p> <p>Conciencia e expresións culturais.</p>
i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.	<p>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</p> <p>Aprender a aprender.</p>
l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.	<p>Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.</p> <p>Aprender a aprender.</p>
m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.	<p>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>Aprender a aprender.</p> <p>Competencias sociais e cívicas.</p>
ñ) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.	<p>Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>Aprender a aprender.</p>

	Competencias sociais e cívicas.
p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.



## Contidos, Criterios de Avaliación e Estándares

### Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 1: Os seres vivos: composición e función

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B1.1. Niveis de organización dos seres vivos.	B1.1. Especificar as características dos seres vivos. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula.
B1.2. Características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula. B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula.
B1.3. Concepto de bioelemento e biomolécula.	B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula.
B1.4. Clasificación dos bioelementos e das biomoléculas.	B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función.
B1.5. Estrutura, composición química e propiedades das biomoléculas.	B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función.
B1.6. Relación entre estrutura e funcións biolóxicas das biomoléculas.	B1.6. Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función.

### Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 2: A organización celular

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B2.1. A célula como unidade estrutural, funcional e xenética.	B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas.
B2.2. Modelos de organización celular: célula procariota e eucariota; célula animal e célula vexetal.	B2.2. Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función.

B2.3. Estrutura e función dos orgánulos celulares.

B2.4. Planificación e realización de prácticas de laboratorio. Observación microscópica de células eucariotas animais e vexetais.

B2.5. Ciclo celular. División celular: mitose e meiose. Importancia na evolución dos seres vivos.

BXB2.2.1. Representa esquematicamente os orgánulos celulares e asocia cada orgánulo coa súa función ou coas súas funcións.

BXB2.2.2. Recoñece e nomea células animais e vexetais mediante microfotografías ou preparacións microscópicas.

B2.3. Recoñecer e identificar as fases da mitose e da meiose, e argumentar a súa importancia biolóxica.

BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.

B2.4. Establecer as analogías e as diferenzas principais entre os procesos de división celular mitótica e meiótica.

BXB2.4.1. Selecciona as principais analogías e diferenzas entre a mitose e a meiose.

### Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 3: Histoloxía

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B3.1. Concepto de tecido, órgano, aparello e sistema.	B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular.
B3.2. Principais tecidos animais: estrutura e función.	BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.
B3.3. Principais tecidos vexetais: estrutura e función.	B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións.
B3.4. Observacións microscópicas de tecidos animais e vexetais.	BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.
	B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen.
	BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.

### Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 4: A biodiversidade

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B4.1. Clasificación e nomenclatura dos seres vivos. Grandes grupos taxonómicos.	B4.1. Coñecer e indicar os grandes grupos taxonómicos de seres vivos.
	BXB4.1.1. Identifica os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.
B4.2. Concepto de biodiversidade. Índices de biodiversidade.	B4.2. Interpretar os sistemas de clasificación e nomenclatura dos seres vivos.
	BXB4.2.1. Coñece e utiliza claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e clasificación de especies de animais e plantas.
	BXB4.2.2. Manexa e traballa cos sistemas de clasificación e a nomenclatura dos seres vivos.
B4.3. Características dos dominios e dos reinos dos seres	B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica.

vivos.	BXB4.3.1. Coñece o concepto de biodiversidade e relación coa variedade e a abundancia de especies.
B4.4. Grandes zonas bioxeográficas.	BXB4.3.2. Resolve problemas de cálculo de índices de diversidade.
	BXB4.3.3. Aprecia o reino vexetal como desencadeante da biodiversidade.
B4.5. Patróns de distribución. Principais biomas. Os biomas galegos.	B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos.
	BXB4.4.1. Recoñece os tres dominios e os cinco reinos en que agrupan os seres vivos.
B4.6. Factores xeolóxicos e biolóxicos que inflúen na distribución dos seres vivos.	BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.
	B4.5. Situar as grandes zonas biogeográficas e os principais biomas.
B4.7. A evolución como fonte de biodiversidade. Proceso de especiación.	BXB4.5.1. Identifica os grandes biomas e sitúa sobre o mapa as principais zonas bioxeográficas.
	BXB4.5.2. Diferencia os principais biomas e ecosistemas terrestres e mariños.
B4.8. Ecosistemas da Península Ibérica. Ecosistemas de Galicia.	B4.6. Relaciona as zonas biogeográficas coas principais variables climáticas.
	BXB4.6.1. Recoñece e explica a influencia do clima na distribución de biomas, ecosistemas e especies.
B4.9. Importancia ecolóxica das illas e a súa relación coa biodiversidade.	BXB4.6.2. Identifica as principais variables climáticas que inflúen na distribución dos grandes biomas.
	B4.7. Interpretar mapas biogeográficos e determinar as formacións vexetais correspondentes.
B4.10. Concepto de endemismo. Principais endemismos da Península Ibérica e de Galicia.	BXB4.7.1. Interpreta mapas bioxeográficos e de vexetación.
	BXB4.7.2. Asocia e relaciona as principais formacións vexetais cos biomas correspondentes.
B4.11. Importancia biolóxica da biodiversidade.	B4.8. Valorar a importancia da latitude, a altitude e outros factores xeográficos na distribución das especies.
	BXB4.8.1. Relaciona a latitude, a altitude, a continentalidade, a insularidade e as barreiras oroxénicas e mariñas coa distribución das especies.
B4.12. Causas da perda de biodiversidade.	B4.9. Relacionar a biodiversidade co proceso evolutivo.
	BXB4.9.1. Relaciona a biodiversidade co proceso de formación de especies mediante cambios evolutivos.
B4.13. O factor antrópico na conservación da biodiversidade.	BXB4.9.2. Identifica o proceso de selección natural e a variabilidade individual como factores clave no aumento de biodiversidade.
	B4.10. Describir o proceso de especiación e enumerar os factores que o condicionan.
B4.14. Estudo dun ecosistema. Cómputo da biodiversidade.	BXB4.10.1. Enumera as fases da especiación.
	BXB4.10.2. Identifica os factores que favorecen a especiación.
	B4.11. Recoñecer e indicar a importancia bioxeográfica da Península Ibérica no mantemento da biodiversidade e a aportación de Galicia á biodiversidade.
	BXB4.11.1. Sitúa a Península Ibérica e recoñece a súa situación entre dúas áreas bioxeográficas diferentes.
	BXB4.11.2. Recoñece a importancia da Península Ibérica como mosaico de ecosistemas.
	BXB4.11.3. Enumera os principais ecosistemas da Península Ibérica e de Galicia, e as súas especies

máis representativas.

B4.12. Coñecer e indicar a importancia das illas como lugares que contribúen á biodiversidade e á evolución das especies.

BXB4.12.1. Enumera os factores que favorecen a especiación nas illas.

BXB4.12.2. Recoñece a importancia das illas no mantemento da biodiversidade.

B4.13. Definir o concepto de endemismo, e coñecer e identificar os principais endemismos da flora e da fauna españolas e galegas.

BXB4.13.1. Define o concepto de endemismo ou especie endémica.

BXB4.13.2. Identifica os principais endemismos de plantas e animais en España e en Galicia.

B4.14. Coñecer e relacionar as aplicacións da biodiversidade en campos como a saúde, a medicina, a alimentación e a industria.

BXB4.14.1. Enumera as vantaxes que se derivan do mantemento da biodiversidade para o ser humano.

B4.15. Coñecer e indicar as principais causas de perda de biodiversidade, así como as ameazas máis importantes para a extinción de especies.

BXB4.15.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade.

BXB4.15.2. Coñece e explica as principais ameazas que penden sobre as especies e que fomentan a súa extinción.

B4.16. Enumerar as principais causas de orixe antrópica que alteran a biodiversidade.

BXB4.16.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade derivadas das actividades humanas.

BXB4.16.2. Indica as principais medidas que reducen a perda de biodiversidade.

B4.17. Comprender e diferenciar os inconvenientes producidos polo tráfico de especies exóticas e pola liberación no medio de especies alóctonas ou invasoras.

BXB4.17.1. Coñece e explica os principais efectos derivados da introdución de especies alóctonas nos ecosistemas.

B4.18. Describir as principais especies e valorar a biodiversidade dun ecosistema próximo.

BXB4.18.1. Deseña experiencias para o estudo de ecosistemas e a valoración da súa biodiversidade.

## Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 5: As plantas: funcións e adaptacións ao medio

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B5.1. Absorción da auga e os sales minerais nos vexetais.	B5.1. Describir como se realiza a absorción da auga e os sales minerais. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.
B5.2. Funcións de nutrición nas plantas. Proceso de	B5.2. Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.

obtención e transporte dos nutrientes.

B5.3. Procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.

B5.4. Transporte do zume elaborado.

B5.5. Fotosíntese.

B5.6. Importancia biolóxica da fotosíntese.

B5.7. A excreción en vexetais. Tecidos secretores.

B5.8. Funcións de relación nas plantas. Tropismos e nastias.

B5.9. Hormonas vexetais: tipos e funcións.

B5.10. Efectos da luz e a temperatura sobre o desenvolvemento das plantas.

B5.11. Funcións de reprodución en vexetais: tipos de reprodución.

B5.12. Ciclos biolóxicos dos principais grupos de plantas.

B5.13. Semente e froito.

B5.14. Polinización e fecundación nas espermafitas.

B5.15. Propagación dos froitos e diseminación das sementes. Proceso da xerminación.

B5.16. Adaptacións dos vexetais ao medio.

B5.17. Aplicacións e experiencias prácticas de anatomía e fisioloxía vexetal.

B5.3. Explicar os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.

BXB5.3.1. Describe os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.

B5.4. Coñecer e identificar a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.

BXB5.4.1. Explica a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.

B5.5. Comprender e diferenciar as fases da fotosíntese e os factores que afectan o proceso.

BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.

B5.6. Salientar a importancia biolóxica da fotosíntese.

BXB5.6.1. Argumenta e precisa a importancia da fotosíntese como proceso de biosíntese, imprescindible para o mantemento da vida na Terra.

B5.7. Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores.

BXB5.7.1. Recoñece algún exemplo de excreción en vexetais.

BXB5.7.2. Relaciona os tecidos secretores e as substancias que producen.

B5.8. Describir tropismos e nastias, e ilustralos con exemplos.

BXB5.8.1. Describe e coñece exemplos de tropismos e nastias.

B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais.

BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.

B5.10. Coñecer e relacionar os tipos de fitohormonas coas súas funcións.

BXB5.10.1. Relaciona as fitohormonas coas súas funcións.

B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas.

BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.

B5.12. Entender os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.

BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.

B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.

BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.

BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.

B5.14. Entender os procesos de polinización e de dobre fecundación nas espermafitas. Formación da semente e o froito.

BXB5.14.1. Explica os procesos de polinización e de fecundación nas espermafitas e diferencia a orixe e as partes da semente e do froito.

B5.15. Coñecer e indicar os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación.

BXB5.15.1. Distingue os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación.

B5.16. Coñecer e relacionar as formas de propagación dos froitos.

- BXB5.16.1. Identifica os mecanismos de propagación dos froitos.
- B5.17. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos vexetais aos medios en que habitan.
- BXB5.17.1. Relaciona as adaptacións dos vexetais co medio en que se desenvolven.
- B5.18. Deseñar e realizar experiencias en que se probe a influencia de determinados factores no funcionamento dos vexetais.
- BXB5.18.1. Realiza experiencias que demostren a intervención de determinados factores no funcionamento das plantas.

## Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 6: Os animais: Funcións e adaptacións ao medio

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B6.1. Funcións de nutrición nos animais.	B6.1. Comprender e discriminar os conceptos de nutrición heterótrofa e de alimentación. B6.1.1. Argumenta as diferenzas máis significativas entre os conceptos de nutrición e alimentación. B6.1.2. Coñece as características da nutrición heterótrofa e distingue os tipos principais.
B6.2. Estrutura e función dos aparellos dixestivos e as súas glándulas.	B6.2. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos invertebrados. B6.2.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos invertebrados.
B6.3. Aparellos circulatorios. Pigmentos respiratorios nos animais. Linfa.	B6.3. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos vertebrados. B6.3.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos vertebrados.
B6.4. Transporte de gases e respiración. Tipos de aparellos respiratorios. Respiración celular.	B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. B6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función. B6.4.2. Describe a absorción no intestino.
B6.5. Excreción: tipos de aparellos excretores en invertebrados e vertebrados. Produtos da excreción.	B6.5. Coñecer e relacionar a importancia de pigmentos respiratorios no transporte de osíxeno. B6.5.1. Recoñece e explica a existencia de pigmentos respiratorios nos animais.
B6.6. Funcións de relación nos animais. Receptores e efectores. Sistemas nervioso e endócrino. Homeostase.	B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. B6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.
B6.7. Reprodución nos animais. Tipos de reprodución. Vantaxes e inconvenientes.	B6.7.1. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).
B6.8. Gametoxénese.	B6.7. Coñecer e relacionar a composición e a función da linfa. B6.8.1. Indica a composición da linfa e identifica as súas principais funcións.
B6.9. Fecundación e desenvolvemento	B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). B6.9.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.

embrionario.

B6.10. Ciclos biolóxicos máis característicos dos animais.

B6.11. Adaptacións dos animais ao medio.

B6.12. Aplicacións e experiencias prácticas de anatomía e fisioloxía animal.

B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados.

BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.

B6.10. Definir o concepto de excreción e relacionalo cos obxectivos que persegue.

BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.

B6.11. Enumerar os principais produtos de excreción e sinalar as diferenzas apreciábeis nos grupos de animais en relación con estes produtos.

BXB6.11.1. Enumera os principais produtos de excreción e clasifica os grupos de animais segundo os produtos de excreción.

B6.12. Describir os principais tipos órganos e aparellos excretores nos distintos grupos de animais.

BXB6.12.1. Describe os principais aparellos excretores dos animais e recoñece as súas principais estruturas a partir de representación esquemáticas.

B6.13. Estudar a estrutura das nefronas e o proceso de formación dos ouriños.

BXB6.13.1. Localiza e identifica as rexións dunha nefrona.

BXB6.13.2. Explica o proceso de formación dos ouriños.

B6.14. Coñecer e relacionar mecanismos específicos ou singulares de excreción en vertebrados.

BXB6.14.1. Identifica os mecanismos específicos ou singulares de excreción dos vertebrados.

B6.15. Comprender e describir o funcionamento integrado dos sistemas nervioso e hormonal en animais.

BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.

B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento.

BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.

BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.

B6.17. Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso.

BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.

B6.18. Identificar os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.

BXB6.18.1. Distingue os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.

B6.19. Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados.

BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.

B6.20. Describir os compoñentes e as funcións do sistema nervioso tanto desde o punto de vista anatómico (SNC e SNP) como desde o funcional (somático e autónomo).

BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.

B6.21. Describir os compoñentes do sistema endócrino e a súa relación co sistema nervioso.

BXB6.21.1. Establece a relación entre o sistema endócrino e o sistema nervioso.

B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións

destas.

BXB6.22.1. Describe as diferenzas entre glándulas endócrinas e exócrinas.

BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.

BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.

B6.23. Coñecer e identificar as hormonas e as estruturas que as producen nos principais grupos de invertebrados.

BXB6.23.1. Relaciona as principais hormonas dos invertebrados coa súa función de control.

BXB6.23.2. Identifica o concepto de homeostase e a súa relación co sistema nervioso e endócrino.

B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes.

BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.

BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.

BXB6.24.3. Distingue os tipos de reprodución sexual.

B6.25. Describir os procesos da gametoxénese.

BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.

B6.26. Coñecer e relacionar os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.

BXB6.26.1. Diferencia os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.

B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario.

BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.

BXB6.27.2. Relaciona os tipos de ovo cos procesos de segmentación e gastrulación durante o desenvolvemento embrionario.

B6.28. Analizar os ciclos biolóxicos dos animais.

BXB6.28.1. Identifica as fases dos ciclos biolóxicos dos animais.

B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan.

BXB6.29.1. Identifica as adaptacións animais aos medios aéreos.

BXB6.29.2. Identifica as adaptacións animais aos medios acuáticos.

BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.

B6.30. Realizar experiencias de fisioloxía e anatomía animal.

BXB6.30.1. Describe e realiza experiencias de fisioloxía e anatomía animal.

## **Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 7: Estrutura e composición da Terra**



CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B7.1. Análise e interpretación dos métodos de estudo da Terra.	B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. B7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.
B7.2. Estrutura do interior terrestre: capas que se diferencian en función da súa composición e da súa mecánica.	B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición.
B7.3. Dinámica litosférica.	B7.3.1. Resume a estrutura e composición do interior terrestre, distinguindo as súas capas en función da súa composición e da súa mecánica, así como as discontinuidades e as zonas de transición entre elas.
B7.4. Evolución das teorías desde a deriva continental ata a tectónica de placas.	B7.4.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencialas.
B7.5. Achegas das novas tecnoloxías na investigación do noso planeta.	B7.5.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.
B7.6. Minerais e rochas: conceptos. Clasificación xenética das rochas.	B7.6.3. Precisar os procesos que condicionan a estrutura actual terrestre.
B7.7. Observación de coleccións de minerais e rochas.	B7.7.3.1. Detalla e enumera procesos que deron lugar á estrutura actual do planeta.
B7.8. Recoñecemento e identificación de minerais e rochas frecuentes en Galicia.	B7.8. Comprender e diferenciar a teoría da deriva continental de Wegener e a súa relevancia para o desenvolvemento da teoría da tectónica de placas.
	B7.8.1. Indica as achegas máis relevantes da deriva continental, para o desenvolvemento da teoría da Tectónica de placas.
	B7.8.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles.
	B7.8.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.
	B7.8.6. Aplicar os avances das novas tecnoloxías na investigación xeolóxica.
	B7.8.6.1. Distingue métodos desenvolvimos grazas ás novas tecnoloxías, asociándoos coa investigación dun fenómeno natural.
	B7.8.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial.
	B7.8.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.

## Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 8: Os procesos xeolóxicos e petroxenéticos

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B8.1. Magmatismo. Clasificación das rochas magmáticas.	B8.1. Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas.

Rochas magmáticas

de interese. O magmatismo na tectónica de placas.

B8.2. Riscos xeolóxicos: vulcanismo e sismicidade.

B8.3. Metamorfismo: procesos metamórficos.  
Fisicoquímica do metamorfismo; tipos de metamorfismo.  
Clasificación das rochas metamórficas. O metamorfismo na Tectónica de placas.

B8.4. Procesos sedimentarios. Facies sedimentarias: identificación e interpretación. Clasificación e xénese das principais rochas sedimentarias.

B8.5. A deformación en relación á tectónica de placas.  
Comportamento mecánico das rochas.

B8.6. Tipos de deformación: dobras e fallas.

B8.7. Técnicas para a identificación de distintos tipos de rochas.

B8.8. Construción de modelos onde se representen os principais tipos de pregamentos e fallas.

BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.

B8.2. Categorizar os tipos de magmas sobre a base da súa composición e distinguir os factores que inflúen no magmatismo.

BXB8.2.1. Discrimina os factores que determinan os tipos de magmas, e clasifícaos atendendo á súa composición.

B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades.

BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.

B8.4. Establecer as diferenzas de actividade volcánica, asociándoas ao tipo de magma.

BXB8.4.1. Relaciona os tipos de actividade volcánica coas características do magma, e diferencia os produtos emitidos nunha erupción volcánica.

B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.

BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.

B8.6. Detallar o proceso de metamorfismo e relacionar os factores que lle afectan cos seus tipos.

BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.

B8.7. Identificar rochas metamórficas a partir das súas características e das súas utilidades.

BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.

B8.8. Relacionar estruturas sedimentarias e ambientes sedimentarios.

BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.

B8.9. Explicar a diaxénese e as súas fases.

BXB8.9.1. Describe as fases da diaxénese.

B8.10. Clasificar as rochas sedimentarias aplicando como criterio as súas distintas orixes.

BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.

B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas.

BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.

BXB8.11.2. Relaciona os tipos de estruturas xeolóxicas coa tectónica de placas.

B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla.

BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.

BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.

## Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 9: Historia da Terra

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B9.1. Estratigrafía: concepto e obxectivos. Principios. Definición de estrato.	B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. B9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.
B9.2. Interpretación e realización de mapas topográficos e cortes xeolóxicos.	B9.2. Aplicar criterios cronolóxicos para a datación relativa de formacións xeolóxicas e deformacións localizadas nun corte xeolóxico. Describir as grandes divisións do tempo en xeoloxía. Oroxenias e grandes acontecementos xeolóxicos.
B9.3. Datacións relativas e absolutas: estudo de cortes xeolóxicos sinxelos. Grandes divisións xeolóxicas: Táboa do tempo xeolóxico. Principais acontecementos na historia xeolóxica da Terra. Oroxenias.	B9.3.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias. B9.3. Interpretar o proceso de fosilización e os cambios que se producen. Analizar as causas da extinción das especies. B9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.
B9.4. Extincións masivas e as súas causas naturais.	
B9.5. Estudo e recoñecemento de fósiles.	

## **Distribución temporal das unidades didácticas**

PRIMEIRO TRIMESTRE: SETEMBRO-OUTUBRO

Unidade 1. As bases químicas da vida

1. Características xerais dos seres vivos.
2. Composición química dos seres vivos.
3. As biomoléculas inorgánicas.
4. As biomoléculas orgánicas. Os glúcidos.
5. Os lípidos.
6. As proteínas.
7. As moléculas da información: os ácidos nucleicos.
8. Investiga. A bioquímica do corpo.
9. Síntese.

*Laboratorio: fabricación y manipulación de modelos moleculares*

PRIMEIRO TRIMESTRE: OUTUBRO

Unidade 2. A organización celular

1. A célula: unidade de vida.
2. A célula eucariota.
3. *Investiga.* O microscopio desvélanos o mundo das células.
4. *Descubre.* Estrutura da célula animal.
5. *Descubre.* Estrutura da célula vexetal.
6. A orixe da célula eucariota.
7. As funcións de nutrición e relación celular.

8. As células forman copias de si mesmas: a mitose.
9. Unha forma especial de división celular: a meiose.
10. *Investiga*. Os virus e outras formas acelulares.
11. Síntese.

*Traballa no laboratorio*

PRIMEIRO TRIMESTRE: OUTUBRO-NOVEMBRO

Unidade 3. Os tecidos animais e vexetais

1. Os tecidos animais. O tecido epitelial.
2. Os tecidos conectivos. O tecido conxuntivo.
3. Tecidos conectivos: cartilaxinoso e óseo.
4. Tecidos conectivos: sanguíneo e adiposo.
5. O tecido muscular e o tecido nervioso.
6. *Investiga*. A nova histoloxía.
7. Os tecidos vexetais.
8. Síntese.

*Laboratorio. Prácticas de histoloxía*

PRIMEIRO TRIMESTRE: NOVEMBRO

Unidade 4. Biodiversidade: A variedade da vida

1. A biodiversidade: concepto e compoñentes.
2. *Investiga*. Importancia da biodiversidade.
3. Ameazas e protección da biodiversidade.
4. A distribución xeográfica dos seres vivos.
5. *Descubre*. Os grandes biomas.
6. *Descubre*. Os biomas acuáticos.

7. *Descubre*. Os grandes biomas terrestres.
8. España, un mosaico de ecosistemas.
9. *Descubre*. Características dos ecosistemas de España.
10. Os endemismos e a protección das especies.
11. As adaptacións dos animais.
12. *Investiga*. Os animais e o medio.
13. Síntese.

PRIMEIRO TRIMESTRE: NOVENBRO-DECEMBRO

Unidade 5. Orixe e clasificación da biodiversidade

1. Causas da biodiversidade.
2. Microevolución e macroevolución.
3. Clasificación da biodiversidade.
4. Árbores filoxenéticas e sistemas de clasificación.
5. As moneras.
6. Os protistas.
7. As plantas.
8. Os fungos.
9. *Descubre*. Os animais.
10. *Investiga*. Mitoloxía e lendas do reino Animal.
11. As claves dicotómicas.
12. *Síntese*.

PRIMEIRO TRIMESTRE: DECEMBRO

## Unidade 6. Transporte e nutrición en vexetais

1. As plantas necesitan elementos do medio.
2. A raíz, unha conexión subterránea.
3. O talo, o camiño cara ás follas.
4. A fotosíntese, fonte de enerxía.
5. *Investiga*. Outras formas de nutrición nas plantas.
6. A utilidade das moléculas orgánicas.
7. *Investiga*. Secreción e excreción nas plantas.
8. Síntese.

SEGUNDO TRIMESTRE: COA FINALIDADE DE PODER REALIZAR AS PRÁCTICAS ESTE TEMA COINCIDIRÁ COA FLORACIÓN DAS PLANTAS

## Unidade 7. A regulación e a reprodución das plantas

1. Que son as hormonas vexetais?
2. Como actúan as hormonas vexetais?
3. As hormonas inhibidoras.
4. Respostas das plantas a estímulos externos.
5. Procesos das plantas regulados pola luz.
6. Procesos regulados pola temperatura.
7. *Investiga*. As plantas deféndense fronte ás agresións.
8. Como se reproducen as plantas?
9. Descubre. Ciclos reprodutores das plantas sen sementes.
10. A reprodución das plantas con sementes.
11. O ciclo vital das ximnospermas.
12. O ciclo vital das anxiospermas.
13. O desenvolvemento das sementes e dos froitos.

#### 14. Síntese.

*Traballa no laboratorio*

SEGUNDO TRIMESTRE: XANEIRO-FEBREIRO

Unidade 8. A nutrición nos animais: dixestión e circulación

1. A nutrición heterótrofa.
2. *Descubre.* A dixestión nos invertebrados.
3. A dixestión nos vertebrados.
4. *Descubre.* O aparato dixestivo dos mamíferos.
5. *Investiga.* O microbioma: a flora bacteriana do intestino.
6. A circulación nos animais.
7. Os aparatos circulatorios dos animais.
8. *Descubre.* O aparato circulatorio nos mamíferos.
9. Síntese.

SEGUNDO TRIMESTRE: FEBREIRO

Unidade 9. A nutrición nos animais: respiración e excreción

1. A respiración celular e o proceso respiratorio.
2. A respiración no medio acuático.
3. A respiración no medio terrestre.
4. *Investiga.* Nos límites da respiración.
5. A excreción nos animais.
6. Aparatos excretores nos vertebrados.
7. *Investiga.* A función e disfunción dos riles.
8. Síntese.



SEGUNDO TRIMESTRE: FEBREIRO-MARZO

Unidade 10. A coordinación en animais

1. A coordinación. O sistema nervioso.
2. Sistemas nerviosos en invertebrados e vertebrados.
3. O sistema nervioso central.
4. O sistema nervioso periférico.
5. A transmisión do impulso nervioso.
6. O sistema endócrino.
7. Mecanismos de acción hormonal.
8. Interacción entre o sistema nervioso e o endócrino.
9. *Investiga*. Equilibrio interno: a homeostase.
10. Receptores sensoriais e órganos dos sentidos.
11. Órganos da vista, o oído e o tacto.
12. Síntese.

SEGUNDO TRIMESTRE: MARZO

Unidade 11. A reprodución dos animais

1. A reprodución dos animais e os seus tipos.
2. A gametoxénese.
3. A unión dos gametos: a fecundación.
4. O desenvolvemento embrionario.
5. Do embrión ao organismo adulto.
6. O desenvolvemento embrionario en vertebrados.
7. *Investiga*. As fronteiras da reprodución.

## 8. Síntese.

TERCEIRO TRIMESTRE: ABRIL

Unidade 12. Estrutura e composición da terra

1. A Terra é un planeta dinámico.
2. Os métodos de estudo directos.
3. Os métodos de estudo indirectos.
4. Métodos indirectos: o método sísmico.
5. *Descubre*. A estrutura interna da Terra.
6. Os materiais que forman a Terra.
7. *Investiga*. Pedras preciosas con historia.
8. Aplicacións dos minerais frecuentes en Galicia.
9. Novas tecnoloxías no estudo do planeta
10. Síntese.

TERCEIRO TRIMESTRE: ABRIL-MAIO

Unidade 13. Tectónica de placas

1. Modelos para a dinámica litosférica.
2. O movemento das placas litosféricas.
3. Límites diverxentes: as dorsais.
4. Límites converxentes.
5. *Investiga*. Converxencia de placas: a formación de cordilleiras.
6. Límites neutros: as fallas de transformación.
7. Condución e convección da calor interna.

8. *Investiga*. Movimentos epiroxénicos e eustáticos.
9. Síntese.

TERCEIRO TRIMESTRE: MAIO

Unidade 14. Os procesos xeolóxicos internos

1. O magmatismo.
2. As rochas magmáticas e os seus afloramentos.
3. Descubre. Principais rochas magmáticas.
4. Magmatismo e tectónica de placas.
5. *Investiga*. Riscos volcánicos e sísmicos.
6. O metamorfismo.
7. Tipos de metamorfismo.
8. As rochas metamórficas.
9. Síntese.

*Traballo no laboratorio*

TERCEIRO TRIMESTRE: MAIO-XUÑO

Unidade 15. Os procesos xeolóxicos e petrogenéticos externos

1. Procesos sedimentarios.
2. A diaxénese.
3. *Investiga*. Facies e estruturas sedimentarias.
4. Tipos de rochas sedimentarias.
5. As deformacións. Diáclases e fallas.
6. Tipos de fallas.
7. Os pregamentos.

8. Tipos de pregamentos.

9. Síntese.

*Traballo no laboratorio*

TERCEIRO TRIMESTRE: XUÑO

Unidade 16. A historia da Terra

1. O tempo xeolóxico.

2. A estratigrafía.

3. Descontinuidades estratigráficas.

4. Os fósiles.

5. Representación da superficie terrestre.

6. Acontecementos xeolóxicos da Terra.

7. *Descubre.* O clima da Terra ao longo do tempo.

8. *Investiga.* As extincións masivas.

9. Síntese.

*Traballo no laboratorio*

## **Contidos mínimos esixibles para superar a materia**

Coa fin de garantir o dereito do alumnado a que o seu rendemento escolar sexa valorado conforme a criterios de plena obxectividade, deberán facerse públicos os criterios xerais que se aplicaran para a avaliación das aprendizaxes, promoción e titulación.

Informarase ao comezo do período lectivo sobre os contidos mínimos esixibles para a superación das diferentes materias del dependentes, os procedementos de recuperación e de apoio previstos, e os criterios de avaliación e procedementos de calificación aplicables. Ademais, a Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestarlle unha especial atención á consecución progresiva dos contidos mínimos de cada unidade.

A continuación, e para cada unha das unidades deste curso, indícanse os contidos mínimos esixibles que o alumnado deberá ter adquirido para superar a materia de Bioloxía e Xeoloxía

### Unidade 1. As bases químicas da vida

- Os bioelementos.
- A auga e os sales minerais.
- Os glúcidos e os lípidos.
- A composición, a estrutura e as funcións das proteínas.
- A estrutura e a función dos ácidos nucleicos.

### Unidade 2. A organización celular

- A teoría celular.
- As células procariotas e eucariotas.
- Os orgánulos celulares.
- A nutrición e a relación celulares.
- A mitose e a meiose.

### Unidade 3. Os tecidos animais e vexetais

- Tecidos, órganos e aparellos.
- A estrutura dos tecidos animais.
- As funcións dos tecidos animais.

- A nova histoloxía.
- Os tecidos vexetais.

#### Unidade 4. Biodiversidade: a variedade da vida

- O cálculo da biodiversidade.
- As ameazas e a protección da biodiversidade.
- A biodiversidade en España e Galicia.
- Os grandes biomas.
- As adaptacións ao medio dos seres vivos.

#### Unidade 5. Orixe e clasificación da biodiversidade

- A evolución biolóxica.
- O proceso de especiación.
- A taxonomía dos seres vivos.
- Os dominios e os reinos.
- As claves de clasificación.

#### Unidade 6. Transporte e nutrición en vexetais

- A nutrición autótrofa.
- A absorción e o transporte do zume bruto.
- A fotosíntese.
- O transporte e a acumulación da materia orgánica.
- A secreción e a excreción nos vexetais.

#### Unidade 7. A regulación e a reprodución nas plantas

- As hormonas vexetais.
- As nastias e os tropismos.
- O fotoperíodo.

- Os ciclos vitais das plantas.
- O ciclo vital das anxiospermas.

#### Unidade 8. A nutrición nos animais: dixestión e circulación

- Os aparellos dixestivos dos animais.
- A dixestión e a absorción.
- Os aparellos circulatorios dos animais.
- As funcións dos aparellos circulatorios.
- O sistema linfático e as súas funcións.

#### Unidade 9. A nutrición nos animais: respiración e excreción

- A respiración celular.
- O proceso respiratorio.
- Os aparellos respiratorios dos animais.
- Os aparellos excretores dos animais.
- Os produtos de excreción.

#### Unidade 10. A coordinación nos animais

- Os sistemas nerviosos dos animais.
- A transmisión do impulso nervioso.
- Os sistemas endócrinos dos animais.
- O mecanismo de acción das hormonas.
- Os órganos dos sentidos.

#### Unidade 11. A reprodución dos animais

- A reprodución asexual dos animais.
- A reprodución sexual dos animais.
- A formación dos gametos.
- A tecnoloxía aplicada á reprodución.

- O desenvolvemento embrionario.

#### Unidade 12. Estrutura e composición da Terra

- Os métodos de estudo directos do interior da Terra.
- Os métodos de estudo indirectos do interior da Terra.
- A composición e a estrutura da Terra.
- Os minerais.
- Novas tecnoloxías aplicadas ao estudo da Terra.

#### Unidade 13. Tectónica de placas

- A teoría da deriva continental.
- A teoría da tectónica de placas.
- Os límites das placas.
- A orixe das cordilleiras.
- A dinámica interna da Terra.

#### Unidade 14. Os procesos xeolóxicos internos

- A orixe e a evolución do magma.
- As rochas magmáticas.
- O magma e a tectónica de placas.
- O metamorfismo.
- Os tipos de metamorfismo.

#### Unidade 15. Os procesos xeolóxicos e petroxenéticos externos

- Os procesos sedimentarios.
- As facies e as estruturas sedimentarias.
- As rochas sedimentarias.
- As diáclases e as fallas.
- Os pregamentos.



## Unidade 16. A historia da Terra

- O tempo xeolóxico.
- A estratigrafía.
- Os fósiles.
- Mapas e cortes xeolóxicos.
- Historia da Terra.

## Competencias

### 4.1 As Competencias Clave no Currículo

A adquisición de competencias é un longo proceso que abrangue toda a vida de cada ser humano. Iníciase na etapa académica e prosegue na vida adulta. Pero os anos de formación escolar son fundamentais para o posterior desenvolvemento persoal, social e profesional.

Precisamente para favorecer ao máximo este desenvolvemento, identificáronse un grupo de sete competencias, que, polo seu rol vertebrador, se denominaron como Competencias Clave:

- Competencia lingüística
- Competencia matemática e competencia básicas en ciencia e tecnoloxía
- Competencia dixital
- Aprender a aprender
- Competencias sociais e cívicas
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
- Conciencia e expresións culturais

#### Comunicación lingüística

A competencia en comunicación lingüística é o resultado da acción comunicativa nun contexto social e cultural determinado.

É unha competencia complexa que inclúe tanto aspectos propiamente lingüísticos como sociais, culturais e prácticos.

O seu desenvolvemento artéllase arredor de cinco compoñentes relacionados cos seus ámbitos de aplicación ou dimensións:

- O **compoñente lingüístico** céntrase, principalmente, nas dimensións léxica, gramatical, semántica, fonolóxica, ortográfica e ortoépica.
- O **compoñente pragmático-discursivo** contempla as dimensións relacionadas coa aplicación da linguaxe e os discursos en contextos comunicativos concretos.
- O **compoñente sociocultural** inclúe as dimensións centradas no coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.
- O **compoñente estratéxico** céntrase no desenvolvemento de destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversación.
- O **compoñente persoal** potencia a actitude, a motivación e os trazos da personalidade a través da interacción comunicativa.

## Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

### a) A competencia matemática.

A competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. Esta competencia require de coñecementos sobre:

- Os números, as medidas e as estruturas.
- As operacións e as representacións matemáticas.
- A comprensión dos termos e conceptos matemáticos.

A competencia matemática supón, ao mesmo tempo, o desenvolvemento dunha serie de destrezas que se centran en:

- A aplicación das ferramentas e coñecementos matemáticos a distintos contextos persoais, sociais, profesionais ou científicos.
- A realización de xuízos fundados e de cadeas argumentais na realización de cálculos.
- A análise de gráficos e representacións matemáticas e a manipulación de expresións alxébricas.

Estes coñecementos e destrezas artéllanse en catro áreas interrelacionadas entre si e relativas aos números, á álgebra, á xeometría e á estatística:

- A cantidade céntrase na cuantificación dos atributos dos obxectos, as relacións, as situacións e as entidades do mundo.
- O espazo e a forma inclúen fenómenos da nosa redonda visual e física como propiedades e posicións de obxectos ou decodificación de información visual.
- O cambio e as relacións céntrase nas relacións entre os obxectos e as circunstancias nas que ditos obxectos se interrelacionan.
- A incerteza e os datos son un elemento central da análise matemática presente en distintos momentos do proceso de resolución de problemas.

### b) As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía proporcionan un achegamento ao mundo físico favorecendo:

- A interacción responsable co medio natural a través de accións que favorezan a conservación do medio natural.
- O desenvolvemento do pensamento científico coa aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas.

Os ámbitos que deben abordarse para a adquisición das competencias en ciencias e tecnoloxía son:

- Sistemas físicos, que están asociados ao comportamento das substancias no ámbito fisicoquímico.
- Sistemas biolóxicos propios dos seres vivos dotados dunha complexidade orgánica que é preciso coñecer para preservalos e evitar o seu deterioro.
- Sistemas da Terra e do Espazo desde a perspectiva xeolóxica e cosmogónica, centrada na orixe do Universo e da Terra.
- Sistemas tecnolóxicos derivados, basicamente, da aplicación dos saberes científicos aos usos cotiáns de instrumentos, máquinas e ferramentas.

## Competencia dixital

A competencia dixital implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e da comunicación para favorecer o seu uso na redonda laboral, potenciar a aprendizaxe, xestionar o tempo libre e contribuir á participación na sociedade.

Para alcanzar estes fins, o desenvolvemento da competencia artéllase arredor dos seguintes ámbitos:

- A información, particularmente a xestión da información, o coñecemento dos soportes a través dos cales se difunde e o uso de motores de procura.
- A comunicación, desenvolvendo o coñecemento dos medios de comunicación dixital e a utilización de paquetes de software de comunicación
- A creación de contido, centrándose no uso de diversos formatos (texto, audio, vídeo, imaxes) e programas/aplicacións para crear contidos.
- A seguridade, que implica coñecer os riscos asociados ao uso das tecnoloxías ou de recursos online e as estratexias ou actitudes adecuadas para evitalos
- A resolución de problemas, centrada no uso de dispositivos dixitais para resolver problemas e a identificación de fontes para buscar axuda teórica ou práctica.

## Aprender a aprender

A competencia aprender a aprender caracterízase pola habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe.

É unha competencia fundamental para facilitar a aprendizaxe ao longo da vida e artíclase arredor de:

- A capacidade para motivarse a aprender, que depende da curiosidade e da conciencia da necesidade de aprender do alumnado.
- A organización e xestión da aprendizaxe, que require coñecer e controlar os propios procesos de aprendizaxe na realización das tarefas de aprendizaxe.

Ao mesmo tempo, a organización e xestión da aprendizaxe desenvólvese a través de dous aspectos clave da competencia para aprender a aprender:

- A comprensión de procesos mentais implicados na aprendizaxe: que se sabe ou descoñece o coñecemento de disciplinas e estratexias para realizar unha tarefa.
- A adquisición de destrezas de autorregulación e control fundamentados no desenvolvemento de estratexias de planificación, revisión e avaliación.

## Competencias sociais e cívicas

### a) A competencia social

A competencia social relaciónase co benestar persoal e colectivo en relación á saúde, tanto física como mental, e ao estilo de vida saudable que a favorece.

Esta competencia está estreitamente ligada ás redondas sociais inmediatas do alumnado e artéllase a través de:

- Os coñecementos que permitan comprender e analizar de forma crítica os códigos de conduta e os usos de distintas sociedades e redondas.
- A comprensión de conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, á igualdade e á non discriminación.
- O recoñecemento das dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas.

### A competencia cívica

A competencia cívica baséase no coñecemento dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos civís. Este coñecemento supón á súa vez:

- A comprensión de como se formulan ditos conceptos na Constitución, na Carta dos Dereitos Fundamentais da UE e outras declaracións internacionais.
- A aplicación de ditos conceptos en diversas institucións de ámbito local, rexional, nacional, europeo e internacional.
- A identificación dos acontecementos contemporáneos máis destacados e a comprensión de procesos sociais e culturais da sociedade actual.

A competencia cívica supón, ao mesmo tempo, o desenvolvemento dunha serie de destrezas que se centran en:

- A habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que lle afecten á comunidade.
- A reflexión crítica e creativa e a participación construtiva nas actividades da comunidade ou do ámbito mediato e inmediato.
- A toma de decisións nos contextos local, nacional ou europeo e, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

A competencia sentido de iniciativa e espírito emprendedor implica a capacidade de transformar as ideas en actos, para o que se require:

- Adquirir conciencia da situación que se quere intervir ou resolver.
- Planificar e xestionar os coñecementos, destrezas ou habilidades e actitudes necesarios con criterio propio, coa fin de alcanzar o obxectivo previsto.

Estes fins acádanse na competencia sentido de iniciativa e espírito emprendedor a través dos seguintes ámbitos:

- A capacidade creadora e de innovación centrada no desenvolvemento da creatividade, o autoconhecimento, a autonomía, o esforzo e a iniciativa.
- A capacidade pro-activa para xestionar proxectos que implica destrezas como a planificación, a xestión e toma de decisións ou a resolución de problemas.
- A capacidade para xestionar o risco e manexar a incerteza en diferentes contextos e situacións.
- As calidades de liderado e de traballo, tanto individual como formando parte ou liderando un equipo.
- O sentido crítico e da responsabilidade, en especial no que á asunción das propias responsabilidades se refire.

Conciencia e expresións culturais

A competencia en conciencia e expresións culturais artículase arredor dos seguintes aspectos:

- Coñecer as manifestacións culturais e artísticas valorándoas como unha fonte de enriquecemento persoal e como parte do patrimonio dos pobos.
- Desenvolver a propia capacidade estética e creadora vinculada ao dominio das capacidades relacionadas con distintos códigos artísticos e culturais.

Estes aspectos da competencia en conciencia e expresións culturais desenvólvese ao mesmo tempo a través de:

- O coñecemento de xéneros, estilos, técnicas e linguaxes artística.,

- O desenvolvemento da capacidade e interese por expresarse e comunicar ideas.
- A potenciación da iniciativa, a creatividade e a imaxinación.
- O interese polas obras artísticas e a participación na vida cultural da redonda.
- A capacidade de esforzo e a disciplina necesarias para a produción artística.

## 4. Competencias

### 4.2 Indicadores e descritores das Competencias clave

#### Comunicación lingüística

INDICADORES	DESCRITORES
1. Expresar e comprender textos orais.	Captar o sentido das expresións orais: ordes, explicacións, indicacións, relatos...
	Expresar oralmente de forma ordenada e clara calquera tipo de información.
	Desenvolver a dicción, a expresividade e a capacidade para representar textos literarios.
2. Ler e comprender textos.	Gozar coa lectura.
	Entender textos nunha lectura comprensiva.
	Utilizar estratexias para comprender.
	Desenvolver a afición pola lectura.
	Adquirir hábitos de lectura de forma autónoma.
3. Redactar textos breves.	Escribir textos a partir do coñecemento das tipoloxías textuais e da aplicación de pautas.
	Utilizar estratexias para redactar correctamente un texto.
	Empregar as Tecnoloxías da Información na redacción e presentación de textos.
4. Identificar e aplicar os aspectos básicos da lingua.	Coñecer os elementos da comunicación.
	Asumir a importancia do coñecemento gramatical e a súa aplicación.
	Familiarizarse coas estruturas sintácticas básicas da lingua.
	Asumir a importancia de coñecer e empregar correctamente as normas ortográficas.
5. Desenvolver a capacidade e o interese para expresarse en diversas linguas	Manter conversas noutras linguas sobre temas cotiáns en distintos contextos.
	Valorar positivamente a realidade plurilingüe.

#### Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

a) A competencia matemática

INDICADORES	DESCRITORES
1. Coñecer e empregar elementos matemáticos básicos.	Aplicar as operacións que debe realizar con números enteiros.
	Establecer relacións de proporcionalidade directa e inversa.
	Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.
	Expresarse con propiedade na linguaxe matemática.
2. Desenvolver o razoamento lóxico-matemático	Realizar argumentacións en calquera contexto con esquemas lóxico-matemáticos.
	Seguir pasos lóxicos e de operatividade matemática na resolución de problemas.
3. Utilizar conceptos e procedementos matemáticos para resolver problemas cotiáns ou de diferentes áreas de coñecemento.	Utilizar técnicas de rexistro e de representación gráfica e numérica.
	Empregar escalas e sistemas de representación.
	Aplicar estratexias de resolución de problemas a situacións da vida cotiá.
	Organizar a información utilizando procedementos matemáticos.
	Aplicar técnicas de orientación en mapas e planos.

b) As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

INDICADORES	DESCRITORES
1. Comprender e explicar o mundo natural e tecnolóxico	Recoñecer os aspectos básicos dos ecosistemas e o medio natural.
	Desenvolver a propia conciencia medioambiental e pautas de consumo sostible.
	Recoñecer a importancia da ciencia na nosa vida cotiá.
2. Recoñecer os trazos claves da ciencia e da tecnoloxía	Familiarizarse cos criterios que debe cumprir unha disciplina para ser considerada científica.
	Asimilar os aspectos e elementos básicos dunha ciencia e do coñecemento científico.
3. Entender e empregar o pensamento, a metodoloxía e os coñecementos científicos.	Desenvolver a capacidade para formular hipóteses e teorías de forma razoada.
	Manexar os coñecementos sobre o funcionamento dos obxectos e aparatos para solucionar problemas e comprender o que ocorre ao noso redor.
	Aplicar métodos científicos rigorosos para mellorar a comprensión da realidade circundante en diferentes áreas de coñecemento.



Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que ocorre ao noso arredor e responder preguntas.

## Competencia dixital

INDICADORES	DESCRITORES
1. Interpretar a información obtida por diversos medios e transformala en coñecemento	Interpretar e utilizar correctamente a información obtida da Internet.
	Realizar pequenas investigacións ou procuras de información.
2. Utilizar correctamente as TIC e as súas linguaxes	Empregar correctamente diferentes procesadores de texto.
	Editar información en follas de cálculo para organizar a información.
	Redactar e enviar correos electrónicos.
	Empregar presentacións dixitais como medio de apoio na transmisión de coñecementos.
	Aplicar criterios éticos no uso das tecnoloxías.
3. Familiarizarse de forma crítica cos medios de comunicación.	Utilizar os distintos canais de comunicación audiovisual para transmitir informacións diversas.
	Comprender as mensaxes que veñen dos medios de comunicación.
	Desenvolver o espírito crítico ante as mensaxes publicitarias.

INDICADORES	DESCRITORES
1. Regular as propias capacidades académicas e de aprendizaxe.	Organizar os espazos e os tempos dedicados ao estudo e ao traballo de forma autónoma.
	Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.
	Realizar unha autoavaliación dos procesos de aprendizaxe e dos seus resultados.
2. Identificar e estimular as propias capacidades intelectuais e persoais.	Aplicar estratexias para a mellora do pensamento creativo, crítico, emocional e interdependente.
	Identificar as inclinacións vocacionais e as propias motivacións.
	Desenvolver as distintas intelixencias múltiples.

## Aprender a aprender

### Competencias sociais e cívicas

#### a) A competencia social

INDICADORES	DESCRITORES
1. Desenvolver as habilidades básicas de relación social.	Realizar traballos e actividades de forma colaborativa e cooperativa.
	Dialogar en grupo respectando as normas.
	Desenvolver actitudes de respecto cara ás opinións e formas de ser alleas.
2. Asumir capacidades e sentimentos de empatía e solidariedade.	Adoptar unha actitude flexible e dialogante en situacións problemáticas.
	Cumprir os acordos adoptados.
	Amosar disposición de axuda e solidariedade en relación aos problemas doutras persoas.
	Analizar as consecuencias do incumprimento das normas.
	Desenvolver actitudes e estratexias de comunicación asertiva.
	Recoñecer e potenciar as propias habilidades sociais e de empatía.

#### b) A competencia cívica

INDICADORES	DESCRITORES
1. Coñecer e interpretar a realidade social en diferentes escalas: local, nacional e internacional	Coñecer as actividades humanas e adquirir unha idea da realidade histórica a partir de distintas fontes.
	Identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito refrendado por unha constitución
	Valorar positivamente a democracia e coñecer o seu funcionamento e institucións básicas.
2. Desenvolver o exercicio activo da cidadanía.	Aplicar dereitos e deberes da convivencia cidadá no contexto da escola.
	Asumir os valores e normas de convivencia democráticos en diferentes ámbitos.

## Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

<b>INDICADORES</b>	<b>DESCRITORES</b>
1. Desenvolver a propia autonomía persoal.	Tomar conciencia das propias capacidades e das estratexias para potencialas.
	Optimizar recursos persoais apoiándose nas fortalezas propias.
	Dirimir a necesidade de axudas en función da dificultade da tarefa.
	Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas.
2. Entender e asumir en que consiste o emprendemento	Optimizar o uso de recursos materiais e persoais para a consecución de obxectivos.
	Amosar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.
	Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou proxectos.
3. Asumir e potenciar a propia creatividade.	Adoptar unha actitude de curiosidade e procura de solucións imaxinativas ante problemas diversos.
	Realizar investigacións e proxectos de forma autónoma e creativa.

## Conciencia e expresións culturais

<b>INDICADORES</b>	<b>DESCRITORES</b>
1. Coñecer e apreciar diferentes manifestacións artísticas.	Coñecer e valorar as linguaxes artísticas.
	Describir o contido ou a intencionalidade dunha obra artística.
	Amosar respecto cara ao patrimonio cultural mundial nas súas distintas vertentes e cara ás persoas que contribuíron ao seu desenvolvemento.
	Gozar das manifestacións artísticas.
2. Realizar diferentes expresións culturais e artísticas	Empregar correctamente diferentes linguaxes artísticas na elaboración das propias producións.
	Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e gusto pola estética no ámbito cotián.
	Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.

## 4. Competencias

### 4.3 Contribución da Materia ao desenvolvemento das Competencias Clave para a Etapa

#### Bioloxía e Xeoloxía: As Competencias Clave na Bioloxía e Xeoloxía

A aprendizaxe da Bioloxía e Xeoloxía debe contribuír á adquisición, por parte dos alumnos e as alumnas, das competencias clave, tal e como se recolle no Real Decreto 1105/2014 do Ministerio de Educación, Cultura e Deporte, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato.

A continuación indícanse tales competencias, en orde da importancia que ten dentro da materia de Bioloxía e Xeoloxía:

- 1) *Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.* Diferentes apartados do currículo cuantifícanse utilizando ferramentas matemáticas que permita interpretar os fenómenos naturais e establecer relacións entre eles, asociando causas con efectos e transferindo de forma integrada estes coñecementos a outros contextos, evitando unha simple aprendizaxe memorística. Para desenvolver esta competencia, o profesorado poderá utilizar procedementos propios do traballo científico (resolución de problemas, manexo e tratamento de información, gráficas, escalas...).
- 2) *Competencia en comunicación lingüística.* Os alumnos deben poder entender e expresar, de forma escrita e oral, como capacidade fundamental para adquirir os coñecementos e desenvolver as habilidades necesarias para debater de forma crítica as súas ideas. O uso de textos científicos, cunha linguaxe técnica adecuada á súa etapa educativa e relacionados cos contidos desenvolvidos ou cos sucesos de actualidade, permitirán non só mellorar esta competencia senón a contextualización dos contidos para facilitar a súa adquisición. A lectura de textos científicos ou divulgativos, de noticias sobre temas científicos ou literatura relacionada coa ciencia, poden ser actividades que contribúan, xunto con outras actividades, ao desenvolvemento desta competencia.
- 3) *Aprender a aprender.* O desenvolvemento desta competencia lógrase grazas á forma de construír e transmitir o coñecemento científico. O alumnado desta etapa consolidou o pensamento abstracto, o que permite unha maior capacidade de razoamento, formulación de hipóteses, argumentación, reflexión e análise. O método de traballo científico (observación, análise, razoamento, flexibilidade intelectual e rigor metódico), así como a exploración e tratamento de situacións problemáticas, permiten que o alumnado aprenda de forma eficaz e autónoma. Con este fin, pódese propor a elaboración de mapas conceptuais, cadros comparativos, táboas de clasificación, etc. que van servir para planificar e supervisar a súa aprendizaxe, así como para facer explícitos os coñecementos que van asimilando.
- 4) *Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.* A creatividade debe ser unha das capacidades que o alumnado consiga para poder participar no desenvolvemento científico como cidadán. Unha das claves para o desenvolvemento da Ciencia ao longo da súa historia foi a creatividade e o enxeño na interpretación de observacións de procesos naturais ou o deseño de experiencias para avaliar unha hipótese formulada. A través das tarefas propostas dásele a oportunidade ao alumnado de planificar, idear e organizar o seu traballo de forma autónoma e innovadora, nas que, á súa vez, poidan desenvolver o sentido da responsabilidade ou o pensamento crítico.
- 5) *Competencia dixital.* As ferramentas dixitais do século XXI deben estar completamente integradas na dinámica da aula non só porque a motivación do alumnado pode aumentar se se aproveitan aplicacións interactivas sobre procesos biolóxicos ou xeolóxicos, senón porque deben ser capaces de utilizar as ferramentas dixitais de forma competente, crítica e selectiva. Deste xeito, debemos desenvolver no alumnado destrezas para a eficacia na selección de información, o seu contraste e valoración ante a diversidade de fontes proporcionadas pola Internet. Os alumnos deben, á súa vez, desenvolver a habilidade de utilización de diferentes aplicacións dixitais para a presentación de datos e traballos.

A Bioloxía e Xeoloxía permítelle ao alumnado adquirir o coñecemento científico básico para facerlle fronte á complexidade dunha sociedade condicionada pola propia ciencia e as súas aplicacións tecnolóxicas. Este coñecemento científico básico é unha clave esencial da cultura e é indispensable para interpretar criticamente a información relativa a moitos temas de relevancia social e tomar decisións persoais razoadas ante eles, favorecendo así que o alumnado pense e elabore o seu pensamento ao longo da vida de forma cada vez máis autónoma.

6) *Competencias sociais e cívicas.* Unha parte das teorías desenvolvidas pola Bioloxía e a Xeoloxía tiveron unha transcendencia social moi importante. Esta competencia vaise poder desenvolver especialmente a través destes contidos nos que se ve a influencia da sociedade na natureza e viceversa (evolución, biodiversidade, protección do medio, medidas medioambientais...). É importante que os alumnos coñezan as investigacións científicas en temas que afecten a sociedade ou as actuacións medioambientais de institucións, para favorecer a súa participación na conservación dos ecosistemas próximos, así como a valoración da protección da biodiversidade. Ademais, a materia, pode contribuír ao recoñecemento da investigación científica como un dos piares do desenvolvemento. O desenvolvemento de traballos en grupo nos que os alumnos cooperen afianza as súas habilidades sociais como a asertividade, o respecto e a tolerancia, así como que o alumnado coñeza de preto outras realidades, mediante visitas a redondas naturais, laboratorios de investigación museos ou charlas de expertos.

7) *Conciencia e expresións culturais.* Un dos contidos centrais do currículo de Bioloxía e Xeoloxía do primeiro curso de bacharelato é o estudo da biodiversidade, que desempeña unha función social importante, xa que é un patrimonio natural que forma parte da nosa cultura. ao longo da materia poderase traballar co alumnado o recoñecemento da importancia da biodiversidade e o patrimonio natural, tanto biolóxico como xeolóxico, e a necesidade de contribuír á concienciación cidadá para respectalo e protexelo. Actividades de investigación ou saídas de campo, que favorezan o coñecemento do medio, que finalicen cunha reflexión, favorecen o desenvolvemento desta competencia.

A materia de Bioloxía e Xeoloxía permite favorecer a adquisición, de forma integrada, das diferentes competencias clave, a través do método científico.

### **Bioloxía e Xeoloxía: Concreción das Competencias Clave**

A aprendizaxe da Bioloxía e Xeoloxía centrarase no desenvolvemento dos seguintes obxectivos competenciais para cada unha das competencias:

#### **Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e en tecnoloxía**

- Aplicar procedementos matemáticos ao estudo de fenómenos naturais biolóxicos e xeolóxicos.
- Interpretar gráficos e táboas de frecuencias relacionadas coa Bioloxía e a Xeoloxía.
- Analizar, comprender e transmitir información relativa a diferentes ámbitos da bioloxía e a xeoloxía.
- Interpretar fenómenos cotiáns desde a perspectiva da Bioloxía e a Xeoloxía fundamentais.
- Analizar unha situación recorrendo ao método científico.

#### **Comunicación lingüística**

- Usar técnicas para a comprensión e o traballo de textos de distinto tipo.
- Asimilar e aplicar procedementos para comunicarse e elaborar textos escritos e orais no ámbito científico, na comunicación formal con institucións ou empresas e nas redes sociais.
- Asumir a importancia da ortografía e da sintaxe como bases da comunicación lingüística.
- Entender o uso da lingua e transmitir coñecementos no ámbito das ciencias.

- Adaptar a comunicación lingüística aos novos medios de transmisión da información.
- Recorrer ao uso activo de mecanismos que permiten a ampliación e a consolidación do vocabulario.

### **Competencia para aprender a aprender**

- Clasificar moléculas, células, seres vivos, minerais, rochas, etc. atendendo a diferentes criterios.
- Comparar estruturas e procesos biolóxicos e xeolóxicos.
- Relacionar distintos tipos de información obtendo unha mensaxe máis completa a partir de todas elas.
- Asimilar contidos a partir da elaboración de esquemas ou resumos.
- Valorar a importancia do orde e a serie na presentación de calquera contido.
- Resumir os aspectos ou propiedades esenciais dun proceso biolóxico ou xeolóxico.
- Descubrir regularidades en fenómenos naturais.

### **Sentido de iniciativa e espírito emprendedor**

- Decidir se determinadas preguntas sobre un tema son de tipo científico.
- Propor hipóteses relacionadas cun problema científico.
- Analizar e resolver problemas, trazar plans e emprender procesos de decisión.
- Aplicar o método científico como estratexia de investigación dun problema.
- Expresar e argumentar opinións sobre cuestións de actualidade científica.
- Realizar pequenas investigacións de forma autónoma.

### **Competencia dixital**

- Utilizar aplicacións informáticas para realizar cálculos e representar gráficos relacionados con temas científicos.
- Proporcionar coñecementos e destrezas para a procura de información relevante.
- Adquirir habilidades para a reutilización da información na produción de textos orais e escritos propios.
- Identificar os distintos medios de transmisión de información e as relacións existentes entre eles.
- Analizar de forma crítica a información recibida a través dos medios de comunicación e da Internet.
- Utilizar adecuadamente as bibliotecas e a Internet.
- Recorrer a soportes electrónicos no proceso de escritura.
- Empregar de forma social e colaborativa os novos medios de comunicación dixital.

**Competencias sociais e cívicas**

- Participar activamente nas tarefas en grupo realizando a tarefa asignada.
- Respectar as diferenzas individuais dos integrantes do seu grupo.
- Erradicar os usos discriminatorios da linguaxe no ámbito científico.
- Contribuír á valoración social dos avances científicos.
- Adaptar o propio vocabulario e expresión científicos ao medio e a situación social na que se aplican.

**Conciencia e expresións culturais**

- Valorar as achegas científicas das xeracións anteriores ou doutras culturas.
- Relacionar o coñecemento científico co desenvolvemento da nosa sociedade.
- Recoñecer os riscos potenciais que se derivan dunha utilización inadecuada da ciencia e a tecnoloxía.
- Valorar as aplicacións da biotecnoloxía na reprodución e a nutrición.
- Recoñecer a necesidade de protexer e conservar a biodiversidade.

## 4. Competencias

### 4.4 Avaliación das Competencias Clave

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Especificar as características dos seres vivos. Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 01	P. 004 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 009 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función. Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 01	P. 013 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas. Est. Apr. BXB2.1.1. Interpreta a célula como unha unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos.	T. 02	P. 026 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Recoñecer e identificar as fases da mitose e da meiose, e argumentar a súa importancia biolóxica. Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 037 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Recoñecer e identificar as fases da mitose e da meiose, e argumentar a súa importancia biolóxica. Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 047 A. 004
1. Com. lingüíst.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 066 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.16. Enumerar as principais causas de orixe antrópica que alteran a biodiversidade. Est. Apr. BXB4.16.2. Indica as principais medidas que reducen a perda de biodiversidade.	T. 04	P. 079 A. 004
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Situar as grandes zonas biogeográficas e os principais biomas. Est. Apr. BXB4.5.2. Diferencia os principios biomas e ecosistemas terrestres e mariños.	T. 04	P. 083 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Definir o concepto de endemismo, e coñecer e identificar os principais endemismos da flora e da fauna españolas e galegas. Est. Apr. BXB4.13.1. Define o concepto de endemismo ou especie endémica.	T. 04	P. 091 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 04	P. 093 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.15. Coñecer e indicar as principais causas de perda de biodiversidade, así como as ameazas máis importantes para a extinción de especies.	T. 04	P. 101 A. 002



<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB4.15.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade.		
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.16. Enumerar as principais causas de orixe antrópica que alteran a biodiversidade. Est. Apr. BXB4.16.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade derivadas das actividades humanas.	T. 04	P. 101 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Relacionar a biodiversidade co proceso evolutivo. Est. Apr. BXB4.9.1. Relaciona a biodiversidade co proceso de formación de especies mediante cambios evolutivos.	T. 05	P. 105 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Relacionar a biodiversidade co proceso evolutivo. Est. Apr. BXB4.9.2. Identifica o proceso de selección natural e a variabilidade individual como factores clave no aumento de biodiversidade.	T. 05	P. 107 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Coñecer e indicar os grandes grupos taxonómicos de seres vivos. Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.	T. 05	P. 111 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 112 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 113 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 116 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Describir como se realiza a absorción da auga e os sales minerais. Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 133 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Describir como se realiza a absorción da auga e os sales minerais. Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 135 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.3. Explicar os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación. Est. Apr. BXB5.3.1. Describe os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.	T. 06	P. 137 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Comprender e diferenciar as fases da fotosíntese e os factores que afectan o proceso. Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.	T. 06	P. 139 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.7. Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores. Est. Apr. BXB5.7.2. Relaciona os tecidos secretores e as substancias que producen.	T. 06	P. 144 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.7. Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores. Est. Apr. BXB5.7.1. Recoñece algún exemplo de excreción en vexetais.	T. 06	P. 145 Doc. 3
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.6. Salientar a importancia biolóxica da fotosíntese. Est. Apr. BXB5.6.1. Argumenta e precisa a importancia da fotosíntese como proceso de biosíntese, imprescindible para o mantemento da vida na Terra.	T. 06	P. 146 A. 005
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Comprender e diferenciar as fases da fotosíntese e os factores que afectan o proceso.	T. 06	P. 148 A. 005

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.		
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Describir como se realiza a absorción da auga e os sales minerais. Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 149 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.8. Describir tropismos e nastias, e ilustralos con exemplos. Est. Apr. BXB5.8.1. Describe e coñece exemplos de tropismos e nastias.	T. 07	P. 161 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.7. Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores. Est. Apr. BXB5.7.1. Recoñece algún exemplo de excreción en vexetais.	T. 07	P. 166 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.12. Entender os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas. Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 168 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.12. Entender os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas. Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 171 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 172 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.14. Entender os procesos de polinización e de dobre fecundación nas espermafitas. Formación da semente e o froito. Est. Apr. BXB5.14.1. Explica os procesos de polinización e de fecundación nas espermafitas e diferencia a orixe e as partes da semente e do froito.	T. 07	P. 175 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.16. Coñecer e relacionar as formas de propagación dos froitos. Est. Apr. BXB5.16.1. Identifica os mecanismos de propagación dos froitos.	T. 07	P. 177 Doc. 1
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Comprender e discriminar os conceptos de nutrición heterótrofa e de alimentación. Est. Apr. BXB6.1.1. Argumenta as diferenzas máis significativas entre os conceptos de nutrición e alimentación.	T. 08	P. 187 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos invertebrados. Est. Apr. BXB6.2.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos invertebrados.	T. 08	P. 191 A. 005
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos vertebrados. Est. Apr. BXB6.3.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos vertebrados.	T. 08	P. 193 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos vertebrados. Est. Apr. BXB6.3.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos vertebrados.	T. 08	P. 193 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 195 A. Doc. B
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Coñecer e relacionar a importancia de pigmentos respiratorios no transporte de osíxeno. Est. Apr. BXB6.5.1. Recoñece e explica a existencia de pigmentos respiratorios nos animais.	T. 08	P. 199 A. 002

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 201 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 204 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Coñecer e relacionar a composición e a función da linfa. Est. Apr. BXB6.7.1. Indica a composición da linfa e identifica as súas principais funcións.	T. 08	P. 204 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 206 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 215 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 219 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.1. Identifica as adaptacións animais aos medios aéreos.	T. 09	P. 219 <i>Texto c</i>
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 220 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.1. Identifica as adaptacións animais aos medios aéreos.	T. 09	P. 220 Doc. 3
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.12. Describir os principais tipos órganos e aparellos excretores nos distintos grupos de animais. Est. Apr. BXB6.12.1. Describe os principais aparellos excretores dos animais e recoñece as súas principais estruturas a partir de representación esquemáticas.	T. 09	P. 223 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.13. Estudar a estrutura das nefronas e o proceso de formación dos ouriños. Est. Apr. BXB6.13.2. Explica o proceso de formación dos ouriños.	T. 09	P. 231 A. 004
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 231 A. 005
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 235 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.18. Identificar os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados. Est. Apr. BXB6.18.1. Distingue os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.	T. 10	P. 237 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.19. Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados. Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 237 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.19. Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados. Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 239 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 241 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.1. Describe as diferenzas entre glándulas endócrinas e exócrinas.	T. 10	P. 244 O sistema endócrino
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.	T. 10	P. 247 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 250 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 253 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.19. Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados. Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 255 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.18. Identificar os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados. Est. Apr. BXB6.18.1. Distingue os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.	T. 10	P. 256 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 256 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 259 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.	T. 10	P. 259 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 259 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 260 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 261 A. 003

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 265 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 265 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.25. Describir os procesos da gametoxénese. Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 267 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 271 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 272 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 273 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 274 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.25. Describir os procesos da gametoxénese. Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 281 A. 006
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 284 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 285 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 291 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da	T. 12	P. 295 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	estrutura da Terra.		
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial. Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 296 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial. Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 298 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 300 A. 004
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 303 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial. Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 304 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial. Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 305 A. 004
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 311 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 313 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 315 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 316 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 319 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 324 A. 002

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 326 <i>Traballa ...</i>
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Detallar o proceso de metamorfismo e relacionar os factores que lle afectan cos seus tipos. Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 343 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Detallar o proceso de metamorfismo e relacionar os factores que lle afectan cos seus tipos. Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 345 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Detallar o proceso de metamorfismo e relacionar os factores que lle afectan cos seus tipos. Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 347 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial. Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 14	P. 353 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.9. Explicar a diaxénese e as súas fases. Est. Apr. BXB8.9.1. Describe as fases da diaxénese.	T. 15	P. 359 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 367 A. 002
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 369 A. 003
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 371 A. 001
1. Com. lingüíst.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 376 A. 001
3. Comp. Dixital	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula. Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 005 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
3. Comp. Dixital	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 005 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
3. Comp. Dixital	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula. Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 011 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
3. Comp. Dixital	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula. Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 012 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
3. Comp. Dixital	Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función. Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 02	P. 027 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas. Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 033 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Recoñecer e identificar as fases da mitose e da meiose, e argumentar a súa importancia biolóxica. Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 039 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 051 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 055 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 063 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica. Est. Apr. BXB4.3.1. Coñece o concepto de biodiversidade e relaciónao coa variedade e a abundancia de especies.	T. 04	P. 075 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Recoñecer e indicar a importancia bioxeográfica da Península Ibérica no mantemento da biodiversidade e a aportación de Galicia á biodiversidade. Est. Apr. BXB4.11.3. Enumera os principios ecosistemas da Península Ibérica e de Galicia, e as súas especies máis representativas.	T. 04	P. 091 A. 001
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.13. Definir o concepto de endemismo, e coñecer e identificar os principais endemismos da flora e da fauna españolas e galegas. Est. Apr. BXB4.13.2. Identifica os principios endemismos de plantas e animais en España e en Galicia.	T. 04	P. 091 A. 001
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.15. Coñecer e indicar as principais causas de perda de biodiversidade, así como as ameazas máis importantes para a extinción de especies. Est. Apr. BXB4.15.2. Coñece e explica as principais ameazas que penden sobre as especies e que fomentan a súa extinción.	T. 04	P. 091 A. 001
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 04	P. 093 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 113 @Para ampliar na Rede...



<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
3. Comp. Dixital	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 114 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 142 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 5 Crit. Aval. B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais. Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 154 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 5 Crit. Aval. B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas. Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 163 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 5 Crit. Aval. B5.12. Entender os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas. Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 171 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 172 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 194 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 202 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 215 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.20. Describir os compoñentes e as funcións do sistema nervioso tanto desde o punto de vista anatómico (SNC e SNP) como desde o funcional (somático e autónomo). Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 241 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.17. Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso. Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 243 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas.	T. 10	P. 246 @Para ampliar na Rede...

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.		Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 252 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 255 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 6 Crit. Aval. B6.25. Describir os procesos da gametoxénese. Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 267 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 285 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 310 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 318 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 289 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas. Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 14	P. 290 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 8 Crit. Aval. B8.7. Identificar rochas metamórficas a partir das súas características e das súas utilidades. Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.	T. 14	P. 342 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 8 Crit. Aval. B8.8. Relacionar estruturas sedimentarias e ambientes sedimentarios. Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 357 @Para ampliar na Rede...
3. Comp. Dixital	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 366 @Para ampliar na Rede...
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula.	T. 01	P. 005 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula. Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 005 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula. Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 007 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 013 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 015 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula. Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 018 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula. Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 021 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas. Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 022 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula. Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 02	P. 027 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función. Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 02	P. 027 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas. Est. Apr. BXB2.1.1. Interpreta a célula como unha unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos.	T. 02	P. 037 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas. Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 040 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas.	T. 02	P. 042 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función. Est. Apr. BXB2.2.2. Recoñece e nomea células animais e vexetais mediante microfotografías ou preparacións microscópicas.	T. 02	P. 044 A. 005
4. Apr. a Apr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas. Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 046 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 051 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 051 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función. Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 03	P. 053 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 053 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 053 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 055 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 055 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 057 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 057 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 057 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas	T. 03	P. 059 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 059 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular. Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 065 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 065 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 065 A. 005
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 066 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións. Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 071 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica. Est. Apr. BXB4.3.1. Coñece o concepto de biodiversidade e relaciónao coa variedade e a abundancia de especies.	T. 04	P. 075 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica. Est. Apr. BXB4.3.2. Resolve problemas de cálculo de índices de diversidade.	T. 04	P. 075 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica. Est. Apr. BXB4.3.3. Aprecia o reino vexetal como desencadeante da biodiversidade.	T. 04	P. 076 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.8. Valorar a importancia da latitude, a altitude e outros factores xeográficos na distribución das especies. Est. Apr. BXB4.8.1. Relaciona a latitude, a altitude, a continentalidade, a insularidade e as barreiras oroxénicas e mariñas coa distribución das especies.	T. 04	P. 080 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Relaciona as zonas biogeográficas coas principais variables climáticas. Est. Apr. BXB4.6.1. Recoñece e explica a influencia do clima na distribución de biomas, ecosistemas e especies.	T. 04	P. 081 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Situar as grandes zonas biogeográficas e os principais biomas. Est. Apr. BXB4.5.1. Identifica os grandes biomas e sitúa sobre o mapa as principais zonas bioxeográficas.	T. 04	P. 082 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Relaciona as zonas biogeográficas coas principais variables climáticas. Est. Apr. BXB4.6.2. Identifica as principais variables climáticas que inflúen na distribución dos grandes biomas.	T. 04	P. 082 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Interpretar mapas biogeográficos e determinar as formacións vexetais correspondentes. Est. Apr. BXB4.7.1. Interpreta mapas bioxeográficos e de vexetación.	T. 04	P. 082 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica. Est. Apr. BXB4.3.3. Aprecia o reino vexetal como desencadeante da biodiversidade.	T. 04	P. 085 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.7. Interpretar mapas biogeográficos e determinar as formacións vexetais correspondentes. Est. Apr. BXB4.7.2. Asocia e relaciona as principais formacións vexetais cos biomas correspondentes.	T. 04	P. 085 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Recoñecer e indicar a importancia bioxeográfica da Península Ibérica no mantemento da biodiversidade e a aportación de Galicia á biodiversidade. Est. Apr. BXB4.11.1. Sitúa a Península Ibérica e recoñece a súa situación entre dúas áreas bioxeográficas diferentes.	T. 04	P. 089 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.2. Identifica as adaptacións animais aos medios acuáticos.	T. 04	P. 093 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.17. Comprender e diferenciar os inconvenientes producidos polo tráfico de especies exóticas e pola liberación no medio de especies alóctonas ou invasoras. Est. Apr. BXB4.17.1. Coñece e explica os principios efectos derivados da introdución de especies alóctonas nos ecosistemas.	T. 04	P. 100 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos. Est. Apr. BXB4.4.1. Recoñece os tres dominios e os cinco reinos en que agrupan os seres vivos.	T. 05	P. 111 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.9. Relacionar a biodiversidade co proceso evolutivo. Est. Apr. BXB4.9.1. Relaciona a biodiversidade co proceso de formación de especies mediante cambios evolutivos.	T. 05	P. 124 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Describir o proceso de especiación e enumerar os factores que o condicionan. Est. Apr. BXB4.10.1. Enumera as fases da especiación.	T. 05	P. 124 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.10. Describir o proceso de especiación e enumerar os factores que o condicionan. Est. Apr. BXB4.10.2. Identifica os factores que favorecen a especiación.	T. 05	P. 127 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Coñecer e indicar os grandes grupos taxonómicos de seres vivos. Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.	T. 05	P. 128 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 137 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 143 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Coñecer e identificar a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.4.1. Explica a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 146 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas. Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 06	P. 150 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Comprender e diferenciar as fases da fotosíntese e os factores que afectan o proceso. Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.	T. 06	P. 150 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais. Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 155 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais. Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 159 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.8. Describir tropismos e nastias, e ilustralos con exemplos. Est. Apr. BXB5.8.1. Describe e coñece exemplos de tropismos e nastias.	T. 07	P. 161 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas. Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 163 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas. Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 165 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 170 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 175 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais. Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 178 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.11. Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas. Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 180 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.9. Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais. Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 181 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 183 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Comprender e discriminar os conceptos de nutrición heterótrofa e de alimentación. Est. Apr. BXB6.1.2. Coñece as características da nutrición heterótrofa e distingue os tipos principais.	T. 08	P. 187 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Comprender e discriminar os conceptos de nutrición heterótrofa e de alimentación.	T. 08	P. 187 A. 003

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB6.1.2. Coñece as características da nutrición heterótrofa e distingue os tipos principais.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos invertebrados. Est. Apr. BXB6.2.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos invertebrados.	T. 08	P. 191 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 191 A. 006
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 195 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 195 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 199 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 201 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 201 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Coñecer e relacionar a composición e a función da linfa. Est. Apr. BXB6.7.1. Indica a composición da linfa e identifica as súas principais funcións.	T. 08	P. 204 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 206 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 206 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 206 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta	T. 08	P. 208 <i>Traballa</i>



COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
	ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).		...
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 209 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas. Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 209 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 210 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa. Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 211 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 217 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.2. Identifica as adaptacións animais aos medios acuáticos.	T. 09	P. 217 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 219 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.11. Enumerar os principais produtos de excreción e sinalar as diferenzas apreciables nos grupos de animais en relación con estes produtos. Est. Apr. BXB6.11.1. Enumera os principais produtos de excreción e clasifica os grupos de animais segundo os produtos de excreción.	T. 09	P. 223 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 223 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.10. Definir o concepto de excreción e relacionalo cos obxectivos que persegue. Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 225 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.29. Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan. Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 225 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.13. Estudar a estrutura das nefronas e o proceso de formación dos ouriños. Est. Apr. BXB6.13.1. Localiza e identifica as rexións dunha nefrona.	T. 09	P. 225 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.13. Estudar a estrutura das nefronas e o proceso de formación dos ouriños.	T. 09	P. 225 A. 002

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVI-DADES
	Est. Apr. BXB6.13.1. Localiza e identifica as rexións dunha nefrona.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.14. Coñecer e relacionar mecanismos específicos ou singulares de excreción en vertebrados. Est. Apr. BXB6.14.1. Identifica os mecanismos específicos ou singulares de excreción dos vertebrados.	T. 09	P. 225 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 226 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 226 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.10. Definir o concepto de excreción e relacionalo cos obxectivos que persegue. Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 226 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 228 <i>Traballa</i> ...
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.30. Realizar experiencias de fisioloxía e anatomía animal. Est. Apr. BXB6.30.1. Describe e realiza experiencias de fisioloxía e anatomía animal.	T. 09	P. 228 <i>Traballa</i> ...
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.10. Definir o concepto de excreción e relacionalo cos obxectivos que persegue. Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 229 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso). Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 229 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.14. Coñecer e relacionar mecanismos específicos ou singulares de excreción en vertebrados. Est. Apr. BXB6.14.1. Identifica os mecanismos específicos ou singulares de excreción dos vertebrados.	T. 09	P. 230 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 230 A. 01
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados. Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 231 A. 03
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 235 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.20. Describir os compoñentes e as funcións do sistema nervioso tanto desde o punto de vista anatómico (SNC e SNP) como desde o funcional (somático e autónomo). Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 239 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.20. Describir os compoñentes e as funcións do sistema nervioso tanto desde o punto de vista anatómico (SNC e SNP) como desde o funcional (somático e autónomo). Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 241 A. 002

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.17. Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso. Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 243 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.15. Comprender e describir o funcionamento integrado dos sistemas nervioso e hormonal en animais. Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 245 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.23. Coñecer e identificar as hormonas e as estruturas que as producen nos principais grupos de invertebrados. Est. Apr. BXB6.23.1. Relaciona as principais hormonas dos invertebrados coa súa función de control.	T. 10	P. 245 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 245 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.23. Coñecer e identificar as hormonas e as estruturas que as producen nos principais grupos de invertebrados. Est. Apr. BXB6.23.2. Identifica o concepto de homeostase e a súa relación co sistema nervioso e endócrino.	T. 10	P. 245 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 247 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.21. Describir os compoñentes do sistema endócrino e a súa relación co sistema nervioso. Est. Apr. BXB6.21.1. Establece a relación entre o sistema endócrino e o sistema nervioso.	T. 10	P. 249 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 249 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.15. Comprender e describir o funcionamento integrado dos sistemas nervioso e hormonal en animais. Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 256 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 258 <i>Traballa</i> ...
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.16. Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento. Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 260 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.17. Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso. Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 260 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.17. Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso. Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 261 A. 007
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.22. Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas. Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 261 A. 1

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.28. Analizar os ciclos biolóxicos dos animais. Est. Apr. BXB6.28.1. Identifica as fases dos ciclos biolóxicos dos animais.	T. 11	P. 265 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.26. Coñecer e relacionar os tipos de fecundación en animais e as súas etapas. Est. Apr. BXB6.26.1. Diferencia os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.	T. 11	P. 269 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.28. Analizar os ciclos biolóxicos dos animais. Est. Apr. BXB6.28.1. Identifica as fases dos ciclos biolóxicos dos animais.	T. 11	P. 272 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.2. Relaciona os tipos de ovo cos procesos de segmentación e gastrulación durante o desenvolvemento embrionario.	T. 11	P. 273 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 274 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.3. Distingue os tipos de reprodución sexual.	T. 11	P. 278 <i>Traballa ...</i>
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 279 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 280 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.26. Coñecer e relacionar os tipos de fecundación en animais e as súas etapas. Est. Apr. BXB6.26.1. Diferencia os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.	T. 11	P. 281 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 281 A. 005

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Precisar os procesos que condicionan a estrutura actual terrestre. Est. Apr. BXB7.3.1. Detalla e enumera procesos que deron lugar á estrutura actual do planeta.	T. 12	P. 284 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 289 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencíalas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.1. Resume a estrutura e composición do interior terrestre, distinguindo as súas capas en función da súa composición e da súa mecánica, así como as discontinuidades e as zonas de transición entre elas.	T. 12	P. 291 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Aplicar os avances das novas tecnoloxías na investigación xeolóxica. Est. Apr. BXB7.6.1. Distingue métodos desenvolvidos grazas ás novas tecnoloxías, asociándoos coa investigación dun fenómeno natural.	T. 12	P. 299 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 301 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Precisar os procesos que condicionan a estrutura actual terrestre. Est. Apr. BXB7.3.1. Detalla e enumera procesos que deron lugar á estrutura actual do planeta.	T. 12	P. 302 <i>Traballa</i> ...
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencíalas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencíalas.	T. 12	P. 304 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 304 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencíalas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencíalas.	T. 12	P. 305 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.4. Comprender e diferenciar a teoría da deriva continental de Wegener e a súa relevancia para o desenvolvemento da teoría da tectónica de placas. Est. Apr. BXB7.4.1. Indica as achegas máis relevantes da deriva continental, para o desenvolvemento da teoría da Tectónica de placas.	T. 13	P. 309 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas. Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 13	P. 321 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas. Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización	T. 13	P. 324 A. 001

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	dos magmas en profundidade e en superficie.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 327 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 328 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles. Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 329 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 13	P. 329 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas. Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 14	P. 329 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.2. Categorizar os tipos de magmas sobre a base da súa composición e distinguir os factores que inflúen no magmatismo. Est. Apr. BXB8.2.1. Discrimina os factores que determinan os tipos de magmas, e clasifícaos atendendo á súa composición.	T. 14	P. 333 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 333 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 335 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 337 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.4. Establecer as diferenzas de actividade volcánica, asociándoas ao tipo de magma. Est. Apr. BXB8.4.1. Relaciona os tipos de actividade volcánica coas características do magma, e diferencia os produtos emitidos nunha erupción volcánica.	T. 14	P. 339 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 340 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.7. Identificar rochas metamórficas a partir das súas características e das súas utilidades. Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de	T. 14	P. 345 A. 003

<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	metamorfismo experimentado.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.7. Identificar rochas metamórficas a partir das súas características e das súas utilidades. Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.	T. 14	P. 347 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 348 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 351 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade. Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 352 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Interpretar o proceso de fosilización e os cambios que se producen. Analizar as causas da extinción das especies. Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.	T. 15	P. 360 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.10. Clasificar as rochas sedimentarias aplicando como criterio as súas distintas orixes. Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 363 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.2. Relaciona os tipos de estruturas xeolóxicas coa tectónica de placas.	T. 15	P. 367 A. 004
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 369 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.12. Representar os elementos dunha dobra e dunha falla. Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 371 A. 002
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.10. Clasificar as rochas sedimentarias aplicando como criterio as súas distintas orixes. Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 372 A. 001
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.9. Explicar a diaxénese e as súas fases. Est. Apr. BXB8.9.1. Describe as fases da diaxénese.	T. 15	P. 375 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.10. Clasificar as rochas sedimentarias aplicando como criterio as súas distintas orixes. Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 377 A. 003
4. Apr. a Apr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Interpretar o proceso de fosilización e os cambios que se producen. Analizar as causas da extinción das especies. Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da	T. 16	P. 387 A. 002

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVIDADES
	Terra.		
4. Apr. a Apr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Interpretar o proceso de fosilización e os cambios que se producen. Analizar as causas da extinción das especies. Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.	T. 16	P. 396 A. 003
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.14. Coñecer e relacionar as aplicacións da biodiversidade en campos como a saúde, a medicina, a alimentación e a industria. Est. Apr. BXB4.14.1. Enumera as vantaxes que se derivan do mantemento da biodiversidade para o ser humano.	T. 04	P. 076 A. 003
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.11. Recoñecer e indicar a importancia bioxeográfica da Península Ibérica no mantemento da biodiversidade e a aportación de Galicia á biodiversidade. Est. Apr. BXB4.11.2. Recoñece a importancia da Península Ibérica como mosaico de ecosistemas.	T. 04	P. 091 A. 001
5. Soc. e Cívicas	Bloque 4 Crit. Aval. B4.12. Coñecer e indicar a importancia das illas como lugares que contribúen á biodiversidade e á evolución das especies. Est. Apr. BXB4.12.2. Recoñece a importancia das illas no mantemento da biodiversidade.	T. 05	P. 128 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función. Est. Apr. BXB2.2.1. Representa esquematicamente os orgánulos celulares e asocia cada orgánulo coa súa función ou coas súas funcións.	T. 02	P. 032 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Especificar as características dos seres vivos. Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 02	P. 035 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Establecer as analogías e as diferenzas principais entre os procesos de división celular mitótica e meiótica. Est. Apr. BXB2.4.1. Selecciona as principais analogías e diferenzas entre a mitose e a meiose.	T. 02	P. 039 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Especificar as características dos seres vivos. Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 02	P. 042 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función. Est. Apr. BXB2.2.1. Representa esquematicamente os orgánulos celulares e asocia cada orgánulo coa súa función ou coas súas funcións.	T. 02	P. 045 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen. Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 065 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen. Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 065 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen. Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 068 <i>Traballa</i> ...
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 069 A. 003



<b>COMPET. CLAVE</b>	<b>CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TE- MAS</b>	<b>ACTIVI- DADES</b>
	Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.		
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen. Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 070 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.18. Describir as principais especies e valorar a biodiversidade dun ecosistema próximo. Est. Apr. BXB4.18.1. Deseña experiencias para o estudo de ecosistemas e a valoración da súa biodiversidade.	T. 04	P. 099 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Interpretar os sistemas de clasificación e nomenclatura dos seres vivos. Est. Apr. BXB4.2.1. Coñece e utiliza claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e clasificación de especies de animais e plantas.	T. 05	P. 122 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Interpretar os sistemas de clasificación e nomenclatura dos seres vivos. Est. Apr. BXB4.2.2. Manexa e traballa cos sistemas de clasificación e a nomenclatura dos seres vivos.	T. 05	P. 126 A. 005
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 4 Crit. Aval. B4.12. Coñecer e indicar a importancia das illas como lugares que contribúen á biodiversidade e á evolución das especies. Est. Apr. BXB4.12.1. Enumera os factores que favorecen a especiación nas illas.	T. 05	P. 128 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 137 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Coñecer e identificar a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte. Est. Apr. BXB5.4.1. Explica a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 143 A. 003
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.10. Coñecer e relacionar os tipos de fitohormonas coas súas funcións. Est. Apr. BXB5.10.1. Relaciona as fitohormonas coas súas funcións.	T. 07	P. 157 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.10. Coñecer e relacionar os tipos de fitohormonas coas súas funcións. Est. Apr. BXB5.10.1. Relaciona as fitohormonas coas súas funcións.	T. 07	P. 159 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.13. Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características. Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 169 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.15. Coñecer e indicar os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación. Est. Apr. BXB5.15.1. Distingue os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación.	T. 07	P. 177 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.18. Deseñar e realizar experiencias en que se probe a influencia de determinados factores no funcionamento dos vexetais. Est. Apr. BXB5.18.1. Realiza experiencias que demostren a intervención de determinados factores no funcionamento das plantas.	T. 07	P. 180 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 5 Crit. Aval. B5.18. Deseñar e realizar experiencias en que se probe a influencia de determinados factores no funcionamento dos vexetais. Est. Apr. BXB5.18.1. Realiza experiencias que demostren a intervención de determinados factores no funcionamento das plantas.	T. 07	P. 181 A. 003
6. Sent. inic. e	Bloque 6 Crit. Aval. B6.30. Realizar experiencias de fisioloxía e anatomía animal.	T. 09	P. 229 A. 02

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE-MAS	ACTIVI-DADES
esp. empr.	Est. Apr. BXB6.30.1. Describe e realiza experiencias de fisioloxía e anatomía animal.		
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.15. Comprender e describir o funcionamento integrado dos sistemas nervioso e hormonal en animais. Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 250 A. 004
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.27. Describir as fases do desenvolvemento embrionario. Est. Apr. BXB6.27.2. Relaciona os tipos de ovo cos procesos de segmentación e gastrulación durante o desenvolvemento embrionario.	T. 11	P. 269 A. 003
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 6 Crit. Aval. B6.24. Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes. Est. Apr. BXB6.24.3. Distingue os tipos de reprodución sexual.	T. 11	P. 279 A. 003
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.1. Resume a estrutura e composición do interior terrestre, distinguindo as súas capas en función da súa composición e da súa mecánica, así como as discontinuidades e as zonas de transición entre elas.	T. 12	P. 300 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 350 <i>Traballa</i> ...
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 351 A. 02
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades. Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 352 A. 01
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.8. Relacionar estruturas sedimentarias e ambientes sedimentarios. Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 357 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 15	P. 360 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Aplicar criterios cronolóxicos para a datación relativa de formacións xeolóxicas e deformacións localizadas nun corte xeolóxico. Describir as grandes divisións do tempo en xeoloxía. Oroxenias e grandes acontecementos xeolóxicos. Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 15	P. 360 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a	T. 15	P. 365 A. 002

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
	que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.		
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 367 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 372 A. 004
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.8. Relacionar estruturas sedimentarias e ambientes sedimentarios. Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 374 Traballa ...
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 8 Crit. Aval. B8.11. Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas. Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 376 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 15	P. 376 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 383 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 383 A. 002
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Aplicar criterios cronolóxicos para a datación relativa de formacións xeolóxicas e deformacións localizadas nun corte xeolóxico. Describir as grandes divisións do tempo en xeoloxía. Oroxenias e grandes acontecementos xeolóxicos. Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 16	P. 385 A. 004
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 389 A. 001
6. Sent. inic. e esp. empr.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Aplicar criterios cronolóxicos para a datación relativa de formacións xeolóxicas e deformacións localizadas nun corte xeolóxico. Describir as grandes divisións do tempo en xeoloxía. Oroxenias e grandes acontecementos xeolóxicos. Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 16	P. 400 A. 001
6. Sent. inic.	Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e	T. 16	P. 400 A. 003

COMPET. CLAVE	CRITERIOS DE EVALUACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TE- MAS	ACTIVI- DADES
e esp. empr.	cortes xeolóxicos dunha zona determinada. Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.		
7. Con. e expr. cult.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións. Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 287 A. 002
7. Con. e expr. cult.	Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición. Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencialas.	T. 12	P. 291 A. 001

## 5. Metodoloxía. Orientacións Didácticas

### 5.1. Metodoloxía xeral e específica

O docente deberá buscar situacións próximas aos alumnos para que estes poidan aplicar en diferentes contextos os contidos dos catro saberes que conformen cada unha das competencias (saber, saber facer, saber ser e saber estar). Así mesmo, creará contextos e situacións que representen retos para os alumnos; que os inviten a cuestionarse os seus saberes actuais; que os obriguen ampliar a súa perspectiva e a contrastar os seus pareceres cos dos seus compañeiros, a xustificar e a interpretar con rigor, etc.

Para traballar as competencias clave relacionadas co dominio emocional e as habilidades sociais terán un especial protagonismo as actividades de planificación e execución de tarefas en grupo que favorezan o diálogo, a escoita, a cooperación e a confrontación de opinións.

A forma de avaliar o nivel de competencia alcanzado será a través da aplicación dos coñecementos e as habilidades traballadas. Agora ben, as competencias supoñen un dominio completo da actividade en cuestión; non son só habilidades, aínda que estas sempre estean presentes. Polo tanto, ademais das habilidades, teranse en conta tamén as actitudes e os elementos cognitivos.

NOTA: Ao final desta programación figura explicada dunha maneira detallada

## 6. Avaliación do alumnado

### 6. 1. Criterios de Avaliación e Estándares de Aprendizaxe

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.1.</b> Especificar as características dos seres vivos.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 01	P. 004 A. 001
Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 02	P. 035 A. 002
Est. Apr. BXB1.1.1. Describe as características dos seres vivos: funcións de nutrición, relación e reprodución.	T. 02	P. 042 A. 002

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2.</b> Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.2.</b> Distinguir bioelemento, oligoelemento e biomolécula.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 005 A. 001
Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 005 A. 001
Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 005 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 018 A. 002
Est. Apr. BXB1.2.1. Identifica e clasifica os bioelementos e as biomoléculas presentes nos seres vivos.	T. 01	P. 011 @Para ampliar na Rede...

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.3.</b> Diferenciar e clasificar os tipos de biomoléculas que constitúen a materia viva, e relacionalos coas súas respectivas funcións biolóxicas na célula.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 007 A. 002
Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 012 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 02	P. 027 A. 001
Est. Apr. BXB1.3.1. Distingue as características fisicoquímicas e as propiedades das moléculas básicas que configuran a estrutura celular, e destaca a uniformidade molecular dos seres vivos.	T. 01	P. 021 A. 003

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.4.</b> Diferenciar os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 009 A. 003
Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 013 A. 001
Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 015 A. 001
Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 005 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB1.4.1. Identifica os monómeros constituíntes das macromoléculas orgánicas.	T. 01	P. 022 A. 001

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.5.</b> Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 01	P. 013 A. 002

<b>Bloque 1 Crit. Aval. B1.5.</b> Recoñecer e identificar algunhas macromoléculas cuxa conformación estea directamente relacionada coa súa función.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 02	P. 027 A. 001
Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 03	P. 053 A. 001
Est. Apr. BXB1.5.1. Asocia biomoléculas coa súa función biolóxica de acordo coa súa estrutura tridimensional.	T. 02	P. 027 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>Bloque 2 Crit. Aval. B2.1.</b> Describir a célula como unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos, e distinguir unha célula procariota dunha eucariota e unha célula animal dunha vexetal, analizando as súas semellanzas e as súas diferenzas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB2.1.1. Interpreta a célula como unha unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos.	T. 02	P. 026 A. 001
Est. Apr. BXB2.1.1. Interpreta a célula como unha unidade estrutural, funcional e xenética dos seres vivos.	T. 02	P. 037 A. 002
Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 040 A. 002
Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 033 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 042 A. 001
Est. Apr. BXB2.1.2. Perfila células procariotas e eucarióticas e nomea as súas estruturas.	T. 02	P. 046 A. 001

<b>Bloque 2 Crit. Aval. B2.2.</b> Identificar os orgánulos celulares, e describir a súa estrutura e a súa función.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB2.2.1. Representa esquematicamente os orgánulos celulares e asocia cada orgánulo coa súa función ou coas súas funcións.	T. 02	P. 032 A. 002
Est. Apr. BXB2.2.1. Representa esquematicamente os orgánulos celulares e asocia cada orgánulo coa súa función ou coas súas funcións.	T. 02	P. 045 A. 002
Est. Apr. BXB2.2.2. Recoñece e nomea células animais e vexetais mediante microfotografías ou preparacións microscópicas.	T. 02	P. 044 A. 005

<b>Bloque 2 Crit. Aval. B2.3.</b> Recoñecer e identificar as fases da mitose e da meiose, e argumentar a súa importancia biolóxica.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 037 A. 001
Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 047 A. 004
Est. Apr. BXB2.3.1. Describe os acontecementos fundamentais en cada fase da mitose e da meiose.	T. 02	P. 039 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>Bloque 2 Crit. Aval. B2.4.</b> Establecer as analogías e as diferenzas principais entre os procesos de división celular mitótica e meiótica.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB2.4.1. Selecciona as principais analogías e diferenzas entre a mitose e a meiose.	T. 02	P. 039 A. 001

<b>Bloque 3 Crit. Aval. B3.1.</b> Diferenciar os niveis de organización celular e interpretar como se chega ao nivel tisular.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 051 A. 001
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 051 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 053 A. 002
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 055 A. 001
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 055 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 057 A. 001
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 059 A. 002
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 065 A. 002
Est. Apr. BXB3.1.1. Identifica os niveis de organización celular e determina as súas vantaxes para os seres pluricelulares.	T. 03	P. 066 A. 001

<b>Bloque 3 Crit. Aval. B3.2.</b> Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 051 A. 004
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 053 A. 002
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 055 A. 002
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 057 A. 002
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 057 A. 003
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 059 A. 001
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 063 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 065 A. 002
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 065 A. 005



<b>Bloque 3 Crit. Aval. B3.2.</b> Recoñecer e indicar a estrutura e a composición dos tecidos animais e vexetais, en relación coas súas funcións.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 066 A. 003
Est. Apr. BXB3.2.1. Relaciona tecidos animais e/ou vexetais coas súas células características, asociando a cada unha a súa función.	T. 03	P. 071 A. 004

<b>Bloque 3 Crit. Aval. B3.3.</b> Asociar imaxes microscópicas ao tecido ao que pertencen.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 065 A. 001
Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 065 A. 001
Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 068 <i>Traballa...</i>
Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 069 A. 003
Est. Apr. BXB3.3.1. Relaciona imaxes microscópicas co tecido ao que pertencen.	T. 03	P. 070 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.1.</b> Coñecer e indicar os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.	T. 05	P. 111 A. 002
Est. Apr. BXB4.1.1. Identifica os grandes grupos taxonómicos dos seres vivos.	T. 05	P. 128 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.2.</b> Interpretar os sistemas de clasificación e nomenclatura dos seres vivos.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.2.1. Coñece e utiliza claves dicotómicas ou outros medios para a identificación e clasificación de especies de animais e plantas.	T. 05	P. 122 A. 001
Est. Apr. BXB4.2.2. Manexa e traballa cos sistemas de clasificación e a nomenclatura dos seres vivos.	T. 05	P. 126 A. 005

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.3.</b> Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.3.1. Coñece o concepto de biodiversidade e relaciónao coa variedade e a abundancia de especies.	T. 04	P. 075 A. 001
Est. Apr. BXB4.3.1. Coñece o concepto de biodiversidade e relaciónao coa variedade e a abundancia de especies.	T. 04	P. 075 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB4.3.2. Resolve problemas de cálculo de índices de diversidade.	T. 04	P. 075 A. 003
Est. Apr. BXB4.3.3. Aprecia o reino vexetal como desencadeante da biodiversidade.	T. 04	P. 076 A. 002

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.3.</b> Definir o concepto de biodiversidade e coñecer e identificar os principais índices de cálculo de diversidade biolóxica.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB4.3.3. Aprecia o reino vexetal como desencadeante da biodiversidade.	T. 04	P. 085 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.4.</b> Coñecer e indicar as características dos tres dominios e os cinco reinos en que se clasifican os seres vivos.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB4.4.1. Recoñece os tres dominios e os cinco reinos en que agrupan os seres vivos.	T. 05	P. 111 A. 002
Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 112 A. 001
Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 113 A. 001
Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 113 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 114 @ Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB4.4.2. Enumera as características de cada un dos dominios e dos reinos en que se clasifican os seres vivos.	T. 05	P. 116 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.5.</b> Situar as grandes zonas biogeográficas e os principais biomas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB4.5.1. Identifica os grandes biomas e sitúa sobre o mapa as principais zonas biogeográficas.	T. 04	P. 082 A. 001
Est. Apr. BXB4.5.2. Diferencia os principais biomas e ecosistemas terrestres e mariños.	T. 04	P. 083 A. 002

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.6.</b> Relaciona as zonas biogeográficas coas principais variables climáticas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB4.6.1. Recoñece e explica a influencia do clima na distribución de biomas, ecosistemas e especies.	T. 04	P. 081 A. 001
Est. Apr. BXB4.6.2. Identifica as principais variables climáticas que inflúen na distribución dos grandes biomas.	T. 04	P. 082 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.7.</b> Interpretar mapas biogeográficos e determinar as formacións vexetais correspondentes.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB4.7.1. Interpreta mapas biogeográficos e de vexetación.	T. 04	P. 082 A. 001
Est. Apr. BXB4.7.2. Asocia e relaciona as principais formacións vexetais cos biomas correspondentes.	T. 04	P. 085 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.8.</b> Valorar a importancia da latitude, a altitude e outros factores xeográficos na distribución das especies.		
---	--	--

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.8.1. Relaciona a latitude, a altitude, a continentalidade, a insularidade e as barreiras oroxénicas e mariñas coa distribución das especies.	T. 04	P. 080 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.9.</b> Relacionar a biodiversidade co proceso evolutivo.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.9.1. Relaciona a biodiversidade co proceso de formación de especies mediante cambios evolutivos.	T. 05	P. 105 A. 001
Est. Apr. BXB4.9.1. Relaciona a biodiversidade co proceso de formación de especies mediante cambios evolutivos.	T. 05	P. 124 A. 001
Est. Apr. BXB4.9.2. Identifica o proceso de selección natural e a variabilidade individual como factores clave no aumento de biodiversidade.	T. 05	P. 107 A. 002

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.10.</b> Describir o proceso de especiación e enumerar os factores que o condicionan.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.10.1. Enumera as fases da especiación.	T. 05	P. 124 A. 002
Est. Apr. BXB4.10.2. Identifica os factores que favorecen a especiación.	T. 05	P. 127 A. 002

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.11.</b> Recoñecer e indicar a importancia bioxeográfica da Península Ibérica no mantemento da biodiversidade e a aportación de Galicia á biodiversidade.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.11.1. Sitúa a Península Ibérica e recoñece a súa situación entre dúas áreas bioxeográficas diferentes.	T. 04	P. 089 A. 001
Est. Apr. BXB4.11.2. Recoñece a importancia da Península Ibérica como mosaico de ecosistemas.	T. 04	P. 091 A. 001
Est. Apr. BXB4.11.3. Enumera os principios ecosistemas da Península Ibérica e de Galicia, e as súas especies máis representativas.	T. 04	P. 091 A. 001

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.12.</b> Coñecer e indicar a importancia das illas como lugares que contribúen á biodiversidade e á evolución das especies.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.12.1. Enumera os factores que favorecen a especiación nas illas.	T. 05	P. 128 A. 002
Est. Apr. BXB4.12.2. Recoñece a importancia das illas no mantemento da biodiversidade.	T. 05	P. 128 A. 002

<b>Bloque 4 Crit. Aval. B4.13.</b> Definir o concepto de endemismo, e coñecer e identificar os principais endemismos da flora e da fauna españolas e galegas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.13.1. Define o concepto de endemismo ou especie endémica.	T. 04	P. 091 A. 002
Est. Apr. BXB4.13.2. Identifica os principios endemismos de plantas e animais en España e en Galicia.	T. 04	P. 091 A. 001

**Bloque 4 Crit. Aval. B4.14.** Coñecer e relacionar as aplicacións da biodiversidade en campos como a saúde, a medicina, a alimentación e a industria.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.14.1. Enumera as vantaxes que se derivan do mantemento da biodiversidade para o ser humano.	T. 04	P. 076 A. 003

**Bloque 4 Crit. Aval. B4.15.** Coñecer e indicar as principais causas de perda de biodiversidade, así como as ameazas máis importantes para a extinción de especies.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.15.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade.	T. 04	P. 101 A. 002
Est. Apr. BXB4.15.2. Coñece e explica as principais ameazas que penden sobre as especies e que fomentan a súa extinción.	T. 04	P. 091 A. 001

**Bloque 4 Crit. Aval. B4.16.** Enumerar as principais causas de orixe antrópica que alteran a biodiversidade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.16.1. Enumera as principais causas de perda de biodiversidade derivadas das actividades humanas.	T. 04	P. 101 A. 002
Est. Apr. BXB4.16.2. Indica as principais medidas que reducen a perda de biodiversidade.	T. 04	P. 079 A. 004

**Bloque 4 Crit. Aval. B4.17.** Comprender e diferenciar os inconvenientes producidos polo tráfico de especies exóticas e pola liberación no medio de especies alóctonas ou invasoras.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.17.1. Coñece e explica os principais efectos derivados da introdución de especies alóctonas nos ecosistemas.	T. 04	P. 100 A. 002

**Bloque 4 Crit. Aval. B4.18.** Describir as principais especies e valorar a biodiversidade dun ecosistema próximo.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB4.18.1. Deseña experiencias para o estudo de ecosistemas e a valoración da súa biodiversidade.	T. 04	P. 099 A. 002

**Bloque 5 Crit. Aval. B5.1.** Describir como se realiza a absorción da auga e os sales minerais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 133 A. 003
Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 135 A. 003
Est. Apr. BXB5.1.1. Describe a absorción da auga e os sales minerais.	T. 06	P. 149 A. 001

**Bloque 5 Crit. Aval. B5.2.** Coñecer e identificar a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 137 A. 001
Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 137 A. 002
Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 142 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB5.2.1. Coñece e explica a composición do zume bruto e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 143 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.3.</b> Explicar os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.3.1. Describe os procesos de transpiración, intercambio de gases e gutación.	T. 06	P. 137 A. 002

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.4.</b> Coñecer e identificar a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.4.1. Explica a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 143 A. 003
Est. Apr. BXB5.4.1. Explica a composición do zume elaborado e os seus mecanismos de transporte.	T. 06	P. 146 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.5.</b> Comprender e diferenciar as fases da fotosíntese e os factores que afectan o proceso.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.	T. 06	P. 139 A. 002
Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.	T. 06	P. 148 A. 005
Est. Apr. BXB5.5.1. Detalla os principais feitos que acontecen durante cada fase da fotosíntese e asocia, a nivel de orgánulo, onde se producen.	T. 06	P. 150 A. 002

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.6.</b> Salientar a importancia biolóxica da fotosíntese.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.6.1. Argumenta e precisa a importancia da fotosíntese como proceso de biosíntese, imprescindible para o mantemento da vida na Terra.	T. 06	P. 146 A. 005

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.7.</b> Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.7.</b> Explicar a función de excreción en vexetais e as substancias producidas polos tecidos secretores.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.7.1. Recoñece algún exemplo de excreción en vexetais.	T. 06	P. 145 Doc. 3
Est. Apr. BXB5.7.1. Recoñece algún exemplo de excreción en vexetais.	T. 07	P. 166 A. 001
Est. Apr. BXB5.7.2. Relaciona os tecidos secretores e as substancias que producen.	T. 06	P. 144 A. 003

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.8.</b> Describir tropismos e nastias, e ilustralos con exemplos.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.8.1. Describe e coñece exemplos de tropismos e nastias.	T. 07	P. 161 A. 001
Est. Apr. BXB5.8.1. Describe e coñece exemplos de tropismos e nastias.	T. 07	P. 161 A. 004

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.9.</b> Definir o proceso de regulación nas plantas mediante hormonas vexetais.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 154 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 155 A. 002
Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 159 A. 002
Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 178 A. 001
Est. Apr. BXB5.9.1. Valora o proceso de regulación das hormonas vexetais.	T. 07	P. 181 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.10.</b> Coñecer e relacionar os tipos de fitohormonas coas súas funcións.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.10.1. Relaciona as fitohormonas coas súas funcións.	T. 07	P. 157 A. 002
Est. Apr. BXB5.10.1. Relaciona as fitohormonas coas súas funcións.	T. 07	P. 159 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.11.</b> Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 06	P. 150 A. 001
Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 163 A. 001
Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 163 @Para ampliar na Rede...

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.11.</b> Comprender e diferenciar os efectos da temperatura e da luz no desenvolvemento das plantas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 165 A. 004
Est. Apr. BXB5.11.1. Argumenta os efectos da temperatura e a luz no desenvolvemento das plantas.	T. 07	P. 180 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.12.</b> Entender os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 168 A. 001
Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 171 A. 001
Est. Apr. BXB5.12.1. Distingue os mecanismos de reprodución asexual e a reprodución sexual nas plantas.	T. 07	P. 171 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.13.</b> Diferenciar os ciclos biolóxicos de briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 169 A. 001
Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 172 A. 001
Est. Apr. BXB5.13.1. Diferencia os ciclos biolóxicos e briofitas, pteridofitas e espermafitas, e as súas fases e estruturas características.	T. 07	P. 172 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 170 A. 001
Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 175 A. 001
Est. Apr. BXB5.13.2. Interpreta esquemas, debuxos, gráficas e ciclos biolóxicos dos grupos de plantas.	T. 07	P. 183 A. 002

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.14.</b> Entender os procesos de polinización e de dobre fecundación nas espermafitas. Formación da semente e o froito.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.14.1. Explica os procesos de polinización e de fecundación nas espermafitas e diferencia a orixe e as partes da semente e do froito.	T. 07	P. 175 A. 003

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.15.</b> Coñecer e indicar os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB5.15.1. Distingue os mecanismos de diseminación das sementes e os tipos de xerminación.	T. 07	P. 177 A. 001

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.16.</b> Coñecer e relacionar as formas de propagación dos froitos.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB5.16.1. Identifica os mecanismos de propagación dos froitos.	T. 07	P. 177 Doc. 1

<b>Bloque 5 Crit. Aval. B5.18.</b> Deseñar e realizar experiencias en que se probe a influencia de determinados factores no funcionamento dos vexetais.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB5.18.1. Realiza experiencias que demostren a intervención de determinados factores no funcionamento das plantas.	T. 07	P. 180 A. 001
Est. Apr. BXB5.18.1. Realiza experiencias que demostren a intervención de determinados factores no funcionamento das plantas.	T. 07	P. 181 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.1.</b> Comprender e discriminar os conceptos de nutrición heterótrofa e de alimentación.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.1.1. Argumenta as diferenzas máis significativas entre os conceptos de nutrición e alimentación.	T. 08	P. 187 A. 001
Est. Apr. BXB6.1.2. Coñece as características da nutrición heterótrofa e distingue os tipos principais.	T. 08	P. 187 A. 002
Est. Apr. BXB6.1.2. Coñece as características da nutrición heterótrofa e distingue os tipos principais.	T. 08	P. 187 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.2.</b> Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos invertebrados.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.2.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos invertebrados.	T. 08	P. 191 A. 001
Est. Apr. BXB6.2.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos invertebrados.	T. 08	P. 191 A. 005

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.3.</b> Distinguir os modelos de aparellos dixestivos dos vertebrados.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.3.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos vertebrados.	T. 08	P. 193 A. 001
Est. Apr. BXB6.3.1. Recoñece e diferencia os aparellos dixestivos dos vertebrados.	T. 08	P. 193 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.4.</b> Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 191 A. 006
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 194 @Para ampliar na Rede...



<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.4.</b> Diferenciar a estrutura e a función dos órganos do aparello dixestivo e as súas glándulas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 195 A. 001
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 195 A. 002
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 206 A. 001
Est. Apr. BXB6.4.1. Relaciona cada órgano do aparello dixestivo coa súa función.	T. 08	P. 209 A. 002
Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 195 A. Doc. B
Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 206 A. 002
Est. Apr. BXB6.4.2. Describe a absorción no intestino.	T. 08	P. 209 A. 001

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.5.</b> Coñecer e relacionar a importancia de pigmentos respiratorios no transporte de osíxeno.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.5.1. Recoñece e explica a existencia de pigmentos respiratorios nos animais.	T. 08	P. 199 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.6.</b> Comprender e describir os conceptos de circulación aberta e pechada, circulación simple e dobre, incompleta ou completa.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 199 A. 001
Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 201 A. 001
Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 206 A. 003
Est. Apr. BXB6.6.1. Relaciona circulación aberta e pechada cos animais que a presentan e explica as súas vantaxes e os seus inconvenientes.	T. 08	P. 211 A. 003
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 201 A. 002
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 202 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 204 A. 001
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 201 A. 003
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 206 A. 004
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 208 <i>Traballa...</i>
Est. Apr. BXB6.6.2. Asocia representacións sinxelas do aparello circulatorio co tipo de circulación (simple, dobre, incompleta ou completa).	T. 08	P. 210 A. 001

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.7.</b> Coñecer e relacionar a composición e a función da linfa.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.7.1. Indica a composición da linfa e identifica as súas principais funcións.	T. 08	P. 204 A. 003
Est. Apr. BXB6.7.1. Indica a composición da linfa e identifica as súas principais funcións.	T. 08	P. 204 A. 004

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.8.</b> Distinguir respiración celular de respiración (ventilación e intercambio gasoso).		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 215 A. 001
Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 215 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 220 A. 001
Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 226 A. 001
Est. Apr. BXB6.8.1. Diferencia respiración celular e respiración, e explica o significado biolóxico de respiración celular.	T. 09	P. 229 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.9.</b> Coñecer e indicar os tipos de aparellos respiratorios en invertebrados e vertebrados.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 217 A. 001
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 219 A. 001
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 226 A. 002
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 228 <i>Traballa...</i>
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 230 A. 01
Est. Apr. BXB6.9.1. Asocia os aparellos respiratorios cos grupos aos que pertencen, e recoñéceos en representacións esquemáticas.	T. 09	P. 231 A. 03

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.10.</b> Definir o concepto de excreción e relacionalo cos obxectivos que persegue.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 225 A. 001
Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 226 A. 004
Est. Apr. BXB6.10.1. Define e explica o proceso da excreción.	T. 09	P. 229 A. 001

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.11.** Enumerar os principais produtos de excreción e sinalar as diferenzas apreciables nos grupos de animais en relación con estes produtos.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.11.1. Enumera os principais produtos de excreción e clasifica os grupos de animais segundo os produtos de excreción.	T. 09	P. 223 A. 001

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.12.** Describir os principais tipos órganos e aparellos excretores nos distintos grupos de animais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.12.1. Describe os principais aparellos excretores dos animais e recoñece as súas principais estruturas a partir de representación esquemáticas.	T. 09	P. 223 A. 003

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.13.** Estudar a estrutura das nefronas e o proceso de formación dos ouriños.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.13.1. Localiza e identifica as rexións dunha nefrona.	T. 09	P. 225 A. 002
Est. Apr. BXB6.13.1. Localiza e identifica as rexións dunha nefrona.	T. 09	P. 225 A. 002
Est. Apr. BXB6.13.2. Explica o proceso de formación dos ouriños.	T. 09	P. 231 A. 004

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.14.** Coñecer e relacionar mecanismos específicos ou singulares de excreción en vertebrados.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.14.1. Identifica os mecanismos específicos ou singulares de excreción dos vertebrados.	T. 09	P. 225 A. 002
Est. Apr. BXB6.14.1. Identifica os mecanismos específicos ou singulares de excreción dos vertebrados.	T. 09	P. 230 A. 002

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.15.** Comprender e describir o funcionamento integrado dos sistemas nervioso e hormonal en animais.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 245 A. 001
Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 250 A. 004
Est. Apr. BXB6.15.1. Integra a coordinación nerviosa e hormonal, relacionando ambas as dúas funcións.	T. 10	P. 256 A. 001

**Bloque 6 Crit. Aval. B6.16.** Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 235 A. 001
Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 253 A. 001
Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 259 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.16.</b> Coñecer e identificar os principais compoñentes do sistema nervioso e o seu funcionamento.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.16.1. Define estímulo, receptor, transmisor, efector.	T. 10	P. 260 A. 001
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 235 A. 002
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 241 A. 001
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 250 A. 003
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 252 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 255 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 256 A. 003
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 259 A. 001
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 260 A. 002
Est. Apr. BXB6.16.2. Identifica distintos tipos de receptores sensoriais e nervios.	T. 10	P. 261 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.17.</b> Explicar o mecanismo de transmisión do impulso nervioso.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 243 A. 002
Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 243 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 260 A. 003
Est. Apr. BXB6.17.1. Explica a transmisión do impulso nervioso na neurona e entre neuronas.	T. 10	P. 261 A. 007

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.18.</b> Identificar os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.18.1. Distingue os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.	T. 10	P. 237 A. 001
Est. Apr. BXB6.18.1. Distingue os principais tipos de sistemas nerviosos en invertebrados.	T. 10	P. 256 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.19.</b> Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 237 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.19.</b> Diferenciar o desenvolvemento do sistema nervioso en vertebrados.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 239 A. 003
Est. Apr. BXB6.19.1. Identifica os principais sistemas nerviosos de vertebrados.	T. 10	P. 255 A. 001

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.20.</b> Describir os compoñentes e as funcións do sistema nervioso tanto desde o punto de vista anatómico (SNC e SNP) como desde o funcional (somático e autónomo).		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 239 A. 001
Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 241 A. 002
Est. Apr. BXB6.20.1. Describe o sistema nervioso central e periférico dos vertebrados, e diferencia as funcións do sistema nervioso somático e o autónomo.	T. 10	P. 241 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.21.</b> Describir os compoñentes do sistema endócrino e a súa relación co sistema nervioso.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.21.1. Establece a relación entre o sistema endócrino e o sistema nervioso.	T. 10	P. 249 A. 001

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.22.</b> Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.22.1. Describe as diferenzas entre glándulas endócrinas e exócrinas.	T. 10	P. 244 <i>O sistema endócrino</i>
Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.	T. 10	P. 246 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.	T. 10	P. 247 A. 001
Est. Apr. BXB6.22.2. Discrimina a función reguladora e en que lugar se evidencia a actuación dalgunhas das hormonas que actúan no corpo humano.	T. 10	P. 259 A. 002
Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 245 A. 003
Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 247 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.22.</b> Enumerar as glándulas endócrinas en vertebrados, as hormonas que producen e as funcións destas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 249 A. 002
Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 258 <i>Traballa...</i>
Est. Apr. BXB6.22.3. Relaciona cada glándula endócrina coa hormona ou as hormonas máis importantes que segrega, e explica a súa función de control.	T. 10	P. 261 A. 1

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.23.</b> Coñecer e identificar as hormonas e as estruturas que as producen nos principais grupos de invertebrados.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.23.1. Relaciona as principais hormonas dos invertebrados coa súa función de control.	T. 10	P. 245 A. 002
Est. Apr. BXB6.23.2. Identifica o concepto de homeostase e a súa relación co sistema nervioso e endócrino.	T. 10	P. 245 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.24.</b> Definir o concepto de reprodución e diferenciar entre reprodución sexual e asexual. Tipos. Vantaxes e inconvenientes.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 265 A. 002
Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 274 A. 002
Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 001
Est. Apr. BXB6.24.1. Describe as diferenzas entre reprodución asexual e sexual, e argumenta as vantaxes e os inconvenientes de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 002
Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 265 A. 003
Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 274 A. 001
Est. Apr. BXB6.24.2. Identifica tipos de reprodución asexual en organismos unicelulares e pluricelulares.	T. 11	P. 281 A. 005
Est. Apr. BXB6.24.3. Distingue os tipos de reprodución sexual.	T. 11	P. 278 <i>Traballa...</i>
Est. Apr. BXB6.24.3. Distingue os tipos de reprodución sexual.	T. 11	P. 279 A. 003

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.25.</b> Describir os procesos da gametoxénese.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 267 A. 001
Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 267 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB6.25.1. Distingue e compara o proceso de espermatoxénese e ovoxénese.	T. 11	P. 281 A. 006

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.26.</b> Coñecer e relacionar os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.26.1. Diferencia os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.	T. 11	P. 269 A. 002
Est. Apr. BXB6.26.1. Diferencia os tipos de fecundación en animais e as súas etapas.	T. 11	P. 281 A. 004

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.27.</b> Describir as fases do desenvolvemento embrionario.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 271 A. 001
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 272 A. 001
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 273 A. 001
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 276 A. 003
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 279 A. 001
Est. Apr. BXB6.27.1. Identifica as fases do desenvolvemento embrionario e os acontecementos característicos de cada unha.	T. 11	P. 280 A. 001
Est. Apr. BXB6.27.2. Relaciona os tipos de ovo cos procesos de segmentación e gastrulación durante o desenvolvemento embrionario.	T. 11	P. 269 A. 003
Est. Apr. BXB6.27.2. Relaciona os tipos de ovo cos procesos de segmentación e gastrulación durante o desenvolvemento embrionario.	T. 11	P. 273 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.28.</b> Analizar os ciclos biolóxicos dos animais.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.28.1. Identifica as fases dos ciclos biolóxicos dos animais.	T. 11	P. 265 A. 004
Est. Apr. BXB6.28.1. Identifica as fases dos ciclos biolóxicos dos animais.	T. 11	P. 272 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.29.</b> Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan.		
<b>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</b>	<b>TEMAS</b>	<b>ACTIVIDADES</b>
Est. Apr. BXB6.29.1. Identifica as adaptacións animais aos medios aéreos.	T. 09	P. 220 Doc. 3
Est. Apr. BXB6.29.1. Identifica as adaptacións animais aos medios aéreos.	T. 09	P. 219 <i>Texto c</i>
Est. Apr. BXB6.29.2. Identifica as adaptacións animais aos medios acuáticos.	T. 04	P. 093 A. 002
Est. Apr. BXB6.29.2. Identifica as adaptacións animais aos medios acuáticos.	T. 09	P. 217 A. 001
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 219 A. 001
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 04	P. 093 A. 001

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.29.</b> Recoñecer e relacionar as adaptacións máis características dos animais aos medios en que habitan.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 04	P. 093 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 231 A. 005
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 225 A. 001
Est. Apr. BXB6.29.3. Identifica as adaptacións animais aos medios terrestres.	T. 09	P. 223 A. 002

<b>Bloque 6 Crit. Aval. B6.30.</b> Realizar experiencias de fisioloxía e anatomía animal.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB6.30.1. Describe e realiza experiencias de fisioloxía e anatomía animal.	T. 09	P. 228 Traballa...
Est. Apr. BXB6.30.1. Describe e realiza experiencias de fisioloxía e anatomía animal.	T. 09	P. 229 A. 02

<b>Bloque 7 Crit. Aval. B7.1.</b> Interpretar os métodos de estudo da Terra e identificar as súas achegas e as súas limitacións.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 284 A. 002
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 285 A. 001
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 285 @Para ampliar na Rede...
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 287 A. 002
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 289 A. 001
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 301 A. 002
Est. Apr. BXB7.1.1. Caracteriza os métodos de estudo da Terra sobre a base dos procedementos que utiliza e as súas achegas e limitacións.	T. 12	P. 304 A. 003

<b>Bloque 7 Crit. Aval. B7.2.</b> Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.2.1. Resume a estrutura e composición do interior terrestre, distinguindo as súas capas en función da súa composición e da súa mecánica, así como as discontinuidades e as zonas de transición entre elas.	T. 12	P. 291 A. 001
Est. Apr. BXB7.2.1. Resume a estrutura e composición do interior terrestre, distinguindo as súas capas en función da súa composición e da súa mecánica, así como as discontinuidades e as zonas de transición entre elas.	T. 12	P. 300 A. 001
Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencialas.	T. 12	P. 291 A. 001



**Bloque 7 Crit. Aval. B7.2.** Identificar as capas que conforman o interior do planeta de acordo coa súa composición, diferencialas das que se establecen en función da súa mecánica, e marcar as discontinuidades e as zonas de transición.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencialas.	T. 12	P. 304 A. 002
Est. Apr. BXB7.2.2. Sitúa en mapas e esquemas as capas da Terra, e identifica as discontinuidades que permiten diferencialas.	T. 12	P. 305 A. 003
Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 291 A. 002
Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 295 A. 001
Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 300 A. 004
Est. Apr. BXB7.2.3. Analiza o modelo xeoquímico e xeodinámico da Terra e contrasta o que achega cada un deles ao coñecemento da estrutura da Terra.	T. 12	P. 303 A. 001

**Bloque 7 Crit. Aval. B7.3.** Precisar os procesos que condicionan a estrutura actual terrestre.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.3.1. Detalla e enumera procesos que deron lugar á estrutura actual do planeta.	T. 12	P. 284 A. 001
Est. Apr. BXB7.3.1. Detalla e enumera procesos que deron lugar á estrutura actual do planeta.	T. 12	P. 302 <i>Traballa...</i>

**Bloque 7 Crit. Aval. B7.4.** Comprender e diferenciar a teoría da deriva continental de Wegener e a súa relevancia para o desenvolvemento da teoría da tectónica de placas.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.4.1. Indica as achegas máis relevantes da deriva continental, para o desenvolvemento da teoría da Tectónica de placas.	T. 13	P. 309 A. 003

**Bloque 7 Crit. Aval. B7.5.** Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 310 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 311 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 313 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 315 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 316 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 318 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Clasificar os bordos de placas litosféricas e sinalar os procesos que acontecen entre eles.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 319 A. 003
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 324 A. 002
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 326 Traballa...
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 327 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 328 A. 001
Est. Apr. BXB7.5.1. Identifica os tipos de bordos de placas e explica os fenómenos asociados a eles.	T. 13	P. 329 A. 002

Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Aplicar os avances das novas tecnoloxías na investigación xeolóxica.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.6.1. Distingue métodos desenvolvimos grazas ás novas tecnoloxías, asociándoos coa investigación dun fenómeno natural.	T. 12	P. 299 A. 001

Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Seleccionar e identificar os minerais e os tipos de rochas máis frecuentes, nomeadamente os utilizados en edificios, monumentos e outras aplicacións de interese social ou industrial.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 298 A. 001
Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 296 A. 001
Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 304 A. 001
Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 12	P. 305 A. 004
Est. Apr. BXB7.7.1. Identifica as aplicacións de interese social ou industrial de determinados tipos de minerais e rochas.	T. 14	P. 353 A. 001

Bloque 8 Crit. Aval. B8.1.Relacionar o magmatismo e a tectónica de placas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 13	P. 321 A. 002
Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 13	P. 324 A. 001
Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 14	P. 329 A. 001
Est. Apr. BXB8.1.1. Explica a relación entre o magmatismo e a tectónica de placas, e coñece as estruturas resultantes da localización dos magmas en profundidade e en superficie.	T. 14	P. 290 @Para ampliar na Rede...

**Bloque 8 Crit. Aval. B8.2.** Categorizar os tipos de magmas sobre a base da súa composición e distinguir os factores que inflúen no magmatismo.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.2.1. Discrimina os factores que determinan os tipos de magmas, e clasifícaos atendendo á súa composición.	T. 14	P. 333 A. 001

**Bloque 8 Crit. Aval. B8.3.** Recoñecer e relacionar a utilidade das rochas magmáticas analizando as súas características, os seus tipos e as súas utilidades.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 333 A. 004
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 335 A. 001
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 337 A. 001
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 350 Traballa...
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 351 A. 02
Est. Apr. BXB8.3.1. Diferencia os tipos de rochas magmáticas, identifica as máis frecuentes, con axuda de claves, e relaciona a súa textura co seu proceso de formación.	T. 14	P. 352 A. 01

**Bloque 8 Crit. Aval. B8.4.** Establecer as diferenzas de actividade volcánica, asociándoas ao tipo de magma.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.4.1. Relaciona os tipos de actividade volcánica coas características do magma, e diferencia os produtos emitidos nunha erupción volcánica.	T. 14	P. 339 A. 004

**Bloque 8 Crit. Aval. B8.5.** Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 13	P. 329 A. 002
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 340 A. 001
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 348 A. 002
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 351 A. 001
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 352 A. 002

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.5.</b> Diferenciar os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.5.1. Analiza os riscos xeolóxicos derivados dos procesos internos. Vulcanismo e sismicidade.	T. 14	P. 289 <i>@Para ampliar na Rede...</i>

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.6.</b> Detallar o proceso de metamorfismo e relacionar os factores que lle afectan cos seus tipos.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 343 A. 001
Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 345 A. 001
Est. Apr. BXB8.6.1. Clasifica o metamorfismo en función dos factores que o condicionan.	T. 14	P. 347 A. 002

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.7.</b> Identificar rochas metamórficas a partir das súas características e das súas utilidades.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.	T. 14	P. 342 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.	T. 14	P. 345 A. 003
Est. Apr. BXB8.7.1. Ordena e clasifica as rochas metamórficas máis frecuentes da codia terrestre, relacionando a súa textura co tipo de metamorfismo experimentado.	T. 14	P. 347 A. 001

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.8.</b> Relacionar estruturas sedimentarias e ambientes sedimentarios.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 357 A. 001
Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 357 <i>@Para ampliar na Rede...</i>
Est. Apr. BXB8.8.1. Detalla e discrimina as fases do proceso de formación dunha rocha sedimentaria.	T. 15	P. 374 <i>Traballa...</i>

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.9.</b> Explicar a diaxénese e as súas fases.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.9.1. Describe as fases da diaxénese.	T. 15	P. 359 A. 001
Est. Apr. BXB8.9.1. Describe as fases da diaxénese.	T. 15	P. 375 A. 003

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.10.</b> Clasificar as rochas sedimentarias aplicando como criterio as súas distintas orixes.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 363 A. 001
Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 372 A. 001
Est. Apr. BXB8.10.1. Ordena e clasifica segundo a súa orixe as rochas sedimentarias máis frecuentes da codia terrestre.	T. 15	P. 377 A. 003

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.11.</b> Analizar os tipos de deformación que experimentan as rochas, establecendo a súa relación cos esforzos a que se ven sometidas.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 365 A. 002
Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 367 A. 001
Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 369 A. 001
Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 372 A. 004
Est. Apr. BXB8.11.1. Asocia os tipos de deformación tectónica cos esforzos aos que se someten as rochas e coas propiedades destas.	T. 15	P. 376 A. 001
Est. Apr. BXB8.11.2. Relaciona os tipos de estruturas xeolóxicas coa tectónica de placas.	T. 15	P. 367 A. 004

<b>Bloque 8 Crit. Aval. B8.12.</b> Representar os elementos dunha dobra e dunha falla.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 369 A. 003
Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 371 A. 001
Est. Apr. BXB8.12.1. Distingue os elementos dunha dobra e clasifícaos atendendo a diferentes criterios.	T. 15	P. 376 A. 001
Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 367 A. 002
Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 371 A. 002
Est. Apr. BXB8.12.2. Recoñece e clasifica os tipos de falla, identificando os elementos que a constitúen.	T. 15	P. 366 @Para ampliar na Rede...

<b>Bloque 9 Crit. Aval. B9.1.</b> Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 15	P. 360 A. 002
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 15	P. 376 A. 002
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 383 A. 001
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 383 A. 002

<b>Bloque 9 Crit. Aval. B9.1.</b> Deducir a existencia de estruturas xeolóxicas e a súa relación co relevo, a partir de mapas topográficos e cortes xeolóxicos dunha zona determinada.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 389 A. 001
Est. Apr. BXB9.1.1. Interpreta e realiza mapas topográficos e cortes xeolóxicos sinxelos.	T. 16	P. 400 A. 003

<b>Bloque 9 Crit. Aval. B9.2.</b> Aplicar criterios cronolóxicos para a datación relativa de formacións xeolóxicas e deformacións localizadas nun corte xeolóxico. Describir as grandes divisións do tempo en xeoloxía. Oroxenias e grandes acontecementos xeolóxicos.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 15	P. 360 A. 002
Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 16	P. 385 A. 004
Est. Apr. BXB9.2.1. Interpreta cortes xeolóxicos e determina a antigüidade dos seu estratos, as discordancias e a historia xeolóxica da rexión, e identifica os grandes acontecementos xeolóxicos ocorridos e as oroxenias.	T. 16	P. 400 A. 001

<b>Bloque 9 Crit. Aval. B9.3.</b> Interpretar o proceso de fosilización e os cambios que se producen. Analizar as causas da extinción das especies.		
ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	TEMAS	ACTIVIDADES
Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.	T. 15	P. 360 A. 001
Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.	T. 16	P. 387 A. 002
Est. Apr. BXB9.3.1. Categoriza os principais fósiles guía e valora a súa importancia para o establecemento da historia xeolóxica da Terra.	T. 16	P. 396 A. 003

## CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

O curso comprenderá tres avaliacións cada unha delas coa súa correspondente recuperación, a nota da última avaliación se corresponde coa nota final de xuño.

Coa finalidade de facer realidade a variedade de procedementos de avaliación, darémoslles un valor porcentual sobre a nota global para o cálculo de avaliación final.

**Polo tanto os criterios de cualificación serán :**

- Observación directa do comportamento e actitude cara a materia: 10%:
- Caderno de clase (en papel ou da aula virtual): 10%
- Actividades de avaliación do traballo na clase: 20%
- Proba escrita: 60%
- Terase en conta a boa redacción, sen faltas de ortografía, a organización dos contidos así como o uso da terminoloxía axeitada (poderá descontarse medio punto a criterio do profesor, cando o cumprimento deste criterio sexa insuficiente nos traballos, caderno de clase ou exames). En ningún caso valorararáanse os traballos nos que se detecte un plaxio.

O alumno que teña que facer o exame de recuperación terá que examinarse de toda a materia que entra en cada avaliación, a non ser que excepcionalmente a profesora determine o contrario.

**De ningunha maneira poderá aprobar as avaliacións o alumno que de forma xeral non faga o traballo da clase (no caderno ou na aula virtual) ou da casa e soamente realice as probas escritas nos exames, salvo que non poidera realizalas por problemas de saúde. En casos moi especiais poderase substituír o exame escrito por unha proba oral.**

*Para aprobar a materia é necesario aprobar as tres avaliacións, sendo necesario acadar como mínimo unha nota de cinco. Farase media entre as tres avaliacións sempre que non se abandone a materia*

## ANATOMÍA APLICADA. 1º DE BACHARELATO

### 1.- INTRODUCCIÓN

A materia de Anatomía aplicada ten como obxectivo proporcionar coñecemento científico para entende-lo corpo humano e o movemento en relación ás expresións artísticas e saúde do corpo. O corpo e o movemento son medios de expresión e de comunicación, de xeito que a comprensión da estrutura e funcionamento do corpo e da acción motora humana pode equipar os alumnos da base necesaria para que, dentro dunha escala saudable, poder mellorar a súa creatividade e técnica artística. Para iso, esta área está integrada por coñecementos, habilidades e actitudes de diversas áreas que abordan o estudo do corpo humano e as súas habilidades motoras, como anatomía, fisioloxía, biomecánica e ciencias da actividade física. Anatomía aplicada abrangue as estruturas e funcións do corpo humano relacionados coa acción motora e rendemento, tales como o sistema locomotor, cardiopulmonar ou sistemas de control e regulación; investiga como esas estruturas determinan o comportamento do motor e modulan as técnicas expresivas e artísticas, e os efectos que a actividade física ten sobre eles e sobre a saúde; na mesma liña, nocións básicas de sistemas de abastecemento e uso de enerxía son abordados e se investigan as nocións básicas do comportamento motor.

### 2.- CONTIDOS

#### 2.1.- Concreción, secuenciación e distribución temporal

Trimestres	Bloque de contidos	Unidades didácticas
1º Trimestre	Bloque 2: Organización básica do corpo humano	U.D. 1: Organización do corpo humano.
	Bloque 6: Os sistemas de coordinación e regulación	U.D. 2: A coordinación nerviosa e o exercicio
		U.D.3: A coordinación hormonal e a reprodución
2º Trimestre	Bloque 5: O sistema de aporte e utilización de enerxía	U.D.4: O aparello dixestivo
		U.D.5: Alimentación e nutrición
		U.D.6: Metabolismo e enerxía
	Bloque 4: O sistema cardiopulmonar	U.D.7: Sistema respiratorio e aparello fonador
U.D. 8: Sistema cardiovascular		
3º Trimestre	Bloque 3: O sistema locomotor	U.D. 9: Sistema óseo



		U.D. 10: Sistema muscular
	Bloque 1: As características do movemento	U.D. 11: O movemento humano
	Bloque 7: A expresión e comunicación corporal	U.D. 12: Expresión e comunicación corporal

\*O Bloque 8 estará reflectido en todo o currículo

Este deseño é flexible, e pódese modificar ao longo do curso por necesidades do alumnado. As modificacións que se realicen ao longo do curso quedarán rexistradas nas actas das reunións do Departamento.

## 2.2. - Criterios de avaliación. Estándares de aprendizaxe

Os criterios de avaliación que establece o Real Decreto 1104/2014 para Anatomía 1º curso de bacharelato son:

Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe avaliáveis
<i>Bloque 1: As características do movemento</i>	
1. Analiza-los mecanismos que participan nunha acción motora, relacionándoos coa finalidade expresiva das actividades artísticas. 2. Identificar as características da execución das accións motoras propias da actividade artística, describindo a súa aportación á finalidade das mesmas e a súa relación coas capacidades coordinativas.	1.1. Recoñece e enumera os elementos da acción motora e os factores que participan nos mecanismos de percepción, decisión e execución, de determinadas accións motoras. 1.2. Identifica e describe a relación entre a execución dunha acción motora e a súa finalidade. 2.1. Detecta as características da execución de accións motoras propias das actividades artísticas. 2.2. Propón modificacións das características dunha execución para cambiarlo seu compoñente expresivocomunicativo. 2.3. Argumenta a contribución das capacidades coordinativas ao desenvolvemento das accións motoras.
<i>Bloque 2 : A organización básica do corpo humano</i>	
1. Interpreta-lo funcionamento do corpo humano como o resultado da integración anatómica e funcional dos elementos que conforman os seus distintos niveles de organización e que o caracterizan como unha unidade estrutural e funcional.	1.1. Diferencia os distintos niveles de organización do corpo humano. 1.2. Describe a organización xeral do corpo humano utilizando diagramas e modelos. 1.3. Especifica as funcións vitais do corpo humano sinalando as súas características máis relevantes. 1.4. Localiza os órganos e sistemas e os relaciona coas diferentes funcións que realizan.

*Bloque 3: O sistema locomotor*

1. Recoñece-la estrutura e funcionamento do sistema locomotor humano en movementos propios das actividades artísticas, razoando as relacións funcionais que se establecen entre as partes que o compoñen.
2. Analiza-la execución de movementos aplicando os principios anatómicos funcionais, a fisioloxía muscular e as bases da biomecánica, e establecendo relacións razoadas.
3. Valorar a corrección postural identificando os malos hábitos posturais co fin de traballar de forma segura e evitar lesións.
4. Identificar as lesións máis comúns do aparello locomotor nas actividades artísticas, relacionándoas coas súas causas fundamentais.

- 1.1. Describe a estrutura e función do sistema esquelético relacionándoo coa mobilidade do corpo humano.
- 1.2. Identifica o tipo de óso vinculándoo á función que desempeña.
- 1.3. Diferencia os tipos de articulacións relacionándoas coa mobilidade que permiten.
- 1.4. Describe a estrutura e función do sistema muscular, identificando su funcionalidade como parte activa do sistema locomotor.
- 1.5. Diferencia os tipos de músculo relacionándoos coa función que desempeñan.
- 1.6. Describe a fisioloxía e o mecanismo da contracción muscular.
- 2.1. Interpreta os principios da mecánica e da cinética aplicándoos ao funcionamento do aparello locomotor e ao movemento.
- 2.2. Identifica os principais ósos, articulacións e músculos implicados en diferentes movementos, utilizando a terminoloxía axeitada.
- 2.3. Relaciona a estrutura muscular coa súa función na execución dun movemento e as forzas que actúan no mesmo.
- 2.4. Relaciona diferentes tipos de pancas coas articulacións do corpo humano e coa participación muscular nos movementos das mesmas.
- 2.5. Clasifica os principais movementos articulares en función dos planos e eixos do espazo.
- 2.6. Argumenta os efectos da práctica sistematizada de exercicio físico sobre os elementos estruturais e funcionais do sistema locomotor relacionándoos coas diferentes actividades artísticas e os diferentes estilos de vida.
- 3.1. Identifica as alteracións máis importantes derivadas do mal uso postural e propón alternativas saudables.
- 3.2. Controla su postura e aplica medidas preventivas na execución de movementos propios das actividades artísticas, valorando a súa influencia na saúde.
- 4.1. Identifica as principais patoloxías e lesións relacionadas con o sistema locomotor nas actividades artísticas xustificando as causas principais das mesmas.
- 4.2. Analiza posturas e xestos motores das actividades artísticas, aplicando os principios de ergonomía e presentando alternativas para traballar de forma segura e evitar lesións.

*Bloque 4: O sistema cardiopulmonar*

<p>1. Identificar o papel do sistema cardiopulmonar no rendemento das actividades artísticas corporais.</p> <p>2. Relacionar o sistema cardiopulmonar coa saúde, recoñecendo hábitos saudables para o sistema cardiorespiratorio e o aparello de fonación, nas accións motoras inherentes a as actividades artísticas corporais e na vida cotiá.</p>	<p>1.1. Describe a estrutura e función dos pulmóns, detallando o intercambio de gases e a dinámica de ventilación pulmonar asociada.</p> <p>1.2. Describe a estrutura e función do sistema cardiovascular, explicando a regulación e integración de cada un dos seus compoñentes.</p> <p>1.3. Relaciona o latexo cardíaco, o volume e capacidade pulmonar coa actividade física asociada a actividades artísticas de diversa índole.</p> <p>2.1. Identifica os órganos respiratorios implicados na declamación e o canto.</p> <p>2.2. Identifica a estrutura anatómica do aparello de fonación, describindo as interaccións entre as estruturas que o integran.</p> <p>2.3. Identifica as principais patoloxías que afectan ao sistema cardiopulmonar relacionándoas coas causas máis habituais e os seus efectos nas actividades artísticas.</p> <p>2.4. Identifica as principais patoloxías que afectan ao aparello de fonación relacionándoas coas causas máis habituais.</p>
<p><i>Bloque 5: O sistema de aporte e utilización de enerxía</i></p>	
<p>1. Argumenta-los mecanismos enerxéticos que participan nunha acción motora coa fin de xestionar a enerxía e mellorar a eficiencia da acción.</p> <p>2. Recoñece-los procesos de dixestión e absorción de alimentos e nutrientes explicando as estruturas orgánicas implicadas en cada un deles.</p> <p>3. Valora-los hábitos nutricionais, que inciden favorablemente na saúde e no rendemento das actividades artísticas corporais.</p> <p>4. Identifica-los trastornos do comportamento nutricional máis comúns e os efectos que teñen sobre a saúde.</p>	<p>1.1. Describe os procesos metabólicos de produción de enerxía polas vías aerobia e anaerobia, xustificando o seu rendemento enerxético e a súa relación coa intensidade e duración da actividade.</p> <p>1.2. Xustifica o papel do ATP como transportador da enerxía libre, asociándoo co subministro enerxético continuo e adaptado ás necesidades do corpo humano.</p> <p>1.3. Identifica tanto os mecanismos fisiolóxicos que conducen a un estado de fatiga física como os mecanismos de recuperación.</p> <p>2.1. Identifica a estrutura dos aparatos e órganos que participan nos procesos de dixestión e absorción dos alimentos e nutrientes, relacionándoos coas súas funcións en cada etapa.</p> <p>2.2. Distingue os diferentes procesos que participan na dixestión e a absorción dos alimentos e nutrientes, vinculándoos coas estruturas orgánicas implicadas en cada uno deles.</p> <p>3.1. Discrimina os nutrientes enerxéticos dos non enerxéticos, relacionándoos cunha dieta saudable e equilibrada.</p> <p>3.2. Relaciona a hidratación co mantemento de un estado saudable, calculando o consumo de auga diario necesario en distintas circunstancias.</p> <p>3.3. Elabora dietas equilibradas, calculando o balance enerxético entre inxesta e actividade e argumentando a súa influencia na saúde e o rendemento físico.</p>

	<p>3.4. Recoñece hábitos alimentarios saudables e prexudiciais para a saúde, sacando conclusións para mellorar o benestar persoal.</p> <p>4.1. Identifica os principais trastornos do comportamento nutricional e argumenta os efectos que teñen para a saúde.</p> <p>4.2. Recoñece os factores sociais, incluíndo os derivados do propio traballo artístico, que conducen á aparición dos trastornos do comportamento nutricional.</p>
<p><i>Bloque 6: Os sistemas de coordinación e regulación</i></p>	
<p>1. Recoñecer os sistemas de coordinación e regulación do corpo humano, especificando a súa estrutura e función.</p> <p>2. Identificar o papel do sistema neuro-endocrino na actividade física, recoñecendo a relación existente entre todos os sistemas do organismo humano.</p>	<p>1.1. Describe a estrutura e función dos sistemas implicados no control e regulación da actividade do corpo humano, establecendo a asociación entre eles.</p> <p>1.2. Recoñece as diferenzas entre os movementos reflexos e os voluntarios, asociándoos ás estruturas nerviosas implicadas neles.</p> <p>1.3. Interpreta a fisioloxía do sistema de regulación, indicando as interaccións entre as estruturas que o integran e a execución de diferentes actividades artísticas.</p> <p>2.1. Describe a función das hormonas e o importante papel que xogan na actividade física.</p> <p>2.2. Analiza o proceso de termorregulación e de regulación de augas e sales relacionándoos coa actividade física.</p> <p>2.3. Valora os beneficios do mantemento dunha función hormonal para o rendemento físico do artista.</p>
<p><i>Bloque 7: Expresión e comunicación corporal</i></p>	
<p>1. Recoñece-las características principais da motricidade humana e o seu papel no desenvolvemento persoal e da sociedade.</p> <p>2. Identifica-las diferentes accións que permiten ao ser humano ser capaz de expresarse corporalmente e de relacionarse coa súa contorna.</p> <p>3. Diversificar e desenvolver as súas habilidades motrices específicas con fluidez, precisión e control aplicándoas a distintos contextos de práctica artística.</p>	<p>1.1. Recoñece e explica o valor expresivo, comunicativo e cultural das actividades practicadas como contribución ao desenvolvemento integral da persoa.</p> <p>1.2. Recoñece e explica o valor social das actividades artísticas corporais, tanto desde o punto de vista de practicante como de espectador.</p> <p>2.1. Identifica os elementos básicos do corpo e o movemento como recurso expresivo e de comunicación.</p> <p>2.2. Utiliza o corpo e o movemento como medio de expresión e de comunicación, valorando o seu valor estético.</p> <p>3.1. Conxuga a execución dos elementos técnicos das actividades de ritmo e expresión ao servizo da intencionalidade.</p> <p>3.2. Aplica habilidades específicas expresivo-comunicativas para enriquece-las posibilidades de resposta creativa.</p>

*Bloque 8: Elementos comúns*

<p>1. Utilizar as Tecnoloxías da Información e a Comunicación para mellora-lo seu proceso de aprendizaxe, buscando fontes de información adecuadas e participando en ambientes colaborativos con intereses comúns.</p> <p>2. Aplicar destrezas investigativas experimentais sinxelas coherentes con os procedementos da ciencia, utilizándoas na resolución de problemas que traten do funcionamento do corpo humano, a saúde e a motricidade humana.</p> <p>3. Demostrar, de xeito activo, motivación, interese e capacidade para o traballo en grupo e para a asunción de tarefas e responsabilidades.</p>	<p>1.1. Recolle información, utilizando as Tecnoloxías da Información e a Comunicación, de forma sistematizada e aplicando criterios de busca que garantan o acceso a fontes actualizadas e rigorosas na materia.</p> <p>1.2. Comunica e comparte a información coa ferramenta tecnolóxica axeitada, para a súa discusión o difusión.</p> <p>2.1. Aplica unha metodoloxía científica no plantexamento e resolución de problemas sinxelos sobre algunhas funcións importantes da actividade artística.</p> <p>2.2. Aмосa curiosidade, creatividade, actividade indagadora e espírito crítico, recoñecendo que son rasgos importantes para aprender a aprender.</p> <p>2.3. Coñece e aplica métodos de investigación que permitan desenvolver proxectos propios.</p> <p>3.1. Participa na planificación das tarefas, asume o traballo encomendado, e comparte as decisións tomadas en grupo.</p> <p>3.2. Valora e reforza as aportacións enriquecedoras dos compañeiros ou as compañeiras apoiando o traballo dos demais.</p>
--	---

### 3. RECURSOS

Os recursos cos que contamos para realizar as actividades e que axudarán ao profesor a presentar e desenvolver os contidos, e aos alumnos a adquirir os coñecementos e destrezas necesarias son:

- As instalacións e material do centro: laboratorio de Bioloxía e Xeoloxía e o material propio do laboratorio.
- Ordenador para proxección mediante cañón de vídeos de fontes varias incluíndo documentais actuais de temas relacionados cos tratados no currículo.
- Utilización da plataforma Moodle na que se ofrece ao alumnado material variado para facilitar o proceso de aprendizaxe.
- Material en power-point.
- Revistas científicas, artigos de prensa.
- Material fotocopiado de diferentes textos e documentos. Material para analizar e interpretar tablas, gráficos...
- Páxinas web de contido científico.

#### **4.-PROCEDEMENTOS DE AVALUACIÓN E CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN**

A avaliación do proceso de aprendizaxe caracterizarase por:

- Desenvolverse ao longo de todo o curso.
- Ser un referente para valorar o grado de consecución dos Obxectivos.

A cualificación debe responder a criterios Obxectivos que permitan ao profesorado determinar de forma directa cáles son as circunstancias que explican un resultado dado.

##### **5.1.- Instrumentos de avaliación**

Considerando a avaliación como un proceso continuo e integral que informa sobre a marcha da aprendizaxe se cree importante recoller o maior número de datos ao longo do desenvolvemento das diferentes unidades didácticas. Por isto se terán en conta os seguintes instrumentos de avaliación:

###### 1. Cuestionarios escritos.

Serán valorados nunha porcentaxe moito maior os contidos conceptuais, sen deixar de lado os outros dous. A proba escrita tipo, ademais de valorar os contidos pretende valorar a capacidade de expresión escrita e gráfica, precisión na linguaxe científica e razoamento lóxico, para isto se penalizará coa perda de 0.5 puntos por faltas de ortografía.

###### 2. Caderno do profesor

Nel o profesor anota as observacións do traballo realizado diariamente polos alumnos. Nesta observación directa se valorarán os seguintes aspectos:

- Realización e defensa en clase das cuestións propostas. Expresión oral e escrita.
- Actitudes ante a iniciativa e interese polo traballo.
- Participación no traballo dentro e fora do aula, relacións cos compañeiros, si se asumen o no as tarefas individuais, intervencións nos debates, argumentación das súas opinións, respecto a os demais.
- A calidade das achegas e suxestións no marco de tarefas de grupo (debates, intercambios, asembleas...).
- Hábitos de traballo: si se finalizan as tarefas que lle son encomendadas no tempo previsto, si remodela cando é preciso o seu traballo individual e colectivo despois das correccións.
- Habilidades e destrezas no traballo práctico, respecto e coidado polo material.

###### 3. Caderno de actividades e caderno de prácticas (laboratorio) do alumno.

No caderno deben ir todas as actividades realizadas, debe estar sempre a punto para ser revisado en calquera momento. Es ademais fonte de información sobre:

- Nivel de expresión escrita e gráfica desenvolvido polo alumno.
- Comprensión e desenvolvemento das actividades. Utilización das fontes de información. Presentación e hábito de traballo.

## 5.2.- Criterios de cualificación.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN		PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN	INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN	CALIFICACIÓN
Criterios comúns	a. Referentes á actitude con respecto ao traballo e ao estudio b. Referentes á convivencia e á autonomía persoal c. Referente á expresión e comunicación oral e escrita d. Referente ao tratamento da información e uso das TIC	Observación das actitudes.  Actividades diarias en clase.	Caderno do profesor.  Caderno do alumnado.	10%
Criterios propios da materia	Explicados anteriormente	Corrección de probas escritas.	Probas escritas.	70%
		Corrección do caderno de laboratorio.	Caderno de laboratorio.	20%

En cada avaliación se dará a cada alumno unha nota ou cualificación numérica como resultado de aplicar todos os criterios expostos anteriormente.

O alumno para superar positivamente a materia en cada avaliación e na final, terá que alcanzar como mínimo cinco puntos. A nota final de curso se determinará pola media das obtidas en cada avaliación.

Cada pregunta das probas escritas poderá ter un valor distinto en función da súa complexidade e amplitude, valorándose, non soamente a resposta senón tamén a claridade na exposición das ideas, coherencia das frases, correcta utilización da terminoloxía científica, puntuación e ortografía correctas, presentación e limpeza.

Aqueles alumnos que durante o curso académico suspendan algún trimestre, realizarán exames de recuperación ao concluír a avaliación dese trimestre. Non obstante, os alumnos que suspendan a recuperación dese trimestre, poderán recuperar en xuño o/ os trimestre/s que suspendan, nas datas sinaladas.

En setembro, e nas datas establecidas desde Xefatura de Estudos, se someterán ás probas extraordinarias de recuperación. Respecto á estrutura da proba extraordinaria de setembro, esta será similar á de todas as que se foron realizando ao longo do curso, con contidos de todas as avaliacións (exame global de toda a materia) e encamiñada a coñecer si o alumno acada os obxectivos sinalados na programación.

## **BIOLOXÍA. 2º BACHARELATO**

### **Obxectivos**

1. Comprende-los principais conceptos da Bioloxía celular e molecular e a súa articulación en leis, teorías e modelos, valorando o papel que desempeñan no desenvolvemento da mesma, chegando a utiliza-la linguaxe científica axeitada.
2. Aplica-los coñecementos da Bioloxía na interpretación de fenómenos e na resolución de problemas e situacións da vida cotiá.
3. Ter certa autonomía nas estratexias características da investigación científica (considerar problemas, formular e contrastar hipóteses, planificar deseños experimentais, etc.) utilizando os procedementos propios da Bioloxía para simular pequenas investigacións de xeito teórico (mediante o ordenador), en problemas complexos, facendo uso da práctica nos sinxelos.
4. Comprende-las limitacións da Bioloxía, así como a interacción coa tecnoloxía e a sociedade e valora-los aspectos da investigación científica como camiño para mellora-la calidade de vida.
5. Ter capacidade de confrontar diferentes formas de información para opinar e criticar sobre os diferentes problemas relacionados coa Bioloxía.
6. Comprender que a Bioloxía é un proceso dinámico que está sometido ós cambios da propia ciencia, e mostrar unha actitude aberta e flexible fronte a opinións diversas.
7. Comprender as leis e os mecanismos da herdanza, partindo de que a célula é a unidade estrutural e funcional dos seres vivos.
8. Destacar, nunha escala dimensional, o papel dos microorganismos en relación cos demais seres vivos e nos procesos industriais.

### **Contidos**

#### I. A célula e a base físico-química da vida

- A célula. Unidade de estrutura e función.
- Diferentes métodos de estudio da célula. Modelos teóricos e avances no estudio da célula.
- Tipos de organización: procariontas e eucariontas. Células animais e vexetais. Diferencias máis significativas.
- Compoñentes moleculares das células: tipos, estruturas, propiedades e papel que desempeñan.
- Recoñecemento experimental dos diferentes tipos de compoñentes moleculares en función das súas propiedades e características.

#### II. Fisioloxía celular

- Estudio das funcións celulares. Aspectos básicos do ciclo celular.
- Fases da división celular. Estudio da meiose.
- Papel das membranas nos intercambios celulares: Permeabilidade selectiva.



- Introducción ó metabolismo: catabolismo e anabolismo. Aspectos fundamentais, enerxéticos e de regulación que presentan as reaccións metabólicas. ATP e enzimas.
- A respiración celular: o seu significado biolóxico. Diferencias entre a vía aerobia e anaerobia. Orgánulos celulares implicados no proceso.
- A fotosíntese como proceso de aproveitamento enerxético e de síntese de macromoléculas. estruturas celulares nas que se produce o proceso.

### III.A base química da herdanza. Aspectos químicos e xenética molecular

- Xenética mendeliana: leis naturais que explican a transmisión dos caracteres hereditarios. Teoría cromosómica da herdanza.
- O ADN como portador da información xenética. Aspectos históricos do seu descubrimento e da interpretación da súa función nos seres vivos. Concepto de xene. Mecanismos responsables da súa transmisión e variación.
- Alteracións da información xenética: consecuencias e implicacións na adaptación e na evolución das especies. Selección natural.
- Características e importancia do código xenético.
- Importancia da xenética na medicina e na mellora de recursos. A investigación actual sobre o xenoma humano. Repercusións sociais e presente e futuro da manipulación xenética.

### IV. Microbioloxía e biotecnoloxía

- Os microorganismos: un grupo taxonómico heteroxéneo. As súas formas de vida.
- A utilidade dos microorganismos. A produción industrial de sustancias socialmente útiles a partir destes organismos. Importancia dos microorganismos na manipulación xenética.
- Os microorganismos como axentes patóxenos. Repercusións económicas e sociais.

### V.Inmunoloxía

- A inmunidade: a infección e os mecanismos de defensa do organismo fronte á mesma. O sistema inmunitario. Concepto de antíxeno.
- Tipos de inmunidade: celular e humoral. Clases de células implicadas(macrófagos e linfocitos B e T). estrutura e función dos anticorpos. Alteracións do sistema inmunitario.
- A importancia industrial da fabricación de soros e vacinas. Sistema inmune e doazón de órganos.

### VI. Actitudes, valores e normas

- Rigor e precisión na realización das experiencias e curiosidade ante o desenvolvemento das mesmas.
- Coidado e respecto polo material e polos instrumentos de laboratorio.
- Valoración dos vexetais como transformadores da enerxía luminosa e renovadores do osíxeno atmosférico.
- Valoración da auga como unha substancia fundamental para a vida da célula e, consecuentemente, dos seres vivos.
- Valoración das experiencias mendelianas e da transcendencia dos seus resultados.
- Interese por avalialo avance da xenética no estudio do xenoma.
- Valoración da investigación científica aplicada á mellora das condicións de vida das persoas e na produción de medicamentos e outras materias.
- Valoración das repercusións xeradas a partir da utilización de técnicas de enxeñería xenética nos produtos transxénicos.
- Valoración da relevancia dos sistemas inmunolóxicos e dos avances da investigación científica para os organismos.

- Responsabilidade anteas medidas de hixiene e saúde.
- Valoración do rigor nas formulacións e na utilización dos termos nas discusión e nos debates de tipo científico.

A **temporalización e secuenciación** dos contidos por avaliacións é a seguinte:

*1ª avaliación:*

- Unidade 1: Teorías, modelos e técnicas de estudio en Biología
- Unidade 2: Introducción a química dos seres vivos
- Unidade 3: Os glícidos
- Unidade 4: Os lípidos
- Unidade 5: As proteínas
- Unidade 6: Os biocatalizadores
- Unidade 7: As moléculas da información: os ácidos nucleicos

*2ª avaliación:*

- Unidade 8: A célula: orixe e estrutura
- Unidade 9: A célula, un sistema complexo de membranas
- Unidade 10: El ciclo celular
- Unidade 11: O metabolismo, transformación de materia e enerxía
- Unidade 12: A síntese de materia orgánica: fotosíntese e quimiosíntese
- Unidade 13: Xenética mendeliana

*3ª avaliación:*

- Unidade 14: Expresión da información xenética
- Unidade 15: Replicación do ADN e mutacións. Biotecnoloxía
- Unidade 16: A evolución. Teoría da evolución. Xenética de poboacións
- Unidade 17: Os microorganismos
- Unidade 18: O sistema inmunitario
- Unidade 19: Aplicacións e alteracións do sistema inmunitario

## **Criterios de avaliación de 2º de Bachelato**

### **Biología**

1. Recoñece-la estrutura interna das células tanto ó microscopio óptico como electrónico (utilizando neste caso microfotografías), identificando os seus orgánulos, representándoos e describindo a función a desempeñar en cada caso.
2. Diferenzar en esquemas e microfotografías unha célula procariótica dunha eucariótica e distinguir se é animal ou vexetal.

3. Identifica-las principais macromoléculas (moléculas tipo) e relacionalas coa súa función biolóxica, partindo do coñecemento das unidades constituíntes, así como destaca-la importancia da auga e dos sales minerais.
4. No ciclo celular, interpreta-lo papel que desempeña o núcleo na división celular e o fenómeno da apoptose.
5. Valora-lo significado biolóxico das reaccións metabólicas, destacando o papel da respiración celular, as diferencias entre os procesos aerobios e anaerobios e as diferencias entrámbolos dous respecto da rendibilidade enerxética.
6. Na fotosíntese, diferencia-la fase luminica e escura, identificando as estruturas celulares onde se leva a cabo, así como os produtos iniciais e finais que interveñen no proceso. Recoñecer e valora-lo papel da enerxía neste proceso.
7. Nos ácidos nucleicos, destaca-la importancia do ADN como portador da información xenética. Interpreta-lo código xenético.
8. Na herdanza, relaciona-la meiose e as mutacións coa variabilidade xenética dos seres vivos.
9. Recoñece-las aplicacións e as limitacións nas investigacións xenéticas, valorando o coñecemento do xenoma e a súa relación coa medicina e a agricultura.
10. Valora-lo interese dos microorganismos polo seu papel nos ciclos bioxeoquímicos, na industria alimenticia, na farmacéutica e na mellora do medio ambiente. Coñece-la patoxenidade dalgúns microorganismos nos seres vivos.
11. Comprende-los mecanismos de defensa dos seres vivos fronte á presenza de sustancias estrañas, incluíndo os procesos infecciosos e salientando o papel das defensas naturais.
12. Valora-la importancia dos avances da bioloxía nos transplantes para a mellora da calidade da vida.

### **Criterios de cualificación**

**Debido ás características especiais deste curso coas probas ABAU , realizaranse 2 exames de avaliación e un final, sendo a avaliación continua de modo que no exame da primeira avaliación entrarán 7 temas , na segunda 13 e na terceira avaliación que coincidirá co exame final de toda a materia entrarán os 19 temas. Para aprobar é preciso sacar un 5 de media ou aprobar o exame final, aínda que estiveran suspensos os parciais. Os exames terán a estrutura dos exames de Bioloxía das probas ABAU . Os alumnos/as que non aproben en Xuño ,terán que realizar na Avaliación Extraordinaria, un exame coas mesmas características que o de Xuño ,é dicir, dos 19 temas do temario e da estrutura das probas ABAU. Na nota final os exames contarán un 80% da nota e o 20% restante valorarase a actitude e o esforzo de cada alumno/a.**

## **CTMA. 2º BACHARELATO**

### **OBXECTIVOS**

A finalidade da materia é o desenvolvemento das seguintes capacidades:

1. Comprender o funcionamento da Terra e dos sistemas terrestres e as súas interaccións desde unha óptica sistémica, como fundamento para a interpretación das repercusións globais dalgúns feitos aparentemente locais e viceversa.
2. Coñecer a influencia dos procesos xeolóxicos no medio natural e na vida humana.
3. Avaliar as posibilidades de utilización dos recursos naturais, incluíndo as súas aplicacións, e recoñecer a existencia dos seus límites, valorando a necesidade de adaptar o uso á capacidade de renovación e aplicando aos problemas ambientais á óptica do desenvolvemento sustentable.
4. Analizar as causas que dan lugar a riscos naturais, coñecer os impactos derivados da explotación dos recursos e considerar diversas medidas de prevención e corrección.
5. Investigar cientificamente os problemas ambientais, mediante técnicas variadas de tipo fisicoquímico, biolóxico, xeolóxico e matemático, e recoñecer a importancia dos aspectos históricos, sociolóxicos, económicos e culturais nos estudos sobre o medio natural.
6. Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para realizar simulacións, tratar datos e extraer e utilizar información de diferentes fontes, avaliar o seu contido, fundamentar os traballos e realizar informes.
7. Promover actitudes favorables ao respecto e á protección do medio natural, desenvolvendo a capacidade de valorar as actuacións sobre o contorno e tomar libremente iniciativas na súa defensa.

## **CONTIDOS E TEMPORALIZACIÓN**

### **MEDIO AMBIENTE E DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE**

1. O medio natural como sistema. Modelos sinxelos dos sistemas ambientais naturais.
2. Cambios no medio natural ao longo da historia da Terra.
3. Conceptos de recurso, risco e impactos ambientais. Pegada ecolóxica.
4. Información ambiental, Avaliación ambiental, Teledetección, Sistemas de Información Xeográfica (SIX) mecanismos para acadar un desenvolvemento sostible.

### **BIOSFERA**

1. Ciclos bioxeoquímicos: ciclos do carbono, nitróxeno, xofre e fósforo.  
Organización (especies químicas, depósitos) e dinámica (procesos e fluxos naturais).  
Modificación humana da dinámica.
2. Fluxo de enerxía nos ecosistemas.

Conceptos básicos: niveis e redes tróficas; parámetros tróficos (biomasa, produción, taxa e tempo de renovación). Representacións gráficas. Eficiencias en produción primaria e secundaria. Fluxo de enerxía.

3. Distribución espacial dos ecosistemas.

Factores que limitan a produción en ecosistemas terrestres e acuáticos.

As biomas.

4. Dinámica das poboacións.

Concepto de potencial biótico "r" e capacidade de carga "K". Estratexias. Factores limitadores e autorregulación. Tolerancia. Relacións interespecíficas. Nicho ecolóxico.

5. Dinámica dos ecosistemas.

Sucesións: tipos, parámetros indicadores de madurez.

Perturbación, papel da actividade humana.

6. O problema da perda de biodiversidade.

Concepto de biodiversidade, a súa distribución espacial e temporal.

Causas humanas de extinción.

Razóns para a conservación da biodiversidade, os servizos ecosistémicos.

Estratexias para conservación. Os espazos protexidos .

## XEOSFERA

1. Enerxía e procesos da xeosfera.

Balance enerxético da Terra.

Procesos xeolóxicos internos e externos: fenómenos asociados.

2. Os riscos naturais: concepto, factores e tipos de risco. Os riscos inducidos.

O risco volcánico: factores de risco aplicados ao vulcanismo.

Riscos asociados.

O risco sísmico. Factores de risco sísmico.

Conceptos básicos: tipos de ondas sísmicas.

Causa dos terremotos: a máis importante é a actividade tectónica (fallas).

Magnitude e Intensidade sísmica. Localización espacial dos terremotos.

Relación coa tectónica de placas: cinto de lume do Pacífico, o cinto alpino-himalaio e dorsais mediooceánicas. Predición e prevención do risco sísmico. Mapas de risco.

3. Riscos ligados ao sistema externo.

Avenidas e inundacións: causas naturais e humanas (tormentas, gota fría, roturas de presas, maremotos etc.). Exemplos de inundacións en España.

Planificación do risco de inundación. Medidas predictivas. A prevención das inundacións: solucións estruturais (medidas de laminación, diques etc.) e non estruturais (ordenación do territorio, simulación mediante GIS etc.).

Fenómenos de ladeiras: factores condicionantes e tipos.

Planificación dos riscos gravitacionais: medidas predictivas e preventivo-correctivas. Áreas de risco en España.

Subsidencias e afundimentos.

Riscos asociados á dinámica litoral.

4. Os recursos da xeosfera e as súas reservas. Recursos enerxéticos de carácter mineiro (combustibles fósiles e enerxía nuclear). Enerxía xeotérmica. Visión global sobre os nosos recursos enerxéticos e minerais. Os recursos mineiros en Galicia.

5. Impactos derivados da explotación dos recursos e a súa incidencia en Galicia.

Impactos sobre a atmosfera. Impacto sobre as augas superficiais e subterráneas. Impacto sobre o solo, flora e fauna. Impacto sobre a paisaxe  
Medidas correctoras: plans de restauración de ceos abertos e entullo. Exemplos en Galicia: Meirama, As Pontes, O Porriño etc.

## CAPAS FLUIDAS: ATMOSFERA E HIDROSFERA

1. Estrutura e composición (GVT, GAS, inversión térmica).

2. Dinámica.

Causas. Circulación xeral global. Situacións transitorias (estabilidade, inestabilidade, anticiclón, borrasca, fronte fría, fronte cálida).

Dinámica da hidrosfera.

3. Actividade protectora e proxección biolóxica.

O efecto invernadoiro (Definición. Causas naturais. Consecuencias).

Ozono estratosférico (Función-localización. Procesos xerais de síntese e destrución).

4. Impactos á atmosfera: incremento antropoxénico do efecto invernadoiro. Procesos xerais de destrución do ozono estratosférico: evolución no tempo e o paradigma antártico. Ozono troposférico. Smog; choiva ácida . O efecto "illa térmica".

5. Interaccións océano-atmosfera.

Materia (O ciclo da auga. Gases). Enerxía. Consecuencias para o clima.

6. Estudio do clima e os cambios climáticos pasados, presentes e futuros.

7. Impactos na atmosfera: calidade do aire, contaminación acústica e lumínica.

8. Clasificación das augas continentais segundo a súa localización

Acuíferos: definición. Tipos.

Cuncas hidrográficas e a súa xestión: encoros, transvasamento.

9. Interacción auga doce - auga mariña.

Os esteiros.

9. Augas mariñas: os océanos. Características fisicoquímicas.

Dinámica oceánica (Definición, causas, tipos, e efectos de ondas, mareas e correntes. Afloramentos).

Formacións costeiras principais.

Brevísimo tratamento (xénese principal, dinámica xeral das formacións) de praias, tómbolos, dunas, lagoas litorais.

Oceanografía xeral da costa galega.

10. Impactos á auga.

Contaminación e calidade da auga: De orixe industrial (hidrocarburos e derivados, metais pesados, radionucleidos, PCB). De orixe doméstica-urbana (materia orgánica, eutrofización, purgas de mar). De orixe agrícola (pesticidas, fertilizantes, eutrofización). Asociados ao consumo excesivo (urbano, agrícola, medidas para a súa redución).

Avaliación da calidade: factores condicionantes, trazadores moleculares, DBO, (DQO), bioindicadores).

Tratamento e depuración das augas URBANAS.

## RECURSOS E USOS

1. Fundamentos de ciencia do solo.

Concepto de solo, compoñentes e organización en horizontes.

Fertilidade en relación ao concepto de complexo de cambio.

Papel dos factores (clima, litoloxía, topografía) de edafoxénese nas características dos solos galegos.

2. O solo como recurso e recursos biolóxicos asociados.

Usos potenciais do solo e Ordenación do Territorio.

Erosión e degradación de solos. Descrición dos factores que inflúen na desertificación e relacionalos con medidas de mitigación.

3. Impacto das actividades agropecuarias e forestais. Erosión e degradación de solos, deforestación e desertificación. Agricultura e gandería.

4. Recursos dos ecosistemas mariños e costeiros: impactos ecolóxicos, pesca, acuicultura.

5. Uso da enerxía: calidade, rentabilidade, rendemento e custo.

6. enerxías convencionais. Enerxías alternativas. Uso eficiente da enerxía.

7. Recursos minerais.

8. O auga como recurso: ciclo do auga, usos e xestión.

9. A paisaxe como recurso: compoñentes, impactos e conservación. Espazos naturais protexidos.

10. Os residuos: concepto, clasificación e xestión. Distinción entre residuos sólidos urbanos, sanitarios, industriais, radioactivos agrogandeiros e forestais.

Xestión de residuos urbanos. Avantaxes e inconvenientes das diferentes opcións de xestión.

Xerarquía dos sistemas de xestión: redución ou prevención, recuperación (do material por reutilización e reciclaxe, ou recuperación enerxética), eliminación (incineración sen recuperación enerxética e vertido).

Problemática ambiental e sustentabilidade.

A **temporalización e secuenciación** dos contidos por avaliacións é a seguinte:

1ª avaliación:

Introducción as Ciencias Medioambientais (4 a 6 sesións)

Biosfera (20 a 24 sesións)

2ª avaliación:

Atmosfera (18 a 20 sesións)

Hidrosfera (18 sesións)

3ª avaliación:

Xeosfera (20 a 22 sesións)

Edafosfera (6 sesións)

A xestión do Planeta (4 sesións)

## CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Aplicar a teoría de sistemas ao estudo da Terra e do medio natural, recoñecendo a súa complexidade, a súa relación coas leis da termodinámica e o carácter interdisciplinar das ciencias ambientais, e reproducir modelos sinxelos que reflictan a estrutura dun sistema natural. Trátase de avaliar se o alumnado é capaz de comprender que o medio natural é un sistema formado por un conxunto de elementos con relacións de interacción e interdependencia que lle confiren carácter propio e se é capaz de realizar modelos representativos.
2. Identificar os principais instrumentos que achegan información sobre o medio natural na actualidade e as súas respectivas aplicacións. Trátase de comprobar se recoñecen os principais métodos de información acerca do medio natural, como a observación e descrición do territorio e o seu uso, a cartografía temática, a fotografía aérea, a toma de mostras e a súa análise e interpretación e se saben describir en que consisten as informacións que nos subministran as modernas técnicas de investigación (sistemas de localización, fotografías de satélites, radiometrías etc.) baseadas nas tecnoloxías da información e da comunicación.
3. Explicar a actividade reguladora da atmosfera, saber cales son as condicións meteorolóxicas que causan maior risco de concentración de contaminantes atmosféricos e algunhas consecuencias da contaminación, como o aumento do efecto invernadoiro e a diminución da concentración do ozono estratosférico. Trátase de avaliar se o alumnado comprende a capacidade reguladora térmica, química etc. da atmosfera, así como a súa gran capacidade difusora de contaminantes. Tamén se avaliará se entende que existen algunhas variables como a presión atmosférica e a topografía, que poden modificala, aumentando a contaminación e os efectos sobre a poboación.
4. Relacionar o ciclo da auga con factores climáticos e citar os principais usos e necesidades como recurso para as actividades humanas. Recoñecer as principais causas de contaminación da auga e utilizar técnicas químicas e biolóxicas para detectala, valorando os seus efectos e consecuencias para o desenvolvemento da vida e do consumo humano. Avaliarase se se relaciona o ciclo da auga cos elementos e factores climáticos, se se coñecen as causas de que haxa máis dispoñibilidade de auga doce nuns lugares ca noutros e se se sabe qué actividades humanas destacan polo seu requirimento hídrico. Así mesmo, valorarase se se dominan algunhas técnicas para a determinación da DBO, o oxíxeno disolto, a presenza de materia orgánica e de microorganismos, se se identifican algunhas especies biolóxicas indicadoras de contaminación e se se sabe inferir a partir delas o seu grao de adecuación para o desenvolvemento da vida e do consumo humano.
5. Identificar as fontes de enerxía da actividade xeodinámica da Terra e recoñecer os seus principais procesos e produtos; explicar o papel da xeosfera como fonte de recursos para a humanidade e distinguir os riscos naturais dos inducidos pola explotación da xeosfera. Trátase de avaliar se o alumnado é quen de recoñecer no relevo o resultado da interacción entre procesos xeolóxicos internos e externos e se é capaz de establecer a relación causal destes con estruturas como cordilleiras, dorsais e fosas oceánicas, placas litosféricas, sistemas fluviais e glaciarios. Tamén se valorará se recoñece a orixe xeolóxica de gran parte dos obxectos do seu contorno. Débense saber identificar os riscos de orixe natural e aqueles causados, polo menos parcialmente, pola actividade humana.
6. Analizar o papel da natureza como fonte limitada de recursos para a humanidade, distinguir os recursos renovables ou perennes dos non renovables e determinar os riscos e impactos ambientais derivados das accións humanas. Valorarase a capacidade das alumnas e dos alumnos



para analizar os distintos recursos naturais que utiliza a humanidade nas súas actividades e se saben clasificar segundo criterios de renovabilidade. Tamén se valorará o coñecemento da gran capacidade de alteración do medio natural polo ser humano e algunhas das consecuencias máis relevantes (contaminación, deforestación, desaparición de recursos biolóxicos etc.) utilizando os conceptos de risco e impacto.

7. Recoñecer o ecosistema como sistema natural interactivo; coñecer os seus ciclos de materia e fluxos de enerxía; interpretar os cambios en termos de sucesión, autorregulación e regresión; recoñecer o papel ecolóxico da biodiversidade e o aproveitamento racional dos seus recursos. Trátase de avaliar se o alumnado é capaz de identificar o ecosistema como un sistema e de manexar modelos de cadeas tróficas, redes tróficas, fluxo de enerxía e ciclos de materia. Débese avaliar, así mesmo, a valoración da biodiversidade, a importancia das perdas de enerxía en cada nivel trófico e as súas repercusións prácticas no consumo de alimentos. Trátase tamén de avaliar se o alumnado é capaz de identificar os estadios de sucesión dun ecosistema e a resposta do medio natural a alteracións humanas como os incendios e a contaminación.

8. Caracterizar o solo e o sistema litoral como interfases, valorar a súa importancia ecolóxica e coñecer as razóns polas que existen en España zonas sometidas a unha progresiva desertización, propoñendo algunhas medidas para paliar os seus efectos. Trátase de avaliar a capacidade para describir as características propias do solo e o litoral, recoñecer ao mesmo tempo aqueles compoñentes que lles dan unha entidade propia, complexa e estable, e explicar mediante argumentos fisicoquímicos e biolóxicos as razóns da súa importancia ecolóxica.

9. Diferenciar entre o crecemento económico e o desenvolvemento sustentable e propoñer medidas encamiñadas a aproveitar mellor os recursos, a diminuír os impactos, a mitigar os riscos e a conseguir un medio natural máis saudable. Avaliarase se o alumnado comprende que a visión dos problemas ambientais tamén depende de criterios sociais, políticos e económicos e propón posibles melloras que mitiguen a situación baseándose en modelos de desenvolvemento sustentable.

## CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

CRITERIOS DE AVALIACIÓN		PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN	INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN	CALIFICACIÓN
Criterios comúns	<ul style="list-style-type: none"> <li>a. Referentes á actitude con respecto ao traballo e ao estudo</li> <li>b. Referentes á convivencia e á autonomía persoal</li> <li>c. Referente á expresión e comunicación oral e escrita</li> <li>d. Referente ao tratamento da información e uso das TIC</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Observación das actitudes.</li> <li>Realización de entrevistas individuais.</li> <li>Actividades diarias en clase.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Caderno do profesor.</li> <li>Caderno do alumnado.</li> </ul>	10%

Criterios propios da materia	Explicados anteriormente	Corrección de probas escritas.	Probas escritas.	70%
		Presentación de traballos individuais. Presentación de traballos en grupo. Corrección do caderno do alumnado.	Caderno do profesorado. Caderno do alumnado.	20%

#### 4. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

A acción avaliadora baséase nos seguintes principios:

- Continuidade: inicio, desenrolo e fin.
- Sistemática: plan previamente tratado.
- Flexibilidade: utilización de variados procedementos e instrumentos de avaliación.

Con respecto ós alumnos, a avaliación concébase:

- Individualizada: situación inicial e particularidades.
- Cualitativa: avalíanse equilibradamente os niveis de desenvolvemento do alumno, non só os de carácter cognitivo.
- Orientadora: Da información ó alumno para mellorar.
- Continua: contrasta diversos momentos
  - Inicial: datos do punto de partida.
  - Formativa: evolución do proceso.
  - Sumativa final: análise dos resultados.

Todas as actividades que realizan os alumnos na aula proporcionan información sobre a súa avaliación. Tendo en conta esta circunstancia e baseándose nos principios metodolóxicos da avaliación anteriormente expostos, planteamos unha serie de procedementos de avaliación, que ten como principal característica ser variados e flexibles, para tender á diversidade, e que se utilizarán para valorar a consecución dos obxectivos didácticos (avaliación sumativa e final), medidos polos criterios de avaliación.

Estos procedementos de avaliación son:

- a) Diálogos alumno-profesor: os alumnos deben de expresar as súas facilidades e dificultades.
- b) Observación directa: permite valorar actividades cotidianas, contenidos procedementais y actitudinais.
- c) Producións dos alumnos: realización dos deberes, revisión dos cadernos e exercicios da aula virtual (moodle) e corrección das actividades de avaliación. Terade en conta: a calidade dos textos, a variedade das fontes, o rigor científico e a entrega no prazo. En xeral non se aceptaran os traballos fóra do prazo, salvo enfermidade do alumno.
- d) Probas específicas escritas: avalúan principalmente contidos de tipo conceptual e procedemental (ámbito cognitivo).

No momento no que os procedementos de avaliación detecten que os alumnos non acadan os obxectivos, xa que non acadan os criterios de avaliación, actuaremos para a súa recuperación. O propio procedemento de avaliación definirá o mecanismo de recuperación:

- o Diálogos alumno-profesor ou observación directa: actividades de reforzo, cambio de metodoloxía, novos materiais educativos ou agrupamentos específicos.
- o Produción dos alumnos: recalcar as actividades de mais valor formativo.
- o Probas específicas escritas: repetir unha nova proba de avaliación.

	PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN	INSTRUMENTOS PARA A AVALIACIÓN	SISTEMA DE CUALIFICACIÓN
<b>RECURSOS PARA A AVALIACIÓN</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> Observación directa do traballo diario.</li> <li><input type="checkbox"/> Análise e valoración de tarefas especialmente creadas para a avaliación.</li> <li><input type="checkbox"/> Valoración cuantitativa do avance individual (cualificacións).</li> <li><input type="checkbox"/> Valoración cualitativa do avance individual (anotacións e puntualizacións).</li> <li><input type="checkbox"/> Valoración cuantitativa do avance colectivo.</li> <li><input type="checkbox"/> Valoración cualitativa do avance colectivo.</li> <li><input type="checkbox"/> Outros.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> Elemento de diagnóstico: rúbrica da unidade.</li> <li><input type="checkbox"/> Avaliación de contidos, probas correspondentes á unidade.</li> <li><input type="checkbox"/> Avaliación por competencias, probas correspondentes á unidade.</li> <li><input type="checkbox"/> Probas de avaliación externa.</li> <li><input type="checkbox"/> Outros documentos gráficos ou textuais.</li> <li><input type="checkbox"/> Debates e intervencións.</li> <li><input type="checkbox"/> Proxectos persoais ou de grupo.</li> <li><input type="checkbox"/> Representacións e dramatizacións.</li> <li><input type="checkbox"/> Elaboracións multimedia.</li> <li><input type="checkbox"/> Outros.</li> </ul>	<p><b>Cualificación cuantitativa:</b>  <b>Nas probas de avaliación de contidos</b>, cada actividade cualificarase con 1 punto se se resolveu correctamente. No caso de que a resolución non sexa errónea, pero sexa incompleta ou falte algún elemento esencial, pódese valorar con 0,5 puntos. Así, a cualificación máxima da proba será de 10 puntos. A avaliación inicial cualificarase do mesmo modo.</p> <p><b>Cualificación cualitativa:</b> terá como clave para o diagnóstico a rúbrica correspondente á unidade.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Probas de avaliación por competencias.</b></li> <li>• <b>Observación directa.</b></li> </ul>

## 5. MÍNIMOS ESIXIBLES

Os mínimos esixibles veñen indicados nas respectivas programacións xunto cos contidos e criterios de avaliación. No 2º Curso de Bacharelato só se indican os mínimos xa marcados polos grupos de traballo.

## **6. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN**

Os criterios de cualificación figuran especificados nas correspondentes programacións de cada curso.

## **7. PROCEDEMENTO PARA A REALIZACIÓN DA AVALIACIÓN INICIAL NA ESO E PROCEDEMENTO DE ACREDITACIÓN DE COÑECEMENTOS PREVIOS DAS MATERIAS QUE O PRECISEN (para 2º curso do bacharelato)**

O departamento de Bioloxía e Xeoloxía fai preavaliacións de tipo proba escrita nos dous ciclos da ESO. Ditas preavaliacións fan referencia aos contidos da área do curso anterior agás para 1º de ESO no que se fai unha proba escrita dos contidos da materia de Ciencias Naturais de Educación Primaria.

Ademais nas primeiras tres semanas do curso os profesores avaliarán os niveis de lectura, expresión oral e escrita de cada un dos alumnos.

Nas reunións de preavaliación se fai unha posta en común de cada un dos alumnos e se fala de posibles dificultades así como de posibles medidas de reforzo, adaptación,...

### **PROCEDEMENTO DE ACREDITACIÓN DE COÑECEMENTOS PREVIOS DAS MATERIAS QUE O PRECISEN (para 2º curso do bacharelato)**

Todo os alumnos que non teñan cursado Bio-Xeo de 1º de Bach, terán que facer un exame de dita asignatura para poder cursar a Bioloxía de 2º de Bach.

## **8. PLANS DE TRABALLO PARA A SUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES NA ESO**

A avaliación das materias pendentes deste Departamento é levada a cabo polo profesor/a do curso no que está matriculado o alumno se ten continuidade ou polo xefe de departamento en caso contrario.

Cada profesor avaliará os seus respectivos alumnos/as por avaliacións, facendo un seguimento personalizado. A cada alumno se lle encargará un traballo persoal que deberá ser entregado para a súa calificación. Estas actividades entregaranse ó inicio de cada avaliación e a súa devolución é obrigatoria nas datas que así se lle indique ós alumnos. Ademais, poderá realizarse unha proba de cada avaliación.

Para a avaliación das materias pendentes teranse en conta tanto os traballos entregados como a nota obtida na proba escrita. A cualificación das materias pendentes figurará no boletín trimestral de información á familia.

Se algún caso un alumno/a non superara a avaliación de pendentes en xuño (o último exame será a finais de maio) poderá recuperar a materia na convocatoria extraordinaria de setembro.

## 9. CUALIFICACIÓN DE MATERIAS PENDENTES E PROGRAMAS DE REFORZO

A avaliación das materias pendentes deste Departamento é levada a cabo polo profesor/a do curso no que está matriculado o alumno se ten continuidade ou polo xefe de departamento en caso contrario.

Para a avaliación das materias pendentes teranse en conta tanto os traballos entregados como a nota obtida na proba escrita. A cualificación das materias pendentes figurará no boletín trimestral de información á familia.

Se algún caso un alumno/a non superara a avaliación de pendentes en xuño poderá recuperar a materia na convocatoria extraordinaria de setembro.

En principio este curso non está previsto ningún programa de reforzo.

## PLANS DE TRABAJO PARA A SUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES NO BACHARELATO

A avaliación das materias pendentes deste Departamento é levada a cabo polo profesor/a do curso no que está matriculado o alumno se ten continuidade ou polo xefe de departamento en caso contrario.

Cada profesor avaliará os seus respectivos alumnos/as por avaliacións, facendo un seguimento personalizado. A cada alumno se lle encargará un traballo persoal que deberá ser entregado para a súa calificación. Estas actividades entregaranse ó inicio de cada avaliación e a súa devolución é obrigatoria nas datas que así se lle indique ós alumnos. Ademais, poderá realizarse unha proba de cada avaliación.

Para a avaliación das materias pendentes teranse en conta tanto os traballos entregados como a nota obtida na proba escrita. A cualificación das materias pendentes figurará no boletín trimestral de información á familia.

Se algún caso un alumno/a non superara a avaliación de pendentes en xuño (o último exame terá lugar en maio) poderá recuperar a materia na convocatoria extraordinaria de setembro.

## 10. METODOLOXÍA DIDÁCTICA

ORIENTACIÓNS METODOLÓXICAS	MODELOS METODOLÓXICOS	PRINCIPIOS METODOLÓXICOS	AGRUPAMENTO
	<input type="checkbox"/> Modelo discursivo/expositivo. <input type="checkbox"/> Modelo experiencial. <input type="checkbox"/> Obradoiros. <input type="checkbox"/> Aprendizaxe cooperativa. <input type="checkbox"/> Traballo por tarefas. <input type="checkbox"/> Traballo por proxectos. <input type="checkbox"/> Outros.	<input type="checkbox"/> Actividade e experimentación. <input type="checkbox"/> Participación. <input type="checkbox"/> Motivación. <input type="checkbox"/> Personalización. <input type="checkbox"/> Inclusión. <input type="checkbox"/> Interacción. <input type="checkbox"/> Significatividade. <input type="checkbox"/> Funcionalidade.	<input type="checkbox"/> Tarefas individuais. <input type="checkbox"/> Agrupamento flexible. <input type="checkbox"/> Parellas. <input type="checkbox"/> Pequeno grupo. <input type="checkbox"/> Gran grupo. <input type="checkbox"/> Grupo interclase. <input type="checkbox"/> Outros.

- Globalización.
- Avaliación formativa.
- Outros.

## 11. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

En canto ós materiais curriculares, tódolos cursos teñen marcado un libro de texto que lles serve de guía ó alumnado. Tamén se lles facilitará o material con outras actividades cando a profesora correspondente considere necesario realizar máis tarefas.

Se o profesor o estima convinte utilizará a aula virtual e os seus recursos.

Entre os recursos materiais que utilizaremos están:

- Libro de texto e materiais de apoio.
- Uso de distintas fontes de información: xornais, revistas, libros, Internet, etc.; xa que o alumno debe desenvolver a capacidade de aprender a aprender.
- Aula de Informática, onde o profesor ensinará estratexias tanto de búsqueda como de procesamento da información.
- Biblioteca do Centro, onde o alumno pode atopar nos libros desta, información para a resolución das actividades.
- Videos, CD didácticos e películas relacionadas coas diferentes unidades.
- Laboratorio de Bioloxía e Xeoloxía que permite a realización das prácticas.

Os libros de texto para o presente curso son os seguintes:

CURSO	MATERIA	TÍTULO
1º ESO	Bioloxía e Xeoloxía	<i>BIOLOXIA E XEOLOGIA Saber Facer (Ed. Santillana)</i> ISBN:978-84-9972-444-7
3º ESO	Bioloxía e Xeoloxía	<i>BIOLOXÍA E XEOLOXÍA 3- AULA 3D.</i> Á. FERNÁNDEZ ESTEBAN Y OTROS ISBN: 978-84-682-3124-2
4º ESO	Bioloxía e Xeoloxía	<i>Bioloxía-Xeoloxía. BX 4 Editorial Vicens Vives. Edición 2016</i> ISBN: 978-84-682-3824-1
	Cultura Científica	<i>Cultura Científica</i> Editorial Anaya. 2016

		<i>ISBN-978-84-698-2736-9</i>
1º Bacharelato	Bioloxía e Xeoloxía	<i>Bioloxía e Xeoloxía.</i> Ed. Vicens Vives. 2016 ISBN: 978-84-682-3908-8
	Cultura Científica	CULTURA CIENTIFICA Saber Facer (Ed.Santillana) ISBN:78-84-680-1186-8
	Anatomía Aplicada	Anatomía aplicada Ed. Vicens Vives 2017 ISBN: 978-84-682-5135-6
2º Bacharelato	Bioloxía	<i>Bioloxía.</i> Ed. Vicens Vives. 2016 ISBN 978-84-682-3641-4
	CTMA	CTMA ( Ed. McGraw-Hill) Calvo, D.; Molina, Mª T.; Salvachúa, J. ISBN: 978-84-486-0939-9

## 12. MEDIDAS DE ATENCIÓN A DIVERSIDADE

No Proxecto Curricular tivemos en conta o tratamento da diversidade do alumnado en relación aos diferentes ritmos de aprendizaxe que desenvolve cada alumno/a na aula.

Cada profesor debe orientar a súa intervención en función da diversidade de formas de aprendizaxe que se poden dar entre os alumnos/as e desenvolver diferentes estratexias de ensino co obxecto de facilitar as aprendizaxes dos alumnos e as alumnas en función das súas necesidades concretas. Así, na práctica docente diaria:

- As actividades serán moi diversas. Deste modo, o profesor/a poderá deseñar estratexias de ensino-aprendizaxe adaptadas ao nivel do grupo-clase.
- Inclúiranse numerosas actividades de reforzo e de ampliación para cada unha das epígrafes dos temas.

As adaptacións curriculares naqueles casos nos que haxa alumnos/as con dificultades de aprendizaxe serán estudadas en cada caso particular coa colaboración do departamento de orientación e deberán ser aprobadas pola Inspección correspondente.

Nos casos puntuais nos que os alumnos/as non poidan asistir ás clases por diversas causas: hospitalización, embarazo, repouso domiciliario.....a profesora da materia entregará á Xefatura de Estudos, material específico para cada caso e fará un seguimento da elaboración do mesmo. Se a

Administración Educativa envía un/unha profesor/a de apoio á casa do alumno ou no hospital de ingreso hai unha aula específica para o seguimento dese alumno/a , será preciso a coordinación con dito profesional. Para avaliar a materia terase en conta o traballo realizado polo alumno/a así como as probas de avaliación que o alumno/a poida realizar en función da súa saúde.

## 13. PROGRAMACIÓN DE EDUCACIÓN EN VALORES

O Departamento traballa a educación en valores xunto cos titores e o Departamento de Orientación.

### **Educación ambiental**

Concienciar os alumnos sobre a importancia do desenvolvemento sostible para o noso futuro. Para iso, cómpre insistir no feito de que os recursos que a natureza nos ofrece son limitados e, en consecuencia, a súa explotación e xestión deben ser razoables.

### **Educación moral e cívica**

Os alumnos deben entender que os recursos procedentes da Terra non están repartidos dun xeito equitativo entre todos os seus habitantes, polo que é importante empregarlos de forma solidaria e ter en conta, por suposto, que non son limitados e que todos temos dereito a gozalos.

As relacións sexuais deben ser voluntarias, do contrario, aténtase contra a dignidade humana e infrínxese a lei.

### **Educación para a igualdade de oportunidades entre ambos os sexos**

Igualdade de ambos os sexos en diversos campos: laboral, económico, educativo, etcétera.

### **Educación para a saúde**

A unidade resulta moi axeitada para relacionar a influencia de diversos factores presentes en xeral no noso medio (tabaco, comidas con exceso de colesterol, falta de exercicio físico, drogas, alcohol,etcétera) na aparición de enfermidades

### **Educación do consumidor**

Destácase a importancia de «saber consumir» —fundamentalmente en relación coas comidas— para manter o sistema cardiovascular nunhas condicións óptimas.

### **Educación viaria**

Pódese tratar o aumento do número de accidentes de tráfico por mor dunha visión ou audición deficientes. Isto implica a necesidade de revisións periódicas e de empregar, se fose necesario, as técnicas correctoras axeitadas: lentes, audiófonos...

### **Educación para a paz**



Algunhas rochas, coma o petróleo, posúen un indubidable valor xeoestratéxico derivado da súa relevancia como fonte de enerxía nas sociedades desenvolvidas. A concentración das principais reservas petrolíferas en determinadas áreas do planeta é, moitas veces, unha fonte de conflitos e tensións internacionais que poden chegar a deteriorar moi seriamente a estabilidade e a concordia mundial.

## 14. PROXECTO LECTOR

O departamento de Bioloxía e Xeoloxía tamén quere contribuír o Proxecto Lector do centro polo que a continuación se describen as accións previstas con ese fin.

Curso	1º da E.S.O
Área	<i>BIOLOXÍA E XEOLOXÍA</i>
<b>Obxectivos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Motivar a lectura científica en xornais e revistas</li> <li>- Fomentar o uso da biblioteca do centro, dotándoo de libros de divulgación científica..</li> <li>- Utilizar o libro de texto para mellorar a lectura e comprensión lectora e a expresión oral para mellorar o vocabulario científico.</li> </ul>
<b>Descrición</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lectura en voz alta dos diferentes temas e explicar o seu contido.</li> <li>- Traballos en pequenos grupos, utilizando a biblioteca para buscar información.</li> <li>- Lectura de biografías de científicos.</li> <li>- Elaboración dun glosario de conceptos científicos propios da asignatura.</li> </ul>
<b>Temporalización</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lectura comprensiva tódolos días.</li> <li>- Repaso do glosario ó rematar cada tema.</li> <li>- Uso da biblioteca cando se fagan os traballos ou o alumno o precise.</li> </ul>
<b>Recursos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Libro do alumno.</li> <li>- Caderno do alumno.</li> <li>- Xornais e revistas científicas.</li> <li>- Internet.</li> <li>- Exposición de traballos.</li> </ul>

<b>Avaliación</b>	- Continua, mediante as actividades desenvolvidas.
-------------------	--

<b>Curso</b>	<b>3º e 4º de E.S.O.</b>
<b>Materia</b>	<b><i>BIOLOXÍA E XEOLOXÍA</i></b>
<b>Obxectivos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Utilizar o libro de texto para mellorar a lectura e comprensión lectora e a expresión oral para mellorar o vocabulario científico.</li> <li>- Fomentar a comprensión do vocabulario científico propio da materia do curso.</li> <li>- Espertar a necesidade de estar ó día no aspecto científico.</li> <li>- Expoñer oralmente traballos sobre novas científicas que sexan relevantes</li> <li>- Fomentar o uso da biblioteca do centro, dotándoo de libros de divulgación científica</li> </ul>
<b>Descrición</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lectura en voz alta dalgúns contidos dos diferentes temas.</li> <li>- Elaboración dun glosario de conceptos científicos propios da asignatura.</li> <li>- Recollida de novas científicas que aparezan en calquer medio de comunicación, selecciónas e ampliar as que interese profundizar nelas ben por suxerencia do profesor ou dos alumnos, para logo expoñelas na clase.</li> <li>- Co gallo dos días mundiais adicados á saúde e o medio ambiente, presentaránse eses traballos nos taboleiros de exposición do centro para a súa divulgación.</li> </ul>
<b>Temporalización</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Lectura compresiva tódolos semanas.</li> <li>- Repaso do glosario ó rematar cada tema.</li> <li>- Comentario mensual da recollida de novas científicas.</li> </ul>
<b>Recursos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Caderno do alumno.</li> <li>- Revistas e xornais.</li> <li>- Internet.</li> </ul>
<b>Avaliación</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Continua, mediante as actividades desenvolvidas.</li> <li>- Valorar o interese pola búsqueda e difusión das novas.</li> </ul>

<b>Curso</b>	<b>1º BACHARELATO</b>
<b>Materia</b>	<b>BIOLOXÍA E XEOLOXÍA / ANATOMÍA</b>
<b>Obxectivos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Traballar o vocabulario propio da materia.</li> <li>- Motivar a asistencia á biblioteca e a lectura sobre temas científicos.</li> </ul>
<b>Descrición</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Farase, en función do que resulte de maior actualidade, lectura de prensa tanto na casa como no Centro. Poden estar en soporte papel ou colgados na nosa páxina web e ampliar as que interese profundizar ben por suxerencia do profesor ou dos alumnos, para logo expoñelas na clase</li> <li>- Na Biblioteca teremos unha sección de libros recomendados.</li> </ul>
<b>Temporalización</b>	- Todas as semanas.
<b>Recursos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Biblioteca.</li> <li>- Internet e prensa.</li> <li>- Revistas científicas</li> <li>- Caderno do alumno.</li> </ul>
<b>Avaliación</b>	- Final: Cando se entreguen os traballos.

<b>Curso</b>	<b>2º BACHARELATO</b>
<b>Materia</b>	<b>BIOLOXÍA /CTMA</b>
<b>Obxectivos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Traballar o vocabulario propio da materia.</li> <li>- Motivar a asistencia á biblioteca e a lectura sobre temas científicos.</li> <li>- Utilizar as novas tecnoloxías coma fonte de consulta e medio de expresión, analizar a información e elaborar un traballo individual de opinión.</li> </ul>
<b>Descrición</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Búsqueda de información na web e outras fontes.</li> <li>- Elaboración de informes.</li> <li>- Elaboración de mapas conceptuais.</li> </ul>
	- Ao longo do curso.

<b>Temporalización</b>	
<b>Recursos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Aula de informática.</li> <li>- Conexión a Internet.</li> <li>- Biblioteca.</li> </ul>
<b>Avaliación</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Final: Cando se entreguen os traballos.</li> </ul>

## 15. PROXECTO TIC DO DEPARTAMENTO DE CIENCIAS

O desenvolvemento dos contidos do currículo na área de Bioloxía e Xeoloxía require da utilización de gran cantidade de recursos didácticos, tanto comúns a outras áreas (diapositivas, transparencias, enciclopedias, visionado de vídeos, etc) como específicas (colección de animais, plantas, minerais, modelos anatómicos, laboratorio de prácticas, etc).

Ademais contamos co handicap de que para desenvolver algúns contidos (división celular, vulcanismo, dinámica de placas litosféricas, movementos do corazón, formación dos ouriños, etc) necesitamos utilizar modelos dinámicos difíciles de reproducir na pizarra ou con diapositivas.

Contar na aula cun recurso tan importante como é un ordenador, permitiríamos suplir moitas carencias de recursos materiais e tamén utilizar animacións que axudarían a desenvolver algúns contidos difíciles de explicar doutro xeito.

Neste curso por primeira vez, empregárase o Moodle como ferramenta de traballo e apoio dos contidos desenvolvidos na aula.

A continuación se describen as accións previstas a curto prazo con este fin:

### ▪ 1º curso ESO

- Potenciar a utilización de búsqueda en Internet para a realización de traballos.
- Correo electrónico para consultar dúbidas co profesor.
- Utilizar a páxina web do Departamento para a resolución de exercicios e repaso das unidades didácticas.
- Utilización da presentación en Power-Point dalgúns dos temas.
- Visionado de DVDs.

### ▪ 3º curso ESO

- Organizar os repasos de tal forma que os alumnos que teñan a materia suspensa poidan acceder vía web a este repaso.
- Modelos anatómicos interactivos do corpo humano.
- Visionado de DVDs.

### ▪ 4º curso ESO

- Emprego da pizarra dixital e o canón proxector para completar as explicacións do profesor na clase.

- Organizar os repasos de tal forma que os alumnos que teñan a materia suspensa poidan acceder vía web a este repaso.
  - Listado de preguntas importantes de cada tema na páxina web para facilitar a aprendizaxe.
  - Potenciar a utilización de búsqueda en Internet.
  - Resolución de problemas de xenética de forma interactiva.
  - Visionado de DVDs.
- **1º Bacharelato.**
    - Actualmente xa se está utilizando, nas dúas asignaturas do noso Departamento (Bio e CMC), a páxina web para colgar material de repaso, completar a información do libro con webquest, canón e pizarra dixital.
    - Aula virtual
    - Potenciar o uso do correo electrónico para o envío de traballos.
    - Modelos anatómicos interactivos do corpo humano.
    - Simulacións dos movementos das placas litosféricas e as súas consecuencias.
    - Resolución de problemas de forma interactiva.
    - Visionado de DVDs.
- **2º Bacharelato.**
    - Poder acceder desde a páxina web do Departamento á web da Ciuga para facilitar ós alumnos toda a información das novidades de Selectividade en canto á probas e contidos.
    - Organizar os repasos utilizando a páxina web do Departamento.
    - Colgar animacións de certos procesos como a biosíntese de proteínas e todo o relacionado coa bioloxía do ADN.
    - Visionado de DVDs.

## 16. PLAN DE CONVIVENCIA

O Departamento de Bioloxía e Xeoloxía está a contribuír activamente na elaboración do plan de convivencia do centro, mediante as reunións da Comisión Pedagóxica e as do propio departamento.

## 17. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

No curso 2015-2016 o Departamento de Ciencias Naturais ten programadas as seguintes actividades complementarias que se realizarán ao longo do curso:

Actividades	Curso
Visita á Casa das Ciencias e Aquarium	1º ESO
Visita a un ecosistema natural; Monumento Natural Costa Dexo-Serantes	4º ESO
Visita a planta potabilizadora A Telva (con Fca e Qca )	4º ESO
Visita ao Muncyt ( con Tecnoloxía )	1º Bach
Visita a un centro de investigación	2º Bach
<b>Celebración do Día do Medio Ambiente:</b>	
Concurso “Fotografía da Natureza”	Por determinar
Concurso de carteis	ESO
Charlas sobre o medioambiente:	ESO Bach

## 18. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN

A avaliación debe analizar todos os aspectos do proceso educativo e debe permitir a retroalimentación, isto é, debe fornecer información que permita reestruturar a actividade no seu conxunto.

Por isto, os membros do Departamento levarán a cabo de xeito periódico durante a hora de reunión do Departamento unha posta en común do desenvolvemento do programa nos diferentes cursos e do funcionamento das actividades tanto de aula como das actividades programadas fóra da aula coa finalidade de ir subsanando as deficiencias que poida dar lugar o desenvolvemento da programación.

Nesta análise do propio proceso terás en conta se se traballaron os contidos, se se afondou neles nun grao conveniente, cal é o grao de consecución dos obxectivos, que obxectivos non se cumpriron, e a razón deste incumprimento, etc.

Tamén se avaliarán os métodos, a didáctica e os recursos materiais, o proceso de avaliación e formularanse as proposta de mellora. Trátase, en definitiva, de que o proceso de ensinanza e aprendizaxe mellore.

No libro de actas do departamento quedarán rexistrados todos os aspectos tratados así como as novas pautas ou melloras a introducir na programación.

## **19.ANEXO**

A Coruña 17 de Setembro de 2018

Reúnese o Departamento de Bioloxía e Xeoloxía coa seguinte orde do día:

Aprobación da programación do Departamento


Todos os membros do Departamento aseguran coñecer a programación didáctica do departamento e estar de acordo con ela. E sen máis asuntos que tratar, levántase a sesión.

Asinado

Asinado



M<sup>a</sup> Jesús Martínez Vilar



Elena Pérez Seijo



Rebeca Alonso Sánchez